

“Efter løsladelse”
”Nyere forskning i ungdomskriminalitet”
”Kriminalitetskontrol og nordisk kriminalpolitik/-
Nordisk komparativ forskning”
”Ungdomskriminalitet – nye kriminalpolitiske tendenser”

**NSfK:s 51th Research Seminar
Gilleleje, Denmark 2009**

**Scandinavian Research
Council for Criminology**

**Nordisk Samarbeidsråd
for Kriminologi**

This seminar report consists of the papers presented at NSfK:s research seminar at Gilleleje, Denmark, May 2009.

The report is published (online pdf-version only) by the Scandinavian Research Council for Criminology (NSfK) and edited by Kristin Hobson
kristin.hobson@jus.uio.no

ISBN: 82-7688-019-3

INNHOLD I

Program VIII

Anita Rönneling, Lise-Lotte Rytterbro og Henrik Tham:

Brottsoffret i svensk och dansk kontext.....	1
En jämförelse av Sverige och Danmark.....	1
Brottsofferersättning	2
Möjliga förklaringar	3
Referenser	6

Jón Bernburg:

Relative deprivation and youth antisocial behavior	7
Introduction.....	7
Data and Method.....	8
Measurement.....	8
Statistical Analysis.....	9
Results.....	9
Conclusion	12
References	12

Ingun Fornes:

Barn som begår lovbrudd. Norsk rett og forslag i NOU 2008: 15

Barn og straff.....	14
Innledning	14
Kort oversikt over rettssystemet i dag	14
Forslag i NOU 2008: 15 Barn og straff	17
Fortsatt bruk av fengsel.....	17
En ny straffreaksjon: Overføring til ungdomsstormøte	20
Kartlegging av barnet.....	21
Litteraturliste.....	23

Dís Sigurgeirs dóttir:	
Pilot Project on Mediation in Criminal Matters: Iceland.....	24
1 Introduction.....	24
2 Execution of the Pilot Project	24
2.1 Scope.....	24
2.2 Rules of Procedure	25
2.3 Means of Evaluation	25
3 Results.....	26
3.1 General	26
3.2 The Questionnaire	26
3.3 Evaluation of the Pilot Project	28
4. Recommendations.....	29
List of references:	29

Tiina Vogt-Airaksinen:	
Juvenile Delinquency and Legislation – The Atmosphere in Finnish Criminal Policies	30
Trends in Juvenile Delinquency 1995-2008	30
Early intervention.....	30
Child Welfare and Criminal Justice: A two track system for managing juvenile delinquency	31
Sanctions for Juveniles in Finland	31
Trends in law-making	33
Källor:	33

Lena Roxell:	
Tur och retur. Tidsaspekter på återfall efter fängelset.....	34
Inledning	34
Några ord om återfallsstatistik och tidigare forskning om återfall	34
Datamaterial och metod	36
Resultat	37
Sammanfattning och diskussion	41

Siv Hjellnes:

Om noen glippsoner og muligheter ved løslatelse.....	44
Sammendrag	44
Samfunnet, og ved det den enkelte, har ansvar.....	45
Sikkerhet for den domfelte.....	45
Uttrykte behov og måter å få støtte på	47
Fengselsbetjenten som Lytter eller Fixer.....	48
Referanseliste:.....	49

Ragnhild Feyling:

Emotions and coping strategies upon release from prison	51
Spillover of emotions in prison on life after release?	51
Emotions and coping strategies upon release from prison.....	51
Release fever in the transition.....	51
Lowering emotions by diverting attention away from release.....	52
Coping reactions when frustrated after release	53
Focusing on practical problem solving	54
Enforcements needed if succeeding with new coping strategy after release	54
Important to focus on emotions as well as problem solving.....	55
References:.....	56

Águst Mogensen og Helgi Gunnlaugsson:

Attitudes of Icelanders to Punishment and Drunk Driving (DWI).....	57
Introduction.....	57
Attitude towards DWI in Iceland	57
Attitudes to Punishment for DWI	59
Frequency of DWI and police surveillance	61
Discussion.....	64
References.....	65

Snólaug Birgisdóttir:	
Young offenders and treatment programs in Icelandic prisons and during the probation period.....	67
Introduction.....	67
The Icelandic Prison system	67
Prison for young offenders.....	68
Children as inmates in 2007-2008 in Icelandic prisons	68
Serving time in an Icelandic prison	69
Correctional planning.....	69
Kvábryggja prison.....	70
Treatment in Icelandic prisons	70
Litla Hrauns substance abuse treatment unit	70
Young offenders and Litla Hrauns treatment unit	71
Litla Hrauns substance abuse treatment unit	71
Early release/Parole	71
The parole period	72
Does this work	72
Referenslista:.....	73

Annemette Nyborg Lauritsen:	
Landet uden fængsler	74
Adskillelse af skyld og straf.....	74
Frihedsberøvende foranstaltninger.....	75
Kriminallovens tilblivelse	77
Afvisning af fængsler i Grønland	77
Kort om nutidens anstaltspraksis	78
Referenslista:.....	79

Helgi Gunnlaugsson:	
Survey on prison inmates' educational background and motivation	80
Introduction.....	80
Problem conceptualization.....	80
Education and Crime.....	81

Education in Prison	81
Iceland Prison Situation	82
Data and Methods	82
Key findings	83
Conclusion	84
References:.....	85

**Sanna-Mari Humpi:
Violence Against Children and Adolescents. Cases Reported to
the Police in Finland.86**

Research project "Children as Victims of Violence"	86
Data and sampling.....	86
Results.....	87
Conclusions.....	90
References:.....	90

**Sofia Wikman:
Hårdare tag i arbetslivet? - beskrivningar av föreslagna åtgärder mot
våld i arbetet i facklig press 1978-200491**

Forskning om våld i arbetslivet som socialt problem	92
Undersökningens urval och metod.....	94
Analysverktyg	94
Resultat	96
Avslutande diskussion	100
Referenslista:.....	101

**Anders Nilsson och Felipe Estrada:
Hur gick det för dem? Brottsliga pojkar och flickor som vuxna102**

Inledning	102
Data – Stockholm Birth Cohort Study	103
Brottslighet.....	104
Resultat	105
Uppväxtvillkor – klassbakgrund, ekonomi och familjeförhållanden.....	105
De unga om framtiden	106

Skola	107
Den gyllene medelåldern?.....	108
Avslutande diskussion	109
Tabellbilaga.....	111
Referenser	115

David W.M. Sorensen:

Trends in juvenile co-offending: Denmark, 1981-2005.....	118
Data	119
Issue 1: Proportion of offenses committed with co-offenders	120
Issue 2: Mean number of offenders per group offense	125
Issue 3: Age differences within co-offending groups (Recruiters)	125
Conclusion	126
References.....	127

Susanne Clausen:

Effektevaluering af den danske ungdomssanktion.....	129
Den danske ungdomssanktion.....	129
Effektundersøgelsens design og metoder.....	130
Effektundersøgelsens resultater	131
Diskussion og konklusion.....	133

Stian Lid:

Selvrapportert kriminalitet og problematferd blant unge i tre norske byer	134
Innledning	134
Utvalget.....	134
Rusmidler.....	135
Hærverk.....	136
Vinningskriminalitet	136
Vold.....	137
Mobbing, trusler og ydmykelser på internett eller mobiltelefon	138
Oppsummering.....	140
Referanseliste:	141

Eirik Hammersvik:

Nordiske erfaringer med targett tiltak - <i>Målskiver for kontroll, uskadeliggjøring og repressiv retorikk</i> -.....	142
Innledning og disposisjon	142
Topplistene og Norden.....	142
Hva innebærer det å stå på listen?.....	143
Hvem får en slik spesialbehandling?	144
Targetstrategien som del av den repressive retorikken?	146

Tatanya Valland:

Loyalties in the Police	148
Background	148
Why study loyalty?	148
The Code of Silence	148
Organizational Deviance.....	149
Literature.....	153

Erika Uotila og Saija Järvinen:

Mediation of intimate relationship violence in Finland Analysis of the agreements from three mediation offices.....	156
Abstract	156
Introduction.....	156
Research topic and research goals	156
Method and data.....	157
Legislation.....	158
Mediation statistics	158
Police officers' and prosecutors' choice	159
Results.....	159
Discussion	160
References.....	161

Laura Peutere:	
Development of Monitoring Hate Crimes in Finland.....	162
Background	162
Method	163
Evaluation of the method	163
References.....	164

Program for NSfKs forskerseminar

Gilleleje den 14.- 16. maj 2009.

Torsdag den 14. maj

11.00	Busafgang fra Kastrup lufthavn
12.30	Ankomst og tjek ind
13.00	Frokost
14.15 – 14.30	Velkomst ved Per Ole Johansen
14.30 – 16.00	Tema 1: Efter løsladelsen
	<i>Ordstyrer: Britta Kyvsgaard</i>
14.30 – 15.15	Torben Tranæs, DK: ”Konsekvenserne af kriminalitet og fængsel for uddannelse, beskæftigelse og indkomst”
15.15 – 16.00	Torbjørn Skardhamar, NO: ”Overgang til sysselsetting etter løslatelse fra fengsel”
16.00 – 16.30	Kaffepause
16.30 – 18.00	Gruppesessioner: 1. ”Arbejdsløshed, kriminalitet og recidiv” 2. ”Overgang til frihed” 3. ”Narkotika og alkohol”
19.00	Middag

Fredag den 15. maj

08.00 – 09.00	Morgenmad
09.00 – 10.30	Tema 2: Nordisk og europæisk perspektiv <i>Ordstyrer Anette Storgaard</i>
09.00 – 09.45	Anita Rönneling, DK: ”Brottsoffret i Sverige i skandinavisk kontext”
09.45 – 10.30	Per Ole Träskman, SE: ”Nordisk kriminalitetskontroll. Nu med ny design: Mer övervakning och kraftigare repression”
10.30 – 11.00	Kaffepause
11.00 – 12.30	Gruppesessioner: 4. ”Fængsler, behandling og uddannelse” 5. ”Vold” 6. ”Recidiv og risikofaktorer”
12.30 – 13.30	Frokost
13.30 – 15.15	Tema 3: Nyere forskning i ungdomskriminalitet <i>Ordstyrer Marit Wårum,</i>
13.30 – 14.15	Jón Gunnar Bernburg, ISL: ”Relative deprivation and youth antisocial behavior”.
14.15 – 15.00	Philip Lalander, S: ”Respekt: Gatukultur, ny etnicitet och droger”
15.00 – 15.30	Kaffepause
15.30 – 17.00	Gruppesessioner 7. ”Ungdomskriminalitet” 8. ”Politiforskning og regulering” 9. ”Mediation og hate crime”
19.00 –	Festmiddag

Lørdag den 16. maj

08.00 – 09.00	Morgenmad og tjek ud
09.00 – 12.00	Tema 4: Ungdomskriminalitet: Nye kriminalpolitiske tendenser <i>Ordstyrer: Ragnheiður Bragadóttir.</i>
09.00 – 09.20	Britta Kyvsgaard, DK: "Den danske ungdomskommission"
09.20 – 09.40	Ingun Fornes, NO: "Utviklingen i Norge. Forslag i NOU 2008:15 Barn og straff."
09.40 – 10.00	Dís Sigurgeirs dóttir, ISL: "The Icelandic Pilot Project on Mediation in Criminal Cases 2006-2008".
10.00 – 10.30	Kaffepause
10.30 – 10.50	Tiina Vogt-Airaksinen: "De unge og lovgivningen – tidens ånd i Finland"
10.50 – 11.10	Catharina Sitte-Durling: "Unga lagöverträdare – pågående lagstiftningsarbeten på området"
11.10 – 11.40	Debat
11.45 – 12.20	Frokost
12.30	Afrejse

Gruppe 1: "Arbejdsløshed, kriminalitet og recidiv"

Signe Hald Andersen: "Kriminalitet og aktiv arbejdsmarkedspolitik"
(*ordstyrer*)
Lars Højsgaard Andersen: "The causal effect of unemployment on crime – studied through recidivism"
Lena Roxell: "Tur och retur. Tidsaspekter på återfall efter fängelset"

Gruppe 2: "Overgang til frihed"

Siv Hjellnes: "Overgang fra fengsel til frihed – løslatelse av unge med ikke vestlig innvandrerbakgrunn" (*ordstyrer*)
Ragnhild Feyling: "Spillover of emotions in prison on life after release"
Henrik Linderborg: "Om de korttidsdömda fångarnas möjligheter att avstå från lagstridig verksamhet"

Gruppe 3: "Narkotika og alkohol"

Teemu Kaskela (ordstyrer) & Tuuli Pitkänen: "Criminality of patients in opioid substitution treatment"
Águst Mogensen: "Attitudes of Icelanders to Punishment and Drunk Driving"

Gruppe 4: "Fængsler, behandling og uddannelse"

Snjólaug Birgisdóttir: "Youth offenders and treatment programs in Icelandic prisons and during the probation period" (*ordstyrer*)
Annemette Nyborg Lauritsen: "Dømt til anstalt; Frihedsberøvende foranstaltninger i Grønland"

Helgi Gunnlaugsson: "Recidivism and Education: Nordic Survey on Prison Inmates Educational Background and Motivation"

Gruppe 5: **"Vold"**

Nina Törnqvist: "Grövre våld i svenska skolor - en intervjustudie om skolors dilemman i samband med att en våldshändelse inträffat" (*ordstyrer*)
Sanna-Mari Humppi: "Violence between children and adolescents. A study of police reports.
Sofia Wikman: "Hårdare tag i arbetslivet? Beskrivningar av föreslagna åtgärder mot våld i arbetet i facklig press 1978-2004"

Gruppe 6: **"Recidiv og risikofaktorer"**

Anders Nilsson: "Long term consequences of juvenile delinquency. A life course study" (*ordstyrer*)
Amir Sariaslan: "Male Property Crime Careers as Mediating Effects in the Intergenerational Transmission of Welfare Recipiency"
Mikko Aaltonen: "Risk Factors of Crime in Young Adulthood – a Register-based Study"

Gruppe 7: **"Ungdomskriminalitet"**

Dave Sorensen: "Co-offending trends among Danish juvenile offenders, 1981-2005" (*ordstyrer*)
Susanne Clausen: "Resultatet fra effektevaluering af ungdomssanktionen"
Stian Lid: "Selvrapporteringsstudie om ungdomskriminalitet"

Gruppe 8: **"Politiforskning og regulering"**

Eirik Hammersvik: "Løslatte 'targets'. Targettiltak som samfunnvern og ettervern?" (*ordstyrer*)
Tatanya Valland: "Lojaliteter i politiet: Opp, ned og til siden"
Paul Larsson: "Kostandene ved hvitvasknings-reguleringen"

Gruppe 9: **"Mediation og hate crime"**

Mari-Louise Pabsdorff (*ordstyrer*), Saija Jarvinen, Erika Uotila: "Accounts in mediation"
Saija Järvinen og Erika Uotila: "Mediation of domestic violence in Finland"
Aarne Kinnunen: "Resolving Conflicts in Schools - Peer Mediation in Finland"
Laura Peutere: "Development of Monitoring Hate Crimes in Finland"

Brottsoffret i svensk och dansk kontext

**Rönneling, Anita
Rytterbro, Lise-Lotte
Tham, Henrik¹**

En jämförelse av Sverige och Danmark

Både Sverige och Danmark är välfärdsstater med ett allmänt gott skydd av medborgare som hamnar i svåra situationer. Båda länderna uppvisar en relativt stor grad av likhet när det gäller utvecklingen av utsatthet för hot och våld även om våldsnivån förefaller högre i Sverige. Statlig kompensation till brottsoffer finns i både Danmark och Sverige, och ländernas regelverk uppvisar också en ganska hög grad av likhet. I Danmark har ordningen funnits sedan 1976 och i Sverige har rätten till statlig kompensation funnits sedan 1978 (Mikaelsson & Wergens 2001).

Samtidigt förfaller det finnas relativt stora skillnader mellan Sverige och Danmark när det gäller praktiskt och socialt stöd till offer för brott. Sverige har på olika sätt tagit ledningen i brottsofferfrågan. Den internationella brottsofferdagen tillkom på initiativ av Sverige, och landets justitieminister i början av 2000-talet uttalar i förordet till en bok om brottsoffret riktad till en internationell publik: "... Sweden is at the forefront of the development of crime victim support" (Bodström 2005). Den myndighet i Sverige som är ansvarig för brottskadeersättning, Brottsoffermyndigheten, har ett mycket vidare uppdrag än sin danska motsvarighet, Erstatningsnævnet, som enbart har de uppgifter som den tidigare svenska Brottskadenämnden hade. Brottsoffermyndigheten ska bland annat "främja brottsoffrets rättigheter, intressen och behov", "verka för ökad kunskap om brottsofferfrågor i rättsväsendet och andra berörda samhällssektorer, och "medverka i internationellt samarbete på brottsofferområdet" (www.brottsoffermyndigheten.se). I Sverige finns också sedan 1986 Brottsofferjouernas Riksförbund med på 2000-talet mer än 100 brottsofferjouer.

Först 1997 tog man i Danmark initiativ till att etablera offerjourer, som till både form och innehåll var inspirerade av svenska erfarenheter (Clausen 2004). Litteratur i viktimologi eller handböcker om offrens rätt till hjälp är påtagligt begränsad i Danmark (Snare 1997), medan litteraturen är omfattande i Sverige (Wergens 2002). På Brottsoffermyndighetens hemsida är informationen om statlig ersättning tillgänglig på åtta språk, medan hemsidan för motsvarande myndighet i Danmark, Erstatningsnævnet, endast tillhandahåller informationen på danska och engelska (2005). Det förefaller även som om brottsofferdiskursen som den kommer till uttryck i pressen skiljer sig mellan de två länderna.

¹ Anita Rönneling, tidigare Stockholms universitet, numera Kriminalomsorgen i Danmark
Lise-Lotte Rytterbro, Stockholms universitet
Henrik Tham, Stockholms universitet

Likheterna och samtidigt skillnaderna mellan de två länderna förefaller därför kunna utgöra en fruktbar utgångspunkt för att studera brottsofferpolitik i allmänhet och brottsofferkompensation i synnerhet.

Brottsofferersättning

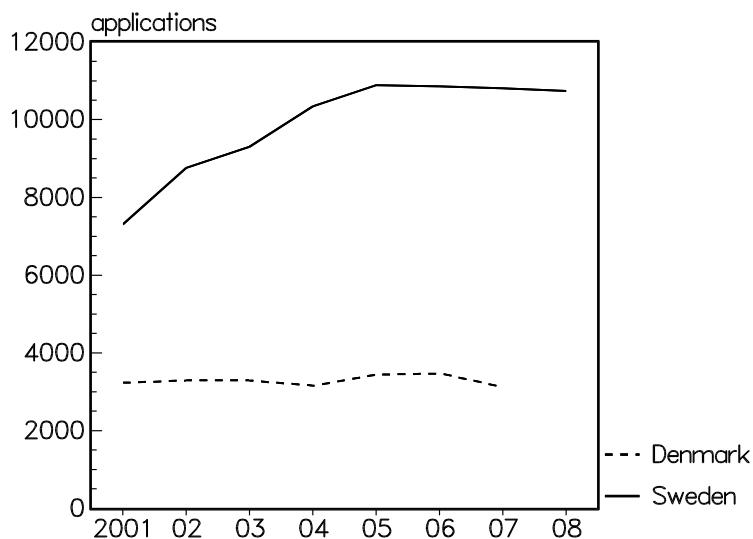
Projektet *Brottsskadeersättning ur brottsofferperspektiv. En komparativ studie av Sverige och Danmark*, som bekostas av svenska Brottsoffermyndigheten, gör en jämförelse mellan de två länderna utifrån bland annat ansökningar om ersättning, regelverk och intervjuer med dem som sökt statlig ersättning efter att ha utsatts för brott. För ansökningar som lett till beslut 2005 har 180 för Danmark och 301 för Sverige gått igenom. Brottsoffret har varit över 18 år och ansökningarna har gällt brott mot person som misshandel, hot, ofredande och våldtäkt samt rån. Från samma population har 11 intervjuer genomförts i Danmark och 20 i Sverige där dessutom 33 telefonintervjuer gjorts. Reglerna för vilka som kan söka ersättning är i huvudsak desamma i de två länderna. Handlingen måste ha anmälts till polisen, handlingen ska definieras som ett brott mot strafflagen, misstänkt gärningsperson eller rättegång är inte ett krav, brottet ska ha inneburit en personlig skada, och brottsoffret ska inte kunna täcka skadan själv, t.ex. genom försäkringar.

Tabell 1. Ansökningar om brottsofferersättning i Danmark och Sverige 2005

	Danmark %	Sverige %
Kön		
kvinnor	25	41
Plats		
privat plats	28	31
arbetsplats	10	30
allmän plats	60	38
Brottstyp		
Våld/misshandel	75	46
Skada		
Kräckning	14	73

En jämförelse mellan vilka som söker och för vad i de båda länderna pekar på likheter vad gäller till exempel ålder och sysselsättning. Tabell 1 pekar dock på några intressanta skillnader. Den typiske sökande i Danmark är en yngre man som varit inblandad i våld på allmän plats. I Sverige är andelen kvinnor markant högre. Utsatthet för brott på arbetsplatsen utgör en mycket högre andel i Sverige. Ansökningarna i Danmark rör i tre fall av fyra misshandel mot knappt hälften i Sverige, där ofredanden och hot svarar för en större andel av alla ansökningar. Den mest släende skillnaden är den som gäller kräckning – i Sverige söker nära tre fjärdedelar för denna skada mot en av sju i Danmark.

Figur 1. Ansökningar om brottskadeersättning i Danmark och Sverige 2001 – 2007/08

Figur 1 visar ansökningar om brottskadeersättning i de två länderna sedan 2001. Figuren är varken korrigeras för befolningsstorlek eller utsatthet för brott mot person. Med hänsyn tagen till befolkning är antalet ansökningar i slutet av perioden ändå dubbelt så många i Sverige. Då våldsbrottsnivån förefaller vara lägre i Danmark än i Sverige är skillnaden inte så stor mellan de två länderna. En intressant skillnad är dock den kraftiga ökningen av antalet ansökningar i Sverige under periodens början. En ytterligare skillnad, som inte framgår av figuren, är att avslagen är betydligt fler i Sverige. Utbetalat totalt belopp i Danmark är dock dubbelt så högt i absoluta tal som i Sverige. Detta innebär att ersättningen per skada är betydligt lägre i Sverige.

Möjliga förklaringar

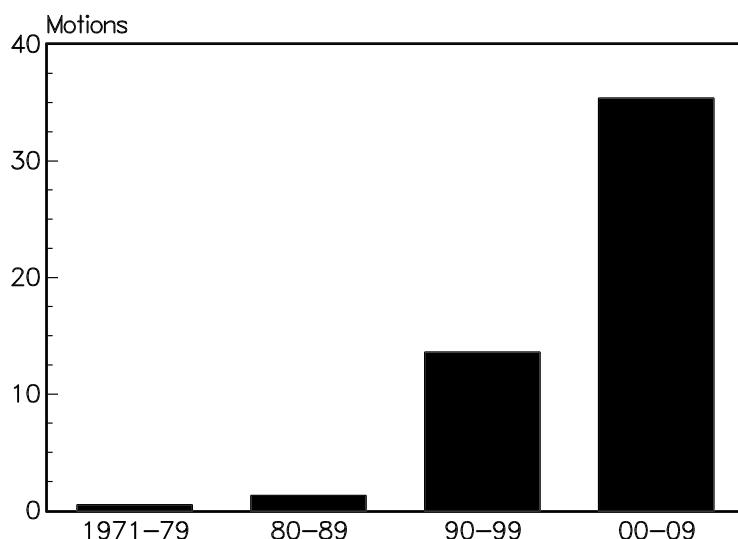
De tydligaste skillnaderna mellan Danmark och Sverige rör ökningen av ansökningar om brottskadeersättning i Sverige, den jämnare könsfördelningen i Sverige och den stora andelen ansökningar för kränkning i Sverige. Hur ska detta förklaras?

Skillnaden i brottsutveckling eller brottsofferpopulationens sammansättning kan knappast förklara skillnaden mellan länderna. Det juridiska regelverket kan spela viss roll. I Danmark ansvarar polisen för att ansökan kommer in mot i Sverige brottoffret självt. Detta kan innebära att sådana fall som leder till avslag i Sverige i större utsträckning sorteras bort från början i Danmark. I Danmark finns också regeln att brottet ska vara anmält till polisen inom 24 timmar medan det inte finns någon tidsgräns i Sverige. Detta skulle i Danmark kunna missgynna kvinnor som utsatts för våld i hemmet, då det kan ta längre tid innan de bestämmer sig för att gå till polisen.

En skillnad mellan länderna är att det tycks finnas en särskilt stark brottsofferdiskurs i Sverige. Det allmänna rättsmedvetandet får ett allt större utrymme i svensk kriminalpolitik och hänvisas nu alltmer till från politikerna (Andersson 2002). Budgetpropositionerna innehåller sedan 1980-talet en särskild rubrik för brottsoffret med särskild uppmärksamhet på kvinnor och barn. Bland de politiska partierna råder också stor konsensus om betydelsen av att hjälpa brottsoffret (Norén 2008). Den politiska striden står enbart om vem som gör mest för brottsoffret (Holmgren & Palm 2009).

Ett uttryck för expansionen av brottsoffret i den politiska diskursen kan vara utvecklingen av motioner från den svenska Riksdagen, som visas i figur 2. Figuren startar med 1970-talet. Innan fanns inga motioner om brottsoffer av det enkla skälet att ordet kommer in i svenska språket först 1970 (Österberg 1997). I Danmark finns fortfarande inget substantiv, utan brottsoffret skrivs i stället till exempel som utsatt för brott. Figuren visar också att brottsoffrets expansion främst sker sedan 90-talet – eller mer precist från 80-talets slut.

Figur 2. Motioner om brottsoffer i Justitieutskottet i Sveriges Riksdag 1971-2009

Även mediadiskursen vad gäller brottsoffer och kränkning skiljer sig mellan Danmark och Sverige. En pilotundersökning har genomförts för 2005, det vill säga det år som genomgången av ansökningarna om ersättning avsåg. En sökning av ordet brottsoffer och motsvarande tillsammans med kränkning gav för Danmark 36 träffar och för Sverige 125. För Danmark visade sig dessutom de flesta artiklarna sakna relevans, till exempel genom att avse kränkningar av brott mot mänskliga rättigheter i andra länder. Typiskt för Sverige är de många artiklarna om ekonomisk ersättning till brottsoffret för kränkning. Det rör sig både om ren information och om upprördhet över att kränkningsersättningen sänkts av högre rätt eller av Brottsoffermyndigheten. I den svenska pressen förekommer även många artiklar av med uttalanden av politiker, där den politiska oppositionen kritisar den socialdemokratiska regeringen för att inte ta kränkningar av brottoffret på tillräckligt allvar.

Sverige har ett stort antal frivilligorganisationer med inriktning på brottsoffret. Tablå 1 visar namnet på sådana organisationer på en remisslista till en statlig utredning om brottsoffret 1998. Det kan också noteras, i anslutning till figur 1, att nästan alla dessa organisationer tillkommit under 1990-talet.

Tablå 1. Frivilligorganisationer inom brottsofferområdet upptagna på listan över remissinstanser till SOU 1998:40, *Brottsoffer. Vad har gjorts? Vad bör göras?*

Brottsofferjourernas Riksförbund
Riksorganisationen för Kvinnojourer i Sverige
Sveriges Kvinnojourers Riksförbund
Riksförbundet Barnets Rätt i Samhället
Svenska Mansjourers Riksorganisation
Föreningen Våga Värna Varandra – Riksorganisationen mot brott
Sveriges Riksförbund för brottsdrabbade resenärer
Föreningen Brottsoffer
Riksorganisationen för anhöriga till våldsdödade

Sverige har en starkt expanderande lagstiftning på brottsofferområdet. Under de senaste 30 åren har ett 15-tal lagar och förordningar kommit som tar sikte på brottsoffret, främst vad gäller information, rättsligt stöd och ersättning. Dessutom har ett 20-tal lagar och lagändringar tillkommit som uttryckligen tar sikte på grupper med mindre politisk makt vilka utsätts för brott mot person som kvinnor, barn, utlämningar, homosexuella och funktionshindrade. Ett särskilt brottsoffer har också tillkommit. Där man förr talade om brott utan offer, *victimless crime*, har man nu fått ett abstrakt brottsoffer i form av ”medborgarna”, ”samhället” eller ”demokratin”. För deras skull är det viktigt att lagstifta och markera avståndstaganden mot olika beteenden som tidigare inte ansågs ha ett offer, till exempel konsumtion av narkotika och köp av sexuella tjänster (Tham 2006).

Härmed antyds att brottsofferdiskursen i Sverige är del av en mer allmän samhällsutveckling. Förklaringar i skillnader i brottsofferpolitik mellan Sverige och Danmark måste sökas också i andra och mer generella skillnader mellan länderna. Här ingår den förändrade kriminalpolitiken, där man särskilt i Sverige nu bygger på straffvärde, absoluta värden och allmänt rättsmedvetande. Sverige har även en stark kvinnörörelse och jämställdhetspolitik i jämförelse med Danmark (Borchorst m.fl. 1999). I Sverige har det skett en kraftig ökning av polisanmälda fall av ärekränkning – ett brott som i det närmaste saknas i dansk polisstatistik. Det kollektiva välfärdsstatsprojektet i Sverige tycks till del ha ersatts med en upptagenhet med personliga problem, inklusive en upplevelse av utsatthet och kränkning. I Danmark förefaller det nationella projektet efter välfärdsstaten och solidaritetstanken mer kretsa kring vilka som ska få bo i landet.

Referenser

- Bodström, T., 2005, "Foreword by Minister of Justice Thomas Bodström, Sweden" in
Lindgren, Magnus, Pettersson, Karl-Åke and Hägglund, Bo, *Victims of Crime. Theory and Practice*. Stockholm: Jure
- Borchorst, Anette; Christensen, Ann-dorte & Raaum, Nina (1999), "Ligestillede demokratier? Opsamling og perspektivering", in Bergqvist, Christina et al. (eds.) (1999), *Likestilte demokratier? Kjønn og politikk i Norden*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Clausen, S. (2004), *Offerrådgivningerne i Danmark – en evalueringssrapport*. København: Justitsministeriets Forskningsenhed.
- Mikaelsson, J. & Wergens, A. (2001), *Repairing the Irrepairable. State Compensation to Crime Victims in the European Union*. Umeå: Brottsoffermyndigheten.
- Norén, E. (2008), *Brottsoffer I kriminalpolitiken. Ideologianalys av motioner och propositioner 2004-2007*. Examensarbete på grundnivå i kriminologi, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet
- Pamp, M. & Holmgren, A. (2009), *Kriminalpolitikens politisering? En kvantitativ och kvalitativ studie av Justitieutskottets betänkanden i Sveriges riksdag under 1970-, 80-90- och 00-talet*. Examensarbete på grundnivå i kriminologi, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet
- SOU 1998:40 *Brottsoffer. Vad har gjorts? Vad bör göras?* Stockholm: Fritzes
- Tham, H. (2006), "Brottsoffret, kriminalpolitiken och kriminologin", *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, Årg. 93 (2)
- Wergens, A. (2002), *Ett viktimologiskt forskningsprogram*. Umeå: Brottsoffermyndigheten
- Österberg, Eva, 1997, "Från part i målet till brottsoffer – det moderna samhällets framväxt", i *Brottsoffer i forskningen*. Umeå: Brottsoffermyndigheten

Relative deprivation and youth antisocial behavior

Bernburg, Jón Gunnar

Introduction

The theory of relative deprivation underscores the powerful effects that social comparisons have on individual experience (Merton, 1968; Merton and Rossi, 1968; Runciman, 1966). The theory argues that social comparisons specify the effect of (absolute) deprivation on individual experience. Individuals learn about their goals, expectations, and perceptions of social justice by observing their reference groups, such as their friends, peers, or other groups to whom they identify with in some fundamental respect. Thus, individuals form their ideas about what kind of living standard is desirable, as well as possible, by making reference groups comparisons. Relative deprivation results when individuals experience unfavorable comparisons with their reference groups. In such cases, individuals may experience blocked goals – having high aspirations that they cannot fulfil. Moreover, having an affluent reference group raises people's sense of entitlement to a comparable standard of living. Therefore, relative deprivation can result in a sense of injustice, undermining people's commitment to the normative order. Thus, economic deprivation is not simply a bad experience for people because it entails poor buying power, but because it entails a social strain that may result in frustration, a sense of injustice, and weak commitment to rules and social norms.

A classic application of relative deprivation theory within criminology has been to focus on the macrolevel reality of economic inequality as a determinant of societal crime rates. As Blau and Blau (1982) argue, high levels of economic inequality may produce widespread relative deprivation, which therefore entails resentment, frustration, and normlessness, and hence increases the level of crime, especially violent crime. Moreover, inequality is thought to produce relative deprivation in democratic societies in particular, because democratic societies have normative structures stressing equal opportunity and individual achievement, which therefore encourage people to compare themselves to affluent groups, regardless of their own backgrounds. Many studies have shown a positive relationship between economic inequality and violent crime rates among democratic countries (Krahn, Hartnagel and Gartrell, 1986; Jacobs and Richardson, 2008).

However, an important limitation of such findings is the problem of the ecological fallacy. The problem is that aggregate-level data cannot demonstrate directly individual-level mechanisms of the sort implied by relative deprivation theory (Stiles, Liu, and Kaplan, 2000). Thus, the effect of inequality on crime rates may or may not be mediated by individuals experiencing deprivation relative to others.

A more direct way to tackle relative deprivation is to examine the contingent effects of impoverishment/low class status on antisocial behavior (Bernburg, Thorlindsson, and Sigfúsdóttir, 2009; Jarjoura and Triplett, 1997; Johnstone, 1978). Relative deprivation theory emphasizes the role of social comparisons, implying that individuals experience relative deprivation only if their reference groups are more affluent than they are. Accordingly, there should be an interaction effect between the individual's economic status and the affluence

level among his or her reference groups. Specifically, the effect of having a low economic status on antisocial behavior should be large among individuals that have affluent reference groups. By contrast, low economic status should have a smaller effect on antisocial behavior among individuals that have impoverished reference groups.

The current talk examines this hypothesis by using multilevel data from Iceland on 5,491 adolescents nested in 83 school-communities. This analysis follows up on a recent study by Bernburg, Thorlindsson, and Sigfúsdóttir (2009), and examines whether the effect of household poverty on youth antisocial behavior (violence, crime, suicidal behavior) is contingent on the level of affluence among other households in the school-community. Identifying the person's reference groups is never an easy matter, but focusing on adolescents allows us to assume that peers and other members of the local community comprise important reference groups for the individual. Specifically, impoverished adolescents living in affluent communities should be more likely to experience relative deprivation than impoverished adolescents living in impoverished communities. Accordingly, we hypothesize that the individual-level effect of household poverty on youth antisocial behavior should interact with the prevalence of household poverty in the community; the individual-level effect of household poverty on antisocial behavior should be larger in communities in which household poverty is rare but smaller in communities in which poverty is common.

Data and Method

The data come from a national, population survey of Icelandic adolescents (see Bernburg et al., 2009a, 2009b, 2009c). Anonymous questionnaires were administered to all 15 and 16 years old students present in class on one day in March 2006. A total of 129 schools (96 percent of all the schools in Iceland) participated in the survey. Valid questionnaires were obtained from 7430 respondents, about 84 percent of the population of the two cohorts. Schools with less than 20 respondents, all located in rural areas, were excluded from the analysis (46 schools). Also, I excluded 1002 respondents who did not attend their local neighborhood school. The final analysis includes 5491 respondents (51 percent female) in 83 public schools. On average, the school-level data is based on about 71 respondents from each school, with a standard deviation of about 48.

Measurement

Three dichotomous dependent variables are used in the current analysis. Self-reported violent behavior in the last 12 months is coded: 1 = yes, 0 = no. Having been picked up by the police in the last 12 months is coded: 1 = yes, 0 = no. These two items are single-item measures. Additionally, the anger-aggression index is used (see Bernburg et al., 2009a), coded: 1 = respondent is in the top decile on the anger-aggression index, 0 = otherwise.

Household poverty is measured on both the individual-level and the community-level. Individual-level household poverty is measured with four survey items tackling economic hardship at home and inability of parents to pay for basic necessities (Chronbach's alpha = .77): "Your parents' financial status is bad", "Your parents cannot afford to own and operate a car", "Your parents hardly have enough money to pay for basic necessities (e.g. food, housing, phone)", and "Your parents cannot afford the type of leisure activity that you would

most prefer to practice (e.g. music or sports)”. The response categories ranged from one (almost never) to five (almost always). I combined the items by using the mean score on the four items. School-community poverty is measured with the school mean on the household poverty measure described above. This measure of community poverty is strongly correlated with the mean income of households with children in the school-community, which therefore lends support for the measurement validity of this measure (see Bernburg et al., 2009a).

Several social-background variables are controlled for in the models presented below (results for these variables are not shown below). The individual-level variables are: sex, residential stability (whether or not the respondent has moved between communities in the last 12 months), family disruption (whether or not the respondent currently lives with both parents or not), and immigrant status (whether or not both parents are born in Iceland). The neighborhood-level controls are: Family disruption (the school proportion of respondents not living with both parents), residential mobility (the school proportion of respondents that has moved to another community during the past 12 months), immigrant concentration (the school proportion of respondents indicating that both parents are born in another country), and urban/rural location of the neighborhood.

Statistical Analysis

Predicted probabilities are estimated using hierarchical binomial (logistic) regression models, estimated in the statistical program HLM 5 (Raudenbush, Bryk, and Cheong 2001). All the independent variables were grand-mean centered and all individual-level effects are allowed to vary randomly among the communities (Level 2 units). The cross-level interaction effects shown below are tested by using slope-as-outcomes models, controlling for the direct effects of the individual- and neighborhood-level control variables discussed above. Due to space limitations, the full models are not presented in the current paper (see Bernburg et al., 2009 for a full presentation of similar results). Instead, the results are illustrated by presenting only predicted probabilities for selected outcomes. It should be noted that all the cross-level interaction effects illustrated below are statistically significant ($p < .05$).

Results

Hypothesizing that community poverty should specify the effect of household poverty on youth antisocial behavior presumes that there are substantial differences in the rate of poverty among the 83 communities included in the current sample. The data indicate that there are indeed substantial differences in the rate of poverty between the communities (see Bernburg et al., 2009). For example, the community proportion of adolescents saying that their parents’ financial situation is “sometimes”, “often”, or “almost always” bad ranges between three percent and forty-five percent, with an average of 17 percent.

The main results are illustrated in Figure 1 through Figure 3. Figure 1 shows the predicted probability of having used physical violence against someone in the last 12 months. The probabilities are estimated for an “average” individual in terms of residential stability, respondent’s sex, and the other control variables. The results lend substantial support for the hypotheses discussed above. Household poverty has a more pronounced effect on violent behavior among adolescents that live in affluent (non-impoveryished) communities than among

adolescents living in impoverished communities. This cross-level interaction effect is statistically significant ($p < .05$). Thus, in affluent communities, a highly impoverished adolescent is about 3.4 times more likely to report violent behavior than a non-impoverished adolescent. By contrast, in highly impoverished communities, a highly impoverished adolescent is only about 1.3 times as likely to be violent than a non-impoverished adolescent.

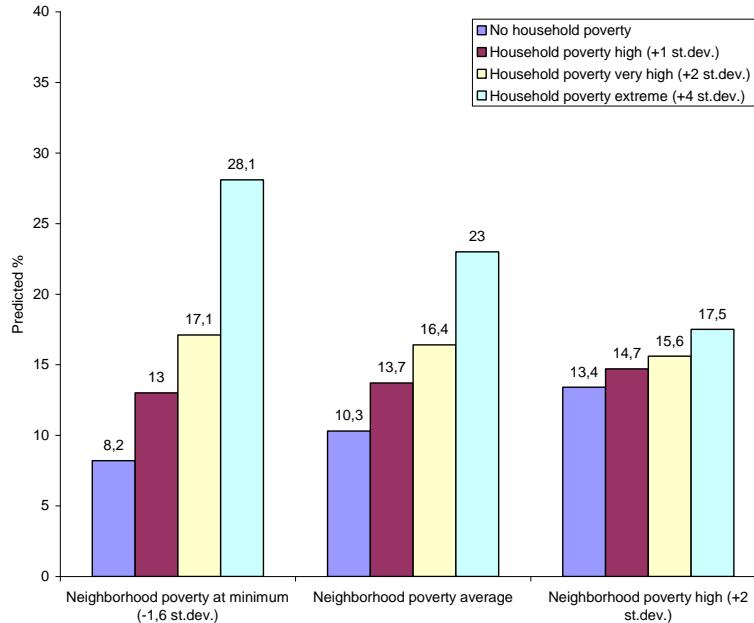

Figure 1. Predicted probabilities for any violent behavior in past 12 months (multilevel binomial regression).

Similar results are revealed for police intervention (Figure 2) and anger-aggression (Figure 3). Figure 2 shows that in affluent communities, the probability of reporting police intervention is strongly related to household poverty, but in impoverished communities the probability of police intervention is not related to household poverty. This cross-level interaction effect is statistically significant ($p < .05$). Thus, in affluent communities, the probability of police intervention is about 4.5 times higher for a highly impoverished adolescent than for a non-impoverished adolescent. By contrast, in impoverished communities, impoverished adolescents are a bit less likely to report police intervention than non-impoverished adolescents. Finally, Figure 3 replicates the same pattern for anger-aggression, showing a sizable effect of household poverty on anger-aggression in relatively affluent communities, but almost no effect in impoverished communities. Once more, the cross-level interaction effect is statistically significant ($p < .05$).

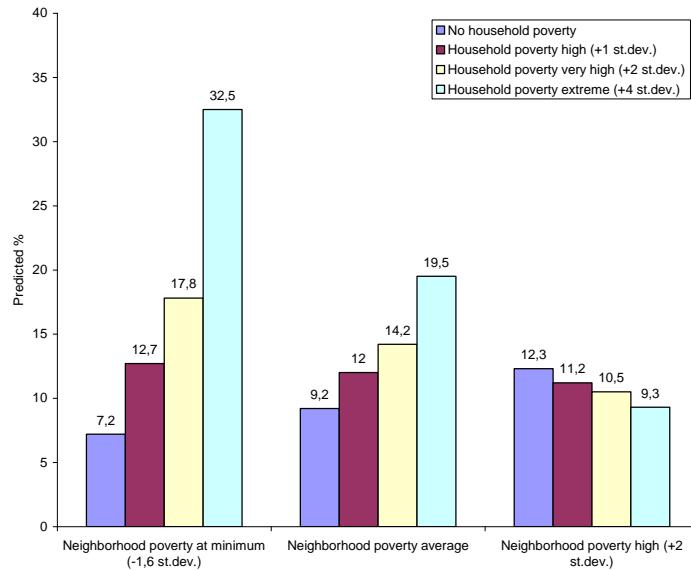

Figure 2. Predicted probabilities for being picked up by the police in past 12 months (multilevel binomial regression)

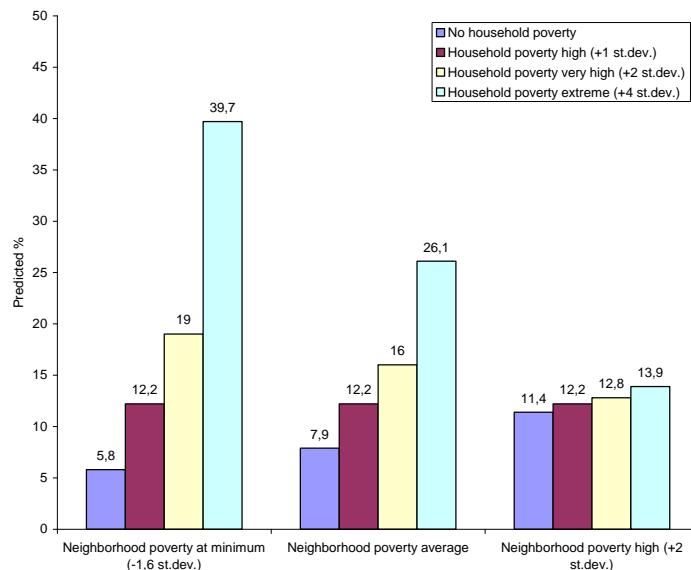

Figure 3. Predicted probabilities for being in the top decile on the anger-aggression index (multilevel binomial regression)

There are additional points that should be underscored. First of all, although the findings indicate that community poverty operates as a protective factor for individual youths living in extreme poverty, the findings also underscore that community poverty is a risk-factor for individual youths not living in poverty. This point is important, as nonpoor youths constitute the great majority of all youths in Western societies. Thus, among nonpoor youths, the probability of antisocial behavior is about 70-80 percent higher in the most impoverished

communities than in the most affluent communities (see Figure 1 through Figure 3). This finding underscores the often reported contextual effect of community poverty on youth antisocial behavior (e.g. Bernburg, Thorlindsson, and Sigfúsdóttir, 2009b, 2009c), but indicates that the effect holds for nonpoor youths only.

Second, we should note that there are alternative interpretations of the findings. One possibility is that impoverished youths are more likely to experience social exclusion in affluent communities than in impoverished communities. Bernburg et al. (2009), who conducted a similar analysis as the one reported above (using the same data), found that the interaction effects between community poverty and household poverty did not disappear even after controlling for measures of peer ties and bullying by peers. Bernburg et al. also found that this pattern of results was robust to the addition of family/parental support variables.

Conclusion

The current analysis complements a recent analysis by Bernburg et al. (2009), supporting the role of relative deprivation in youth antisocial behavior. As relative deprivation theory would predict, the individual-level effect of household poverty on youth antisocial behavior is dependent on the level of poverty in the school-community. Thus, household poverty is a powerful risk factor for youths living in affluent school-communities, while it is unrelated to antisocial behavior for youths living in impoverished communities. Presumably, being poor in an affluent community entails unfavorable social comparisons to peers and neighbors, which therefore increases the likelihood of antisocial behavior.

References

- Bernburg, J. G. & Thorlindsson, T. (2007). Community Structure and Adolescent Delinquency in Iceland: A Contextual Analysis. *Criminology*, 45, 415-444.
- Bernburg, J. G., Thorlindsson, T. & Sigfúsdóttir, I. D. (2009a). Relative deprivation and adolescent outcomes in Iceland: A multilevel test. *Social Forces*, 87(3), 1223-1250.
- Bernburg, J. G., Thorlindsson, T. & Sigfúsdóttir, I. D. (2009b). The community effects of disrupted family processes on adolescent substance use. *Social Science & Medicine*, 69, 129-137.
- Bernburg, J. G., Thorlindsson, T. & Sigfúsdóttir, I. D. (2009c). The spreading of suicidal behavior: The contextual effect of community household poverty on adolescent suicidal behavior and the mediating role of suicide suggestion. *Social Science & Medicine*, 68, 380-389.
- Blau, J. R. and Blau, P. M. (1982). The cost of inequality: Metropolitan structure and violent crime. *American Sociological Review*, 47, 114-129.
- Jacobs, D., and Richardson, A. M. (2008). Economic inequality and homicide in the developed nations from 1975-1995. *Homicide Studies*, 12, 28-45.

- Jarjoura, G. Roger, and Triplett, R. (1997). The effects of social area characteristics on the relationship between social class and delinquency. *Journal of Criminal Justice*, 25, 125-139.
- Johnstone, J. W. C. (1978). Social class, social areas and delinquency. *Sociology and Social Research*, 63, 49-72.
- Krahn, H., Hartnagel, T. F., and Gartrell, J. W. (1986). Income inequality and homicide rates: Cross-national data and criminological theories. *Criminology*, 24, 269-295.
- Merton, R. K. (1968). Social structure and anomie. Pp. 185-214 in Robert K. Merton (ed.), *Social theory and social structure*. New York: The Free Press.
- Merton, R. K. and Rossi, A. S. (1968). Contributions to the theory of reference group behavior. Pp. 279-440 in Merton, R. K. (ed.), *Social Theory and Social Structure*. New York: The Free Press.
- Runciman, W. G. (1966). *Relative deprivation and social justice*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Stiles, B. L., Liu, X., and Kaplan, H. B. (2000). Relative deprivation and deviant adaptations: The mediating effects of negative self-feelings. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 37, 64-90.
- Yngwe, M. Å., Fritzell, J., Burström, B., and Lundberg, O. (2005). Comparison or consumption? Distinguishing between different effects of income on health in Nordic welfare states. *Social Science & Medicine*, 61, 627-635.

Barn som begår lovbrudd.

Norsk rett og forslag i NOU 2008: 15 Barn og straff²

Fornes, Ingun³

Innledning

Hvordan samfunnet skal behandle barn som har begått lovbrudd har vært debattert i Norge opp igjennom hele det forrige århundret.⁴ Et tilbakevendende spørsmål i denne debatten er hvorvidt en skal kunne benytte fengselsstraff ovenfor barn, eller om en bør benytte alternative reaksjonsformer. Utvalg mot alvorlig ungdomskriminalitet ble oppnevnt i statsråd 20. april 2007 og hadde som hovedoppgave å vurdere nettopp disse spørsmålene. Utvalget leverte sin utredning, NOU 2008: 15 Barn og straff - utviklingsstøtte og kontroll, 15. oktober 2008. Utredningen har vært til høring hos en rekke høringsinstanser. Det videre arbeidet med forslagene i utredningen ligger nå hos Justis- og politidepartementet.⁵

Jeg vil i det følgende først kort presentere hvordan barn som har begått lovbrudd, blir møtt i det norske rettsystemet i dag. Formålet med denne presentasjonen er ikke å gi en uttømmende oversikt over hvordan barn som har begått lovbrudd, behandles i rettsystemet i dag. Oversikten er ment å gi en kort innføring i de rettslige utgangspunktene, som et bidrag til å forstå innholdet i forslagene i NOU 2008: 15. Jeg vil deretter presentere et utvalg av forslagene i denne utredningen.

Kort oversikt over rettssystemet i dag

Den strafferettelige lavalder er i Norge på samme måte som i de øvrige nordiske landene, 15 år, jf. Almindelig borgerlig Straffelov 22. mai 1902 nr. 10 (straffeloven) § 46. Det vil si at barn som ikke har fylt 15 år, ikke kan møtes med straffereaksjoner.⁶ Det kan heller ikke benyttes straffeprosessuelle tvangsmidler som pågripelse og varetektsfengsling, der barnet ikke har fylt 15 år på handlingspunktet. Barn under 15 år som begår ellers straffbare

² Artikkelen er basert på foredraget Utviklingen i Norge. Forslag i NOU 2008: 15 Barn og straff, holdt på Nordisk workshop i kriminologi, Gilleleje 16. mai 2009.

³ Artikkelforfatteren er universitetslektor ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen og var sekretær for Utvalg mot alvorlig ungdomskriminalitet. Alle synspunkt i artikkelen er artikkelforfatterens egne synspunkt og ikke et uttrykk for utvalgets synspunkt. Takk til stipendiat Lars Magnus Bergh, Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, for nytteige kommentarer.

⁴ Barn er personer som ikke har fylt 18 år, jf. FNs barnekonvensjon art. 1 og lov om vergemål 22. april 1927 nr. 3 § 1.

⁵ Oppdatert per 25. juni 2009. De fleste høringsuttalelsene er lagt ut på <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/hoeringer/hoeringsdok/2008/horing---nou-2008-15-om-barn-og-straff/horingsuttalelser.html?id=544533>.

⁶ Uttrykket straffereaksjon benyttes her både om de ulike straffartene, jf. straffeloven § 15, og andre strafferettslige reaksjoner.

handlinger, er barneverntjenestens ansvar og påtalemyndigheten kan overføre saker som gjelder lovbrudd begått av barn under 15 år, til barneverntjenesten, jf. lov om rettergangsmåten i straffesaker 22. mai 1981 nr. 25 (straffeprosessloven) § 71 b. Barneverntjenesten plikter i et slikt tilfelle å underrette påtalemyndigheten om hvorvidt den fatter vedtak i saken eller ei.

Selv om en ikke kan påtale lovbrudd begått av barn under 15 år, kan politiet likevel etterforske disse sakene, jf. straffeprosessloven § 224 annet og tredje ledd. Er lovbruddet begått av et barn som har fylt tolv år på handlingstidspunktet, følger det av § 224 annet ledd at politiet har samme plikt til å etterforske lovbruddet som om det var begått av noen som var over den strafferettlige lavalder. Dersom det blir klart at en handling er begått av et barn som var under tolv år på handlingstidspunktet, har politiet ingen plikt til å etterforske forholdet men kan likevel etterforske saken dersom dette anses hensiktsmessig, jf. § 224 tredje ledd. I tillegg kan barnet innbringes til politistasjonen, jf. lov om politiet 4. august 1995 nr. 53 (politiloven) § 8, og barnet og foreldrene kan innkalles til en såkalt bekymringssamtale, jf. politiloven § 13 fjerde ledd.

Barn som har fylt 15 år og begår lovbrudd, kan i norsk rett møtes både med tiltak i barneverntjenesten og med straffereaksjoner i strafferettspleien. En følger altså et såkalt dobbeltspor i disse sakene. Dette kan illustreres av en sak som ble behandlet to ganger av Høyesterett i 2003 og 2004, se Rt. 2003 s. 1827 og Rt. 2004 s. 1368. En 17 år gammel gutt var tiltalt for å ha ranet en drosjesjåfør, jf. straffeloven § 268 første ledd, jf. § 267, og for å ha brutt seg inn i en bil, jf. straffeloven § 257 jf. § 258. I tillegg var han tiltalt for å ha begått enkelte andre forhold. Da straffesaken om disse forholdene kom opp for domstolen hadde barneverntjenesten allerede besluttet å tvangsplassere gutten i en barneverninstitusjon for en periode på ett år, på grunnlag av de samme faktiske forholdene som straffesaken gjaldt, jf. barneverntjenesteloven § 4-24 annet ledd, jf. første ledd første strekpunkt. Høyesterett vurderte om det ville være dobbeltstraff å idømme gutten en straffereaksjon ettersom han allerede var tvangsplassert på dette grunnlaget, jf. Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) tilleggsprotokoll 7 art. 4. Høyesterett kom i den første saken til at vedtaket om tvangsplassering var å anse som straff i EMKs forstand, se Rt. 2003 s. 1827. I den andre saken kom Høyesterett til at sakene ikke gjaldt de samme straffbare forhold slik at det ikke var tale om såkalt dobbeltstraff, se Rt. 2004 s. 1368.⁷ I praksis førte avgjørelsene fra Høyesterett til at det dobbelte spor kunne opprettholdes.

I det ene sporet, barnevernet, kan barnet møtes med ulike tiltak både i og utenfor hjemmet. Barneverntjenesten har flere hjemmebaserte tiltak til rådighet der barn har alvorlige atferdsproblemer. Et slikt tiltak er MST (multisystemisk terapi) som er en familie- og nærmiljøbasert behandling som er særlig rettet mot barn med alvorlige atferdsproblemer. I tillegg til de hjemmebaserte tiltakene har barneverntjenesten også flere ulike plasseringstiltak utenfor hjemmet. Barn kan plasseres i fosterhjem og i institusjoner, herunder akutt- og utredningsinstitusjoner, bo- og arbeidskollektiver og ungdomshjem. Der plassering utenfor hjemmet skjer i institusjon, kan dette skje både på grunnlag av tvang og på grunnlag av samtykke, se lov om barneverntjenester 17. juli 1992 nr. 100 (barneverntjenesteloven) §§ 4-24 og 4-26. For tvangsplassering av barn i institusjon er det et grunnvilkår at barnet har vist ”alvorlige atferdsvansker”, jf. barneverntjenesteloven § 4-24. I tillegg må ett av tre alternative vilkår være oppfylt. For det første av disse vilkårene, at barnet har vist alvorlige atferdsvansker ved ”alvorlig eller gjentatt kriminalitet” jf. § 4-24 andre ledd første strekpunkt, er det i alle tilfelle tale om handlinger som også kan møtes med strafferettslige reaksjoner.

⁷ De to avgjørelsene er nærmere behandlet av Holmboe s. 39.

Ved valg av tiltak er ”barnets beste” avgjørende, jf. barneverntjenesteloven § 4-1. Det skal skje en konkret vurdering av hva som er barnets beste. Tiltak ileses altså etter en nyttetankegang: Hvilke tiltak vil hjelpe for det enkelte barnet? Det har videre vært en grunntanke i den norske barnevernlovgivningen at tiltak i barneverntjenesten ikke skal ha et straffende formål. I dette ligger det også at bruk av tiltak i barneverntjenesten ikke skal skje på grunnlag av et behov for å verne samfunnet mot barn som begår lovbrudd.⁸

I det andre av de to sporene, strafferettspleien, er det andre hensyn som begrunner inngrep. Grunnleggende i straffeutmålingen er overtredelsens art og grovhets⁹, samt lovtryterens skyld. I tillegg til hensynet til individualprevensjon som ivaretar hensynet til hva som vil nyte i den enkelte saken, vil hensynet til allmennprevensjon og hensynet til samfunnsvern ha betydning i straffeutmålingen. Hensynet til allmennprevensjon og samfunnsvern kan trekke i en annen retning enn hensynet til individualprevensjon.¹⁰ Der tiltak i barnevernet ileses med tanke på en fremtidig nytte har strafferetten et tilbakeskuende element: Straff begrunnes ut i fra den handling som er begått.

Etter den gjeldende straffelov er frihets- og bøtestraffene de dominerende straffereaksjoner.¹¹ Siden denne ble vedtatt i 1902 har det imidlertid blitt utarbeidet flere andre former for straffereaksjoner, slik at en i dag kan velge blant flere andre straffereaksjoner enn frihets- og bøtestraffene der barn har begått lovbrudd. Enkelte straffereaksjoner benyttes oftere der lovtryteren er ung, dette gjelder særlig påtaleunnlatelse og overføring til konfliktrådet.¹² Det finnes imidlertid ingen særlige straffereaksjoner som er forbeholdt barn i Norge i dag. En har altså det samme spekteret av straffereaksjoner å spille på der barn har begått lovbrudd, som der voksne har begått lovbrudd.

Til tross for at det i Norge ikke finnes noen særlige straffereaksjoner rettet mot barn som har begått lovbrudd, åpner lovgivningen for at barn som straffedømmes, kan behandles mildere enn voksne som straffedømmes. Det følger av straffeloven § 55 at retten i straffeutmålingen kan gå under en eventuell lovfestet minstestraff eller idømme en mildere straffart enn det som følger av en eventuell lovfestet minstestraff.¹³ I praksis er bestemmelsen også tolket dit hen at barn som har begått lovbrudd også kan behandles mildere enn voksne også der en ikke går under en minstestraff eller nedsetter straffen til en mildere straffart. Spørsmålet om å idømme en mildere straffart har særlig hatt betydning der det er aktuelt å idømme barn til en ubetinget fengselsstraff. I Rt. 2004 s. 804 uttalte Høyesterett at ”[s]traffeutmålingstradisjonen har i Norge lenge vært slik at ung alder har vært et tungtveiende moment for valg av andre reaksjoner enn ubetinget fengselstraff, og da særlig for barn og unge som aldersmessig ligger ned mot den strafferettslige lavalder, jf. straffeloven § 46”.¹⁴

⁸ Se bl.a. Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 28.

⁹ Se bl.a. Rt. 1999 s. 363 på s. 366.

¹⁰ Se blant annet Andenæs 2004 s. 77.

¹¹ Se Andenæs 2004 s. 372-375. Tall fra Statistisk Sentralbyrå underbygger dette, se kriminalstatistikken for 2007, tabell 28, www.ssb.no.

¹² Se kriminalstatistikken for 2007 tabell 18 og 31, Statistisk Sentralbyrå, www.ssb.no.

¹³ Bestemmelsen er videreført i lov om straff 20. mai 2005 nr. 28 § 80 som ikke har trådt i kraft, men som foreløpig kun gjelder for forbrytelser i lovens kapittel 16.

¹⁴ Uttalelsen er gitt i mindretallets votum. Høyesteretts flertall la større vekt på domfeltes unge alder enn mindretallet. Uttalelsen må ses i sammenheng med inkorporeringen av FNs barnekonvensjon i norsk rett i 2003, jf. lov om styrking av menneskerettighetens stilling i norsk rett 21. mai 1999 nr. 30 § 2. Barnekonvensjonen art. 37 bokstav b slår fast at bruk av fengsel av barn skal være siste utvei og skal bare benyttes for et kortest mulig tidsrom. I Rt. 2004 s. 2004 la Høyesterett til grunn at den

Når barn blir idømt en fengselsstraff er det ingen særlige rettsregler som gjelder straffegjennomføringen for barn. Dette betyr at barn som blir dømt til en fengselsstraff må sone denne sammen med voksne, på samme vilkår som voksne lovtrytere.¹⁵ Dette innebærer blant annet at barn soner sammen med voksne og at kriminalomsorgen kan beslutte å utelukke barnet fra fellesskapet helt eller delvis som et forebyggende tiltak, jf. lov om gjennomføring av straff mv. 18. mai 2001 nr. 21 (straffegjennomføringsloven) § 37, eller som en følge av brudd på gjennomføringen av fengselsstraffen, jf. straffegjennomføringsloven § 39 og 40.

Forslag i NOU 2008: 15 Barn og straff

Det er i NOU 2008: 15 gitt flere forslag til hvordan samfunnet bør reagere der barn har begått alvorlige lovbrudd. Plasshensyn tilsier at ikke alle forslagene kan behandles her. Jeg vil derfor i det følgende presentere et utvalg av forslagene i utredningen.

Fortsatt bruk av fengsel

Regjeringen ga Utvalg mot alvorlig ungdomskriminalitet som mandat å vurdere alternativ til å la barn mellom 15 og 18 år gjennomføre fengselsstraff. Videre ble utvalget bedt om å vurdere om det bør skje en omlegging av dagens system i retning av en samlet prosess der en eller flere reaksjoner og/eller tiltak blir fastsatt samtidig. Mandatet må ses i sammenheng med uttalelsen i St. meld. nr. 20 (2005-2006) Alternative straffreaksjonar overfor unge lovtrytarar s. 8:

”Regjeringa vil vurdere om straffelova på lengre sikt skal gi domstolen heimel til å dømme unge lovtrytarar under 18 år til opphold i institusjon i staden for fengsel, og at gjennomføringa av reaksjonen helst skal vere ei oppgåve for barneverntenesta.”

Sentralt i NOU 2008: 15 står derfor vurderingen av om en fortsatt skal videreføre det tosporede system i norsk rett. Mer presist: Skal en fortsatt ha adgang til å idømme barn fengselsstraff i norsk rett?

Det er i NOU 2008: 15 anbefalt at barn som har begått lovbrudd, fortsatt skal kunne idømmes fengselsstraff, se s. 137-140. Det er her lagt til grunn at det er nødvendig å ha en frihetsberøvende reaksjon tilgjengelig i de tilfellene det er begått svært alvorlige lovbrudd. Det er i den sammenheng vist til Utvalg mot alvorlig ungdomskriminalitet sin egen undersøkelse som viste at barn som idømmes fengselsstraff i Norge, i de fleste tilfeller har

praktiske betydningen av dette var beskjedent nettopp fordi straffetradisjonen i norsk rett allerede tilsa at ung alder hadde tungtveiende vekt i straffeutmålingen.

¹⁵ Se likevel at straffegjennomføringsloven § 12 åpner for at en domfelt kan overføres til soning av straffen i institusjon i stedet for i fengsel forutsatt at det ikke er sikkerhetsmessige grunner som taler mot dette og det ikke er grunn til å tro at den domfelte vil undra seg gjennomføringen. Denne bestemmelsen åpner dermed for at barn i visse tilfeller kan sone sin fengselsstraff i en barneverninstitusjon.

begått alvorlige lovbrudd.¹⁶ Det er i NOU 2008: 15 påpekt at både allmennpreventive hensyn samt hensynet til samfunnsværn kan tilsi at det benyttes frihetsberøvende reaksjoner overfor barn, selv om dette vil være en svært innngripende og belastende reaksjon for barnet. Det er også vist til at en frihetsberøvende reaksjon i enkelte tilfeller kan være nødvendig for å stanse barn som er i en aktiv kriminell fase, for på den måten åpne mulighetene for i det hele tatt å kunne starte arbeidet med barnets problemer.

Det er likevel ikke gitt at en frihetsberøvende reaksjon må skje i form av en fengselsstraff. I norsk rett er det som vist ovenfor, også mulig at barn som har begått lovbrudd, kan tvangsplasseres i barneverntjenestens institusjoner. Det ble også fremhevet i St. meld. nr. 20 (2005-2006) at Regjeringen ønsket å vurdere om barneverntjenesten burde overta ansvaret for gjennomføringen av et institusjonsopphold i stedet for bruk av fengsel. I Sverige ble ”sluten ungdomsvård” innført i 1999 som alternativ til bruk av fengsel ovenfor barn.¹⁷ Barn som idømmes denne reaksjonen plasseres i egne ungdomshjem. I Danmark ble ”ungdomssanktionen” innført i 2001.¹⁸ Denne reaksjonen er tredelt og både første og andre fase av reaksjonen innebærer et opphold i institusjon. I den første fasen er oppholdet i en sikret institusjon og i den andre fasen er oppholdet i en åpen institusjon. Både ”sluten ungdomsvård” og ”ungdomssanktionen” idømmes av domstolene i henholdsvis Sverige og Danmark. Ved en gjennomgang av alternative former for frihetsberøvelse i stedet for fengsel, er det på bakgrunn av dette i norsk rett naturlig å vurdere om barneverntjenesten kan overta ansvaret for gjennomføringen av en frihetsberøvende reaksjon og om et institusjonsopphold eventuelt bør også følge den svenske eller danske modellen.

Det er imidlertid i NOU 2008: 15 konkludert med at det ikke bør åpnes for at barneverntjenesten overtar hovedansvaret for frihetsberøvende reaksjoner for barn som har begått lovbrudd, se s. 139-140. Gjennomføringen av slike reaksjoner bør fortsatt skje i form av at barnet idømmes en fengselsstraff som administreres av kriminalomsorgen. Begrunnelsen for dette bærer i preg av at dette er et ansvar barneverntjenesten ikke bør ha. Det er i NOU 2008: 15 vist til at barn som har begått lovbrudd kan utgjøre en fare for seg selv og andre, noe som vil kreve at det opprettes egne institusjoner som er særlig tilpasset disse barna. Slike institusjoner har en ikke i Norge i dag. Det er gitt uttrykk for at en overføring av dette ansvaret til barneverntjenesten vil medføre en uheldig sammenblanding av arbeidsoppgaver: Barneverntjenestens hovedoppgave bør fortsatt være å gi omsorg og behandling, ikke å verne samfunnet og straffe. Det er videre påpekt at det i Sverige har vært en tredobling av antallet tilfeller der barn idømmes frihetsberøvelse etter at ”sluten ungdomsvård” ble innført, og at også den gjennomsnittlige soningstiden for barn har økt etter denne innføringen, fra fem måneder fengsel til ni og en halv måneder. Dette må ses i sammenheng med at ”sluten ungdomsvård” i NOU 2008: 15 er vurdert dit hen at de negative følgene av bruk av fengsel ikke i tilstrekkelig avhjulpet ved plassering i denne type institusjoner fremfor i fengsel. En har altså fryktet at ved å overføre ansvaret for gjennomføringen av straffen til barneverntjenesten, til tross for gode intensjoner, i stedet vil oppleve at det vil bli lettere å idømme barn en frihetsberøvende reaksjon enn fengsel og at en slik frihetsberøvende reaksjon ikke i betydelig grad vil være et bedre alternativ enn fengsel.

¹⁶ Undersøkelsen omfattet alle avgjørelser som ble rettskraftige i perioden 1. januar 2006 til 31. juli 2007 der gjerningspersonen var under 18 år på handlingstidspunktet og ble idømt ubetinget fengsel. Til sammen utgjorde dette 150 saker. Se NOU 2008: 15 s. 30-46.

¹⁷ Se Lag (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.

¹⁸ Se dansk straffelov § 74a, jf. lovbekendtgørelse nr. 1000 af 5. oktober 2006.

Selv om det i NOU 2008: 15 er foreslått å beholde fengselsstraff som reaksjon der barn har begått alvorlige lovbrudd, går det etter mitt syn klart frem av utredningen at intensjonen er at fengsel, i tråd med FNs barnekonvensjon, kun skal brukes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom, se blant annet s. 138 og s. 140. Under henvisning til Utvalget mot alvorlig ungdomskriminalitet sin egen undersøkelse av 150 straffedommer, gis det i NOU 2008: 15 s. 45 også uttrykk for at bruk av fengsel ovenfor barn som har begått lovbrudd, kan reduseres.

Videre er det i NOU 2008: 15 flere forslag til forbedring av barns soningsforhold, se s. 160-165. I dag er soningsforholdene barn soner under, i liten grad tilpasset at den innsatte i enkelte tilfeller er et barn. Dette innebærer at barn soner sine straffer på samme avdeling som voksne. Lovverket skiller ikke mellom barn og de voksne innsatte, slik at det dermed ikke finnes noen rettslige garantier for at barns særlige behov under soningen blir ivaretatt. Forslagene til bedrede soningsforhold for barn, innebærer et økt fokus på miljøterapi der barn soner. I tillegg innebærer det at kriminalomsorgens kompetanse må styrkes ved at det hentes inn fagfolk fra andre felt, særlig barnevernspedagoger og miljøterapeuter. Det er foreslått at det opprettes egne flerfaglige team som skal bistå på det enkelte barnets problemområder og arbeide med å tilrettelegge for en planlagt oppfølging av løslatelsen av barnet.

Det er foreslått at barn som soner straffedommer ikke skal sone sammen med voksne. I stedet bør det opprettes egne enheter som prioritiserer unge innsatte. Disse enhetene kan være mindre fengsel eller mindre avdelinger i fengsel. Formålet med slike egne enheter tilpasset unge innsatte er å legge til rette for at en i større grad kan tilpasse soningsforholdene til barn enn en kan i dag. Antallet barn som til enhver tid sitter i fengsel i Norge er så lavt at det ikke anses praktisk gjennomførbart å bygge opp et tilbud tilpasset barn i alle fengsel.¹⁹ Gjennomføringen av et slikt forslag vil kunne bringe norsk rett bedre i takt med FNs barnekonvensjon som fastslår at barn som er dømt for straffbare handlinger ikke skal sone sammen med voksne, med mindre det er til barnets beste, jf. art. 37 bokstav c. Samtidig er det betenkigheter ved å plassere barn som har begått lovbrudd sammen. Plassering av barn med atferdsvansker samme sted kan medføre såkalt ”negativ smitte”, det vil si at barna forsterker negative tendenser hos hverandre. Forslaget om økt personaltetthet i enhetene tilpasset unge innsatte, er særlig begrunnet med at dette vil bidra til å redusere farens for slik negativ smitte. Likevel er det klart at det vil være en fare for slik negativ smitte der barn som har begått alvorlige lovbrudd plasseres på samme sted.

Et annet av forslagene for å bedre forholdene for barn i fengsel er at reaksjonene på brudd ved gjennomføringen av straffen bør tilpasses barn, se NOU 2008: 15 s. 162-163. Det er gitt lovforslag som fastsetter som vilkår for bruk av dagens reaksjoner, herunder utelukkelse fra fellesskapet, at de kun benyttes der det er særlig påkrevd og bare for et kortest mulig tidsrom, jf. forslag til straffeprosessloven § 37 nytt annet ledd, § 38 nytt annet ledd, § 39 nytt annet punktum og § 40 nytt niende ledd første punktum. Samtidig er det foreslått at det utarbeides et eget sett reaksjoner som kan anvendes overfor mindreårige innsatte, slik at en i større grad kan benytte reaksjoner som er egnet til å fremme positiv atferdsendring hos barnet. Dette arbeidet er imidlertid overlatt til forvaltningen, jf. straffeprosessloven § 40 nytt niende ledd annet punktum. Advokatforeningens Menneskerettighetsutvalg avdekket i sin undersøkelse fra 2008 at en stor andel av barn i fengsel har opplevd isolasjon i lange tidsrom²⁰ og det synes nødvendig å lovfeste begrensninger i bruken av utelukkelse fra fellesskapet som reaksjon ved brudd på straffegjennomføringen. Likevel er det viktig å også arbeide forebyggende for å

¹⁹ I følge Justisdepartementet er det vanligvis mellom fem og ti barn i norske fengsel, se St. meld. nr. 20 (2005-2006) s. 15.

²⁰ Se Advokatbladet 2008 nr. 8 s. 48-49.

redusere behovet for bruk av tvangsmidler overfor barn i fengsel. Det er i NOU 2008: 15 fremhevet at økt bemanning, godt miljøarbeid og fornuftig bruk av konsekvenser vil ha betydning også i denne sammenhengen, se s. 163.

En ny straffreaksjon: Overføring til ungdomsstormøte

Regjeringen ga videre Utvalg mot alvorlig ungdomskriminalitet som mandat å utrede hvilke andre tiltak enn fengselsstraff samfunnet bør ha til rådighet der barn har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd.

Som vist ovenfor har finnes det i norsk rett i dag ikke egne straffreaksjoner særlig forbeholdt barn som har begått lovbrudd. Det er i NOU 2008: 15 foreslått at det opprettes en slik reaksjon; såkalt overføring til ungdomsstormøte, se s. 148-159. Reaksjonsformen er ny i norsk lovgivning, men bygger i stor grad på tidligere forsøksprosjekt.²¹ Formålet med å opprette en slik reaksjon er at den særlig kan tilpasses de særlige behov barn som har begått lovbrudd, har. Kort oppsummert består forslaget av at reaksjonen skal gis som et vilkår ved betinget fengselsstraff. Saken skal overføres til konfliktrådet der det domfelte barnet skal gjennomføre et ungdomsstormøte tilrettelagt av en egen ungdomskoordinator. Selve gjennomføringen av ungdomsstormøtet bygger på prinsippene om restorative justice.²² Deltakere i dette møtet vil være ulike representanter fra offentlige instanser som har med barnet å gjøre, som barneverntjenesten og barnets skole, og barnet selv og dets foreldre. Det er foreslått at kriminalomsorgens friomsorgskontor (friomsorgen) alltid skal delta i ungdomsstormøtet. I tillegg til de offentlige instanser kan det være aktuelt å be andre personer som har betydning for barnet, om å delta, dette kan være slektninger eller andre ressurspersoner i barnets nærmiljø. Fornærmede skal ha rett, men ikke plikt, til å delta. Det kan også være aktuelt å bringe inn støttepersoner for fornærmede. Der fornærmede også er mindreårig vil det for eksempel være nødvendig at fornærmedes foreldre er til stede.

Straffesaker kan i dag overføres til mekling i konfliktrådet, jf. straffeprosessloven § 71a. Det er en forutsetning for at en slik overføring at fornærmede har samtykket til deltagelse, jf. lov om megling i konfliktråd 15. mars 1991 nr. 3 (konfliktrådsloven) § 5. Dersom forslaget i NOU 2008: 15 tas til følge vil det altså bli gjennomført ungdomsstormøter uten fornærmedes samtykke og uten at fornærmede er tilstede. Fornærmedes deltagelse er et viktig element i restorative justice-tankegangen og forslaget innebærer dermed et brudd med denne. Dette må veies opp mot at et slikt forslag bidrar til større grad av likebehandling av barn som har begått lovbrudd. Ved å betinge overføring til ungdomsstormøte av at fornærmede samtykker og ønsker å delta i ungdomsstormøtet, ville vi kunne fått en situasjon der spørsmålet om barnet skulle fengsles eller ikke kunne bero på fornærmedes samtykke alene, noe som neppe er heldig.

²¹ En kan særlig se likhetstrekk med prosjektet ”Felles ansvar” i Salten politidistrikt som var en del av prosjektet ”Snu unge lovtrytere – et felles ansvar for stat, kommune og lokalsamfunn”, iverksatt av Justisdepartementet, og prosjektet Oppfølgingsteamet i Trondheim som ble opprettet som et tiltak under Regjeringens handlingsplan Sammen mot ungdomskriminalitet (2005-2008). I tillegg har forslaget i NOU 2008: 15 klare likhetstrekk med ”youth conferences” som ble innført i Nord-Irland i 2002.

²² For en kort innføring i disse se Zehr 2002.

Ungdomsstormøtet skal utarbeide en såkalt ungdomsplan som kan inneholde ulike kriminalitetsforebyggende tiltak og/eller tiltak med straffende element. Domstolen skal godkjenne innholdet i ungdomsplanen. Dersom domstolen ikke godkjenner planen skal denne sendes tilbake til ungdomsstormøtet for endring. Den godkjente ungdomsplanen skal følges opp av et ungdomsteam som er plukket ut blant deltakerne i ungdomsstormøtet eller andre som har en rolle i oppfølgingen av ungdomsplanen. Det er i NOU 2008: 15 påpekt at ungdomsplanen skal inneholde tiltak som vil innebære en betydelig kontroll og restriksjoner av det domfelte barnets dagligliv og at fengselets fysiske kontroll på denne måten skal erstattes av sosial kontroll.

Ved at den nye reaksjonen er foreslått gitt som et vilkår ved betinget fengsel, vil manglende deltagelse eller oppfølging fra det domfelte barnets side, kunne føre til at det må sone den alternative fengelsesstraffen. For å sikre at brudd på gjennomføringen av ungdomsstormøtet og ungdomsplanen blir fulgt opp, er det i NOU 2008: 15 foreslått et eget sett regler for håndtering av slike brudd. Dette regelsettet bygger på de tilsvarende regler ved brudd på samfunnsstraff.

Det er i NOU 2008: 15 foreslått at overføring til ungdomsstormøte skal kunne benyttes først og fremst som et alternativ i de tilfellene der barn i dag idømmes en fengelsesstraff, men også i enkelte tilfeller der barn i dag idømmes samfunnsstraff. Målgruppen er dermed barn som har begått alvorlig og gjentatt kriminalitet. Under henvisning til at intensive tiltak og reaksjoner er påvist å være mest effektive der de benyttes overfor barn med høy risiko for nye lovbrudd (høyt risikonivå), er det i NOU 2008: 15 gitt føringer på at overføring til ungdomsstormøte i første rekke bør benyttes for denne gruppen barn. Det ble videre vist til at forskning også har vist at intensive tiltak ikke bør benyttes overfor barn med en lav risiko for å begå nye lovbrudd (lavt risikonivå). Intensive tiltak vil i disse tilfellene kunne øke barnets problematferd.²³ Det er i NOU 2008: 15 pekt på at det i slike tilfeller i utgangspunktet vil være tilstrekkelig med en betinget dom eller samfunnsstraff. Det er dermed gitt uttrykk for at barnets risikonivå bør ha betydning i vurderingen av om overføring til ungdomsstormøtet bør idømmes. Forslaget må imidlertid ikke forstås slik at risikonivået skal være det eneste hensynet ved straffutmålingen. Det er samtidig også påpekt at lovbruddets alvorlighetsgrad skal ha betydning. Lovbruddet kan være av en slik art at dette i seg selv tilsier en strengere reaksjon enn overføring til ungdomsstormøte, selv om barnets risikonivå ikke tilsier dette.²⁴

Kartlegging av barnet

Det er som vist ovenfor, i NOU 2008: 15 både foreslått at en fortsatt skal kunne dømme barn som har begått lovbrudd til fengelsesstraff, samtidig som det også er foreslått en helt ny straffreaksjon som skal være et alternativ til fengelsesstraff. I valget av straffreaksjon skal barnets risikonivå ha betydning. I tillegg er det en rekke steder i NOU 2008: 15 påpekt at barnets risikonivå vil ha betydning for utformingen av innholdet i de enkelte straffreaksjonene. Dette gjelder blant annet ved tilretteleggingen av innholdet i fengelsesstraffen og utformingen av ungdomsplanen. Det er på bakgrunn av dette også foreslått at barn skal undergis en kartlegging forut for straffesaken. Kartlegging kan skje i alle tilfeller

²³ Se nærmere om dette i NOU 2008: 15 s. 47-54.

²⁴ Det er også nærmere behandlet i NOU 2008: 15 s. 136-137, der sentrale momenter i vurderingen av hvorvidt og hvordan en straffreaksjon kan ha en individualpreventiv effekt er gjennomgått. Samme sted er også vekten av hensynet til individualprevensjonen også drøftet noe nærmere.

der siktede var under 18 år på handlingstidspunktet og skal skje der det tas ut tiltale mot en som var under 18 år på handlingstidspunktet, jf. forslag til ny straffeprosesslov § 164a.

I dag kan det foretas en personundersøkelse av siktede ”[n]år det antas å ha betydning for avgjørelsen om straff eller andre forholdsregler”, jf. straffeprosessloven § 164. Personundersøkelsen foretas av kriminalomsorgen. Utvalget mot alvorlig ungdomskriminalitet sin undersøkelse av straffesaker viste at det var innhentet personundersøkelse i kun en tredjedel av de 150 sakene i undersøkelsen.²⁵ Videre viste undersøkelsen at de personundersøkelsene som ble foretatt, varierte sterkt i kvalitet, se NOU 2008: 15 s. 39-41.

Kartleggingen vil være en utdypende personundersøkelse og kan dermed erstatte dagens personundersøkelse i de tilfellene siktede var under 18 år på handlingstidspunktet. For å si noe om hvilket innhold effektive tiltak bør ha i det enkelte tilfellet, er det i NOU 2008: 15 foreslått at barnets behov, risiko og responsivitet skal kartlegges.²⁶ Det er presisert at det må benyttes et standardisert kartleggingsverktøy som bygger på relevant forskning, for å unngå at kartleggingen ikke skjer på grunnen av kartleggerens egen synsing, se s. 166.

Den foreslalte kartleggingen er omfattende, se NOU 2008: 15 s. 166-167. Tilsvarende kartlegginger foretas innenfor barneverntjenesten, der det er aktuelt med tiltak som MST eller MultiFunC. Innenfor strafferettspleien reiser imidlertid en slik kartlegging særlige problemstillinger. Det siktede barnet har rett til å avstå fra å inkriminere seg selv ved å fortelle om andre lovbrudd det har begått, jf. EMK art. 6 og barnekonvensjonen art. 40 annet ledd bokstav b punkt iv. Dette vil stille ekstra krav til kartleggeren, noe som også er fremhevet i NOU 2008: 15: Barnet ikke må utsettes for press på å fortelle om lovbrudd der skyldansvaret ikke allerede er plassert. I tillegg vil det være nødvendig at barnet blir forklart at det ikke trenger å forklare seg om slike lovbrudd dersom det ikke ønsker. Kartleggingen fordrer også et samarbeid med barnets foreldre. Disse vil imidlertid i en senere straffesak være fritatt for vitneplikt, jf. straffeprosessloven § 122. Det er i NOU 2008: 15 ikke foreslått at foreldrene skal pålegges å forklare seg. Dermed vil en kartlegging av barnet i en viss grad være avhengig av både barnets og foreldrenes samarbeidsvilje.

Ved å innføre kartlegging av et barn før straffesaken behandles av retten, vil en kunne få et nytig virkemiddel for å finne frem til reaksjoner som ikke er mer belastende enn nødvendig for barnet. Likedan kan en risikovurdering bidra til å tilpasse den enkelte reaksjonen slik at det iverksettes kriminalitetsforebyggende tiltak som det er grunn til å tro er effektive. Innføring av en kartlegging vil likevel by på utfordringer for hvordan det resultatet vurderingen munner ut i, skal brukes. En risikovurdering vil ikke gi et 100 % sikkert svar på om barnet kommer til å begå nye lovbrudd og det er viktig å heller ikke tillegge risikovurderingen vekt som om den kunne gi et slikt sikkert svar. En risikovurdering vil kunne klarlegge i hvilken retning de individualpreventive hensyn trekker. Betydningen av de individualpreventive hensyn i den enkelte sak vil kunne baseres på forskningsbasert kunnskap i stedet for enkeltpersoners synsing. Samtidig er det ikke gitt at statistikken vil slå til i det enkelte tilfellet. Og hvem definerer hva som til enhver tid er relevant forskningsbasert kunnskap? I tillegg vil fortsatt andre hensyn enn de individualpreventive, ha vekt i

²⁵ Det er grunn til å tro at dette tallet nå er høyere, idet Riksadvokaten i 2008 ga som retningslinje til påtalemyndigheten at personundersøkelse skal innhentes i alle saker der gjerningspersonen er under 18 år og det kan være aktuelt med en straffereaksjon som ileses av en domstol. Se Riksadvokatens rundskriv nr. 1 2008. Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i politiet – 2008.

²⁶ Det er nærmere redegjort for forskningen dette forslaget bygger på i NOU 2008: 15 s. 47-54.

straffeutmålingen. Hensynet til likebehandling tilsier at en risikovurdering ikke alene kan avgjøre hvilken straffreaksjon barnet skal idømmes.

Litteraturliste

Andenæs, Johs., (2004), Alminnelig strafferett. 5. utgave ved Magnus Matningsdal og Fredrik Rieber-Mohn, Universitetsforlaget.

Holmboe, Morten, (2006), Ungdom, ran og dobbeltstraff, Tidsskrift for Strafferett nr. 1/2006.

NOU 2008: 15 Barn og straff. - Utviklingsstøtte og kontroll.

Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) Om lov om barneverntjenester (barnevernlov)

Riksadvokatens rundskriv nr. 1 2008. Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i politiet – 2008

St. meld. nr. 20 (2005-2006) Alternative straffreaksjonar overfor unge lovbytarar.

Zehr, Howard, (2002), The little book of Restorative Justice, Good Books.

Pilot Project on Mediation in Criminal Matters: Iceland

Sigurgeirsdóttir, Dís

1 Introduction

The idea of restorative justice as a mediation technique was introduced in Iceland in 2000 when social services and the local police in one borough of Reykjavík joined hands in matters regarding young offenders, i.e. children below the age of criminal liability (15). The project, which dealt primarily with misdemeanours, such as petty theft and vandalism, was officially launched in 2001 for a trial period of one year. It was called ‘The Circle’. Due to positive results, the project was extended and in 2003 the Minister of Justice appointed a committee to assess the project as a whole and evaluate whether restorative justice should be integrated into the legal system by establishing a similar method of mediation in cases concerning liable offenders. The committee commended and supported the continuance of the Circle as such and recommended the establishment of a pilot project to deal with mediation in cases of criminal liability. Whereas the Code of Criminal Procedure contained a sufficient basis for such a scheme there was no pressing need for legislative amendments. Accordingly, the Minister of Justice instigated a two-year nationwide pilot project in 2006. The project was spearheaded by a special commission (Evaluating Committee) with a hired project manager and three appointees from the Ministry of Justice, the Director of Public Prosecutions and the Reykjavík Metropolitan Police. Their task was to oversee the project and evaluate the end results.

The pilot project ran its course in October 2008 and a detailed report on the outcome and future steps was submitted by the Evaluating Committee in February 2009. Its overall conclusion is that the project was a success and that mediation as a means of restorative justice should be made available as a permanent remedy within the Icelandic criminal law system. The report is now under consideration in the Ministry of Justice.

This paper highlights the main results of the pilot project and key recommendations of the Evaluation Committee.

2 Execution of the Pilot Project

2.1 Scope

The Director of Public Prosecutions (State Prosecutor) was assigned to outline the scope of the pilot project. The programme covered misdemeanours such as petty theft, vandalism, threat, assault and battery and minor transgressions against the State, mainly in the form of inconsequential assaults against police officers, all of which would otherwise be subject to public prosecution. In order to qualify for the programme, offenders and victims alike had to

agree to the mediation procedure. In addition, only those offenders were eligible who had confessed to the crime in question and did neither have an extensive criminal record nor a previous conviction for any serious crime. Apart from the legal requirement that the offender had attained the age of criminal liability (15) at the time of committing the act, there was no age limit to enter the programme. The resolution technique employed was a mixture of mediation and conferencing, based on the 'Real Justice' design. Police officers were given the role of facilitators (mediators), using a pre-arranged script in meetings, which usually took place in police stations. By choice, both the offender and victim were allowed to bring along one or more support persons to these meetings, but not lawyers. Special trainers were brought in from the UK to train the team of mediators within the Icelandic police. In addition, the members of the Evaluation Committee toured the country and held one day seminars in each police district, both for those who had the task of mediators and other police officers.

Using police officers as mediators differs from the method used in the other Nordic countries. There were several reasons for choosing this technique for the pilot project, mainly that it was simple in use, cost efficient and had shown promising results in other countries such as the UK, USA and Canada. This method was also considered feasible in Iceland due to a high degree of general trust towards the police (around 70% according to public polls) and it was thought that mediation on behalf of the police might even strengthen that image.

The only cases the police could not mediate were cases where a police officer was involved as a victim. In those instances the project manager took on the role of mediator.

By general rule meetings took place in police stations but the parties could agree on any other location. The mediator could choose whether he wore a police uniform or not.

2.2 Rules of Procedure

Among the focal points when setting out procedural rules was that meetings should be held as soon as possible after the actual offence, and that the whole process should be expedited. This was considered not only in line with restorative practices but also necessary to maintain efficiency of the criminal justice system. Accordingly, a case should be referred to mediation within 30 days after reporting of the offence. The mediator then has three weeks to work on and finalize the case, either by way of contract between the parties or by returning the case to the traditional channels in the justice system. If a contract is reached it must be fulfilled within three months, with strict exceptions in special instances. If the offender does not fulfil his part of the agreement the victim may report it to the mediator. In such a case the offender is given short notice to fulfil the agreement before the case is sent through traditional channels in the justice system. If the mediator does not hear from the victim, the contract is assumed to have been fulfilled and in one week's time from the due date, the case is removed from the prosecution's file and does not enter the criminal record of the offender. However, it remains registered in the police database.

2.3 Means of Evaluation

After each meeting all participants were given the opportunity to fill out a questionnaire with 23 multiple choice questions regarding the meeting, e.g. how it felt, whether the mediator was

fair and impartial, along with questions inquiring whether and then how the fact that the mediator wore a uniform and meetings were held in police stations had impact on the participants. Answering the questionnaire was voluntary and the answers were unanimous and non-traceable. After answering a questionnaire each participant would place it in an unmarked envelope and seal it. The mediator then put these envelopes in a large envelope addressed to the Evaluation Committee for later review.

3 Results

3.1 General

In the two years the programme was running 95 cases were mediated. There were 295 participants of all ages, although the majority was within the age group of 15-18 or 28%. The second largest group was of the age of 44-50 or 22%. The majority of the offenders were in the age group 15-18 years.

All 95 cases resulted in an agreement. Only two agreements were not fulfilled, leaving those cases subject to prosecution. Cases where mediation was offered but turned down by the victim or the offender were not registered but a few instances are known, mainly in cases of assaults against police officers where they were opposed to mediation.

Average time spent on a mediation meeting and its preparation was 2 hours and 53 minutes.

3.2 The Questionnaire

In the following the outcome of several of the questions in the questionnaire will be demonstrated:

How content are you with the overall procedure of this case in the criminal justice system?

The question did not only address the mediation process but the whole treatment of the case in the criminal justice system. 75.5% of the participants were pleased or very pleased.

Do you think you received sufficient preparation by the mediator before the meeting?

Approximately 93% of participants thought so or mostly so.

How content are you with the chairing of the meeting?

Approximately 92% of participants were content or mostly content.

How content are you with the result of the meeting?

86.5% of the participants were content or very content (87.1% victims, 85.8% offenders and 86.6% of the support persons).

Do you think everything that occurred during the meeting was fair?

Approximately 96% of participants said fair or mostly fair (97.6% victims, 91.6% offenders and 98.9% of the support persons).

Do you think the agreement was fair?

Approximately 96% of participants said fair or mostly fair (97.6% victims, 92% offenders and 98.8% of the support persons).

Do you think the mediator was fair?

98% of the participants said fair or mostly fair. 1% of the offenders said no and 3.8% said not particularly fair. No victim said no but 1.2% said not particularly fair.

Did the offender apologize to the victim?

92.6% of the participants thought so but 5.8% of the offenders and 11.6% of the victims said no.

Was the apology sincere?

92% of the participants thought it was sincere or mostly sincere. However only 75% of the offenders said it was totally sincere and 49.3% of the victims felt it was totally sincere.

In 48 out of 95 cases the mediator was a police officer. Asked how that made the participants feel, 86% said it did not make them feel uncomfortable and 12% not particularly uncomfortable. No victim thought it was uncomfortable or particularly uncomfortable. 3% of the offenders thought it was uncomfortable (1.5%) or rather uncomfortable (1.5%)

In 30 out of 48 cases the police officer was wearing a uniform. Asked how that made the participants feel, 0.9% felt restrained or 0% of the victims, 2.7% of the offenders and 0% of the support persons. The table below demonstrates all the answers to the question.

Police officer wearing a uniform						
	Restrained	No effect	Comfortable	Relaxed	Safe	Total
Offender	2.7%	70.3%	10.8%	5.4%	10.8%	100%
Support person	0.0%	57.4%	19.1%	14.9%	8.5%	100%
Victim	0.0%	56.3%	21.9%	9.4%	12.5%	100%
Average	0.9%	61.3%	17.3%	9.9%	10.6%	100%

The general principle was that meetings should be held in police stations but parties were free to agree on another location. Meetings were held in police stations in 82 cases but other places were schools, district commissioner's office and libraries. Asked how meeting in a police station made the participants feel, 5.6% said it made them feel uncomfortable or restrained. See further answers in the table below.

Meeting held in a Police Station							
	Uncomfortable	Restrained	No effect	Comfortable	Relaxed	Safe	Total
Offender	7.1%	2.4%	45.9%	23.5%	11.8%	9.4%	100%
Support pers.	5.3%	0.0%	32.0%	26.7%	20.0%	16.0%	100%
Victim	1.4%	0.0%	48.6%	28.4%	14.9%	6.8%	100%
Average	4.6%	0.8%	42.2%	26.2%	15.5%	10.7%	100%

Asked whether the participants would participate in mediation again, 88.1% said yes, 10.8% were unsure and 1.1% said no. The largest part of those who said no were offenders (1.9%) and support persons (1%). No victim said no. Finally, asked whether they would recommend mediation to others 92.7% of participants said they would, 6.6% were not sure and 0.7 said they would not. Those who said they would not recommend it were all offenders.

3.3 Evaluation of the Pilot Project

When the pilot project was launched its aim was mainly twofold, i.e. to increase the quality of case procedure in the criminal justice system for the benefit of victims and offenders, and to increase general efficiency in the criminal justice system. It was also presumed that mediation in criminal cases would reduce recidivism and therefore be beneficial for society in whole.

When the results of the pilot project are examined it is safe to say that the answers to the questionnaires clearly demonstrate that the quality of the case procedure has increased. The majority of the participants were pleased with the mediation procedure. Hence, the Evaluation Committee was of the opinion that this aim was reached.

As regards efficiency it is clear that time spent on each case has decreased and the fact that the overwhelming majority of the cases resulted in an agreement between the parties has somewhat reduced the strain on the prosecution and courts. Instead of a lengthy procedure that would in many of the cases have ended up in court, the cases have been resolved in a matter of weeks. The Evaluation Committee has deemed that the total of 95 cases in 2 years is efficient enough to support the continuation of mediation. It must be taken into account that in the first year the total number of mediated cases was 24 while in the second year they were 71.

It is too soon to draw any conclusions as regards the effects of the mediation procedure on recidivism. Yet, while the pilot project was running and up until the time the Evaluation

Committee turned in its report none of the offenders had been reported to the police for committing another offence.

4. Recommendations

In light of positive results of the pilot project the Evaluation Committee recommended in its report to the Ministry of Justice that mediation should be made a permanent remedy in the criminal justice system. Based on the experience and lessons learned from the two year period the Committee further made the following recommendations:

Same offences as the pilot project dealt with should be subject to mediation but they should gradually be expanded to more severe offences where different kind of mediation technique might also be used.

Special attention should be given to cases of violence in intimate relationships

Legislative amendments are encouraged to strengthen the foundations of mediation in the criminal justice system, either by amending the Code on Criminal Procedure or in specific legislation on mediation.

Mediation should be made available at every stage of the criminal procedure (Police, Prosecution, Court, and Prison).

A special co-ordination committee should be established.

Instead of registering solely the cases in the regular police database (LÖKE) a special database for mediation cases should be established.

The report along with the recommendations is under consideration in the Ministry of Justice. Meanwhile, mediation in criminal cases is still practiced by the police.

List of references:

Committee established by the Minister of Justice to evaluate the two-year pilot project on mediation in criminal matters, 2009 report (Skýrsla nefndar um tilraunaverkefni um sáttamiðlun í sakamálum).

Juvenile Delinquency and Legislation – The Atmosphere in Finnish Criminal Policies

Vogt-Airaksinen, Tiina

Trends in Juvenile Delinquency 1995-2008

Self-reporting as a base for collecting information on juvenile delinquency among 16-year old schoolchildren has been done regularly in Finland ever since 1995. According to these inquiries downloading of various files, non-licensed driving and stealing from your parents' house are the most common crimes among this agegroup.

Using mild drugs (marihuana and hash) and stealing of cars has gone down; stealing from your parents' house and misuse of medicine have gone up. Also schoolbullying has gone up in the course of the last four years.

Stealing in general and malicious damage have decreased, but not as much since year 2000 as before that. Amount of violent crimes has remained stable, as has misuse of drugs.

It is very interesting that restraining from all crimes has steadily increased during 1995-2004 among juveniles. However, in 2008 there was no change when comparing with the previous inquiry.

Early intervention

Early intervention is a theme that has created a lot of discussion among researchers, media and citizens in general. When a child's life seems to be going wrong and when signs of possible adultageproblems are to be seen, intervening as early as possible in his/her situation has become one way of reacting from the municipal authorities. This approach is not accepted by everyone. Some researchers are worried and say that early intervention is but removing the responsibilities of the state to the families, local communities and non governmental organisations. In other words, instead of performing a welfare policy that will ensure the wellbeing of juveniles, the state reduces its' costs and waits for signs to see which juveniles don't manage. According to critisizers this approach includes a risk of stigmatisizing instead of really helping the juveniles. Followers of this approach argue, that this is a reasonable way of acting and part of responsible child policy.

Juveniles and concern for the youth is a theme which always creates social debate and interest in the Finnish Parliament. Unfortunately this discussion is concentrating on control and riskpolicy and the debate includes decreasing amount of confidence in youth and their families. The approach has created new vocabulary as well as a new approach: youth at risk, families at risk and zerotolerance.

Critics of early intervention agree that control may be necessary, but not at the expense of the great majority of others, who are not in need of such control.

Child Welfare and Criminal Justice: A two track system for managing juvenile delinquency

In Finland the age of criminal responsibility is 15. Coercive measures can, however, be directed to children under the age of 15 as well as for 15-17 olds and young adults (18-20). This happens through child welfare legislation, when authorities in addition to helping and giving support to juveniles sometimes have to place the child into an institution. During the last 10 years the amount of children taken into care (both institutional and non-institutional) has strongly increased, especially in the agegroup 15-17. The reason for this is not mainly criminal behaviour. Most often the reason is parents' inability to take care of their children because of mental problems or addiction to alcohol or drugs. The role of crimes committed by children as a reason for coercive measures is unclear. This is not a good policy, at least this is what Matti Marttunen argues. In Finland the age of criminal responsibility is appropriate, but it is difficult to defend it without being able to describe the amount and nature of child welfare interventions in cases of juvenile delinquency.

Sanctions for Juveniles in Finland

Sanctions for youngsters in Finland are mainly fines. In 2007 the percentage of fines (out of all sanctions) given to 15-17 year olds was 75, the figure being 63 percent for 18-20 year olds. Conditional sentence with or without supervision is also rather frequently used, supervision being more common for under 18-year olds. Juvenile Punishment is a sanction which is only used for minors; it is a very rare sanction in Finland.

	15 – 17 years	18 – 20 years	21 – 24 years	All
Supervision	408	587	6	1001
No supervision	252	986	13	1251
All	660	1573	19	2252
No comment on supervision	25	490	-	515

Conditional sentence with and without supervision for various agegroups in 2007

Supervision in a conditional sentence is only possible in the agegroup 15-20. Therefor those who have been sentenced to supervision at the age of 21-24 have committed their crimes under the age of 21.

It is interesting to note, that supervision is more common in the minors' agegroup, where the amount sentenced to supervision is almost double the amount when comparing to the amount with no supervision. In the young adults' agegroup the situation is turned on its' head: the amount without supervision is close to double the amount with supervision. Why the change in courts sentencing supervision at the age of 18?

Another interesting point is that in the young adults' agegroup there are 490 sentences (a third of all conditional sentences in the agegroup) in which the judge has not commented at all on supervision, or at least the comment is not documented in the sentencefiles. This also raises a question: why has the court not discussed supervision in these cases?

Year	Enforcementplans required by pros.	Suitable for Juvenile Punishment	Arrived for enforcement	Enforcements started
2005	146	58	33	26
2006	104	41	34	38
2007	72	31	23	23
2008	44	19	16	12
Change	-28	-12	-7	-11
2007-08				

Juvenile punishment 2005-2008. Enforcementplans required by the prosecutor, amount of juveniles suitable for the punishment and amounts of enforcements arrived and started.

Juvenile punishment as an experiment was introduced as a special sentence for 15-17 year old juveniles in 1997. It is intended for juveniles that have committed many crimes with high intensity at the age of 15-17. It is required that the juvenile and his parents think positively about juvenile punishment. The experiment was replaced by a permanent law on January 1st 2005.

Juvenile punishment has not been a success. During the experimentphase the amount of enforcements was reasonably high but once the law became permanent it seems that court authorities have stopped passing this sentence. The figures in the above table show clearly how problematic the situation is.

The reason for this is unknown. Some assumptions have been made, and according to them the juveniles that would be suitable for this punishments are in institutional care due to child welfare measures and the courts are reluctant to pass this intensive sentence to these juveniles. It is also assumed that court authorities have not adopted the sentence because of its social nature. My own opinion is, that in addition to the mentioned reasons, the court authorities quite simply have forgotten about this sentence.

Trends in law-making

At the moment the law on supervision of conditionally sentenced juveniles is under reform. It is intended that the new law will come into force on January 1st 2010. We hope to see this new law liven up juvenile punishment as well.

The reform on the law of conditionally sentenced juveniles aims to aid young lawbreakers in social coping as well as prevent juveniles from doing crimes. Other aims are to allocate supervision to those who need it, to increase co-operation with municipal authorities and keep the juveniles out of prison.

Källor:

Salmi, Venla 2008

Mirja Satka in Helsingin Sanomat 7.12.2008

Harrikari, Timo 2008

Marttunen, Matti 2008

Tur och retur. Tidsaspekter på återfall efter fängelset

Roxell, Lena

Inledning

Det är ett välkänt faktum att det är vanligt med återfall efter ett fängelsestraff.²⁷ I kriminalstatistiken kan vi läsa hur stor andel som har återfallit efter ett respektive tre år efter att de blivit lagförda för ett brott. Det finns också forskning om vilka faktorer som påverkar risken att återfalla.²⁸ Personer med hög brottsbelastning och flera tidigare fängelsestraff återfaller i högre utsträckning än dem med låg brottsbelastning och få tidigare fängelsestraff. Yngre personer återfaller i högre utsträckning än äldre och män återfaller i större omfattning än kvinnor. Däremot saknas det forskning om hur lång tid det tar från det att personer har skrivits ut från fängelse till att de blir registrerade för ett nytt brott.

I det här papret presenteras preliminära resultat om tidsaspekter på återfall. Det är en vidareutveckling av min avhandling ”Fångar i ett nätverk? Fängelser interaktioner och medbrottslingsskap”.²⁹ I avhandlingen, som främst handlar om medbrottslingsskap efter fängelsen, var ett resultat att det i genomsnitt tog 71 dagar för personer att bli misstänkta för brott igen efter ett fängelsestraff. Uppföljningstiden var två år och tre månader. Under den tiden hade 73 procent av de före detta fångarna blivit misstänkta för brott. I papret kommer faktorer som ålder, kön, brottstyper, anstaltstyp och tidigare brottsbelastning studeras i förhållande till antal dagar till återfall.

Vid studier i återfall är det vanligt att lagföringsdata används som källa. I den här studien kommer data från misstankeregistret att användas. Fördelen med den typen av data är att tidpunkten för brottet kan studeras istället för tidpunkten för lagföring. Tiden mellan brottstidpunkten och tidpunkten för lagföring kan vara lång, vilket ger en missvisande bild av tidpunkten för återfallet. En annan fördel är att misstankeregistret innehåller mer utförliga uppgifter om brottstyper i jämförelse med lagföringsregistret. En nackdel är att personerna endast är misstänkta för brottet, vilket kan innebära att det i senare skede visar sig att de inte är skyldiga.

Några ord om återfallsstatistik och tidigare forskning om återfall

Brottsförebyggande rådets (BRÅ) statistik över återfall i brott beskriver andelen personer som efter en lagföring återfaller i brott.³⁰ Olika bakgrundsfaktorer som kön, ålder, tidigare brottsbelastning samt olika brotts- och påföljdskategorier redovisas i förhållande till andelen återfall. I statistiken redovisas andelen återfall i brott för en ettårig respektive treårig

²⁷ BRÅ 2009; Kriminalvården 2008

²⁸ Andersson 1991; Kyvsgaard 1998; Nilsson 2002

²⁹ Roxell 2007

³⁰ BRÅ 2009

uppföljningsperiod, som löper från datumet för ingångslagföringen till brottsdatumet för nytt lagfört brott.

Den senaste tillgängliga statistiken från BRÅ visar att av de personer som lagfördes under år 2003 är det 25 procent som återigen har lagförts efter ett år och 39 procent efter tre år.³¹ Kvinnor återfaller i lägre utsträckning än män. Efter tre år har 29 respektive 41 procent återfallit. Återfallen är lägst bland personer över 50 år och högst för personer i åldern 18-20 år. Av dem som har fler än tio lagföringar sedan tidigare är det 90 procent som återfaller inom tre år. Återfallsmönstret, när det gäller kön, ålder, brottstyp och påföld, har varit mycket stabilt under de senaste tio åren. Av dem som dömdes till fängelse år 2003 är det 58 procent som hade återfallit efter tre år. I dessa uppgifter måste man ta hänsyn till så kallade inkapaciteringseffekter. Det innebär att personer som dömdes till fängelse år 2003 fortfarande kan vara intagna på fängelse vid mättillfället, vilket begränsar möjligheten att begå brott.

Kriminalvården redovisar också uppgifter om återfall.³² Definition av återfall är här att en klient genom ny lagakraftvunnen dom har dömts till kriminalvårdspåföld inom en viss tid. Resultaten visar att av dem som skrevs ut från anstalt under år 2003 är det 50 procent som har återfallit inom tre år. År 2001 var motsvarande siffra 55 procent. Utvecklingen över en tioårsperiod visar att återfallen ökade efter 1996 och har sedan legat på mellan 50 och 55 procent. Ökningen hänger samman med en förändrad fångpopulation menar kriminalvården. Då alternativa påföljder infördes för klienter med lägre återfallsrisk, har fångpopulationen i genomsnitt blivit en mer belastad grupp än tidigare. Därmed återfaller den här populationen i högre utsträckning.

Tiden mellan frigivning och ny påbörjad verkställighet studeras också. De som har dömts för tillgreppsbrott, rån och narkotikabrott återfaller och återkommer snabbast i ny kriminalvård. Generellt sker återkomst till kriminalvård snabbare ju mer belastade personerna är.

I Nilssons avhandling ”Fånge i marginalen” studeras bland annat levnadsförhållanden för fångar och återfall i brott.³³ Studien är en tvärsnittsundersökning av fångpopulationen och bygger på strukturerade intervjuer och registerdata. Vid en uppföljning tre år efter intervjuutlämningen, som skedde år 1997, var det 43 procent som hade återfallit. Med återfall menas här att personen efter frigivning från anstalt har begått brott och dömts till ny kriminalvårdspåföld. 23 personer av 387 avtjänade fortfarande samma straff vid uppföljningen som vid intervjuutlämningen. Resultaten visar att tidigare brottsbelastning, problem med utbildning och sysselsättning, narkotikamissbruk samt kriminellt umgänge har samband med återfall.

Återfall har också studerats i förhållande till kriminella karriärer. Kyvsgaard har utifrån omfattande data från kriminalstatistiken studerat andelen som har återfallit.³⁴ 43 procent av personerna i undersökningsmaterialet är registrerade för mer än en lagöverträdelse. Tillsammans har dessa personer begått 86 procent av alla lagöverträdelser i materialet. I jämförelse med dem som endast är registrerade för en lagöverträdelse är personerna i den här gruppen yngre. Det är också färre kvinnor i den här gruppen och färre som har arbete. De har dessutom begått mer allvarlig brottslighet generellt.

³¹ BRÅ 2009

³² Kriminalvården 2008

³³ Nilsson 2002

³⁴ Kyvsgaard 1998

I Anderssons avhandling studeras kriminella karriärer och påföljdsval.³⁵ Populationen består av personer födda 1953 i Stockholm. Ett avsnitt i avhandlingen ägnas åt återfall. Resultaten visar att de som börjar begå brott när de är unga återfaller i genomsnitt snabbare än de som börjar begå brott när de är något äldre. Personer som är lagförda för narkotikabrott har högst återfallsfrekvens. De som i genomsnitt har en hög belastning återfaller i högre utsträckning än de med lägre belastning.

Datamaterial och metod

I det här papret har data använts från avhandlingsstudien om medbrottslingsskap.³⁶ Ursprungsmaterialet består av samtliga personer som skrevs ut från svenska fängelser under perioden 1 oktober 2001 till och med 31 mars 2002. Totalt ingår 3930 personer. I tabellen nedan visas fördelningen av kön, ålder och vilken typ av anstalt de 3930 personerna skrevs ut ifrån. Anstaltstyp är uppdelat efter den klassificering anstalterna hade vid tidpunkten för studien om medbrottslingskap.

Tabell 1: Fördelning av kön, ålder och anstaltstyp för undersökningspopulationn.
Andel i procent. n=3930.

	Antal	Andel
Kön		
Kvinnor	246	6
Män	3684	94
Ålder		
18-25	779	20
26-35	1161	29
36-45	1163	29
46-55	622	16
56-65	185	5
66-77	20	1
Anstaltstyp		
Sluten med		

³⁵ Andersson 1991

³⁶ Roxell 2007

förhöjd säkerhet/sluten	128	3
Sluten	1483	38
Sluten/öppen	898	23
Öppen	1421	36

Undersökningspopulationen är som väntat överrepresenterad av män. Endast sex procent är kvinnor. Flertalet av fångarna var i åldrarna 18 till 45 år vid tiden för utskrivningen från anstalt. Endast en procent var äldre än 66 år. Den genomsnittliga åldern är 36 år.³⁷ Mest vanligt är det att fångarna skrevs ut från en sluten anstalt följt av en öppen anstalt.

Data har även inhämtats från misstankeregistret som BRÅ tillhandahåller. I misstankeregistret finns det uppgifter om brott från och med år 1995. Vid tidpunkten för datauttaget fanns det uppgifter fram till och med den 1 juli 2004. I analysen av återfall ger det en uppföljningsperiod på två år och tre månader. I misstankeregistret återfanns 3810 personer. Bortfallet på tre procent kan bero på brister vid registrering. Det kan även bero på att en del personer begick brotten som de avtjänat fängelsestraff för före år 1995 och har därefter inte blivit misstänkta för några nya brott och finns därmed inte med i misstankeregistret. Det sistnämnda ska i sådana fall inte räknas som bortfall.

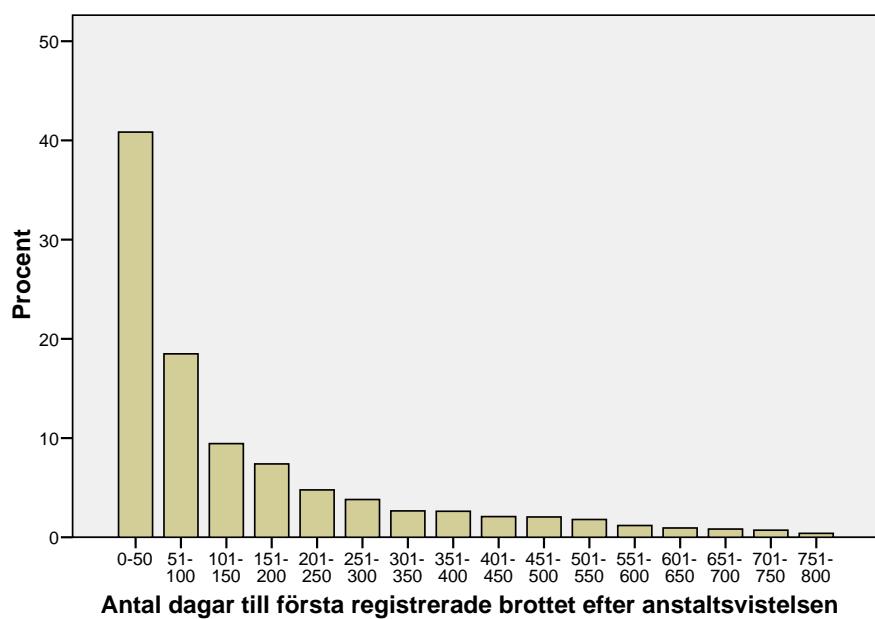
För att studera tidigare brottsbelastning har data från lagföringsregistret inhämtats. För den här studiens räkning har domar från tingsrätten använts.³⁸ Lagföringsregistret innehåller uppgifter från 1973 och framåt, och är därför att föredra framför misstankeregistret då brottsbelastning ska studeras tillbaka i tiden. Däremot är misstankeregistret bättre att använda då tidpunkter för brott ska studeras, eftersom lagföringsregistret innehåller sällan uppgifter om brottstidpunkt vid strafföreläggande. I lagföringsregistret återfanns uppgifter för 3912 personer från ursprungspopulationen.

Resultat

Som beskrivs i inledningen har 73 procent, 2786 personer, blivit misstänkta för ett nytt brott inom två år och tre månader efter fängelsevistelsen. Nedan visas ett diagram med fördelningen över antal dagar till det första registrerade brottet efter utskrivning från anstalt.

³⁷ Medianen är 36 och standardavvikelsen är 10,85.

³⁸ Domar från hovrätt och högsta domstolen är bara sporadiskt inrapporterade. Därför har dessa sorterats bort.

Figur 1: Antal dagar till första registrerade brottet efter anstaltsvistelsen för undersökningspopulationen. n = 2786

Som diagrammet visar återfallen drygt 40 procent inom 50 dagar. I genomsnitt tog det 71 dagar för de frigivna fångarna att bli misstänkta för brott efter fängelsetiden.³⁹ Jämfört med BRÅ:s statistik över återfall visar det här resultatet på en högre andel återfall. Det är emellertid svårt att göra direkta jämförelser då BRÅ utgår från lagförda brott medan den här studien utgår från misstänkta brott. Resultaten, att nästan tre fjärdedelar har återfallit och att det i genomsnitt tar 71 dagar att bli misstänkt för brott efter fängelsetiden, måste nog ses som uppseendeväckande med tanke på Kriminalvärdens mål att minska antalet återfall.

I sammanhanget kan det vara intressant att studera eventuella skillnader mellan de som återfaller snabbt och de som återfaller något senare. Därför har en indelning genomförts i återfall inom och efter 71 dagar. Grupperna har sedan jämförts när det gäller brottstyper, kön, ålder, anstaltstyp och tidigare brottsbelastning.

Nedan presenteras de brottskategorier som det var mest vanligt att de frigivna fångarna återföll i efter fängelsevistelsen.

³⁹ Medianen visar på 71 dagar medan medelvärdet visar på 140 dagar. Jag anser att medianen är mest lämpligt att använda som mått här då standardavvikelsen är hög, värdet är 167, och medelvärdet skiljer kraftigt från medianen, vilket tyder på en snedfördelning.

Tabell 2: Återfallsbrott indelat i brottskategorier uppdelat på återfall inom och efter 71 dagar. Andel i procent.

	Återfall inom 71 dagar	Återfall efter 71 dagar	Totalt
Brott mot trafikbrottslagen	27	24	25
Stöld, rån och andra tillgreppsbrott	23	20	21
Brott mot smugglings- och narkotikastrafflagen	17	17	17
Brott mot frihet och frid	8	11	9
Brott mot liv och hälsa	6	10	8
Övriga brott	19	18	20

Som framgår i tabellen ovan är det inga uppseendeväckande skillnader mellan de olika grupperna. Mest vanligt var det att de blev misstänkta för brott mot trafikbrottslagen följd av tillgreppsbrott. Om man istället studerar vilka brottstyper de återföll i framträdde följande resultat. De som återföll inom 71 dagar blev främst misstänkta för olovlig körning följt av bruk av narkotika, snatteri, innehav av narkotika och biltillgrepp. De som återföll efter 71 dagar blev i nämnd ordning misstänkta för olovlig körning, snatteri, bruk av narkotika, innehav av narkotika och olaga hot mot man. Med andra ord blev det inte heller några större skillnader mellan grupperna då brottstyper studerades.

Hur köns- och åldersfördelningen ser ut för de två grupperna studerades också. Ett förväntat resultat är att män återfaller oftare än kvinnor och att yngre återfaller oftare än äldre.⁴⁰

Tabell 3: Könsfördelningen uppdelat på återfall inom och efter 71 dagar samt för ursprungspopulationen. Andel i procent.

	Återfall inom 71 dagar	Återfall efter 71 dagar	Ursprungs- populationen
Kvinnor	8 (109)	5 (72)	6 (246)
Män	92 (1288)	95 (1317)	94 (3684)

Resultatet i tabellen ovan visar att andelen kvinnor i gruppen som återfaller inom 71 dagar är något högre än i gruppen som återfaller efter 71 dagar och i jämförelse med ursprungspopulationen. Resultatet är något oväntat. En anledning till det kan vara att här

⁴⁰ BRÅ 2009; Kriminalvården 2008

studerades enbart fängelsedömda personer. I andra undersökningar ingår även andra personer som har dömts till lindrigare sanktioner. Det har också framkommit att kvinnor som döms till fängelse är mer marginaliserade jämfört med männen i samma situation.⁴¹ Det kan då vara svårare att återanpassas i samhället efter en fängelsevistelse, och därmed återfaller de i större utsträckning än männen.

Åldersfördelningen för de olika grupperna studerades också. Där framkom det ingen skillnad. Medelåldern är 35 år för båda grupperna. För hela ursprungspopulationen är medelåldern 36 år. Det förväntade resultatet var att de yngre personerna skulle återfalla snabbare än de äldre. Med andra ord är det ett något oväntat resultat.

Som nästa steg har anstaltstypen personerna skrevs ut ifrån undersökts i förhållande till tiden till återfall. Resultatet presenteras i tabellen nedan. Bland dem som återfaller inom 71 dagar skrevs drygt hälften ut från slutna anstalter. Jämfört med den andra gruppen och med ursprungspopulationen är det en överrepresentation. En rimlig förklaring är att personer som skrivs ut från slutna anstalter i genomsnitt är mer belastade än vad de är som skrivs ut från öppna anstalter, och därmed återfaller de i högre utsträckning.

Tabell 4: Typ av anstalt uppdelat på återfall inom och efter 71 dagar samt för ursprungspopulationen. Andel i procent.

	Återfall inom 71 dagar	Återfall efter 71 dagar	Ursprungs- populationen
Sluten med förhöjd säkerhet/sluten	3 (49)	3 (42)	3 (128)
Sluten	51 (718)	37 (512)	38 (1483)
Sluten/öppen	25 (344)	25 (341)	23 (898)
Öppen	21 (286)	35 (495)	36 (1421)

Slutligen studerades hur tidigare belastning såg ut för dem som återföll inom respektive efter 71 dagar. I tabellen nedan redovisas det genomsnittliga antalet lagföringar som personerna i fråga hade före den 1 oktober 2001.⁴² Av de 2786 aktuella personerna var det 2779 som ingick i den här analysen.⁴³

⁴¹ Nilsson 2002

⁴² 1 oktober 2001 är det datum då den undersökta populationen tidigast kunde friges från den aktuella fängelsevistelsen.

⁴³ Sex personer har lagförts för brott efter den 1 oktober 2001. En person saknades i lagföringsregistret.

Tabell 5: Tidigare lagföringar uppdelat på återfall inom och efter 71 dagar.

	Återfall inom 71 dagar	Återfall efter 71 dagar
Medelvärde	26	17
Median	19	12
Standardavvikelse	23	16
Minimum	1	1
Maximum	200	126

Resultatet visar att de som återfaller inom 71 dagar i genomsnitt har blivit lagförda för fler brott än de som återfaller efter 71 dagar. Med andra ord har tidigare belastning betydelse för hur snabbt de frigivna fångarna blir misstänkta för brott efter en fängelsevistelse. Det har tidigare konstaterats att de som har en tidigare hög belastning i större utsträckning återfaller än de som har lägre belastning.⁴⁴ I den här studien kan vi också konstatera att de med en hög belastning dessutom återfaller snabbare än de med en lägre belastning.

Sammanfattning och diskussion

Sammanfattningsvis kan det konstateras att inom två år och tre månader efter ett fängelsestraff har 73 procent blivit misstänkta för brott igen. I genomsnitt tog det 71 dagar för personerna i fråga att återfalla. För att studera tidsaspekter i förhållande till andra faktorer delades de aktuella personerna in i två grupper. Den ena bestod av dem som återföll inom 71 dagar och den andra av dem som återföll efter 71 dagar. Vid jämförelser mellan grupperna framkom att det inte var några större skillnader mellan grupperna när det gäller vilka brottstyper de återfaller i. Mest vanligt var det att de blev misstänkta för olovlig körning. Medelåldern var också densamma i grupperna, nämligen 35 år. Däremot var det skillnader mellan grupperna när det gäller könsfördelningen. Kvinnorna var överrepresenterade i gruppen som återföll inom 71 dagar. Det resultatet var något oväntat utifrån tidigare forskning. En förklaring kan vara att kvinnor dömda till fängelse är mer marginaliseringe jämfört med männen i samma situation. Därför är risken att återfalla stor för just kvinnorna. Det var också skillnader i vilken typ av anstalt de olika grupperna skrevs ut ifrån. De som återföll inom 71 dagar skrevs i större utsträckning ut från en sluten anstalt än de som återföll efter 71 dagar. Slutligen framkom det också skillnader i tidigare brottsbelastning. De som återföll inom 71 dagar hade i genomsnitt fler antal lagföringar än den andra gruppen.

Resultatet, att tre fjärdedelar har återfallit och att det sker relativt snabbt efter utskrivningen från fängelset, måste anses uppseendeväckande. Speciellt med tanke på att Kriminalvårdens

⁴⁴ BRÅ 2009; Kriminalvården 2009

vikti gaste mål är att antalet återfall ska minska.⁴⁵ Jämfört med andra studier visar den här på högre andelar återfall. Förklaringar till det kan vara att andra studier vanligtvis utgår från lagföringsdata, medan den här studien har använt data från misstankeregistret. Den här studien utgår också enbart från fängelsedömda medan andra vanligtvis inkluderar olika slags sanktioner. Det kan också tänkas att fängelsedömda personer mer generellt är kända hos polisen.⁴⁶ Det innebär att upptäcktsrisken är större hos just den här populationen, vilket i sin tur kan förklara den höga frekvensen av registrerade återfall. Det finns också andra orsaker till olika upptäcktsrisker. Personer som begår många brott har större upptäcktsrisk än de som begår enstaka brott. I den här studien visade det sig också att de som återföll snabbast, inom 71 dagar, i genomsnitt hade ett högre antal lagföringar än de som återföll något senare. Olika brottstyper har också olika upptäcktsrisker. I den här studien var olovlig körlag den brottstyp som det var mest vanligt att de återföll i. Upptäcktsrisken för den typen av brott brukar förknippas med polisens resurser och prioriteringar. I sammanhanget kan man dock tänka sig att om personen i fråga är känd hos polisen är nog risken att stoppas av polisen vid bilkörling förhållandevis stor. Därför är det just olovlig körlag som är den mest vanliga brottstypen i den här studien.

Det här papret har visat på några preliminära resultat som det kan vara intressanta att fördjupa sig i. Tanken är att den här studien ska presenteras i en artikel framöver. I den kan det vara intressant att även göra andra slags indelningar av materialet. Exempelvis kan indelningen av tiden till återfall göras annorlunda. Det kan också vara intressant att jämföra tidsskillnader mellan misstänkta brott och lagförda brott. Frågor som handlar om hur lång tid det tar från det att en person begår ett brott till att personen lagförs för brottet är relevanta, med tanke på att lagföringsregistret vanligtvis används vid återfallstudier. En sådan studie kan bidra med kunskap om skillnader som framkommer då olika slags data används för att studera återfall.

Referenslista:

- Andersson, J. (1991). *Kriminella karriärer och påföljdsval*. Akademisk avhandling. Sociologiska institutionen, Stockholms universitet.
- BRÅ (2009). *Återfall i brott. Slutlig statistik för 2003*. Stencil. Stockholm: Brotsförebyggande rådet.
- Kriminalvården (2008). *Kriminalvårdens redovisning om återfall. Uppföljning t.o.m. 2006*. Norrköping: Kriminalvården.
- Kriminalvården (2009). <http://www.kriminalvarden.se/sv/Om-Kriminalvården/Mal-och-medel-/>

⁴⁵ Kriminalvården 2009

⁴⁶ Kriminalvården 2008

- Kyvsgaard, B. (1998). *Den kriminelle karriere*. Köpenhamn: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Nilsson, A. (2002). *Fånge i marginalen. Uppväxtvillkor, levnadsförhållanden och återfall i brott bland fångar*. Avhandlingsserie nr 8. Kriminologiska institutionen, Stockholms Universitet.
- Roxell, L. (2007). *Fångar i ett nätverk? Fängelser, interaktioner och medbrottsslingsskap*. Avhandlingsserie nr 24. Kriminologiska institutionen, Stockholms Universitet.

Om noen glippsoner⁴⁷ og muligheter ved løslatelse

Hjellnes, Siv⁴⁸

Sammendrag

Dette essayet tar utgangspunkt i rapporten Overgang fra fengsel til frihet – løslatelse av unge med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn (KRUS 2007). Rapporten er resultat av et oppdrag fra Integrerings- og mangfolksdirektoratet – IMDi. Oppdraget fra IMDi var å innhente kunnskap om, og å foreslå tiltak ved løslatelse av unge med innvandrerbakgrunn. Oppdraget ble utført ved Kriminalomsorgens utdanningssenter – KRUS, under veiledning av Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri for Helseregion Øst og Helseregion Sør.

Undertegnede var prosjektleder i 100% stilling for kunnaksinnhenting og samarbeidet tett med KRUS-kollega Torunn Høydahl som bidro med 50% stilling gjennom hele prosessen, fram til utgivelse av rapporten i KRUS-serien Dokumentasjon og debatt. KRUS-ansatte Ragnar Kristoffersen og Klaus Bergander bidro også på hver sin måte til ferdigstilling av rapporten. Kunnaksinnhenting foregikk fra begynnelsen av september til 15. desember 2006.

Jeg vil i dette essayet ta utgangspunkt i den opprinnelige rapportens kapittel 7. Det ble i sin helhet skrevet av undertegnede. Dette essayet ligger tett opp til fokuset jeg holdt under mitt foredrag for Nordisk Samarbeidsråd for Kriminolog i mai 2009. Når jeg i det følgende omtaler domfelte, straffegjennomførende og løslatte som ”han” er det fordi de fleste i målgruppa – domfelte, under 26 år med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn – er menn. Når jeg velger å legge vekt på sikkerhet for den løslatte, samfunnet og de som skal arbeide med målgruppa er det fordi jeg på bakgrunn av rapporten som helhet vurderer det dithen at tiltak for disse domfelte innebærer sikkerhetsmessig risiko for alle impliserte parter. Som det framgår av rapporten og dens grunnlag er målgruppa noe preget av det vi ofte refererer til som marginalisering, utsattethet og sårbarhet. I tillegg kan det ut fra enkelte referanser se ut til å forekomme en overrepresentasjon av tøff kriminalitet som vold og seksualisert vold blant disse unge, og det har betydning for arbeid med og rundt domfelte⁴⁹. Bortsett fra konsekvenser av denne mulige overrepresentasjonen hva gjelder domfellelser etter enkelte paragrafer i straffeloven, anser jeg unge menn med innvandrerbakgrunn å ha samme behov ved løslatelse som unge menn flest.

På bakgrunn av kunnaksinnhenting ble noen tiltak for bedre løslatelse foreslått iverksatt overfor endringsmotiverte domfelte med innvandrerbakgrunn. Det bærende i forslagene var å

⁴⁷ I og ved utforming av ny Stortingsmelding om Kriminalomsorgen – Stortingsmelding 37 (2007-2008) ble begrepet glippsone først brukt for å beskrive de første dagene etter løslatelsen som en kritisk fase i domfeltes liv.

⁴⁸ Hjellnes, Siv – Kriminalomsorgens utdanningssenter – KRUS

⁴⁹ For mer om dette, og med særlig fokus på domfelte under 18 år, se punkt 4.3 i NOU 2008:15 om Barn og straff som gjengir funnene i Kaia Strandjords undersøkelse om domfellelser blant barn i en periode fra 2006 - 2007.

sikre tett oppfølging før, under og etter løslatelse av samme mennesker. Overgangen fra fengsel til frihet bør ledes av robuste og troverdige støttespillere. Det anses av flere hensyn viktig at den/de profesjonelle som skal framstå som støttespillere for en ung mann på veg ut i frihet selv har faglige støtter og mulighet for samarbeid rundt beslutningstaking. Det er sentralt at integrering av en løslatt ung mann inkluderer innsats fra kriminalomsorg, kommune og frivillige samfunnsborgere.

Samfunnet, og ved det den enkelte, har ansvar.

En fagfelle spurte meg om hvordan vi ved gjennomføring av bedre tilrettelagt løslatelse klarer å unngå det store strukturelle problemet som er at samfunnet ikke ønsker å integrere den som løslates. Det er min mening at helhetlige tiltak for bedre løslatelse av unge menn skal ivareta domfeltes og samfunnets sikkerhet slik jeg faglig sett anser å være mest effektivt for å sikre integrering i det vi kaller normalsamfunnet. Jeg ser strukturelle hindringer. Den primære hindringen kjenner vi best selv. Å være en del av samfunnet er å bære fram og å vedlikeholde samfunnets verdier. Det gjør vi blant annet ved å velge hvem vi vil omgåes. Jeg har selv grenser for hvem jeg vil ha hjemme i min sofa eller som trener for mitt eget fotball-lag. Om kandidaten til en av de nevnte posisjoner har gjennomført straff av lengre varighet innebærer det to sentrale utfordringer for min egen del, og som også gjelder mitt personlige og samfunnsmessige engasjement og ansvar overfor vedkommende. For det første vil lang straff bety at kandidaten har utført en krenkende handling og har forvoldt andre smerte. For de aller fleste er dette et hensyn som gir ønske om å innta en viss avstand til vedkommende. For det andre vil en lang straff bety at mennesket foran meg mangler trening og kompetanse i selv å være en del av et normalt samfunn. Kompetanse på å tilpasse seg samfunn, samt regler og rutiner i samvær brytes ned av et langt institusjonsopphold (Se blant andre Goffman 1961, Kristoffersen 1986, Mathiassen & Hammerlin 2006 eller Hjellnes 2006 i Larsen (red)). Dette er to viktige faktiske forhold som jeg herved innrømmer vil ha betydning for hvordan jeg opplever min neste og hvordan jeg møter vedkommende som samfunnsborger.

Den jeg eventuelt skal bidra til å inkludere i mitt private liv, som borger, og dermed i samfunnet – som trener eller venn – må ha arbeidet med⁵⁰ og snakket om sin kriminalitet og han må ha fått arbeide seg ut av institusjonalisering, og fått bygge opp seg selv på hensiktsmessig måte i overgangen fra å være straffegjennomfører til å bli fri mann.

Sikkerhet for den domfelte.

Vi mennesker kan være redde for kriminalitet, også gjentatt av tidligere dømte. Samfunnets sikkerhet er og må være primær i kriminalomsorgen. Vi straffer for å vedlikeholde samfunnets orden med hensyn til den allminnelige rettsoppfatning og til straffens allmennpreventive funksjon⁵¹. Den dømte skal etter løslatelse selv være en del av samfunnet. Han skal også ivaretas, også han har verdi slik at hans sikkerhet er av betydning. Vi trenger

⁵⁰ Sandberg (2006) refererer at det i arabisk kultur, og særlig menn oppleves at arbeide fungerer som terapi framfor samtaleteterapi som vi kjenner godt fra vår vestlige kultur.

⁵¹ Se også forarbeidene til Lov om straffegjennomføring, eksempelvis riksadvokatens syn slik det framkommer på side 49 i Ot.prp. nr. 5, 2000 – 2001.

ikke rangere, sammenligne eller utpeke noen som offer. Det er en interessant tanke å stille seg selv spørsmål ved hvem som er mest redde i Oslo by, og hvem som har størst grunn til å være redde? Jeg tenker da ikke på hvem som har høy eller lav statistisk sannsynlighet for å rammes av eksempelvis vold. Jeg tenker på hvem som skylder svarte penger, og fra tidligere i livet – fra før domfellelsen – står i avhengighetsforhold til en eller annen form for autoritet, uten at det nødvendigvis behøver å være en hallik, men kanskje det vi i dagligtale om narkotikaomsetning kaller bakmann. Dette er for øvrig en noe fri refleksjon fra min side. Jeg har ikke datagrunnlag for å hevde at mennene i vår målgruppe er redde for vold. Jeg har heller ikke lest andres forskning hvor domfelte unge med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn forteller om vold eller trusler om vold mot seg selv dersom de ikke lever opp til andres forventninger, eller leverer som avtalt. Jeg vil i denne sammenheng referere til Kuvoame (2005) og Sandberg & Pedersen (2006) som har forsket på marginalisert ungdom med tilknytning til narkotikahandel i Oslo sentrum, og som heller ikke dokumenterer at trusler eller redsel er et tema for de unge. Likevel vil jeg, både som forsker og som samfunnsmedlem tillate meg å tenke at noen har større grunn enn andre til å oppleve redsel og frykt for å bli utsatt for vold. Jeg tillater meg herved å skrive ned mine generelle antakelser om at noen har tilknytning til et miljø hvor makta er hierarkisk og hvor den unge ofte befinner seg relativt lavt på rangstigen. I et slikt miljø, hvor illegale aktiviteter, eksempelvis typer av vinningskriminalitet, skjer vil en være avhengig av hverandre, selv om organiseringen er svak og minner mer om løse nettverk⁵² enn fast organisasjon. Den som står sterkest vil være den nærmeste til å definere hvem som er ”inne” og hvem som skal ekskluderes fra ethvert miljø. Jeg tenker at unge menn er sårbare med slik tilhørighet, og jeg tenker at de er veldig sårbare når de skal bryte med slik tilhørighet. I ytterste konsekvens handler det om deres egen sikkerhet, eller sikkerheten til deres nærmeste.

Antakelsene jeg har presentert ovenfor er ikke tatt helt fra luften, de baserer seg på tanker jeg gjorde rundt hva mine informanter⁵³ ”luftet” med meg i intervjuene. Det er min generelle erfaring som samfunnsborger at unge menn sjeldent presenterer seg selv som sårbare og utsatte. Mine informanter hadde også stolte selvbilder som de presenterte i møte med meg som forsker. Ingen av dem fortalte konkret om situasjoner med trusler eller om det å bli utsatt for vold. Ved et par anledninger ble det i intervjuene snakket litt om det å utøve vold. Flere av informantene snakket noe vagt om, eller de gav uttrykk for ønske om og behov for å unngå noen bestemte mennesker. I rapportens kapittel 7 skriver jeg om at informantene begrunnet avstanden til andre med at de ønsket å unngå å bli dratt med i kriminalitet og å unngå å ”klikke” og å ty til vold. Videre skriver jeg på side 64 om at vaktsomhet og utrygghet kom til uttrykk ved avtalefesting av intervju utenfor fengsel da informantene ikke tok telefonen når et ukjent nummer (mitt nummer) dukket opp i displayet på mobiltelefonen. Jeg var som forsker da avhengig av at en troverdig tredje person hadde formidlet mitt nummer til informanten på forhånd. Jeg velger nå å gjengi noen utdrag fra den opprinnelige rapporten. Det er to domfelte som forteller⁵⁴.

”(...) Soninga har skadet meg psykisk, jeg går ikke ut på byen – med mange folk.
Om det er noe viktig så går jeg i byen for å ordne det. Det er for å ikke treffe folk.

⁵² For mer om forholdet mellom hierarkisk organisering og løsere nettverk i sammenheng med grad av farlighet hva gjelder kriminalitet velger jeg å hevnvise til Per Ole Johansens arbeider om organisert kriminalitet, eksempelvis Nettverk i gråsonen (2000).

⁵³ Intervjuer med 7 personer med domfellelse, i fengsel med høyt sikkerhetsnivå, i fengsel med lavt sikkerhetsnivå og etter straffegjennomføring utgjorde datagrunnlaget for kapitlet.

⁵⁴ Utdragene fra intervju og mine kommentarer finnes i rapportens kapittel 7, på side 64 og side 62.

Også for å ikke treffe folk som kan dra meg med i kriminalitet. Du blir jo fort provosert, og det kan være mange nye situasjoner. Om noe er urettferdig kan jeg lett klikke.”

”Det er veldig drastisk å leve med mindre penger. Du kan se for deg kjæresten, når hun er vant med å få en dyr mobiltelefon til hver bursdag, hva tror du hun synes da om å bare få en vanlig parfyme og en blomst? Jeg har hatt bil, dyr bil, det har jeg ikke lengre. Det er drastisk, det går an å kutte ut venner, men penger, det blir vanskeligere.”

Å søke det normale innebærer å ta avstand til det som drar i motsatt retning, blant annet til folk som er i et kriminelt miljø, og som her omtalt; det å treffe på feil folk. Å forlate det kriminelle livet til fordel for et ”normalt liv” er også nært knyttet til økonomi. Det gav flere av informantene uttrykk for. Penger dreier seg for de fleste av oss om muligheter, om sosial identitet og om eget selvbilde. Å skulle ha mindre penger enn før, betyr at en kan oppleve å bli mindre verd enn tidligere. Dette gjelder særlig dersom en ikke kan kompensere for manglende økonomisk kapital ved eksempelvis en eller annen form for sosial kapital. Slik jeg forstår Sandberg (Sandberg & Pedersen 2006) innehar unge marginaliserte uteværende gutter med tilhold nederst ved Akerselva i Oslo ”Gatekapital” som bygger selvbilde og identitet. Jeg forstår det slik at felles verdsetting av Gatekapitalen styrker både innad i miljøet og inngir avstand til andre kapitalformer og minsker behovet for å søke andre kilder til anerkjennelse eller bygge andre former for kapital. I ytterste konsekvens betyr det da at tilhørighet i et marginalisert miljø gir mindre motivasjon for endring av livsstil og mindre opplevd behov hos den enkelte for å bygge annen status; eksempelvis i skolesammenheng eller i arbeidslivet.

Å ivareta den enkelte domfeltes motivasjon for å leve lovlydig, trygt og sikkert handler om å sikre og å trygge gjennom konkrete avtaler og lett synlige tiltak, som å være sammen med noen dersom en skal gå visse steder. I tillegg vil trygghet og sikkerhet på sikt avhenge av at den enkelte kan erverve ny sosial status og få anerkjent den nye statusen slik at han opplever både å selv evne å gripe nye muligheter og å oppnå kompensasjon for det livet (og de pengene) han har forlatt. Noen domfelte vil både under og etter straffegjennomføring trenge mer støtte enn andre for å få til å bryte med kjente miljøer og veletablert livsstil. Det er min mening at den som er motivert til å leve et annerledes liv, og som søker støtte til å mestre denne overgangen også fortjener å få saklig, faglig, sosialt støttende og profesjonell bistand, avhengig av hvilke støttebehov han selv opplever å ha. Jeg vil videre ta for meg hvilke støttebehov domfelte selv kan oppleve å ha, og hvordan de opplever at disse blir møtt.

Uttrykte behov og måter å få støtte på.

Løslatelse er en sårbar prosess, og verst er det de første ukene. Dersom vedkommende er så heldig at jobb/skole og bolig er på plass kan nettverket mangle, eller han mangler evnen til å ivareta nettverket. Dersom han opplever ensomhet gir det sårbarhet i forhold til å oppsøke rusmiljø, og dermed å utsettes for andres rus og å ruse seg selv om han var motivert for å la være. Mitt materiale viser at domfelte mangler, og/eller har mistet kompetanse på å fylle fritid gjennom fengslingen. Det kan oppleves vanskelig å tilpasse seg familieliv og daglige rutiner i hjemmet ute. De unge jeg snakket med holdt fram ønsker om normalitet og enkelte av dem har angst for å ikke mestre det ”A4-livet” de levende kan beskrive og som de ønsker å leve.

Det er behov for praktisk hjelp til å ordne opp i ting – i god tid før løslatelsesdato. Dato er i seg selv en utfordring, i og med at det bestemmes relativt seint i straffegjennomføringsforløpet hvorvidt domfelte skal løslates når 2/3 del av straffen er gjennomført⁵⁵. Det skaper usikkerhet å ikke vite om en skal være i fengsel fram til endt tid. Etablering av egne hverdagsrutiner, sosiale relasjoner og tillit til at en sjøl kan mestre et normalt liv er en forutsetning for å klare seg, sammen med inkludering i skole og jobbsammenheng. Domfelte framhever at kontinuitet, sosial støtte og personlig engasjement hos kontaktbetjenter⁵⁶ og andre samarbeidende parter oppleves positivt. At unge menn som selv har tro på å kunne påvirke sitt liv og sine omgivelser klarer seg bedre enn de som ikke har tro på seg selv er et viktig funn som beskrives i en nyere studie fra et engelsk ungdomsfengsel (Harvey 2007).

Fengselsbetjenten som Lytter eller Fixer

Når det gjelder fengselsbetjenten vil jeg gjøre et hovedskille mellom to måter domfelte kan oppleve han og henne på. Den ene fortellingen om betjenten handler om en som fixer ”ting” og rydder opp og den andre fortellingen handler om en som lytter og er nær. Jeg mener vi kan betrakte dette som to ulike måter å fylle yrkesrollen. Det beklagelige er at domfelte i begge fortellingene framhever at denne beskrivelsen av fengselsbetjenten er et profesjonelt unntak blant ”amatører”. Domfeltes omtale av fengselsbetjenter, som amatører eller som profesjonelle kan være farget av at de som innsatte generelt befinner seg i en situasjon med krysspress (se blant annet Hjellnes i Larsen (red) 2006, side 135) som kan prege deres omtale av fengselsansatte, og opplevelse av andre relasjoner de er del av, når de faktisk og fysisk er utenfor den relasjonen de snakker om eller tenker på.

Den betjenten jeg velger kalle Fixeren har kunnskap om rettigheter, og ”pusher” samarbeidspartnere. Denne betjentrolen ligner litt på den relasjon mellom kontaktbetjent og innsatt Mathiassen & Hammerlin (2006) beskriver som instrumentell. Dette er en profesjonell yrkesutøver som har makt innad i fengslet og utad til samarbeidspartnere. Å kunne inneha denne typen makt, og å kunne bruke makta forutsetter kunnskap om lover og rettigheter. I tillegg vil denne fixeren ofte ha uformelle nettverk til samarbeidspartnere internt og eksternt, og det kommer innsatte til gode. En begrensning ved denne måten å utøve rollen på er at betjenten som fixer ofte vil avhenge av systemet rundt seg, og vil kunne oppleve at makta han har er begrenset til en institusjon – ett fengsel. Ett eksempel på hva denne fengselsbetjenten konkret gjør er å være ansvarsgruppekoordinator, og derigjennom ansvarliggjøre andre gjennom sin egen kunnskap. Domfelte som beskriver sin betjent som en Fixer har en veldig positiv opplevelse av profesjonalitet. Beklageligvis hevder de at dette er fengselsbetjenter som er unntak blant mange yrkesmessige ”amatører”.

Et interessant funn i mine intervjuer er at omtale av betjenten som fixer og ordner ofte knyttes til en manlig fengselsbetjent. Det kan jo ut fra tradisjonelle kjønnsroller og generelt sett tenkes at det er lettere for menn enn for kvinner å gå inn i instrumentelle relasjoner til innsatte. Når det er sagt skal jeg avslutte med å skrive litt om den andre rollen som framheves

⁵⁵ Ved kunnskapsinhenting var også framskutt løslatelse hyppig i bruk i Norge i forbindelse med at det var en målsetting å redusere køen for å komme i fengsel (soningskøen).

⁵⁶ Kontaktbetjent er en veletablert betegnelse på det institusjonaliserte ansvaret en enkelt fengselsbetjent har overfor en enkelt innsatt i fengsel, men jeg vil i det videre arbeidet erstatte kontaktbetjent med fengselsbetjent, eller bare betjent.

å være av stor betydning fra domfeltes ståsted, nemlig den som Lytter. Denne rollen framheves nemlig ofte å bli fylt av kvinnelige fengselsbetjenter.

Den som lytter er en trygg relasjonsbygger som støtter innsatte til å mestre straffegjennomføringen og å forberede seg mentalt på selve løslatelsen. Dette er en fengselsbetjent som gir av seg selv og yter motstand i sitt møte med innsatte. Vedkommende tar innsatte på alvor, setter seg i respekt og framstår som troverdig i varige prosesser inne i fengsel. Dette er en tett en-til-en-relasjon, og den kan etableres relativt uavhengig av skiftende ytre rammer. Jeg mener med dette at betjenten som har egenskaper som Lytter tar disse med seg og kan bruke disse profesjonelle egenskapene effektivt i ulike fengsler, og til og med utenfor fengsel.

Lytteren ser hva innsatte må jobbe med, gir råd om relasjoner, rus, vold, trusler, planlegging av og ”stålsetting” for livet ute. En mulig svakhet ved denne måten å fylle rollen er at Lytteren kan overta domfeltes egen prosess og gjøre den til sin. For å unngå dette er det viktig med en type team-organisering rundt fengselsbetjenten og den enkelte domfelte. Innsatte som opplever tette relasjoner til betjenter viser seg å være sårbare. De har knyttet seg til en veldig signifikant andre og ønsker ikke alltid å bryte dette båndet ved løslatelse. Innsatte ønsker å bevare kontakten med slike ”gode hjelgere” – nærhet gjør også domfelte, som andre innsatte sårbare. Beklageligvis oppleves også denne personlig engasjerte betjenten som et unntak i domfeltes fengselserfaring.

Uansett type er det hevet over enhver tvil at fengselsbetjenten er en betydningsfull og signifikant yrkesutøver. Selv om det er et stykke å gå for at kompetansen anerkjennes av alle fengselsbetjenter, alle domfelte, og av alle som skal samarbeide med fengselsbetjentene har yrkesrollen potensiale for å fylle det som i dag oppleves som glippsoner.

Domfelte kan oppleve det som en glippsone at den Lyttende betjenten han har etablert og trygg relasjon til glipper i det han løslates. Det er bare unntaksvis at betjenter følger opp domfelte i eksempelvis tiden med møteplikt. Å ivareta etablerte gode relasjoner vil alltid være en ressurs i løpet av løslatelsesprosessen, fra domfeltes synspunkt. På samme måte vil han kunne oppleve at oversikten over tilbud, rettigheter og egne muligheter glipper ved bryting av båndet til en fengselsbetjent som har vært en Fixer. Det kan nemlig oppleves vanskelig å møte velferdsstatens profesjoner / voktere alene utenfor fengsel. Nye kontorer, nye hjelgere og nye institusjoner gir ytterligere nye arenaer. Den nylig løslatte kan i verste fall oppleve å bli stående alene om å mestre profesjonelle hjelgere som oppleves å gjemme seg bak NAV-kontorets pleksiglassmakt.

Referanseliste:

Hjellnes, Siv & Højdahl, Torunn (2007), Overgang fra fengsel til frihet – løslatelse av unge med ikke- vestlig innvanderbakgrunn, Dokumentasjon og debatt - KRUS.

Harvey, Joel, (2007), Young Men in Prison, Surviving and adapting to life inside, Willan publishing.

Mathiassen, Charlotte & Hammerlin, Yngve (2006), Før og nå – Om konsekvensene av organisatoriske endringer for samhandling mellom fanger og betjenter i et utvalg av lukkede fengsler, Rapport - KRUS.

Sandberg, Sveinung & Pedersen, Willy (2006), Gatekapital, Universitetsforlaget.

Hjellnes, Siv (2006), Totale trekk ved fengsel og fengsling (I Larsen, E. (red) Fengslet som endringsarena), Håndbok - KRUS.

Kuvoame, Moses B.B. (2005), Eika-guttene – Marginalisert etnisk minoritetsungdom i et marginalisert miljø i Oslo, Oslo: Rusmiddeletatens kompetansesenter.

Johansen, Per Ole, (2000), Nettverk i gråsonen, Gyldendal akademisk.

Kristoffersen, Ragnar (1986), Bagatellenes tyranni, Institutt for sosialantropologi, Universitetet i oslo.

Goffman, Erving, (1961), On the Characteristics of Total Institutions, in Asylums, Penguin books.

Det Kongelige Justis- og politidepartment, St. mld.nr. 37 (2007-2008) Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn (kriminalomsorgsmelding).

Norges offentlige utredninger – NOU, 2008:15 Barn og straff – utviklingsstøtte og kontroll.

Det Kongelige Justis- og politidepartment, Ot.prp. nr. 5 (2000-2001) Om lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven).

Emotions and coping strategies upon release from prison

Feyling, Ragnhild

Spillover of emotions in prison on life after release?

A few years ago some prisoners in a maximum security prison in Oslo were asked, shortly before release, about their housing situation. Did they have a permanent residence? If not, what they had done to find one? Nearly half of them answered that they had no place of their own, and had not done anything to find any.⁵⁷ Why? Did they not care about what happened after release? Were they lazy? Or, were finding a house too difficult from inside a prison? Soon thereafter a housing consultant was employed to teach the guards how to guide prisoners through the bureaucratic jungle of the public and private housing markets. The prisoners got help in tackling the practical problems, but were there also emotional ones?

A few years earlier I had interviewed prisoners upon release from that prison and some other prison institutions. I did find that release was very important to them. The level of stress and the intensity of emotions, especially of prisoners to be released from closed prisons, were very high. The emotions were for some so unbearable, that they focused more on lowering them by absorbing themselves in the routines of prison daily life, than on making practical preparations for release. After release the main focus of coping would likewise for some be on lowering the emotions. Coping with emotions was given priority to practical problem solving. I take a look at what interviews I made with prisoners and ex-prisoners⁵⁸ tell about how emotions and coping strategies after release could be a spillover from life in prison.

Emotions and coping strategies upon release from prison

With release from prison there is a transition from the prison world to the free world. Is there in this transition a spill over of reactions formed in the prison setting, which continues to influence the ex-prisoners' life after being released?

Release fever in the transition

In 2002 I interviewed prisoners and ex-prisoners in the Scandinavian countries, most of them with more than one experience of being released. Some described having emotional reactions before release which I call "release fever". This could be a feeling of excitement and joy as well as uneasiness and dread because of the upcoming release. After release it was a time of emotionally coming down, which I called "landing".

⁵⁷ Helse og velferdsetaten/Storbyavdelingen, 2005)

⁵⁸ Some of these interviews were funded by NSfK in 2002.

Out of the 19 persons I interviewed, 4 persons had experience both with being released themselves and helping others upon their release. These 4 had reflected deeply about what characterized the experience of release, and what would be the best way of helping someone upon his or her release. They described a period prior to release of emotions of excitement, happiness and euphoria as well as of nervousness about what could happen next. Some would at the time of release be tense, full of mixed feelings and with reactions of paranoia. Some felt lonely and disappointed. They needed someone they trusted and who understood their emotions to accompany them. And they needed time before they managed to settle down, both mentally and with an ordered everyday they could handle.

Later I interviewed 13 prisoners close to their time of release to get an impression myself of their reactions. I interviewed most of them the day before their release and two of them also shortly after release. They were released from different regimes, closed and open prisons, half way houses and treatment institutions. I did find a great variation in the intensity of emotions they displayed. Some said they were very happy, agitated and impatient. They did not sleep much and expected to hardly get any sleep at all the last night. Others were less emotional about their release. One said he just felt a little bit grateful. There was a great difference between what I will describe as high and low level of intensity of emotions.

I understand release fever partly as a stress reaction. Stress then understood as a reaction to demands of adapting to change. Stress comes foremost when we see the demands as being more than we can handle, as exceeding our resources. *Psychological stress is a particular relationship between the person and the environment that is appraised by the person as taxing or exceeding his or her resources and endangering his or her well-being* (Lazarus og Folkman 1984, s 19). I looked at the release situation of the persons I interviewed when it came to prison regime and length of time spent in prison. Then I did find that those with the higher level of intensity of emotions were predominantly released from closed prison after serving short sentences. The more closed the regime, the greater the transition to life outside of prison upon release. The shorter the sentences the less time to adapt, both to prison life and to release.

I find adaptation is a key word describing the process of transition from prison to life in the free society. A person being released has to live through a physical a transition from prison life with its limited selection of space, noise and people, to the limitless world outside. The more limited life inside has been, the greater the change. There is also a social transition from relating to certain people in a certain way within a sphere of both formal and informal prison rules, to life outside with it's many social relations and social codes. Some of the prisoners I interviewed described the confusion and exhaustion they experienced when going to the city on their first leave or release from closed prison regime. They were greatly disturbed by the unfamiliar masses of people and variety of noises and endless spaces. These reactions were reduced in strength by repeated visits outside or by release from less restricted regimes with regular outside contact. It takes time for the body and mind to new ways of reacting.

Lowering emotions by diverting attention away from release

I interviewed Lars on a Friday, three days before his release. He was in his late twenties and served two months in a closed prison before being released. Before imprisonment he had been drugging heavily every day. He had for some years been without a job and a place to live of

his own. He was just sleeping at different friends houses. After release he wanted to start working and find a place to live.

I asked him about his emotions about the upcoming release. Lars answered: *I try not to think very far ahead. I stick to the same routine every day and look forward to activities happening that day, like looking at this or that on TV (...) But yesterday I was so very excited, I had to take dope*⁵⁹. When release fever overwhelmed him, he took medicine to calm down. Other than that, he focused on his daily life in prison. He spent his days in prison sleeping or absorbing himself in daily routine activities. If not, he became emotionally too high and impatient because of upcoming release, he said.

Planning for release would trigger the emotions. Even though he was looking forward to release, thinking about it made him upset, and he found ways to keep his calm. It is then understandable if he did not prepare much for release, as that would bring thoughts of release even more into his mind. Lars' coping strategy was on lowering his emotions by concentrating on his daily activities in prison. Because of having strong emotions concerning release, he diverts his attention from release to focusing on prison life. This could in some ways resemble our tendency to absorb ourselves in even long neglected tedious housework when there is something else we want to postpone thinking about or doing. But by time, if only just before deadline, we'll get back to the necessary tasks. Usually the consequences of our delay are not great. When the consequence of upsetting preparations is leaving prison without having arranged for a roof over his or her head, food on the table and necessary economic funding, it is far more dramatic. But also handling emotions is important for our mental health.

Coping reactions when frustrated after release

Ole, another prisoner I interviewed, had served several prison sentences and been released eight times. He said that preparing for release or not when in prison, depended upon how isolated he was kept when serving his sentence. If the prison regime was such that he got little contact with prison guards as well as with other inmates and with people outside, he would not take the extra effort necessary to make arrangements for preparing for release. He would even become anxious about contacting anyone:

Then I think you get to be quite frightened about initiating any activities of cooperation with anyone. You understand it will be very limited. Then you make up your mind that you will do it when you get out. And then you have already set the table for returning to prison, if you ask my opinion. For if you don't do it before [getting out] you have no chance.

Ole here states that making preparations before release, is necessary for making it outside. To "make up your mind" about arranging things when you get out, he described later in the interview as fooling his brain into believing something that was not true:

One always believes, no matter which regime from which one is released, in a reality that does not exist. I start telling myself it is not going to be so very easy.

⁵⁹ sleep medicine

But still I fool my brain into believing everything will be ok, will be fine, as long as you do this and this and that... But as soon as disappointment comes, one hits the basement. (...) And it's evident that if one is bored and get disappointed one is used to find a quick but bad solution.

When after release he confronted reality, and discovered it did not correspond to reality as he had construed it while in prison, he became very disappointed. Confronted by his expectations as false, he would be apt to cope in a way that made matters worse.

Focusing on practical problem solving

Two other prisoners that I interviewed, Dag and Mons, also they in a closed prison regime, had planned for release from inside prison. They had prepared for a place to live, work or other activities, economy and supporting social network. Life in prison had not discouraged, but encouraged, them to prepare for release. They were both participating in prison programs aiming at helping inmates to prepare for release. They both got extensive help to prepare for release. They were both helped to find a flat. Dag was also helped to find a job where he started working while still in prison. Mons took part in a program which involved close follow up after prerelease. He had also worked on establishing a social network.

They had both experience of being imprisoned earlier and after release not prepared for anything but a continued life of drugs and crime. What was different this time, they said, was not only being in a prison regime where they were encouraged to prepare for a different life. It was also important that they had an inner motivation to change their lifestyle. And it was important, according to them, that they had time enough to adjust to prison as well as to prepare for release. Mons, serving 6 months, wished he had even more time. Dag, serving 8 months, said that length of time was ideal for him. Last time he stayed in prison for only 4 months. That was too short. But then he was not motivated for a change in life either, he added. Both a fair length of stay in prison and an inner motivation was important to plan a good life outside for these men who had been active in crime and drug abuse before incarceration. These men wanted a change in their life. They did choose a pathway that corresponded to the prison department's policy of rehabilitation, but said that both inner motivation and time enough to plan was important to manage a new life outside.

Both Mons and Dag had strong emotions before release. Dag told me when we met after release that he was very excited and could hardly wait till it was time to be released in the morning of his last day in prison. But he added that in that situation it was the plans he had made already, that helped him to focus. When I met him, he said he was relieved that he had managed to stick to his plans after release.

Enforcements needed if succeeding with new coping strategy after release

Ole said having a tight schedule on the day of release was important. Once he was to be released in the morning and should meet for a school course around noon time. He feared what he would do in the meantime would probably lead to not arriving at school at all. He then phoned the school and arranged that he could come there straight from prison. What he

feared might have been same as Mogens, who I interviewed in Denmark in 2002, said about how his actions could change in the moment of release:

When you have been to prison you have known that at that time I'll go somewhere else. And up to this release date one has made arrangements with lots of people about what will happen, what to do, and all this. You are excited. There is euphoria, and there is also this uncertainty, fear of what will happen, all of this. So I think that when the day arrives, you can compare it with having a death sentence: The walk towards the execution room. This uncertainty about where I am going. Those long steps from certainty, and to come out where there are no certainty, where there are just you. While walking those steps, there are a lot of provocations taking place inside of you. I believe that for most people in prison: Up to the date of release, they have this conviction that I'll never go back to the old ways. This is their driving force: I will never go back to Istedgate⁶⁰. But when you step outside, the world looks quite different. And then you get scared. I think there is a drive on the unconscious level. Consciously you know it's wrong: I am not going down there. But you do walk down there. And you stay there. And you never find out how it happened, for then you are already back in your old ways.

Mogens said the solution in this situation was to be met by somebody outside the gate. It was important not to be alone. What he also says in the citation above, is that the actual coping actions at the time of release, can be different from what was planned beforehand. One way of understanding this can be that with an intense level of emotions, be it positive or negative emotions - what I will call a "hot" situation, you're head is boiling - the basis on which one makes evaluations about what to do, might be quick and more limited in scope than if based on a broader more rationally founded base. Mogens said something happened on the unconscious level. This could be on instinct, based on prior experiences. As I understand it, to change his ways he would have needed more support.

Someone with a problem of drug abuse, choosing a strategy of lowering the emotions, in prison as well as after release, could easily when confronted with life outside, like Mogens, end up back in the street where he could get drugs.

Important to focus on emotions as well as problem solving

We have seen that strong emotions concerning release, for Lars led to focusing on prison life instead of preparing for release. And we have heard from Ole that a prison regime allowing little room for social contact, would discourage preparing for release and stimulate false expectations about life outside. The consequence was becoming very disappointed when things did not work out as he hoped they would. Strong emotions and strict prison regimes have consequences for life after release by discouraging making preparations for basic necessities and not being prepared for facing disappointments.

Strong emotions can influence and sometimes hinder making preparations for release. Strong emotions can also influence coping strategies after release according to the interviews. But whether emotions directly influences coping, or they arise independently of each other, on the

⁶⁰ Istedgate is a street in the centre of Copenhagen well known as a place for getting drugs.

background of the same situation, will be a different issue. Within the field of psychology, Richard S Lazarus, advocates that emotions, as well as coping, arises on the background of a personal evaluation of an event and its implications for personal well being (Lazarus 1991 and 1999). Ole advocated the importance of the prison regimes' and its influence on thoughts and acts.

Lazarus and Folkman (1984) make a distinction between coping strategies as being emotion- or problem solving focused. From the above I describe Lars as having a focus on coping with his emotions while Dag and Mons focused primarily on practical problem solving. For our health, well being and mental balance we need a focus on coping with our emotions as well as with our practical problems. It is therefore important not to forget prisoners emotional reaction upon release.

References:

- Lazarus, Richard S (1991): *Emotion & adaptation*. New York: Oxford Universiy Press
- Lazarus, Richard S (1999): *Stress and emotion. A new synthesis*. London: Free Association Books.
- Lazarus, Richard S og Susan Folkman (1984): *Stress, appraisal and coping*. New York: Springer Publishing Company.

Attitudes of Icelanders to Punishment and Drunk Driving (DWI)

**Mogensen, Águst
Gunnlaugsson, Helgi**

Introduction

In this paper, findings from a population survey on driving while intoxicated (here after DWI) and attitudes to this behavior will be presented. The survey was conducted in February of 2009, in cooperation with the Social Science Research Institute affiliated with the University of Iceland. A random sample of 1200 respondents from the national register was used and the response rate was satisfactory, or more than 60 percent. Phone interwievs were employed by trained interviewers.

The criminalization of DWI builds on the notion that drivers under the influence of alcohol are at greater risk of causing traffic accidents. They are at a greater risk of causing harm to themselves and others because of their intoxicaton. As a result the government, acting on behalf of the general public, sets rules which restrict DWI and follows them through with fines and penalties, even prison. The underlying assumption of this type of social control is that society is in agreement, i.e. shares the same norms as the government on the topic.

The main research question addressed in this study is whether a broad consensus in society can be found between puplic sentiments and government efforts to control DWI in society. In this respect, a series of questions about drunk driving and attitudes to this behavior was designed. How do respondents rate the seriousness of drunk driving? What is their attitude toward penalties for this behavior? Have they driven a vehicle after alcohol consumption? Have they ever been stopped while driving for suspicion of drunk driving?

Attitude towards DWI in Iceland

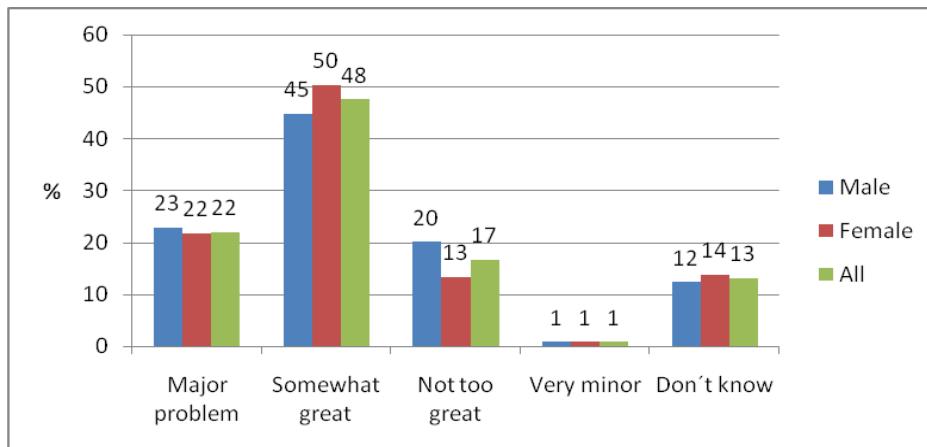
Attitudes towards crime and punishment in Iceland have been documented in a number of surveys in Iceland in the past twenty years. The results show similar trends in Iceland as elsewhere in the world. In a survey conducted in 2002, 90% of Icelanders thought crime to be a growing problem and 88% believed crime to be somewhat or major problem (Gunnlaugsson, 2008). The drug problem is frequently mentioned in these surveys, as are sex offences. It follows that most people think punishment for these crimes should be more harsh than they are.

Attitudes towards traffic offences such as drinking driving have not been documented as extensivly as traditional criminal offences. DWI is not at the top of the list when people are asked to mention what worries them most in terms of crime in general in Iceland. A recent

survey (Gallup Monthly newsletter in Iceland, 2008) shows that 72% of Icelanders believe crime to be a major problem. Drug offences were at the top of the list (38%) when people were asked about what worries them most, followed by sex offences (30%) and violence/assault (23%).

Even though DWI is not at the top of the list among the respondents, people do show a concern about the problem when asked directly about it. According to the survey presented here 22% of Icelanders do think DWI is a major problem and 48% consider it a somewhat great problem (graph 1). As noted previously, 72% of Icelanders believed crime to be a major problem in 2008. In that survey a three item scale was used (major problem- neither major nor minor- minor problem). The “somewhat great problem” item was not an option, which makes it difficult in terms of comparison since many people use the “somewhat great” option if given the chance. This is evident from earlier surveys. In 1989 12% believed crime to be a great problem and 56% believed it to be a somewhat great problem, a total of 68%. In 1994 a change occurred as 32% believed crime to be a great problem and 57% somewhat great, a total of 89% (Gunnlaugsson and Galliher, 2000). This is somewhat higher compared to people’s concerns about DWI. Still it has to be noted that people’s concerns about DWI are not that much lower than crime in general.

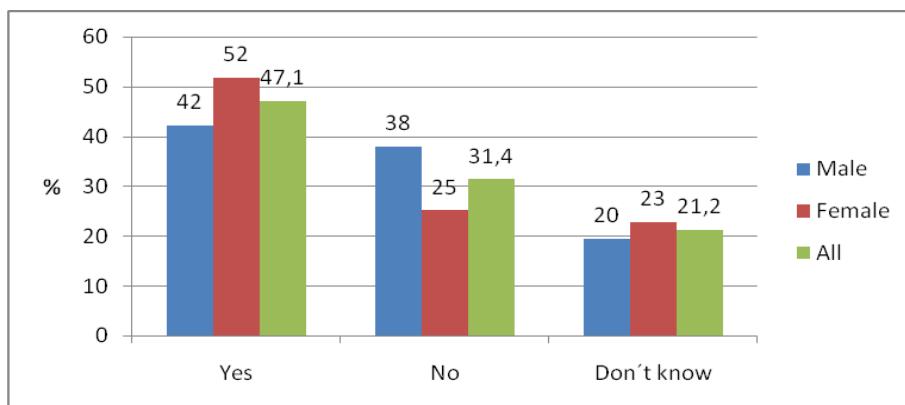
Graph 1. Do you think DWI is a major or minor problem in Iceland in total and by gender.

Respondents were also asked to assess whether they believed DWI to be a growing problem. Nearly half of the respondents thought it was a growing problem and again more females (52%) than males (42%). For some this was difficult to assess as 21% opted for “don’t know” (graph 2). These results are interesting in comparison with people’s assessment of crime in general. A survey from 1989 showed that 90% of respondents believed crime to be a growing problem (Gunnlaugsson, 1990), with a few being uncertain.

Roberts and Stalans (1997) have pointed out that when researchers measure attitude towards crime they should be careful in interpreting the results as the answers may both reflect the public’s knowledge as well as beliefs (which may not rest on knowledge). When asked simple questions about crime most people readily answer for or against and only a few do not have an opinion. In the survey presented here this does not hold true. A considerable proportion does not feel as strongly about DWI or has given it much consideration.

Graph 2. Do you believe DWI is a growing problem in Iceland in total and by gender?

Older respondents seemed more worried about DWI being a growing problem compared to younger respondents. More than half of those aged 65-80 believed DWI to be a growing problem compared to 40% of those aged 17-24. The age factor is significant in almost all attitude surveys towards crime as older people tend to be more worried about crime (Gunnlaugsson and Galliher, 2000).

Attitudes to Punishment for DWI

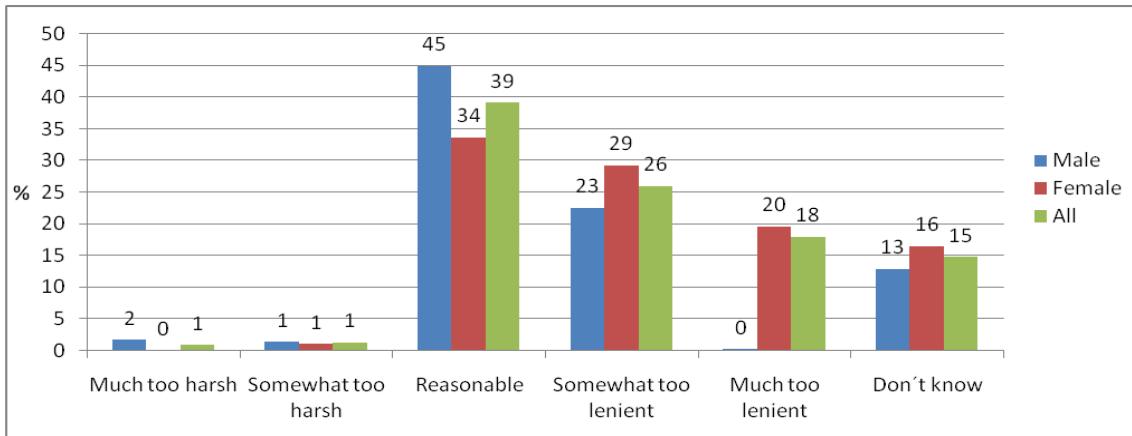
The public view towards punishment for a particular crime is an important indicator of how the public perceives crime in general (Gunnlaugsson, 2008). In simple terms it is one way to measure the status of DWI as a “problem” in the mind of the public. According to Stalans (2002), two images of the public emerge in the literature of attitudes towards punishment. On one hand there is the punitive public, demanding longer prison sentences and harsher punishment. This view is most readily expressed with crimes such as homicides, serious assaults and sex offences. On the other hand there is the merciful public that supports less harsh sentences, community based approaches and rehabilitation.

This view often emerges when the public is asked about crimes such as burglary, drug offences and robbery. The public view can easily be manipulated with question wording and context of the question. Asking about views towards drug offence or young drug offenders might not give the same result. How then does DWI fit into the picture?

According to the survey presented here, 39% of the public think punishment for drinking driving is reasonable, 26% somewhat too lenient and 18% much too lenient. Only 2% think it is much too harsh or somewhat too harsh (graph 3). In comparison with attitudes towards crime in general, it is evident that the public is more satisfied with the sentencing policy for DWI. According to the 2002 survey of the public attitude towards punishment for crime in general, 22% believed punishment to be reasonable, 38% thought it was somewhat too lenient and 38% much too lenient (Gunnlaugsson, 2008). In both surveys there are very few who believe punishment is harsh, but the division between those who think punishment is reasonable or lenient is very different. Many more believe punishment for crime in general to be much too lenient as there are many more who believe punishment for DWI reasonable compared to crime in general.

Surveys from USA have shown that the public is more in favor of tougher punishment for DWI than in Iceland. In an NHTSA survey (1995), 49% said penalties in the US should be much more severe, which is rather odd given the higher BAC level in the US compared to Iceland.

Graph 3. Is punishment for DWI too harsh, reasonable, or too lenient in Iceland, in total and by gender

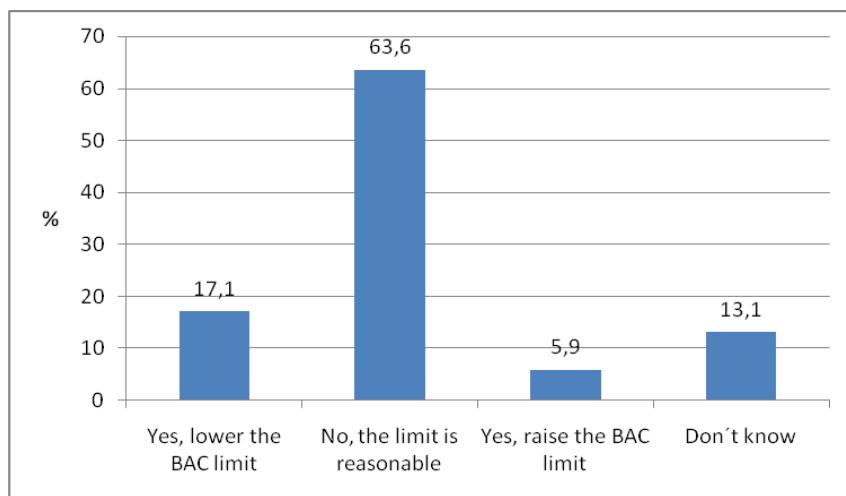
Another approach in assessing attitudes towards DWI punishment is asking a specific question about the DWI laws. In Iceland, a driver loses his licence and is fined if the alcohol level in his blood exceeds 0.5 promills.

In comparison to other countries, Iceland's BAC level is in the lower range although many countries have changed their laws in recent years, lowering the level from as high as 1.0 or 0.8 to 0.5 or even 0.2 as Sweden and Norway have done. Recently, zero tolerance laws were set in Iceland against drugged driving. The statue is an attempt to reduce the number of drugged drivers. In a similar fashion it has been argued that one way to reduce the number of DWI is to lower BAC limit to 0.2.

The Icelandic public is however not of that opinion. As can be seen on graph 4, nearly 64% think the BAC limit of 0.5 is reasonable and not subject to change. Again we see the public opinion not as harsh as with other crimes. It raises some questions, among other things about DWI as a crime.

It could be argued that the public feels this way because many "ordinary" people, who in the mind of the public, are not criminals, break the DWI laws each year. The classical separation of "Us" the person next door and "Them" the criminals does not apply here. The DWI crime is perhaps too close to home.

Graph 4. According to the laws, a driver loses his license, if his blood alcohol level exceeds 0,5 promils. Do you think the BAC level should be subject to change?

Another explanation might stem from the fact that there is no general consensus among the public about the level of "acceptable intoxication". People may not believe that lowering the BAC level to 0.2 will cause a reduction in traffic accidents because drivers with such a low level of intoxication are not the most dangerous drivers. The legal BAC level varies between countries and this inconsistency no doubt has an impact on people and their views towards DWI. Why is it legally acceptable to drive after drinking a couple of drinks in the USA where the BAC level is 0.8-1.0 but not in Norway where the BAC level is 0.2? There is no logical answer to this question.

Frequency of DWI and police surveillance

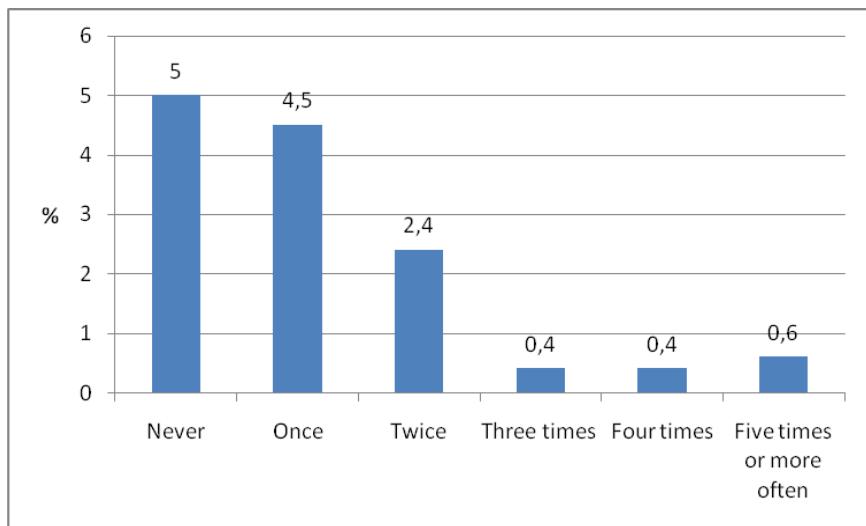
How frequent is DWI in Iceland? In this survey respondents were asked how often they had driven under the influence of alcohol in the past six months. A number of surveys have been conducted in the past five years asking the same question. Results have shown that between 14-27% of the public have driven at least once, when asked about the past six months (table 1). In this survey, 14% admitted having done so at least once in the past six months. The highest number from a comparable survey was in 2008 when a total of 27% admitted driving under the influence of alcohol. The drop between years, from 27% to 14% is surprising because. The wording of the question and the sample are the same in both years. One plausible explanation may have to do with the bank meltdown in Iceland in the fall of 2008 and which led to a near bankruptcy of the country. As a result all types of consumption declined, both alcohol and petrol consumption.

Table 1. Drinking and driving in Iceland. Survey results 2005-2009

Survey	Sample	Year	Question wording	Results
Capacent Gallup for the Road Traffic Directorate	Drivers 15-75	2005	Driving after drinking one alcoholic drink within the past 6 months	Never: 87,6% Once: 7,5% Twice or more: 4,9%
Capacent Gallup for the Road Traffic Directorate	Drivers 15-75	2006	Driving after drinking one alcoholic drink within the past 6 months	Never: 79,1% Once: 9,0% Twice or more: 11,9%
Capacent Gallup for the Road Traffic Directorate	Drivers 15-75	2007	Driving after drinking one alcoholic drink within the past 6 months	Never: 78,7% Seldom: 17,7% Sometimes: 3,1% Often: 0,5%
Capacent Gallup for the Road Traffic Directorate	Drivers 15-75	2008	Driving after drinking one alcoholic drink within the past 6 months	Never: 72,9%, Seldom: 22,3% Sometimes: 4,1% Often: 0,7%
Gunnlaugsson and Mogensen, 2009	Drivers 15-75	2009	Driving after drinking alcohlich drink within the past 6 months	Never: 86% Seldom: 10,7% Sometimes: 2,0% Often: 0,8%

From the survey results it is fair to say that DWI is rather frequent, from 14-27%. Many people seem to drive under the influence of alcohol each year and some undefined number has done so in previous years. These numbers do however not tell us how intoxicated people are. Therefore we came up with a different question and asking how often people had driven after drinking more than one alcoholic beverage in the past 6 months (graph 5).

Graph 5. How often in the past 6 months have you driven after drinking more than one alcoholic beverage?

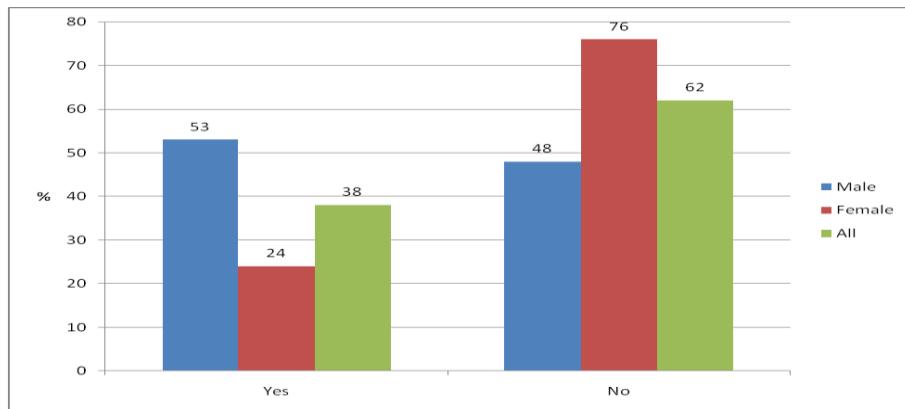

A re-occurring theme in the literature on DWI is the problem drinker or the alcoholic. The one who drinks heavily and often, and is reluctant to change his behaviour and is responsible for a large number of DWI traffic accidents (Beirnes et al, 1998). According to this research, 4,5% of the sample drove once after drinking more than one alcoholic beverage and 2,5% did so twice or more often. Nearly 1,5% drove while intoxicated three times or more often. The group referred to here above, problem drinkers, is very small in Iceland according to this research, between 1-1,5% depending on which criteria is used.

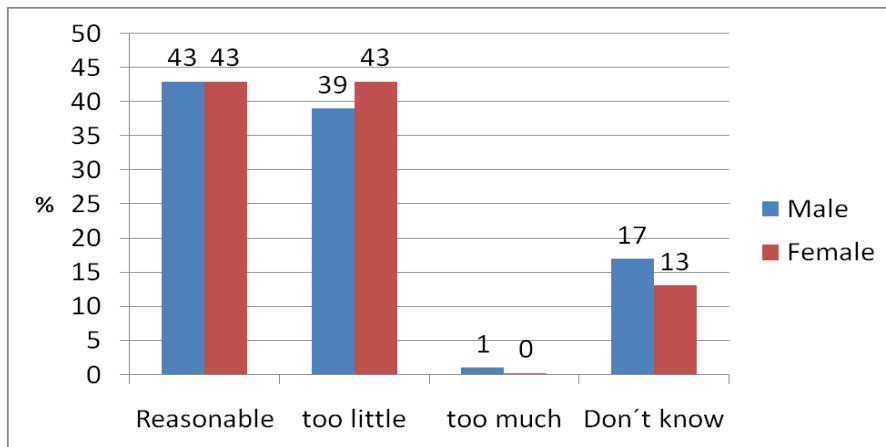
Based on DWI surveys it is fair to estimate that between 20-30 thousand drivers in Iceland drive after drinking in any given six month period. How many of these are arrested by the police? How strong is the formal social control and how do people view the police surveillance?

According to official arrest records, there were around 2000 drivers arrested each year in Iceland during the years 2000-2005 (Icelandic Crime Statistics, 2006). A staggering number given the population of 320.000 Icelanders. To say the least, the police monitors DWI extensively in Iceland. When respondents were asked if they had been pulled over by the police on suspicion of DWI (in their lifetime/as they can recall), 38% had been pulled over, but 62% not. The numbers are particularly interesting when we look at the male female ratio. 53% of males have been pulled over but only 24% of the females (Graph 6).

Graph 6. Have you ever been pulled over by the police on suspicion of drunk driving?

Graph 7. Do you think the police focuses too much or too little on DWI surveillance? Males and Females

And finally, given all this surveillance, it comes as a surprise that only 1% of respondents think the police focuses too much on DWI surveillance. Most people think surveillance is reasonable or too little (graph 7). One might think the public feels a bit harassed by the police, but there seems to be consensus about this police practice. About 40% of the public even want more police surveillance.

Discussion

Is there a broad consensus in Iceland between public sentiments and government efforts to control DWI? The picture that emerges from this research is not a straight forward one. On the one hand it is clear that the public views DWI as a problem which needs to be dealt with. A total 22% of Icelanders do think DWI a major problem and 48% consider it a somewhat great problem. There is also consensus about tight police surveillance with DWI drivers. The

surveillance as it is practiced by the police is very tight. Each year two thousand out of 320.000 inhabitants are arrested for DWI and many more are pulled over in regular police surveillance. Even so, only 1% thinks the police focuses too much on DWI surveillance and 40% feel there should be even more surveillance.

Even though the public wants more surveillance and believes DWI to be a problem they are not in favor of lowering the BAC level from 0.5 to 0.2. Most respondents (63%) believe it should not be subject to change. In comparison with other crimes, the public is more satisfied with DWI sentencing policy as 39% think they should not be tougher, but 44% think they are somewhat too lenient or much too lenient. Generally, when asked about punishment for crime, 90% of the public feel they are too lenient or much too lenient.

DWI self-report surveys in Iceland have shown that between 14-29% of respondents have driven under the influence of alcohol when asked about previous six months. In terms of crime, DWI is therefore a rather common offense among the public. It could be argued that the public is perhaps not willing to express as harsh sentiments about DWI because many "ordinary" citizens, who in the mind of the public, are not criminals, break the DWI laws every year. The classical separation of "Us" the normal people and "Them" the criminals does not apply here because many of "Us" are "Them".

References

- A public driving behaviour survey, (2005). Capacent Gallup for the Road Traffic Directorate.
- A public driving behaviour survey, (2006). Capacent Gallup for the Road Traffic Directorate.
- A public driving behaviour survey, (2007). Capacent Gallup for the Road Traffic Directorate.
- A public driving behaviour survey, (2008). Capacent Gallup for the Road Traffic Directorate.
- Beirness, D.J., Simpson, H.M. and Mayhew, D.R., (1998). Programs and Policies for Reducing Alcohol-Related Motor Vehicle Deaths and Injuries. *Contemporary Drug Problems*, 25/Fall, pp. 553-578.
- Criminal Statistics 2007 (2008). Reykjavik: The National Commissioner of Police.
- Gallup Monhtly Newsletter in Iceland. No.4, 16, Apríl 2008.
- Gunnlagusson, H., (2008). *Crime in Iceland*. Reykjavík: The University Press.
- Gunnlaugsson, H. and Galliher, J.F. (2000). *Wayward Icelanders. Punishment, boundary maintainance, and the creation of crime*. Wisconsen: The University of Wisconsin Press
- Gunnlaugsson, H., (1990). Viðhorf Íslendinga til afbrota 1989 (Attitudes of Icelanders to crime 1989). *Samfélagstíðindi*, tímarit þjóðfélagsfræðinema við Háskóla Íslands, 10, 203-17.

Roberts, J.V. and Stalans, L.J., (1997). *Public Opinion, Crime and Criminal Justice*. Colorado: WestviewPress.

Statistics Iceland (2009). <http://www.statice.is/>. Accessed May, 8th, 2009.

Traffic Tech, (1996). The public's attitudes and behaviors toward drinking and driving. Highlights from the 1991,1993 and 1995 national surveys. US Department of transport. No.135

Young offenders and treatment programs in Icelandic prisons and during the probation period

Birgisdóttir, Snjólaug

Introduction

In this paper, treatment program offered to young offenders in Icelandic prison in relation to their behaviour, motivation as well as the crimes they commit will be presented. The main focus is on the treatment at the largest Icelandic prison, Litla-Hraun (High-security prison) but also on some positive aspects when young offenders are sent to the semi-open prison, Kvábryggja, where the treatment is mainly based on engaging prisoners with the environment and improving their skills. Furthermore, this paper emphasizes the importance of monitoring young offenders during the time they serve their sentences as well as during the supervisory period when under parole provision. The author of this paper is a social worker at the Icelandic Prison and Probation administration. Her work description involves social work for the whole system as well as being the parole officer/probational worker for the system. The information presented in this paper are drawn from the legal framework and her personal experience of young offenders, the treatment programs offered in the prison as well as the system as a whole.

The Icelandic Prison system

In Iceland there are 5 prisons with about 150 inmates. Of those are about 50% recidivists (have been in the system before) and of those are about 7% young offenders (under 21 years of age). There are around 170 individuals on parole at any given time in Iceland where of around 13,5% are young offenders (under 21 years of age).

The Icelandic prisons are distributed around the country, there are two prisons located in and around the capital of Iceland, Reykjavik. It is the Hegningarhusid which has places for 16 inmates. It is a reception centre for the Icelandic prison services and is located in the heart of Reykjavik, twelve prison guards work at this prison. Kopavogs prison is located in Kopavogur which is a suburb of Reykjavik, it has places for 12 inmates. It is the only female prison in Iceland but male inmates are also located in this prison, due to the size of the prison and the smallness of the female inmate population. Ten prison guards work at this prison. Litla Hraun prison is located in Eyrabakka about 45 minutes south east of Reykjavik. It is Iceland's only high security prison as well as being the country's largest prison. There are places for 87 inmates in the prison there off are 10 places for protective custody inmates. Fifty prison guards work at the prison as well as mental health staff, teachers, administrators, and other personnel. Kvábryggja prison is located in the West of Iceland in a town named Grundarfjordur. Kvábryggja prison is Iceland's only semi open prison and has places for 20 inmates. Six prison guards work at the prison. Akureyri prison is the fifth prison and is

located in the North of Iceland and is placed within the police station in Akureyri. The prison has places for 12 inmates and four prison guards work at the prison.

Other sentencing serving opportunities are treatment places for children run by the Government Agency for Child Protection, Vernd half-way house, SÁA Alcohol and drug treatment centre, Hlaðgerðarkot Alcohol and drug treatment centre, Götusmiðjan Treatment centre, and Sólheimar.

The number of inmates in the Icelandic prison system who get the opportunity to serve there time in other facilities than prisons are around 150-200 each year. These are usually independently run agencies that are usually supported financially by the government in some way or other. On the other hand they are in most instances privatised so the Icelandic Prison and Probation Administration has little or no control over those places or how they are run. One interesting fact about the Icelandic prison system is that Vernd half-way house is the second largest sentencing place in Iceland more inmates go through the half-way house Vernd than through any of the four smaller prisons.

Prison for young offenders

Iceland does not have a special prison for young offenders. There are conflicting views regarding whether there should be a separate facility for young offenders in Iceland. Due to the small population in Iceland (about 300.000) the countries young offenders usually know each other and have been involved in various criminal activities together. Often this sub-group of offenders has formed a strong (anti-social) bond which can be necessary to split up instead of placing them together in the same prison or at the same unit. The Icelandic prison and probation administration tries to give young offenders the opportunity to serve there time with older inmates who are criminally less active and therefore believed to be a better influence than other young offenders (Roberts and Springer, 2007).

Children as inmates in 2007-2008 in Icelandic prisons

In 2007 there were 168 sentenced individuals who began serving their prison term, there of was one under the age of 18. This inmate served his time in a treatment program through the Government Agency for Child Protection. In 2008 there were 187 sentenced individuals who began serving there prison term, there of were three under the age of 18. One of them finished his time in a treatment program through the Government Agency for Child Protection while the other two were sent back to prison from treatment programs run by the Government Agency for Child Protection due to violation of the treatment programs rules. All of these three young inmates spent time in protective custody before they began their sentencing.

Even though Iceland do not have a state run prison facilities for young offenders only a small amount of the prison population are inmates under the age of 18. And also as stated earlier only about 7% of the total inmate population are young offenders under the age of 21. It should also be noted that in the case of young offenders it is usually evaluated which prison does best suit the offender and his needs.

Serving time in an Icelandic prison

After having received a sentence the Icelandic prison and probation administration has to go by the laws of prison and probation nr. 48/2005. According to article 11. of these laws certain considerations have to be taken into account e.g. the age of the defendant, gender, sentencing history, seriousness of the crime as well as the rules and guidelines of each prison when an inmate is placed in prison (Althingi, 2005).

This is very important when deciding where the inmate shall be located during his sentencing time. In general young offenders are not sent to Litla Hraun Iceland's only high security prison unless other options have been exhausted. If sentencing opportunities are not available by the Government Agency for Child Protection then young offenders who are coming into the system for the first time go to Kviabryggja our only semi-open prison. It shall be noted that young female offenders have no options other than serving there time in Kopavogs female prison. Apart from the fact that young female offender in the age group 15-18 can serve there time in one of the Government Agency for Child Protection homes located around the country.

Correctional planning

According to article 17. of the laws of prison and probation nr. 48/2005 the Icelandic prison and probation administration shall in accordance to the laws and in co-operation with the offender develop a correctional management plan which shall be re-evaluated regularly during the sentencing period. Young offenders are a priority group when developing a correctional plan in the Icelandic prison system. Those specialists of the prison and probation administration that participate in the development of the plan are social workers, psychologists, prison guards, treatment officers in the prison as well as outside of the prison. The goal of the correctional plan is to model, promote and empower these young offenders to make meaningful and responsible law-abiding choices with a focus on safe and timely reintegration (McIvor and Raynor, 2008).

With the correctional plan a great emphasis is placed on motivating the individual to change his or her antisocial behaviour. The involvement with the specialists of the prison and probation administration starts right at the entry into the prison system. Incoming reports are taken of the inmate. Which consist of an extensive background information's as well as focus being placed on those factors that are likely to have the most positive influence on the inmate and aids him in changing his behaviour into pro-social, and keeps him honest. The focus of the correctional plan is to eliminate uncertainties during sentencing, and aiding the inmate in setting himself goals during the sentencing period. Skill training is a major focus as well as education. Emphasis is placed on strengthening family/network bonds and housing opportunities are explored well in advance before release. Connections to agencies in the community are strengthened, physical and mental well being is explored and evaluated. Financial situations of the inmate are explored and he is guided towards assistance if necessary. Risk assessments are made based on prior information and behaviour in prison (McIvor and Raynor, 2008).

Kvíabryggja prison

Iceland's only semi-open prison is Kvíabryggja. Located in the West of Iceland in a beautiful country home surrounding. It has been the Icelandic prison and probation administrations main goal to have young offenders who are serving there first sentence placed at Kvíabryggja. At Kvíabryggja the main focus is on strengthening family/network bonds, encouraging the individual to exercising pro-social behaviour and using the environment for skills training, educational opportunities and giving the individual an opportunity to focus on his interests.

Treatment in Icelandic prisons

Before 2007 there was no structured drug or alcohol treatment available in Icelandic prisons. It was only given by independently run treatment agencies. Individuals were moved to treatment agencies away from the prison environment. At the treatment agency the inmate had to adhere to the treatment agencies rules and conditions. During this period of the sentencing time there was only partial monitoring by the Icelandic prison and probation administration. In general this form of treatment opportunities was only applicable towards the end of each sentence. The Icelandic prison and probation administration aim with the treatment has been to reintegrate the inmate into the community and give him/her a support system at the same time. At any given time there are about three inmates placed in alcohol and rug treatment. The experience of this sentencing opportunity has been very positive and there is a very low return rate into the prison during the sentencing time.

Litla Hrauns substance abuse treatment unit

Litla Hrauns substance abuse treatment unit was opened in November 2007. It is located in Litla Hraun which is Iceland's largest prison with about 87 places for inmates. It is also Iceland's only security prison. There are eleven places for inmates at the unit and it has from the beginning been fully occupied. The decision was made at the beginning to have prison guards run the unit and offer treatment possibilities.

At Litla Hraun there is also an sober unit which is viewed as a prerequisite for the treatment unit. There are eleven places at the sober unit and prison guards do also run that unit and offer preparation for inmates who are striving to get to the treatment unit.

At the beginning there were conflicting views about what the treatments goals should be apart from the fact that those who entered the treatment unit had to be sober. Other things were dependent upon the time and effort the staff could put into the unit. There was no structure around the unit apart from some common rules that have continued throughout the development of the unit. For examples all members have to keep their rooms clean at all times. How long time the treatment should last for was unclear and training of the staff was needed at the beginning. Even with those difficulties at the beginning it was clear that those who stayed at the unit were content with their involvement in it and showed positive change both in attitude as well as in their behaviour.

In August 2008 there was a major change in the structure of the unit, an alcohol and drug treatment specialist was hired to build up the unit and train staff. Three people work at the

unit today and also there has been opened a sober unit which is a prerequisite before the treatment unit. The time at the sober unit is thought to be time for the inmate to make up his mind about his sobriety and prepare him for the work at the treatment unit (McIvor and Raynor, 2008).

Young offenders and Litla Hrauns treatment unit

About 95 inmates have signed up for the treatment unit. All of them have received a place at either the treatment unit itself or the sober unit. About 95 inmates have signed up for the treatment unit. The average age of inmates at the treatment unit is 23 years of age. The average age at other units at Litla Hraun prison is 30 years of age. Inmates at the treatment unit have about 80 alcohol and drug treatments amongst themselves. Inmates at other units have about 30 alcohol and drug treatments amongst themselves so the difference in the seriousness of the problem is much higher at the treatment unit. The major reasons for relapses are dishonesty, breaking rules of the treatment unit, and not participating in the treatment units program. When a relapse occurs the inmate is moved away from the treatment unit.

Litla Hrauns substance abuse treatment unit

There are 11 places available at the treatment unit at any given time. Those placed at the unit have certain characteristics in common for example a great proportion of them comes from broken homes, in general they have a long treatment history. ADHD and dyslexia is very common among this group and they have low levels of education. Most of them have long sentencing time and they are recidivists. This group has a history of breaking prison rules as well as using drugs during their sentencing time and being dishonest (McIvor and Raynor, 2008).

The framework of the treatment unit is very involved in focusing on the individual and his capacities. There is a daily schedule which all inmates at the unit are required to participate in. This schedule involves morning meetings, group work, skills training, individual interviews, work or school and an AA meeting.

Early release/Parole

In general inmates in Iceland do receive early release from prison. According to article 63. of the laws of prison and probation the Icelandic prison and probation administration can award prisoners early release from prison after having served 2/3 of their sentencing time. Also the Icelandic prison and probation administration can award early release after serving 1/2 of the sentencing time. That is usually not awarded if the person is serving time for a serious offence e.g. murder, sexual offences, major drug offenses serious bodily harm, robbery, arson or abduction. As always there are exceptions to the rule. It is possible to grant parole after having served 1/2 of the sentenced time even though the offender committed a serious offense. If very special personal circumstances recommend it and the behaviour of the inmate has been exceptional during the prison term. Also a working rule of the Icelandic prison and

probation administration is that if the inmate was 21 years of age or younger when the offense was committed he can be awarded early release after 1/2 if and only if he has shown immaculate behaviour during his sentencing period.

When a young offender receives conditional parole they are in fact agreeing to abide to certain conditions. Those condition are in general monitoring and guidance from the Icelandic prison and probation administration during the parole period as well as other more restraining conditions e.g. the individual can not use alcohol, or misuse prescribed or illegal substances during the probation period, he or she has to undergo special treatment for example interview with social worker or psychologist and he or she has to undergo special treatment at a specialized institution for example alcohol or drug treatment, treatment at a mental health clinic or finish treatment at a treatment agency.

In 2008 nine inmates received parole after having served half of their sentence even though their offence was considered serious. All of these inmates had been 21 year's of age or younger when the crime was committed and had shown outstanding behaviour during their sentencing time.

The parole period

During the parole period there is added involvement of parole workers, also young offenders who receive early release after half do have stricter conditions during there parole period than those who serve 2/3. There are regular interviews with parole workers (social workers). These interviews are used to deal with issues that are viewed as important for the better integration of the person into the society, these issues are e.g. the family/network, dangers (anti social behaviour), goals, housing, education, skills training, alcohol and drug use, connection to resources in the community (Roberts and Springer, 2007).

There is great attention put on strengthening the inmates network there is to say family and friends or those that the inmate looks to for social support. Also a great deal of effort goes into working with the inmate on his danger areas, what are his igniters. Goal setting is viewed as a very important factor when getting started in the community again that the individual has something to aim for at the beginning of the reintegration. Housing factor is very important for the inmate when setting his feet back into the community, for him/her to experience his/her positions as a valued member in the community. Having your own apartment or room is very important factor concerning recidivism. There is also great emphasis placed on abstinence from alcohol and drug use. Also the inmate is assisted in making connection to those agencies in the community that can aid in quicker and better reintegration into the community e.g. social services, mental health agencies, and educational institutions (Roberts and Springer, 2007).

Does this work

Do our working methods with young offenders work? Do to the structure of the group it has been very hard to measure the quality of our work. When looking at recidivism rates it is noticeable that we have had a good 10% drop in recidivism rates in the past 5 years. In 2004 we had about 55% recidivism while in the first five months of 2009 we have about 43%

recidivism rate. While realising what a difficult group we are working with we have placed our focus on reducing criminal activities as well as reducing the seriousness of the criminal activity committed by our inmates after they come back into the community. We do understand that some of those that come into our system will come back but our main goal is to keep them away from criminality. If we can at least reduce their involvement in criminal activity we look at it as a positive factor. We will never be able to make sure that those that come to our system won't come back but what we can do is try to make sure that their connection to criminal activity is reduced.

Referenslista:

Althingi, (2005), Lög um fullnustu refsingar nr. 48/2005.

McIvor, Gill and Raynor, Peter, (2008), *Developments in Social work with offenders*, Jessica Kingsley Publishers, pp.131-152, 271-289.

Roberts, Albert R. and Springer, David W., (2007), *Social work in juvenile and criminal justice settings*, Charles C Thomas Publisher Ltd, pp. 186-190, 287-408.

Landet uden fængsler

Lauritsen, Annemette Nyborg

I januar 2009 startede jeg på mit Ph.D-projekt på Ilisimatusarfik, Grønlands Universitet. Mit projekt er et studie af indholdet i den grønlandske anstaltsdom. Selvom den grønlandske anstaltsdom er omtalt som noget helt enestående og specielt, så har vi reelt meget lidt viden om, hvad der sker i den grønlandske anstalt.

Det vi med sikkerhed ved, er: at Grønland er ”landet uden fængsler”. Og årsagen til dette er den specielle grønlandske kriminallov, som skulle være ”verdens bedste”. Udfra kriminalloven ses, at grunden til der ikke findes fængsler i Grønland er:

at man ikke straffer – man foranstalter. Foranstaltningerne vælges ud fra, hvad der bedst afholder gerningsmanden fra at begå ny kriminalitet – altså *gerningsmandsprincippet*.

at man ønsker at undgå de skadelige virkninger, som indespærring kan føre til.

og endelig at man ønsker, at gerningsmanden afskæres mindst muligt fra samfundet, men i stedet skal bringes til at fungere, normalt i samfundet – altså *resocialiseringsprincippet*.

Det er altså den viden vi har om, hvad der i principippet skal ske. Men hvad sker der så i de grønlandske anstalter? Det er der rigtig mange, som har en mening om, og der findes mange myter herom. Hvis man følger lidt med i debatten i de grønlandske medier, vil man også kunne finde nogle interessante bud på det, som for eksempel: ”De indsatte kan komme og gå som de vil” eller ”mordere får stukket en riffel i hånden og kan frit gå på jagt” eller ”man skal bare slå en mand ihjel, så får man al den hjælp man har brug for”.

Rent videnskabeligt er der stort set ingen undersøgelser lavet. Den grønlandske retsvænskommission lavede en mindre undersøgelse i 1997 (Brochmann 1997). Ellers er vores viden begrænset til årsberetninger fra politiet, anstaltssektoren og kriminalforsorgen. Derfor har jeg med mit projekt sat mig for at undersøge indholdet i den grønlandske anstaltsdom på flere niveauer.

I denne præsentation vil jeg primært fokusere på, hvorfor der ikke findes fængsler i Grønland.

Adskillelse af skyld og straf

I 1948 besluttede statsminister Hans Hedtoft at udsende en ekspedition til Grønland. Formålet var at ekspeditionens deltagere skulle undersøge retstilstanden i landet og stille forslag til den fremtidige grønlandske retsorden. Den Juridiske Ekspedition – også kaldet JUREX – bestod af tre unge jurister; Verner Goldschmidt, Per Lindegaard og Agnete Weis Bentzon.

Med udgangspunkt i Borgerlig straffelov af 15.april 1930, den danske straffelov, gennemgik JUREX, hvorvidt det ville være muligt, under hensyn til den grønlandske retspraksis og

øvrige grønlandske forhold, at sætte de danske regler i kraft overfor den grønlandske befolkning.

Overordnet fandt JUREX intet til hinder for at indføre den danske straffelovs forbrydelseskategorier. Altså at lade det, som var kriminelt i Danmark også være kriminelt i Grønland.

Hvor man i forhold til kategorisering af forbrydelser ikke havde de store betænkeligheder ved at indføre stort set de samme regler som i den danske straffelov, så det ganske anderledes ud, når det drejede sig om reaktionen overfor forbrydelserne. I de små grønlandske samfund kendte alle hinanden. I den forbindelse var JUREX af den opfattelse, at der var en individualiserende holdning til personer, der havde forbrudt sig på samfundets normer. JUREX mente at kunne konstatere, at reaktionerne i højere grad blev bestemt ud fra lovovertræderens person end efter personens handling, og således konkluderer de i deres betænkning: *"Der synes at gå en linje, hvor den foranstaltning søges valgt overfor den kriminelle, som er bedst egnet til i fremtiden at holde ham fra kriminalitet, og som i mindst muligt omfang isolerer ham fra samfundet"*.

Ud fra disse observationer var det Ekspeditionens anbefaling, at den fremtidige lov for Grønland blev udarbejdet med hensyn til normer, der blev tilpasset den danske straffelov. Hvad angik sanktioner, mente man, at de derimod skulle bygge på den grønlandske praksis (Betænkning afgivet af den juridiske ekspedition til Grønland 1948-49, bind 5 og 6).

Frihedsberøvende foranstaltninger

Ved en gennemgang af de anvendte afgørelsesmidler, fandt JUREX, at der i mange tilfælde blev anvendt kombinationer af flere foranstaltninger. Den mest anvendte hovedforanstaltning i ekspeditionens materiale var bøde, mens formaning og advarsel kom derefter. Af mere indgribende foranstaltninger for den dømtes frihed sås tre anvendte former: Indespærring, forvisning og tvangsarbejde. Af disse tre var tvangsarbejde den mest anvendte (Den juridiske ekspedition 1950, bind 6: 6-10).

Omkring indespærring som foranstaltning fandt JUREX, at det havde fundet sted i 5 byer: Godhavn (Qeqertarsuaq), Godthåb (Nuuk), Frederikshåb (Paamiut), Julianehåb (Qaqortoq) og Upernivik. Særligt i Upernivik distrikt havde der fra dansk side været stor interesse for at oprette et fængsel. Ekspeditionen fik oplyst, at der i Upernivik havde været indrettet et fængselsrum i en bygning, der dog var blevet revet ned i 1945 (ibid, s. 13).

Der var stor forskel på hvordan indespærringen blev gennemført. I nogle tilfælde blev indespærring anvendt i forbindelse med tvangsarbejde, hvor den dømte efter arbejdstids ophør til den efterfølgende morgen skulle opholde sig indendørs, som regel på den tilsynsførendes bopæl. Ved mere indgribende former for indespærring blev den dømte placeret i aflåst rum – der er eksempler på at kældre eller nedlagte butikker blev anvendt.

Som eksempel på denne indgribende form for indespærring, fortæller JUREX om en afgørelse fra 1941 (ibid, s. 14): Tre personer var fundet skyldige i grov uterlighed overfor en mindreårig pige. Den ene person blev dømt til fængsel i tre måneder med eventuelt tvangsarbejde i opholdsrummet. Derefter skulle vedkommende udføre tre måneders tvangsarbejde i det fri under absolut kontrol. I løbet af ganske kort tid viste den dømte dog tegn på depressive

symptomer, hvorfor kredslægen konstaterede, at han ikke tålte indespærring og frarådede dommens fortsættelse. Herefter blev dommen ændret til 8 måneders tvangsarbejde med ophold i lukket rum om natten.

Den anden dømte blev idømt fire måneders fængsel med tvangsarbejde i opholdsrummet og efterfølgende seks måneders tvangsarbejde. Også for ham blev det konstateret, at han ikke tålte indespærring, hvorefter dommen blev ændret til 11 måneders tvangsarbejde med ophold i lukket rum. Landsfogeden bestemte senere i begge tilfælde, at de også skulle fritages for ophold i lukket rum om natten. I stedet skulle de bo hos deres forældre med udgangsforbud efter arbejdstid.

Den sidste af de tre dømte, som foruden den pågældende sag, havde yderligere fem tilfælde af uterlighed mod mindreårige. Han blev dømt til to års fængsel med arbejde i opholdsrummet, og efterfølgende tre års fængsel med udendørs arbejde under streng kontrol. Også han udviste tegn på depression, og ved genoptagelse af sagen blev han stillet overfor valget mellem fuldbyrdelse af den idømte sanktion eller at få foretaget kastration. Han valgte foretagelse af kastration.

Det var ekspeditionens indtryk, at myndighederne generelt havde store problemer med at anvende indespærring som foranstaltning. Dette skyldtes især to forhold: De dømte kunne ikke tåle indespærring, og det var svært at finde egnede opholdsrum.

Udover indespærring sås også forvisning som foranstaltning. En dom til forvisning bestod i, at den dømte i en fastsat periode skulle opholde sig på et nærmere angivet sted. Dog kunne det forekomme, at der ikke var et fastsat opholdssted, men blot et pålæg om at vedkommende ikke måtte opholde sig dør, hvor forbrydelsen var begået. Som regel blev forvisningsdommene fulgt af et krav om tilsyn i forvisnings-perioden (ibid, s. 17).

Det sås i en del af de sager, som JUREX gennemgik, at domfældte blev placeret hos en erhverver, fanger eller fåreholder, ”der på grund af dygtighed og gode moralske egenskaber er fundet egnet til at føre tilsyn med, opdrage og oplære domfældte”.

JUREX mente, at dom til forvisning blev betragtet som den bedst egnede foranstaltning til opdragelse og oplæring af særligt yngre kriminelle, som havde begået alvorlige forbrydelser.

Endelig blev tvangsarbejde anvendt som inddrivelsesmiddel, men sås også idømt som en selvstændig foranstaltning. Den dømte blev pålagt at udføre arbejde, som regel for en institution der hørte under handelen. Der blev beregnet normal løn for det udførte arbejde, men lønnen blev anvendt til betaling af erstatning, bøde o. lign. Resten af lønnen tilfaldt sysselkassen, hvorfra et mindre beløb gik til domfældtes underhold i afsoningstiden (ibid, s. 20).

Den dømte var ikke pålagt særligt tilsyn under udførelsen af arbejdet, men var ligestillet med øvrige arbejdere. JUREX mente, at der var en udbredt opfattelse blandt befolkningen om, at tvangsarbejde var en praktisk foranstaltning, blandt andet fordi den var velegnet til inddrive bøder og erstatninger (ibid, s. 21).

Kriminallovens tilblivelse

På baggrund af de observationer, som Den juridiske Ekspeditions havde gjort sig, fik Verner Goldschmidt til opgave at udarbejde udkast til en straffelov for Grønland. Båndet mellem skyld og straf blev brudt. Forholdet mellem lovbruddets grovhed og reaktionens stregthed (proportionalitetsprincippet) blev forkastet. Foranstaltningerne skulle vælges ud fra hvad som bedst tjente gerningsmandens reintegration i samfundslivet (gerningsmandsprincippet).

Grundlaget for sit lovudkast mente Goldschmidt at kunne relatere til den særlige grønlandske retspraksis, der tog afsæt i det eskimoiske solidaritetsmønster. En konfliktløsningsform, som Goldschmidt kaldte for *Den arktiske fredsmodel*, hvis kendtegn var, at man ved konflikter stræbte efter at genoprette fredelige samfunds- og arbejdsforhold.

Verner Goldschmidt har efterfølgende udtalt, at han med sit lovudkast til den grønlandske kriminallov ”ikke blot ønskede at bevare den grønlandske ”fredsmodel” for løsning af konflikter – men også ønskede at beskytte mod den europæiske konformitetsmodel”, som han ikke mente havde noget med de grønlandske småsamfunds livsgrundlag og solidaritetsbevidsthed at gøre (Goldschmidt 1981: 123).

Havde Goldschmidt ret i denne betragtning? Kan man tale om traditionel retspraksis og et eskimoisk solidaritetsmønster i et samfund, som har været koloniseret i 200 år?

Sondringen mellem skyld og reaktion var ikke specielt kendt i slutningen af 1940ernes kriminalret. Men det var dog strømninger, som ansås for moderne og nytænkende. Og Goldschmidt skrev da også i 1954, at ”den italienske og den tilsvarende svenske kriminalpolitiske retning såvel som herskende dansk kriminalretlig teori havde øvet indflydelse på den måde, hvorpå han opfattede, systematiserede og karakteriserede det reaktionssystem som han fik kendskab til i Grønland” (Goldschmidt 1954: 243).

Der har i årenes løb været kritiske røster fremme, om Goldschmidts hensigter. Blandt andet har Finn Breinholt Larsen argumenteret for, at Goldschmidt anlagde en ”temmelig ensidig fortolkning af sit materiale”, hvor han tillod sig at forkaste dele af den daværende retspraksis, da det ikke ”harmonerede med den stærke tendens til at resocialisere” (Larsen 1999).

Jeg agter ikke at indgå i denne diskussion. Hvor om alting er, så trådte Grønlands kriminallov i kraft i 1954, og den adskilte sig markant fra anden vestlig straffelovgivning.

Afvisning af fængsler i Grønland

Allerede før kriminalloven trådte i kraft var der enighed om, at der ikke skulle indføres fængsler i Grønland (Goldschmidt 1953). I forhold til afvisning af fængsler var der flere faktorer der spillede ind. For det første var der tale om en meget lille befolkning, der ved kriminallovens indførelse talte knap 25.000 indbyggere. Befolkningen boede spredt i små samfund, der gjorde det let at have opsigt med hinanden. Dermed var det også let at anbringe lovovertrædere på steder, hvor man kunne have dem under opsyn uden nødvendigvis at låse dem inde.

For det andet havde man af økonomiske årsager værget sig ved at bygge fængsler. Det ville blive frygteligt dyrt at bygge fængsler.

Og endelig talte erfaringen for, at domfældte hidtil havde fået indespærring så dårligt, at de var sluppet ud efter kort tids forløb.

Fængsler havde altså ingen plads i kriminalloven. I stedet var anbringelse i åben anstalt en af sanktionerne, hvor hensigten var at adskille domfældte mindst muligt fra den almindelige samfundsdeltagelse.

I dag er Grønland stadigvæk ”Landet uden fængsler”. Samtidig er Grønland i forhold til europæisk standard et usædvanligt straffende samfund. Af den internationale statistik, *International Centre for Prison Studies*⁶¹, fremgår det at Grønland i 2007 havde 33,4 fanger pr. 10.000 indbyggere. Intet land i Vesteuropa har et højere antal frihedsberøvede end Grønland. Disse tal er urovækkende høje og står i skærrende kontrast til idealerne bag den lov, hvormed kriminalretlige forseelser skal sanktioneres.

Kort om nutidens anstaltspraksis

Den samlede kapacitet i Grønlands anstalter udgør 123 pladser. I Aasiaat og Qaqortoq findes to mindre anstalter hver med 10 pladser, i Ilulissat findes en anstalt med plads til 19 domfældte, mens der i Sisimiut er 20 pladser. Den største anstalt findes i hovedstaden Nuuk, hvor der er 64 pladser.

I anstalterne er anbragt domfældte dømt for personfarlig kriminalitet, sædelighedskriminalitet, hashkriminalitet samt en mindre gruppe, dømt for berigelseskriminalitet. Derudover opholder der sig et antal tilbageholdte, som afventer mentalobservation eller domsafsigelse

Det er hensigten at afskære de indsatte mindst muligt fra deltagelse i det omkringliggende samfundsliv. Men i dag ser vi en skærpelse, der indebærer betydelige begrænsninger af de indsattes kontakt med det omkringliggende samfund.

Det grønlandske retsvæsen står overfor implementering af en gennemgribende reform, der træder i kraft d. 1. januar 2010. Reformen indebærer blandt andet, at der opføres en lukket anstalt i Nuuk (2012-2013). Og i samtlige anstalter indrettes en halvlukket afdeling. Tiltrods for at det er hensigten at bevare de åbne anstalter ses altså en udvikling i retning af en betydelig indskrænkning af åbenheden.

⁶¹ http://www.kcl.ac.uk/depsta/law/research/icps/worldbrief/wpb_stats.php Tallet for Danmark var 6,3; Norge 6,9; Sverige 7,4; Canada 11,6.

Referenslista:

- Anstaltssektoren i Grønland, (2007): *Årsberetning*.
- Brochmann, Helene (1997), tilsyn og pension, Den grønlandske Retsvæsenskommision..
- Den grønlandske Retsvæsenskommision, (2004): Betænkning om Det Grønlandske Retsvæsen, København, Betænkning nr. 1442/2004.
- Den Juridiske Ekspedition, (1950), Betænkning afgivet af den juridiskeekspedition til Grønland 1948-1950, bind 1-6. København, Grønlandsministeriet.
- Goldschmidt, Verner (1953), *Bør Grønland have en straffelov?* in Tidsskriftet Grønland.
- Goldschmidt, Verner (1954), *Grønlands kriminallov og dens forudsætninger* in Tidsskriftet Grønland.
- Goldschmidt, Verner (1981), *Fra uskreven til skrevet kriminalret i Grønland* in Retfærd i Grønland 16.
- Høigård, Cecilie (2007): *Realistiske inspirasjoner. Noen grønlandske erfaringer in Brott i Välfärden*, Festschrift till Henrik Tham, Stockholms Universitet
- Larsen, Finn Breinholt (1999), *Den grønlandske kriminallov som ideologisk konstruktion*, in Rapport fra NSfK's 41. forskerseminar.
- Lauritsen, Annemette Nyborg, 2003: *Et socialt eksperiment – empirisk analyse af den grønlandske kriminallovs virkninger i det nutidige grønlandske samfund*. Integreret speciale, Roskilde Universitetscenter.
- Senholt, Leif (1986): *Den grønlandske kriminalret*, Bind 1 og 2, FAVN, København.

Survey on prison inmates' educational background and motivation

Gunnlaugsson, Helgi

Introduction

This presentation is based on a joint Nordic research project on education, educational facilities and educational motives among prisoners in the five Nordic countries. In Iceland, the project was administered by *the Prison and Probation Administration*, the *Ministry of Education* and the *Ministry of Justice* in association with the *Faculty of Sociology* at the University of Iceland.

Generally research shows a significant relationship between education and crime, and that education within prisons is an important factor in reducing recidivism. In this presentation, a few key findings of the Icelandic results will be presented and compared to the other Nordic countries. A questionnaire was handed out to all prisoners in all of the Nordic countries in October and November of 2006. The findings show that about one-fifth of the inmates in Iceland had not completed compulsory school which was significantly higher than found in the other Nordic countries. At least one-third of the prisoners claimed to be engaged in a formal educational program in prison which was similar to other Nordic countries. Much higher portion of inmates reported to be interested in participating in such programs while serving their sentence. A variety of reasons were specified for not engaging in educational programs while in prison. Lack of information about educational possibilities, along with difficult conditions for school and studying in the prison, were most often mentioned by the Icelandic prisoners as reasons for not participating in educational programs.

Problem conceptualization

In this presentation a few findings will be described on education and educational motives among prisoners in Iceland compared to prisoners in Nordic prisons. This study is a part of a larger project conducted in all of the Nordic countries. The findings can be approached in an extensive report (Eikeland, Manger and Asbjørnsen (2008) titled *Insatte i nordiske fengsler: Ut danning, utdanningsønske og -motivasjon*, which can be accessed in both Nordic languages and English.

In the presentation I start out by briefly addressing what we know about the relationship between education and crime followed by the impact of educational programs offered in prisons on recidivism. A brief account of the prison situation in Iceland will then be presented before some of the key findings of the study will be shown. The questions put forward here are: What is the educational background of Nordic prisoners? Are they participating in any educational programs while serving time in prison? Are inmates motivated to participate in such programs? Why? Why not? Do they have any learning disabilities?

Education and Crime

What does the existing literature suggest about the relationship between education and crime? Does education reduce criminality? This subject is not easy to study. Yet, in recent years, a number of methodologically satisfactory studies have been conducted. Research shows prisoners to have less education and more limited vocational skills compared to the general population (e.g. Andrews and Bonta, 1994). Those who drop out of high school are also thought to be at greater risk for participation in delinquent and criminal behavior. Crime rates among individuals dropping out of school at the age of 16 is much higher than among those continuing their education (Hansen, 2003). About 68 percent of state prison inmates, 50 percent of federal inmates, and 60 percent of jail inmates in the USA has not obtained their regular high-school degree (Harlow, 2003). Nordic studies also suggest that prisoners tend to have low educational levels, although the proportion with no education at all is lower than the equivalent figure for the United States (Eikeland et. al., 2008).

But what does it mean for criminal behavior that the relationship between school dropout status and crime has been found to be substantial? Does dropping out have a causal impact on crime, or alternatively, does criminal behavior have a causal impact on dropping out of school? There are perhaps no firm answers to these questions. Yet, the empirical literature demonstrates that those who eventually drop out of school are different in fundamental ways from nondropouts long before they leave school. Compared to those who stay in school and graduate on time, dropouts tend to come from poor families, have poorly educated parents, have a multitude of learning problems, and more likely to be involved in a network of delinquent peers (Sweeten, et. al., 2009).

Education in Prison

Does education offered while in prison reduce criminality? Research on the relationship between education and recidivism suffers from the difficulty to avoid external circumstances having an impact on relapsing to crime. Recently a number of studies have been published which have been able to control for external influences. Chapell (2004), in her meta-analysis based on studies carried out between 1990 and 1999, and Wells (2000) on studies carried out between 1987 and 2000, show that education in prison has a moderate but significant effect on recidivism.

One study (Steurer and Smith, 2003), shows this relationship well. This study performed in the US states of Maryland, Minnesota and Ohio, included 1,373 individuals who had been released from prison and who had participated in educational activities while serving time, as well as a control group of 1,797 individuals who had been released from prison and who had not participated in educational activities in prison. These groups were followed up for three years, and all recidivism during that time recorded. The researchers controlled for a number of other factors beyond education that impact on recidivism. The relationship was found to be significant for individuals in Minnesota, i.e. those who had participated in education while in prison had less recidivism than those who had not with regard to the variables new arrests, new charges, and new imprisonments. The same applied in Ohio, while in Maryland the relationship was not statistically significant although those who had participated in education while in prison had less recidivism than the control group (Eikeland, et. al., 2008).

A number of recent studies indicate that, for individuals involved in antisocial or criminal behavior, education reduces the tendency to return to crime. Therefore, it is evident that education is a vital factor when it comes to crime, and that participating in prison educational activities is also important in reducing recidivism.

Iceland Prison Situation

There are five prisons operated in Iceland, one in Reykjavik, and the others are scattered across various regions of the country. A total of 141 inmates were serving time in prison in September of 2008 – eight of them females. The prison rate was about 44 per 100,000 inhabitants which is comparatively low yet increasing in most recent years. About 17 percent of the inmates served more than a year in prison in 2007. Just below a third of the inmates served more than six months in prison in 2006. About half of the prison population had served time in prison before (Prison and Probation Home Page, 2009).

Data and Methods

The following results reflect the outcome of a questionnaire handed out to all prisoners 18 years of age and older incarcerated in Icelandic prisons from the 10th of October until the 7th of November, 2006. Every prisoner received a letter indicating that the research was put forward on the behalf of the Ministry of Education, the Ministry of Justice and in cooperation with the State Prison Administration. The letter also stated that the survey was a part of joint Nordic research administered by the Faculty of Social Sciences at the University of Iceland. In accordance with Icelandic law, the survey was reported to the Protection Authority (DPA). The response rate in Iceland (shown in table 1) was a little less than achieved in the other Nordic countries; or 66 percent compared to 69-71 percent in the other Nordic countries.

Table 1: Response Ratio in Iceland Prisons.

State prisons	Date	Number of responses	Number of prisoners	Response ratio
Prison Skólavörðustíg	20.oct	5	12	42%
Prison Kópavogsbraut	24.oct	6	11	55%
Prison Kvíabryggja	27.oct	13	14	93%
Prison Akureyri	31.oct	5	9	56%
Prison Litla-Hrauni	7.nov	49	73	67%
Total:		78	119	66%

Key findings

What is the educational background of Nordic prisoners? As revealed in table 2 below the variation among the Nordic countries is fairly large. Iceland has the highest percentage of those who had completed no level of education at all (16%) and Finland and Norway had the lowest (7%). The proportion of prisoners who had completed compulsory school as their highest level varied from about one fourth in Finland to nearly half in Iceland and Sweden. Denmark and Finland had slightly more prisoners who had completed upper secondary school than the other Nordic countries, and the lowest percentage was in Iceland. In Norway, Sweden and Iceland about one out of every ten prisoners had completed level three; Denmark had the lowest proportion of prisoners with higher education.

**Table 2: Highest level of education completed by prisoners in the Nordic countries.
Figures in percent.**

Educational level	Denmark	Finland	Iceland	Norway	Sweden
No level completed	12	7	16	7	11
Compulsory completed	34	28	48	35	45
Vocational/grammar	50	58	27	45	34
University degree	4	37	9	13	10
N:	2285	1928	78	2255	877

As for prison educational activities striking similarities were found among the Nordic countries. The proportion of prisoners who did not participate in prison educational activities was lowest in Iceland (55%), and Denmark the highest, three out of four. In the other three countries about two out of every three prisoners were not participating in any prison educational activities at the time of the study.

Of those not participating in any educational activities while in prison the vast majority in Iceland (or 30 out of 44) showed interest to start studying while in prison. Motivation to study was found to be high in Iceland compared to the other Nordic countries. Most were interested to start or to complete vocational or secondary school. A few showed interest in higher education.

What reasons did inmates give for not participating in any educational programs while serving time in prison? Of the 44 inmates who did not participate in Iceland, a total of 17 stated that lack of information was the largest obstacle and 12 mentioned poor conditions in prison. These two institutional factors were mentioned more often in Iceland than in other Nordic countries.

What motivational factors for participation in prison educational activities were most important? In Sweden, Norway and Iceland, more than four out of every five prisoners gave the following reason as most important: „To spend my time doing something sensible and useful. In Iceland only, „to make serving time easier“ and „to make this educational program a bridge to more education after I am released“ were among the four most important factors. Only a small minority in Iceland was participating to avoid other activities in prison or to have more freedom during the day.

To what extent do the prisoners have reading or numeracy difficulties? Between 63% (Iceland) and 77% (Finland) of the prisoners stated that they had no reading or writing difficulties. Similarly, the range for prisoners who stated that they had no mathematics difficulties spanned between 48% (Iceland) and 62% (Finland). With a slight national variation, just over every third prisoner stated some mathematics difficulties, and roughly every fourth prisoner had some reading or writing difficulties. In Iceland, none of the prisoners who rated themselves as having reading difficulties was participating in any educational activity and more than four out of five who said they had *some* reading difficulties had also decided not to participate. Prisoners with learning difficulties, including mathematics, participated less in Iceland than in other Nordic countries.

Conclusion

Even though some similarities can be detected among the Nordic countries some variation exists as well. Between 7% and 16% of all prisoners had not completed any educational level. Between one fourth and just under half of the prisoners had only completed compulsory education. Polarization in the prison population in terms of educational background was most evident in Iceland with about 16% who had not completed any educational level and almost one out of every ten prisoners with a university degree. Little difference between the Nordic countries was found in terms of participation in prison educational activities; the figure at the time of the study was about one out of every three participating in all of the five countries.

It is important to offer various educational programs to prisoners. Not only is there ample evidence suggesting lower repeat offending but also a strong motivating factor was found among prisoners to participate. Many of the prisoners admittedly had various learning difficulties and perhaps there we find a significant factor for delinquent and criminal behavior in society. Therefore, programs addressing these problems are urgent, not only in prison but in society at large, not least aimed at younger age groups. Many of the prisoners are serving short sentences which makes it necessary to build a bridge between educational programs in prisons and educational institutions in society.

References:

- Andrews, D. A. og Bonta, J. (1994). *The Psychology of Criminal Conduct*. Cincinnati, OH: Anderson.
- Chapell, C.A. (2004). Post-secondary correctional education and recidivism: A meta-analysis of research conducted 1990-1999. *Journal of Correctional Education*, 55, 148-167.
- Council of Europe. (1990). *Education in Prison*. Strasbourg: Committee of Ministers.
- Hansen, K. (2003). *Education and the Crime-Age Profile*. *British Journal of Criminology*, 43, 141-168.
- Harlow, C. (2003). *Education and Correctional Populations*. Bureau of Justice Statistics Special Report. Washington, DC: U.S. Department of Justice.
- Eikeland, O. J., Manger, T., and Asbjörnsen, A. (2008). *Insatte i nordiske fengsler: Utdanning, utdanningsønske og -motivasjon*. Köbenhavn: TemaNord 2008: 592. Can be accessed in both Nordic languages and English:
<http://www.norden.org/pub/sk/showpub.asp?pubnr=2008:592&lang=1>
- Prison and Probation Home Page, (2009). www.fangelsi.is , accessed May 5, 2009.
Reykjavik: Prison and Probation Administration.
- Steurer, S. J. and Smith, L.G. (2003). *Education reduces crime. Three-state recidivism study. Executive summary*. Lanham/Cewnterville: Correctional Education Association and Management/Training Cooperation.
- Sweeten, G., Bushway, D., and Paternoster, R. (2009). „Does dropping out of school mean dropping into delinquency?“. *Criminology*, 47, 1: 47-92.
- Wells, R. E. (2000). *Education as prison reform: A meta-analysis*. Unpublished dissertation. Louisiana University.

Violence Against Children and Adolescents.

Cases Reported to the Police in Finland.

Humppi, Sanna-Mari

Research project "Children as Victims of Violence"

A research project “Children as Victims of Violence” started in 2007 in the Police College of Finland in order to provide a comprehensive review of violence in the lives of Finnish children. The aim of the project is to examine the prevalence of violence against children in its different forms and to improve co-operation between the authorities. The project consists of three parts: a Child victim survey (Ellonen, Kääriäinen, Sariola & Salmi 2008), a register-based study of police reports (Humppi 2008) and a study about co-operation between public authorities. This paper focuses on the second part of the project, the register-based study of police reports.

The register-based study examines reports of assaults against children under 15 years and adolescents between 15 and 17 years that were reported to the police in Finland in 2007. The first object of the study is to examine the characteristics, victims and suspects of these reported assaults. As previous research indicates, the police data represents only a small part of the total amount of occurring violence against children (Helweg-Larsen & Larsen 2005). Therefore, the second object was to compare the register-based data (Humppi 2008) with the child victim survey (Ellonen et al. 2008) in order to find out which kind of assaults get reported and which not. Since violence against children has mostly been a phenomenon hidden from registers, there is a need to compare different kind of data.

Data and sampling

The data was collected from the Finnish Police Information System and analyzed using quantitative research method. Sampling consisted of 3899 police reports of violence against children and adolescents in 2007. Physical, sexual and indirect violence were included in the sampling. Physical and sexual violence included physical assault, maltreatment, sexual assault and abuse. Reports of indirect violence included children witnessing physical violence between parents at home. Both direct and indirect forms of physical violence were included in order to study violence extensively⁶². The reports of child victims were collected from a period of 12 months (N=1827), and the reports of adolescent victims from a period of 4 months (N=685).

⁶² Indirect violence, such as seeing or hearing violence at home, has shown to have an effect on other victimization (Walby & Myhill 2001).

The register-based data carries certain limitations. Previous research indicates that registration practices among the police vary regionally and individually, changes in legislation and registration practises affect the amount of police reports and furthermore the total amount of violence against children is not shown in the registers (Niemi 2007, Helweg-Larsen & Larsen 2005). Despite these limitations, it is important to examine the type of violence in the registers in order to develop registration practises and the procedures of the authorities.

Results

Reports of assaults against children in the police register mostly concern physical violence (75 %). Sexual violence forms 20 % of cases and 5 % is recognized as neglects. Victims of physical violence are mostly boys (70 %) and victims of sexual violence mostly girls (87 %). This paper focuses on the results on the part of physical violence.

Table 1. Characteristics of physical violence against children and adolescents

	<i>Children under 15 years</i>		Children between 15 and 17 years	
	N	%	N	%
Age				
120	6,6			
0-2	97	5,3		
3-5	200	10,9		
6-8	420	23,0		
9-11	990	54,2		
12-14	120	6,6		
15-17			685	100,0
Gender				
Male	1267	69,3	459	67,0
Female	560	30,7	226	33,0

Title of crime				
Assault and battery	1119	61,2	418	61,0
Slight assault and battery	500	27,4	209	30,5
Other physical assault	208	11,4	58	8,5
<i>Total</i>	<i>1827</i>	<i>100</i>	<i>685</i>	<i>100</i>

Suspects in assaults are mostly male (80 %). Half of the suspects in physical assaults are under 18 year-old adolescents (51 %). One third of the suspects are under 15 year-olds (29 %).

Therefore, a significant amount of reported violence against children occurs in peer-relationships.

Table 2. Suspects in physical assaults against children and adolescents (%)

	<i>Suspects in assaults</i>		
	Male	Female	Total
Age			
0–10	3,5	,1	3,6
11–14	21,4	4,2	25,6
15–17	16,4	4,9	21,3
18–25	13,4	2,3	15,7
26–35	6,8	2,9	9,7
36–45	10,5	4,0	14,4
46–55	5,2	1,2	6,4
56 or more	2,7	,5	3,2
<i>Total</i>	<i>79,9 % (N=1807)</i>	<i>20,1% (N=458)</i>	<i>100 % (N=2265)</i>

In addition, the contexts of violence are various. The most typical context is violence committed by peers (40 %). In the study, peer-violence includes school violence, dating violence or other violence in which the suspect is no more than 4 years older than the victim. This physical peer-violence occurs mostly on the streets or in some other public place. A significant amount of physical peer-violence occurs as school violence. Adolescents encounter violence in dating relationships and as a form of group violence. Family violence, which has been reported to the police, is a rare form of violence in the register. Family violence constitutes less than one third of all physical violence towards children (27 %). Family violence is especially rare for adolescents (7 %). In registers, the child's father is more commonly suspected than the child's mother.

Table 3. Contexts of physical violence against children and adolescents

	<i>Children under 15 years</i>		Children between 15 and 17 years	
	N	%	N	%
Context of the assault				
Family violence	496	27,1	47	6,9
Adult-child violence	459	25,1	158	23,0
Peer violence	503	27,5	282	41,2
School violence	255	14,0	39	5,7
Dating violence	3	,2	19	2,8
Group violence	30	1,6	98	14,3
Other context	47	2,6	17	2,4
Context not specified	34	1,9	25	3,7
<i>Total</i>	1827	100	685	100

Conclusions

The violence against children and adolescents that gets reported to the police represents certain types of violence while it leaves certain types of violence under-represented. Peer violence between boys in a public place is the most common type of violence in police register. Family violence, instead, is not reported as often. By comparing register-based data with the Finnish child victim survey (Ellonen et al. 2008), it has been discovered, that family violence is less frequently reported to the police than other forms of violence. A comparison of the survey and the register data shows that girls are more under-represented as victims of physical violence in the police register than boys. Incidents of physical family violence, especially when committed by the mother, are under-reported.

Forthcoming research focuses on the criminal procedure of violent offences against children. The aim is to study how assaults against children and adolescents proceed in the Finnish Criminal Justice System from the police to the prosecution and finally to court. The forthcoming study pays attention to evaluation processes, preliminary investigation practises, opinions and attitudes of the authorities and the co-operation between the police, the prosecution, social workers and medical doctors.

References:

- Ellonen, N. Kääriäinen, J. Sariola, H. Salmi, V. (2008): *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta*. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. (*Violence in the lives of Finnish Children*. Reports of the Police College of Finland 71, Research Bulletin of National Research Institute of Legal Policy 87.)
- Helweg & Helweg-Larsen (2005): *A critical review of available data on sexual abuse of children in Denmark. Child Abuse & Neglect*, Vol 29: No 6.
- Humppi, S. (2008): *Poliisin tietoon tullut lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta*. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 75. (*Violence against children reported to the police*. Reports of the Police College of Finland 75.)
- Niemi, H. (2007): *Lapsiin ja varhaisnuoriin kohdistuvat seksuaalirikokset, raportissa "Rikollisuustilanne 2006. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa"*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja. (*Sexual offences against children and adolescents in "Crime and Criminal Justice in Finland 2006"*. National Research Institute of Legal Policy, Publication 229.)
- Walby & Myhill (2001): *New survey methodologies in researching violence against women*. *British Journal of Criminology*, Vol 41.

Hårdare tag i arbetslivet? - beskrivningar av föreslagna åtgärder mot våld i arbetet i facklig press 1978-2004

Wikman, Sofia

Den här rapporten baseras på en kommande artikel om åtgärder för att förebygga våld i arbetslivet. Huvudfrågan för åhörarna i Gilleleje är hur de olika kategoriseringarna av åtgärder fungerar. Denna rapport är en del av ett utkast av artikeln.

Våld som begås i arbetslivet har länge levt en undanskymd tillvaro inom forskning, medier och debatt trots att det länge varit en av de vanligaste arenorna⁶³ att bli utsatt för våld på (Häll 2002). De senaste åren har dock uppmärksamheten för våld och hot i arbetet ökat kraftigt. Det märks bland annat genom ett ökat antal av tidningsartiklar där yrken beskrivs som ”farliga” etc. I en tidigare studie har jag visat att detta även gäller den fackliga pressens bevakning av frågan där antalet artiklar om hot och våld fem än femdubblats sedan 1978 (Wikman 2008). Denna studie visade också att hur det arbetsrelaterade våldet beskrivits och definierats i facklig press har varierat. Tidigare uppmärksammades främst bank och butiksräan, vilket sågs som en del av det övriga samhällets ”brottssproblem”. Det arbetsrelaterade våldet sågs som mer slumpartade handlingar, som arbetsplatsen inte kunde påverka. På 2000-talet har det istället blivit vanligare med beskrivningar av ickettraditionella brottslingar, såsom senildementa, sjuksköterskor och företag och brottsligheten som möjlig att förebygga. (Wikman 2008). En ökad känslighet för vad som betraktas som våld i allmänhet (Estrada 1997, 1999; Åkerström 2000; von Hofer 2006) förefaller också gälla för vad som betraktas som våld i arbetslivet (Mullen 1997; Wikman 2008).

Sedan 80-talet har flera påtagliga förändringar skett i samhället som påverkat kriminalpolitiken och rättsväsendet (Garland 2001, Beck 2005, Tham 2006, von Hofer 2008, Grey 2009). Tidigare var det vanligt med strukturella förklaringsmodeller till brott. Nu är det individen som är i fokus för kriminalpolitiken, både som brottoffer och som ansvarig förövare. Trots att den faktiska våldsanvändningen, oavsett om den är brottslig eller ej, har avtagit är våld fortfarande en av regeringarnas mer prioriterade frågor och i kriminalpolitiken betonas säkerhet, kontroll och hårdare tag (von Hofer 2008).

Dessa samhällsförändringar kan även ha påverkat synen på våld i arbetslivet. En analys av Lärarnas riksförbunds tidning *Skolvärlden* (Estrada 1999) visar en tydlig förändring över tid. På 80-talet beskrivs våld och ordningsfrågor som skolans eget ansvarsområde. På 90-talet menade man istället att det som sker på skolan skulle hanteras på samma sätt som det som sker utanför skolan. Skolan uppmanades anmäla brott som skedde på skoltid och lämna utredningen åt polisen. Denna förändring innebar att antalet händelser som på 90-talet anmältes av skolan till polisen ökade kraftigt.

Frågan är vad som händer när våld i arbetslivet går från att ses som ett arbetsmiljöproblem till ett brottsproblem? Medför en sådan förändring också en förändrad syn på orsaker och

⁶³ Häll (2004)

åtgärder? Speglar förändringen en ändrad sammansättning av våldet eller är det snarare frågan om ett ideologiskt skifte?

Eftersom uppmärksamheten i facklig press för det arbetsrelaterade våldet både har ökat och ändrat karaktär samt även innefattar nya grupper av förövare och brottsoffer är det intressant att undersöka de föreslagna åtgärderna över tid. **Syftet** med denna artikel är att undersöka åtgärder som förespråkas i facklig press över tid (1978- 2004). Vilka sägs orsakerna till problemet vara? Vem är ansvarig? Hur ser de föreslagna åtgärderna för problemet ut? Är de beskrivna åtgärderna reaktiva eller proaktivt och vem riktar sig åtgärderna mot?

Att få svar på dessa frågor är viktigt eftersom en förändrad problembeskrivning ofta samtidigt innebär förslag till förändrade åtgärder. Hur ett problem definieras beror ofta på vilken lösning som finns till hands och därigenom bidrar lösningen också till att definiera problemet. Forskningen om framväxten av sociala problem har visat att problemförståelsen har betydelse för vilka åtgärder som anses som rimliga och verkningsfulla (Blumer 1971, Lindgren 1993) . I värsta fall kan väldemenande åtgärder för att förebygga våld i arbetslivet fungera kontraproduktivt (Pizzino 2002, Gillian 2002, von Hofer 2008, Kruize, Sorensen & Dreyer Lassen 2008).

Forskning om våld i arbetslivet som socialt problem

Utvecklingen av våld i arbetslivet ser enligt offerundersökningar likartad ut i de nordiska länderna. Ökningen av utsattheten är störst för kvinnor inom offentlig sektor. Dessa ökningar har skett medan andra typer av våld har legat kvar på en stabil nivå (Estrada m.fl 2007, von Hofer 2008, Kruize m.fl 2008) Enligt Estrada m.fl. (2007) är det dels en ökad känslighet för vad som är att betrakta som våld i kombination med försämrade arbetsmiljöförhållanden som drivit fram denna utveckling⁶⁴.

Heiskanen (2007) listar ett flertal förklaringar till utvecklingen: strukturella omformeringar på arbetsmarknaden har inneburit att andelen som arbetar inom industrin har minskat (industrin har få fall av våld på grund av att man inte träffar kunder och klienter vilket är en känd riskfaktor), välfärdsstaten har under 1990-talet varit utsatt för påfrestningar som lett till en ökad polarisering av levnadsförhållanden, hög nivå av arbetslöshet och ökad marginalisering är en grogrund för ökad risk för våld för dem som arbetar i nära kontakt med samhället, i sjukvården och med socialt arbete. En högre andel patienter med psykiska problem som vårdas utanför institutionerna förs också fram som en förklaring till det ökade våldet.

I en dansk studie förklaras den explosionsartade utvecklingen av anmälningar av våld mot tjänsteman av samhällets ökade fokusering på kontroll och ändrade arbetsförhållanden. Nolltolerans och hårdare tag, bland annat hos polisen beskrivs som bidragande i kombination med ökade effektivitetskrav på biljettkontrollanter att utdöma ett visst antal böter, nedskärningar inom socialtjänst som innebär att handläggarna måste säga nej till

⁶⁴ Tidigare har SCB:s undersökningar av levnadsförhållanden (ULF-undersökningarna) använts för att beskriva utvecklingen av det arbetsrelaterade våldet för olika yrkesgrupper samt anmälningsbenägenhet (Estrada m.fl. 2007). En annan studie i projektet har undersökt om ökningen av hot och våld i arbetet från 1990-talet och framåt kan sättas i samband med förändringar i förhållanden på arbetsplatsen som rör arbetsmiljön (Jerre 2009). Dessa delstudier har sammanfattats i en engelsk artikel (Estrada, Jerre, Nilsson & Wikman 2009).

bidragstagarna allt oftare, stress och irritation hos vård- och omsorgspersonalen på grund av personalotäthet (Kruize, Dreyer Lassen & Sorensen 2008).

Forskning om förebyggande arbete, vilken främst är anglosaxisk, har visat att organisationer och arbetsplatser oftast prioriterar kortsiktigt förebyggande av våld i form sekundärprevention och tertiärprevention (se analysverktyg nedan). Detta anses dock inte lika effektivt i jämförelse med att aktivt arbeta primärpreventivt för att förändra de underliggande orsakerna till våldet. Situations specifikträning tenderar att reducera synen på våld som något som uppstår *mellan* personer och bidrar till att de underliggande faktorerna hamnar i skymundan.

En fara med reaktiv prevention som ibland påpekas är att man missar de kostnadseffektiva vinsterna av ett långsiktigare arbete. Många forskare är även kritiska mot nolltolerans. En biverkning av nolltolerans kan vara att arbetarnas skuldbeläggs och deras rättigheter minskar. Arbetsplatsrelaterat våld bör istället förstås som en interaktion mellan en individ och ett system som antingen provocerar fram våld eller tillåter att det sker. (Braverman 2005, Paterson, Leadbetter & Miller 2005, Pizzino 2005, Chappel & Di Martino 2006, Kelley & Mullen 2006).

Själva begreppet "workplace violence" menar Braverman (2005) är vilseledande dåför att det leder ansvariga att fokusera på en enda dimension av problemet, snarare än orsaker som kan härledas från stress, alienation, desperation och isolation. Gillian (2002) menar att om man i enlighet med nolltolerans inte kan acceptera våld mot vård och omsorgspersonal så måste man - om roten till åtminstone en del av våldet, går att spåra till sociala ojämlikheter, också inkludera i lösningen att dessa ojämlikheter raderas med djupgående sociala reformer.

Mullen (1997) menar att den rådande konstruktionen av våld i arbetslivet präglas av fokus på en enskild förövare (särskilt en psykopatisk sådan) eller grupper av förövare som definieras med avvikelse, som till exempel narkotikabrukare. Detta fokus innebär att den bredare sociala kontexten, både i ett vidare samhälle och på arbetsplatsen, riskerar att reduceras. Konstruktion präglas också av retoriken om ansvar och konsekvenser, riktade mot den enskilde våldsverkare, vilket för med sig straff, exkludering och möjligtvis terapi som konsekvens för att åtgärda problemet. Detta perspektivs relativa dominans beror på att det är kompatibelt med samhällets övriga värderingar gentemot brottslighet och dessutom menar Mullen att det innehåller "en gnutta" sanning. (Mullen 1997)

En systematisk genomgång (Wassell 2009) över ett hundratal internationella artiklar skrivna med fokus på åtgärder sedan 1992 visar att störst uppmärksamhet får artiklar om förebyggande arbete inom vård och omsorg, 54 procent, 11 procent handlar om att förebygga våld inom handeln. Resten handlar om våld i arbetslivet i andra situationer eller på ett generellt plan. När det gäller vilka typologier (se nedan) som uppmärksamas är det vanligaste i litteraturstudien att klientrelaterad våld uppmärksamas, 41 procent, därefter kommer relationellt våld, 19 procent, följt av klientrelaterat våld och strukturellt våld och uppmärksamas i 17 procent av artiklarna.

Undersökningens urval och metod

Det primära urvalet i denna studie består ett systematiskt urval av artiklar i sex fackliga tidningar⁶⁵. *Handelsnytt*, *LO-tidningen*, *Statstjänstemannen* och *Vårdfacket*, representerar ett arbetstagarperspektiv medan *KommunAktuellt* och *Landstingsvärlden* representerar ett arbetsgivarperspektiv. Tidningarna vänder sig till näringsgrenar/yrkesgrupper som i hög grad anges som utsatta för våld i arbetet och har en betydande läsekrets. Man kan anta att tidningarna är en viktig kanal för spridning av ställningstaganden i aktuella frågor (Kroll 2004). Urvalet har begränsats till tidningar utkomna mellan 1978-2004. Studien fångar upp den tidsperiod under vilken den tidigare forskningen visat att en ökning av utsattheten enligt offerundersökningar skett (Estrada m.fl. 2007).

Den definition som ligger till grund för vilka artiklar som valts ut är att de beskrivna händelserna skall motsvara det som rubriceras i brottsbalken (BrB) såsom: *Mord & dråp*, *våldtäkt*, *vållandebrott*, *övriga sexuella brott*, *rån*, *misshandel och olaga hot*. De sidor som lästs är tidningarnas framsida och de sidor den hänvisar till, samt de två första sidorna som innehåller nyhetsartiklar. Dessutom har tidningens ledare läst. Systematiken i förfarandet möjliggör jämförbarhet över tid. Kvantitativ innehållsanalys är en lämplig metod för att få överblick över materialet (Bergström & Boreus 2000).

Analysverktyg

För att organisera och sammanfatta materialet kommer typologier över olika former av våld att användas som ett redskap. Typologierna kan hjälpa till att identifiera och påvisa förekomsten av olika typer av våld på ett överskådligt sätt samt påvisa om en typologi omfattas av speciella åtgärder under delar av undersökningsperioden.

Tabell 1: Typologier (Bowie 2005; Chappell & DiMartino 2006)

Typologi	Handling	Riktning
1 Inkräktarvåld	Avsiktlig kriminell handling utförd av främling	Utifrån
2 Klientrelaterat våld	a) Våld från konsument/klient/patient mot personal b) Våld från personal mot konsumenter/klienter/patienter	Klient
3 Relationsrelaterat våld	Våld som riktas till en särskild person, ex sexuella trakasserier: Förövaren har en känd relation till offret.	
4 Strukturellt/organisatoriskt våld	Våld mot personal eller klienter som har sitt ursprung från t ex kulturella eller traditionella förhållanden inom arbetsplatsen.	Systemisk

⁶⁵ Materialet är tidigare beskrivet i Wikman (2008)

Den typ av våld som rättsväsendet och kriminologin traditionellt intresserat sig för är typ 1, *inkräktarvåld*. Typ 2, *klientrelaterat våld* inkluderar aggressiva handlingar från konsumenter, klienter, patienter eller deras anhöriga och är riktat mot personal inom omsorg/vård eller personal med servicefunktion. *Våld från personal mot konsumenter/klienter/patienter* kan handla om att man underläter att sköta sina åtaganden mot t.ex. klienter till att bestå av muntliga hot och sexuellt våld m.m. Övervåld från väktare och polis ingår i denna typologi. Med typ 3, *relationsrelaterat våld* menas att gärningsmannen är en anställd eller tidigare anställd, eller bekant med offret. Förövaren är alltså känd, någon som offret har en relation av privat karaktär till. Den typ av händelser som främst är signifikant för denna typologi i Sverige är mobbning och sexuella trakasserier. Typ 4, *strukturellt våld* handlar om organisationer/ företag som utsätter sina anställda eller dess klienter för situationer som är förknippade med risk för deras liv och hälsa utan att göra dem medvetna om detta eller att anstränga sig för att skydda dem. Det kan till exempel handla om traditioner av pennalism eller systematiska trakasserier inom vissa institutioner gentemot vissa grupper. Ett ytterligare analysverktyg som kommer prövas i detta utkast är en indelning i olika preventions och interventionsnivåer:

Primärprevention – innehåller proaktiva åtgärder som syftar till att förebygga våld innan det inträffat. Dessa åtgärder är främst på det organisatoriska planet.

Sekundärprevention – innehåller reaktiva åtgärder som fokuserar på ett mer omedelbart gensvar till våldet, för att undvika immanenta skador såsom till exempel larm och självförsvarsträning. *Tertiärprevention* – åtgärder för våldets följer, omhändertagande, rehabilitering och reintegration och krisbearbetning (Chappell & Di Martino 2006).

Dessutom finns *interventionsnivåerna*: *Primär intervention* riktar mot stora grupper av män, *sekundär intervention* riktar sig mot särskilda riskgrupper och *tertiär intervention* riktar mot brottsutsatta individer för att minimera våldets effekter och upprepad viktimering. Se figur 2 nedan för exempel på interventionsnivåer.

Preventionsnivåerna och interventionsnivåerna kan sättas ihop till en fyrfältstabell. I tabellen har den tertiära interventionsnivån utgått då den motsvaras av tertiärprevention. Denna tabell kommer att fungera som ett ytterligare analysredskap i studien för att se vilka åtgärder som uppmärksammades mest. I tabell 2 är de olika kombinationerna åskådliggjorda med exempel.

Tabell 2: Fyrfältstabell med exempel på förebyggande åtgärder

Prevention	Individ (sekundärintervention)	Struktur (primärintervention)
Primärprevention	Incidentrapportering	Förbygga via utjämna inkomstskillnader
Sekundärprevention	Anmälan	Reglering av arbetsmiljöbrott (typologi fyra)
Tertiärprevention	Brottofferjour/ersättning	Upprepad viktimering

Resultat

Av materialets 402 artiklar om våld eller hot är det cirka två av tre som lyfter fram detta som ett problem som måste åtgärdas. Det är dessa artiklar som utgör grunden för resultatframställningen. För att skapa överblick har synen på åtgärder mot våld i arbetslivet i tidningarna delats in i sex huvudområden:

Förändrad tillfällesstruktur - man försöker undanröja riskerna med att till exempel ändra rutiner för pengahantering, ensamarbete och långa öppettider.

Rättsväsende/polisfråga - fokus ligger på att man med lagstiftning skall råda bukt på problemet. Är en viss handling förbjuden så kan man anmäla detta till polis som då tar hand om ärendet.

Ökad kontroll/övervakning – användning av väktare på sjukhus eller kameraövervakning i skolan.

Arbetsmiljö - förbättra den fysiska arbetsmiljön, t ex den rumsliga planeringen och tillgång till utgångar. Förbättra den psykiska arbetsmiljön genom att försäkra sig om att potentiella gärningspersoners behandla väl genom att tillhandahålla ett vänlig bemötande via tillräcklig personalstyrka, korta köer etc både fysisk och psykiskt.

Informationsarbete - t ex utbildningsinsatser, kartläggning av problemet, tillsättandet av arbetsgrupper etc.

Multidimensionell/ekologisk lösning⁶⁶ – innebär att artikeln beskriver samlade insatser, ofta alla de ovanstående.

En lösning enligt den multidimensionella/ekologiska modellen kan se ut enligt följande: *Den vanligaste metoden är den tekniska. Låsta dörrar, ABAB-vakter, slussar där besökaren kan iakttas innan han släpps in, larm, porttelefoner och reträttdörrar i arbetsrummen. Ibland arbetar man två och två, speciellt vid hembesök, delvis av metodskäl men också av säkerhetsskäl. [...] Den vanligaste metoden är att systematiskt ta upp alla incidenter till noggrann diskussion arbetskamraterna emellan. Om någon assistent har det besvärligt med en viss klient kanske man byter assistent. Viktigt är att ge personalen känslan av att man inte behöver känna om man blir utsatt för hot från klient, men att man måste erkänna det och ta upp det till diskussion. Receptionens roll betonas genom att den förstärks med personal, miljön görs trevligare och receptionspersonalen får större befogenheter. (KommunAktuellt nr 9 1978)*

Eftersom uppmärksamheten för våld i arbetslivet ökat på 2000-talet är det föga förvånande att antalet artiklar om åtgärder mot våld och hot ökar. Tabell 3 visar att fram till och med den sista perioden har antalet artiklar ökat mer än tre gånger. Vilka åtgärder handlar det då om?

⁶⁶ Kännetecknade för WHO's ekologiska modell över våld är att definitionen innehåller komplexa relationer mellan individ, närliggande, lokalsamhälle och storsamhället.

Tabell 3: Åtgärdernas förekomst i antal artiklar och andel (procent) av typ av våld eller hot på arbetsplatsen uppdelat på period (n=243).

	Period 1: 1978-84	Period 2: 1986-92	Period 3: 1994-98	Period 4: 2000-04	Total
Informationsarbete ⁶⁷	3	8	13	46	70
%	14	17	33	34	29
Arbetsmiljö	3	10	10	30	53
%	14	21	25	22	22
Tillfällesstruktur	7	17	7	10	41
%	33	36	18	7	19
Rättsväsende/polisfråga	2	8	2	25	37
%	10	17	5	19	15
Ökad kontroll/övervakning	2	2	2	19	25
%	10	4	5	14	10
Multidimensionell lösning/ekologisk %	4	2	6	5	17
	19	4	15	4	7
Totalt	21	47	40	135	243
%	100	100	100	100	100

Totalt sett är de åtgärder som förekommer oftast information, arbetsmiljö och tillfällesstruktur. Därefter kommer rättsväsendet/polisfråga och ökad kontroll/övervakning. Minst uppmärksamhet får den mest komplexa åtgärdsmodellen multidimensionell/ekologisk lösning.

Frågan är om det är så att man hävda att två av dessa åtgärder; *ökad kontroll/övervakning* och *rättsväsende/polisfråga* är ämnade att söka och identifiera avvikande individer vilket kan sägas motsvara sekundärintervention medan resterande huvudsakligen kan ses som primärinterventioner. Om det är så att förklaringar som är inriktade på individen blivit vanligare borde detta följas av det i materialet syns att det skett en glidning från åtgärder där

⁶⁷ Det som här kallas information innebär t ex utbildningsinsatser, kartläggning av problemet, tillsättandet av arbetsgrupper etc.

strukturen är i fokus till nivå till åtgärder som istället riktar in sig på individen. Eller från sekundintervention till primärintervention. Delar man in materialet så att den tid där det skett störst förändringar, dvs in på 2000-talet framträder resultatet tydligare.

Tabell 4: Antal artiklar med individ- respektive strukturfokus (n=164)

Orsak/åtgärd	1978-1998	2000-2004	Förändring (procent)
Ökad kontroll/övervakning	6	19	217
Rättsväsende/polisfråga	12	25	108
Typ 1 Sekundärintervention (Individ? Extern?)	18	39	117
Informationsarbete ¹	24	46	91
Arbetsmiljö	23	30	30
Tillfällesstruktur	31	10	-68
Multi/Ekologisk	12	5	-58
Typ 2 Primär intervention (Struktur? Intern?)	78	86	0,11

I tabell 4 syns att det på 2000-talet blivit det vanligare att de strukturella förklaringsmodellerna lämnas till förmån för att fokusera på individuella faktorer. Eller de interna lösningarna minskar och de externa ökar om man hellre vill utrycka det så. De översta orsakerna skulle också kunna ses som klassiska lösningar på brottsproblem medan de nedre kan ses som klassiska arbetsmiljölösningar. Det är här jag inte ännu har bestämt mig.

Även om antalet artiklar ökar inom alla områden så är ökningen störst för artiklar där individen är i fokus för åtgärder i form av om ökad kontroll och övervakning och rättväsendet/polisfråga där den sammanlagda förändringen innebär att antalet lite mer än

fördubblats mellan 1998 och 2004. Antalet artiklar som handlar om informationsarbete ökar också kraftigt med cirka en fördubbling medan antalet strukturorienterade artiklar ökar marginellt. Artiklar om tillfällesstruktur och multifaktoriella lösningar är de enda i materialet som minskar.

Forskningen rekommenderar strukturella åtgärder på det primära och tertärnivå preventionsnivå vilket motsvarar de åtgärder som tidningarna på 2000-talet uppmärksammar mest. Detta åskådliggörs i tabell 5.

Tabell 5: Fokus för artikelmaterialet respektive forskning

Prevention	Individ (sekundärintervention)	Struktur (primärintervention)
Primär	Anmälan av händelser som nästan inträffat**	Jämlikhet och jämställdhet i samhället*
Sekundär	Anmälan** Fler poliser, Kameraövervakning, väktare Effektivare rättsväsende	Reglering av typologi fyra arbetsmiljöbrott**
Tertiär	Krisbearbetning Brottofferjour/ersättning**	Upprepad viktimisering* ex inom vården

* är åtgärder som forskningen i huvudsak rekommenderar.

** är åtgärder som får mest uppmärksamhet i fackliga tidningar.

Mycket av uppmärksamheten av artiklarna handlar om anmälan av individer i olika former, både av ”nästan” händelser som primärprevention och när det redan inträffat som sekundärprevention. Även åtgärder mot enskilda brottsoffer uppmärksamas, vilket då främst är åtgärder på sekundär interventionsnivå. Ovanligare är åtgärder på primär interventionsnivå, alltså åtgärder som ligger på strukturellnivå. Dock är ju arbetsmiljöbrottet som ju en typ av brott som per definition förlägger ansvaret på organisation och inte person ett undantag då de får relativt mycket uppmärksamhet av fackliga tidningar. Med få undantag från 70- och åttitalet saknas det i fackliga tidningar diskussion att åtgärda våldet som ursprunget ur ojämliga förhållanden liksom en diskussion om varför just vissa näringsgrenar är drabbade. Man skulle ju kunna tänka sig en diskussion om varför det just det är den offentliga sektorn som är utsatt för våld och hot i hög grad men så är alltså inte fallet.

Dock är denna uppdelning i individ och struktur inte helt vattentät och därför letar jag efter andra möjligheter. Ett alternativt sätt att dela in åtgärderna i är eventuellt att skilja på åtgärder som syftar till **Arbetsplatsförhållanden** - bemanning, kunskap, arbetsmiljö å enda sidan och

Brottsförebyggelse – väktare, övervakning, inpassering, polis å den andra. Möjligtvis kan man även kalla dessa respektive indelningar för *externa* eller *interna* åtgärder.

Avslutande diskussion

En kommande artikel skall undersöka hur fackliga tidningar beskriver av åtgärder i facklig press över tid (1978- 2004). De aktörer som oftast för upp våld i arbetslivet på agendan är fackföreningarna. Sammantaget stämmer de fackliga tidningarnas beskrivningar av åtgärder mot våld väl överens med den konstruerade bild som Mullen (1997) menar präglar problembeskrivningen. Orsaksfokus ligger på den enskilde förövaren, som ofta beskrivs som farlig eftersom han är psykiskt sjuk eller narkotikabrukare. Retoriken om ansvar och konsekvenser riktade mot den enskilde våldsverkaren för med sig repressiva reaktiva åtgärder, snarare än proaktiva åtgärder i en vidare mening på arbetsplatsen och i det omgivande samhället. Eftersom de föreslagna åtgärderna är sådana som påverkar samhällsklimatet i hög grad är det viktigt med adekvat beskrivning av problemet. Trots att det inom forskningen finns en samstämmighet om att missförhållanden i arbetslivet inte bör åtgärdas genom att klandra den enskilde individen utan bör ses som ett system på ett ickefungerade verksamhetsstruktur så verkar det som samhällets stränga hållning gentemot kriminalitet i allmänhet smittar av sig och lämnar spår på hur det arbetsrelaterade våldet bör förebyggas, även om detta inte är rationellt.

När rättväsendet förändrats från att ha varit ett sammanhang för experter och sakkunniga till att alltmer formuleras som en politisk fråga innebär detta alltmer symbolagstiftning från politikernas håll. Man vill visa att vissa handlingar inte är önskvärda. Många artiklar manar de anställda att anmäla våld och hot i högre utsträckning. Det finns en tendens som bland annat Åkerström (2000) påvisat, att allt fler händelser som tidigare ansågs som ”en del i arbetet” numera definieras som brott i juridisk mening. Fler händelser skall anmälas till polisen och de yrkesutövande betraktas oftare som brottsoffer.

Intressant är att trots att det dominerande draget inom forskningen om förebyggande åtgärder och incidentrapportering är struktur så syns det i materialet en glidning i motsatt riktning. På 2000-talet blir det allt vanligare att ansvaret läggs hos individen. Sammantaget förefaller det vara så att diskursen om ”hårdare tag” präglar även detta område. Kraftiga ökningar syns för åtgärder som infattar polis, rättsväsendet, övervakning och kontroll. Antalet artiklar som handlar om informationsarbete ökar också med cirka en fördubbling medan antalet strukturorienterade artiklar ökar marginellt. Artiklar om tillfällesstrukturen, dvs öppettider, ensamarbete osv är de enda i materialet som minskar. De åtgärder som huvudsakligen förespråkas för att förändra tillfällesstrukturen är ungefär de samma under hela undersökningsperioden. Det handlar om öppettider, ensamarbete, hantering av pengar etc. Få förklaringsmodeller talar om att välfärdsstatens kris, nedskärningar i den offentliga sektor, etc. kan leda till försämrad psykosocial arbetsmiljö. Att personal i högre grad måste genomgå personlighetstester och utstå kameraövervakning diskuteras i relation till öppenhet och integritet.

Många av artiklarnas syftar till att göra läsarna medvetna om att man bör anmäla våld. För att närmare analysera anmälningsbenägenhetens förändring bör man även se till karaktären på de våldshändelser som inrapporterats. Har de förändrats? Anmälningar om arbetsskador finns tillgängliga hos Arbetsmiljöverket sedan 1979 (ISA) och dessa kan användas för studera utvecklingen över tid samt att genom anmälningarnas fritexter få fördjupad förståelse av vilka händelser som anmäls och hur dessa uppfattas av olika individer, yrkesgrupper och på arbetsplatser.

Referenslista:

- Bowie, Fisher & Cooper, (2005) Workplace violence: Issues, Trends, Strategies. Devon: Willan Publishing.
- Chappell & Di Martino, (2006) Violence at work. Geneve. ILO
- Estrada, (1999) Ungdomsbrottslighet som samhällsproblem. Utveckling, uppmärksamhet och reaktion. Stockholm: Kriminologiska institutionen.
- Estrada, Nilsson, & Wikman, (2007) ”Det ökade våldet i arbetslivet. En analys utifrån de svenska offerundersökningarna”, Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, 94:56-73.
- Gilligan, (1996) Our Deadly Epidemic and Its Causes. New York. Putnam Publishing Group.
- Gray, (2006) The Regulation of Corporate Violations: Punishment, Compliance, and the Blurring of Responsibility, *British Journal of Criminology* (46):875-892.
- Heiskanen, (2007), Violence at Work in Finland; Trends, Contents, and Prevention, Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention, 8 (1):22-40.
- von Hofer, (2008) Brott och straff i Sverige. Stockholm. Kriminologiska Institutionen.
- Häll, (2004) Offer för vålds- och egendomsbrott 1978-2002. Rapport 104. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- Jerre, (2009) Ökar de våldsrelaterade arbetsmiljöproblemen? En studie av våld i arbetslivet utifrån de svenska arbetsmiljöundersökningarna 1991-2005 i Sociologisk Forskning,
- Kruize, Sorensen, & Dreyer Lassen, (2008) Vold mod offentligt ansatte. Syddansk Universitetsforlag/Rockwool Fonden.
- Mullen, (1997) Workplace Violence: Cause for Concern or the Construction of a New Category of Fear? i *Journal of Industrial Relations*, 39 (1): 21-32
- Tham, (2006) Brottsoffret, kriminalpolitiken och kriminologin i *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 93:147-159.
- Wessell, (2009) *Workplace violence intervention effectiveness: A systematic literature review* I Safety Science. (2009), doi:10.1016/j.ssci.2008.12.001
- Wikman, (2008) Våld på jobbet. Beskrivningar av våld i arbetslivet 1978-2004 i facklig press i *Sociologisk Forskning*, 2008(3):6-31
- Åkerström, (2000) ”*Det gicks bärskragång*”- nedtoning av våld på sjukhem” i Åkerström, & Sahlin, (red.): Det lokala våldet. Om rädsela, racism och social kontroll. Västerås: Liber.

Hur gick det för dem?

Brottliga pojkar och flickor som vuxna

Nilsson, Anders och Estrada, Felipe

Inledning

Ungdomars brottslighet och avvikande beteende inger oro på flera plan, det gäller inte minst oro över de individer som det direkt gäller: Hur ska det gå för dem längre fram i livet? Vi vet att brottslighet under ungdomsåren för flertalet är ett övergående fenomen. Prevalensen ökar snabbt under tonåren för att därefter avta vid övergången till vuxenlivet. Men att flertalet upphör med brott, innebär det en etablering som vuxna, med arbete och familj, eller ger brottsligheten negativa avtryck på individens livsförlopp och karriärmöjligheter även på lång sikt?

Brottslighet i unga år kan både ses som en utlösande faktor för marginalisering och som ett steg på en redan ogynnsam livskarriär. Brotsaktiva ungdomar kommer oftare än andra från mer resurssvaga hem. Denna resurssvaghet tar sig olika uttryck och kan beskrivas på olika sätt, den rör exempelvis familjeförhållanden, ekonomi, sociala problem och hälsa. När vi ser till vuxna lagöverträdare, straffade och fängelsedömda kan vi också konstatera att deras uppväxt kännetecknas av problematiska förhållanden, i synnerhet gäller det dem som redan i tonåren var kända av polis och sociala myndigheter (Nilsson 2002; 2007). Dåliga eller problematiska levnadsförhållanden kan vara såväl orsak till som orsakade av brottslighet. När det gäller uppväxtförhållanden så föregår de dock den egna brottsligheten. Laub & Sampson (2003) betonar betydelsen av ofärdens samgång och över tid kumulativa process ("cumulative disadvantage"); brottslighet och samhällets reaktion därpå, i synnerhet fängelse, utlöser eller förstärker en ogynnsam karriär – med bristande skolgång, arbetslösitet och svaga band till det konventionella samhället, vilket i sin tur ökar risken för fortsatt brottslighet och social exkludering (se även Hagan 1993; Laub m.fl 2006; Bernburg & Krohn 2003; Hobcraft 1998; Tanner m.fl. 1999; Healey m.fl. 2004).

I denna artikel studerar vi hur det gick det för dem som registrerades för brott under ungdomsåren. Vi använder oss av ett nytt longitudinellt datamaterial the Stockholm Birth Cohort Study (SBC), som gör det möjligt att följa en kohort av stockholmare födda 1953 fram till 48 års ålder (2001). SBC rymmer rikliga survey- och registerdata, bl.a. om brottslighet och påföljder, fram till dess att de individer som ingår är 32 år gamla, därefter registerdata om hälsa, utbildning och försörjning. Kombinationen av survey- och registerdata gör det möjligt att se till skillnader i uppväxtvillkor, de förväntningar på vuxenlivet som pojkarna och flickorna hade som unga och, slutligen, hur det senare blev. Vi ser både till dem som upphörde med brott i tonåren och de som också begick brott som vuxna. Vi följer dem och deras jämnåriga, de som ej registrerats för brott, över tid, från barndomen fram till dess att de nått medelåldern.

Till att börja med ställer vi frågan hur de olika grupperna med respektive utan registrerad brottslighet skiljer sig från varandra med avseende på uppväxtförhållanden. I vilken utsträckning fick de som senare registrerades för brott en sämre start i livet, sett till resurser och sociala problem i familjen? Därefter ser vi till förhållanden i skolan samt pojkarnas och

flickornas egna förväntningar på framtiden, vad önskade man sig av vuxenlivet? Slutligen studerar vi utfall i vuxenlivet. Vi ser här i första hand till försörjning och familjesituation, men riktar även fokus på frågan om social exkludering. Genomgående har separata analyser gjorts för pojkar respektive flickor.

Bristen på forskning om riskfaktorer och livsförlopp som beskriver flickor är välkänd. Tyvärr har denna kunskapslucka hittills varit svår att hantera, dels för att många av de mest utnyttjade longitudinella studierna enbart innehåller pojkar (se t ex Farrington et al 2006 och Laub & Sampson 2003). Dels på grund av att kvinnors brottslighet är så pass ovanligt att det kräver större datamaterial än vad som oftast är tillgängligt (se t ex slutsatserna i Bergman & Andershed 2009:175f). Kort sagt, det är välbelagt att långt fler pojkar än flickor begår olika typer av brott men det är långt mindre undersökt i vilken mån livsförloppen ser likadana ut för brottsbelastade pojkar och flickor.

Föreliggande studie är den första inom ramen för nytt forskningsprojekt⁶⁸ där vi knyter an till en på senare tid livaktig kriminologisk och sociologisk diskussion om livsförlopp och den relativa betydelsen av personlighetsegenskaper, uppväxtförhållanden, resurser och livshändelser för individens möjligheter och handlande (se t.ex. Sampson & Laub 2005). En diskussion som rör både ungdomsbrottslighetens långsiktiga konsekvenser och frågan om upphörande och kontinuitet i brott.

Vi utgår från ett perspektiv som ser människor som aktivt handlande där resurser och förutsättningar att utnyttja dem påverkar möjligheter och livschanser i en rad sammanhang (Nilsson 2002). Kriminologiskt kan ett resursperspektiv tolkas inom ramen för teorier som lyfter fram den sociala positionens betydelse för skillnader i möjligheter och livschanser (Merton 1968) och/eller i termer av sociala band (Laub m.fl. 1998; Weitekamp m.fl. 2000). Bristande resurser kan förstås både som en riskfaktor för kriminalitet (i termer av ”strain” eller bristande informell social kontroll) och som ett resultat av kriminalitet och samhällets reaktion härför (i termer av minskade möjligheter eller band till ett konventionellt liv).

Det vi intresserar oss för i projektet i stort är processer som skapar och begränsar individens möjligheter. Både mer långsiktiga mönster, när det gäller t.ex. skola, arbete och brottslighet, som händelser som kan antas innehåra vändpunkter, t.ex. att påbörja en utbildning, få barn, bli dömd till fängelse, kommer att studeras i projektets olika studier. Resursperspektivet ger oss en bred utgångspunkt, samtidigt går det att relatera till mer specifika kriminologiska teorier om orsaker till brott, brottsliga karriärer och livsförlopp. Med fokus på frågan om brottslighetens konsekvenser har teorier om stämpling (Bernburg & Krohn 2003), sociala band (Sampson & Laub 1993), livsförlopp (Laub & Sampson 2003), sociala nätverk (Hagan 1993) relevans, i viss mån även sociologiska teorier om social stratifiering och karriärer (se t.ex. Erikson & Goldthorpe 1992).

Data – Stockholm Birth Cohort Study

Stockholm Birth Cohort Study (SBC) är en longitudinell databas som skapats genom en sammanslagning av två datamaterial (för en mer utförlig beskrivning, se: Stenberg & Vågerö 2006; Stenberg m.fl. 2006). Det första av dessa utgörs av den s.k. Metropolitunderökningen,

⁶⁸ ”Långsiktiga konsekvenser av ungdomsbrottslighet. En livsförloppsstudie”, med finansiering från Riksbankens jubileumsfond.

som består av alla individer födda 1953 och bosatta i Storstockholm tio år senare (Jansson 1995). I Metropolit finns en mängd register- och surveydata, avseende såväl föräldrarna som individerna själva. Under nästintill hela perioden som projektet pågick (1963–1986) inhämtades information från olika register. Uppgifter finns om bl. a. inkomster, socialbidragstagande, socialgrupp, betyg, utbildningsnivå, sjukhusvård, ingripanden från barnavårdsnämnden och brottslighet. Våren 1966, när kohortmedlemmarna gick i sjätte klass, genomfördes en skolundersökning i form av två enkäter som bland annat behandlade frågor kring vänskap, attityder till skolan och framtidsplaner.

Det andra datamaterialet, med vilken uppgifterna om 53:orna i Metropolit har sammanlänkats, är den s.k. Hälso-, Sjukdom, Inkomst och Arbete databasen (HSIA). Information finns om bland annat inkomster, yrke och socialbidragstagande. Då båda databaserna är avidentifierade (Metropolit avidentifierades 1986) har en sannolikhetsmatchning genomförts.⁶⁹ Totalt kunde 96 procent av observationerna – 14 294 individer – matchas (Stenberg m. fl. 2006). Genom sammanslagningen av datamaterialen kan de som föddes 1953 och bodde i Storstockholm då de var 10 år följas fram till 48 års ålder. Även om vi för vårt projekt enbart har tillgång till ett urval av variabler så är datamaterialet mycket rikligt.⁷⁰

Brottslighet

Uppgifterna om brottslighet är hämtade från polisens person- och belastningsregistret (för en närmare beskrivning, se SOFI 2007). För denna, i huvudsak beskrivande artikel, har vi använt oss av en kategorisering som skiljer ut fyra olika grupper med avseende på deras brottsbelastning i olika åldrar. Det rör sig om en enkel kategorisering som varken skiljer på brottstyp eller frekvens. En fördel är att snarlika kategoriseringar gjorts i andra studier baserade på liknande material (se exempelvis Farrington et al 2006: 2009, Bergman & Andershed 2009), vilket möjliggör vissa jämförelser.⁷¹ Grupperna består av:

Ej brottsbelastade, de individer som inte är registrerade för brott upp till 32 års ålder

Ungdomsbrottsslingar; individer registrerade i Socialregistret för ingripande från barnavårdsnämnd pga. egen brottslighet 13-19 år eller lagfördes för brott innan 20 års ålder, men inte därefter

Vuxenbrottsslingar; individer lagförda för brott efter 19 års ålder men inte dessförinnan

Persistenta; registrerade för brott såväl under ungdoms- som vuxenåren.

För att beskriva hur det gick för de pojkar och flickor som registrerats för brott utnyttjar vi olika välfärdsmått i vuxen ålder. I första hand intresserar vi oss för hur individernas försörjningssituation och anknytning till arbetsmarknaden såg ut vid 48 års ålder. Genom att utnyttja information om förekomst av socialbidrag kan vi dessutom identifiera mer allvarliga

⁶⁹ Sannolikhetsmatchning innebär att man för de individer som ingår urskiljt unika kombinationer av de variabler som finns med i båda datamaterialen (för en mer detaljerad beskrivning, se Stenberg m. fl. 2006). Initiativtagare till och ansvariga för SBC är Denny Vågerö vid Centre for Health Equity Studies (CHESS) och Sten-Åke Stenberg vid Institutet för social forskning (SOFI).

⁷⁰ Begränsningarna i tillgång till data gäller i första hand hälsodata för perioden 1990-2001.

⁷¹ Bergman & Andershed (2009:174) prövade olika alternativ till denna grova indelning och deras resultat ”support the usefulness of the four groups as indicators of adolescent and adult crime activity”.

ekonomiska problem (Bäckman & Nilsson 2007a; 2007b). Vi har också uppgifter om individernas familjeförhållanden (om de är gifta eller sammanboende) och slutligen dödlighet.

Resultat

Var femte individ i Stockholmskohorten har någon gång registrerats för brott upp till det år de fyller 32 år (tabell 1). Av männen är var tredje registrerad för brott jämfört med sju procent av kvinnorna.

Tabell 1. Brotsbelastning upp till 32 års ålder, efter kön. Samtliga brott. Procent (N).

	Män	Kvinnor	Totalt
Brottsbelastning			
Ej brotsbelastade	66,6 (4866)	93,0 (6 503)	79,5 (11 369)
Brott enbart upp till 19 års ålder	11,8 (859)	2,6 (181)	7,3 (1 040)
Brott enbart efter 19 års ålder	10,6 (777)	3,1 (216)	6,9 (933)
Brott både innan och efter 20 års ålder	11,0 (803)	1,3 (89)	6,2 (892)
N	7 305	6989	14294

Av de män som har registrerats för brott är de olika grupperna, indelade efter brotsbelastning, ungefär lika stora, med ungdomsbrottslingar som största och vuxenbrottslingar som minsta grupp. Kvinnornas fördelning ser dock annorlunda ut, här är den största av de brotsbelastade grupperna de som får sin första registrering som vuxna och den persistenta gruppen, dvs. de med registrerad brottslighet både under och efter tonåren, är klart minst. I det följande jämför vi dessa fyra grupper och ser till olika faser under livet. (Tabeller redovisas i huvudsak i bilaga.)

Uppväxtvillkor – klassbakgrund, ekonomi och familjeförhållanden

Det finns en rad förhållanden under uppväxten som barnen själva saknar större möjlighet att påverka, men som samtidigt är kopplade till individens framtida livschanser. Kriminologisk forskning från olika länder, inklusive utifrån Metropolitdata (dvs det vi utnyttjar i denna artikel), har återkommande visat att unga från arbetarklassen löper högre risk att hamna i missbruk och brottslighet (se t ex Wikström 1987; Torstensson 1987). Gruppernas uppväxtförhållanden skiljer sig också åt i förväntad riktning på en rad områden som var och en är relaterade till olika typer av resurser (se tabell A i bilaga). Exempelvis är det en

väsentligt högre andel av de brottsbelastade pojkarna och flickorna som växt upp i en splittrad familj, i ett trångbott hem eller med en far som var outbildad arbetare.

Från socialregistret har vi uppgifter om socialbidragstagande i uppväxtfamiljen under tre olika tidsperioder: 1953-59 (0-6 år gamla), 1960-65 (7-12 år) och 1966-72 (13-19 år). Utifrån dessa uppgifter har vi skapat en fattigdomsindikator som särskiljer fyra grupper: ”ej fattiga” är de som inte haft socialbidrag; ”tillfälligt fattiga” är de som haft socialbidrag under någon av de tre perioderna; ”återkommande fattiga” under två av tre perioder samt ”långvarigt fattiga” under samtliga tre perioder (se även Bäckman & Nilsson 2009).⁷² Bland de ej brottsbelastade har mer än 80 procent växt upp i en familj som inte erhållit socialbidrag. Bland dem som registrerats för brott såväl som tonåringar och som vuxna har närmare hälften växt upp i en familj som fått socialbidrag och många av dessa kan räknas till återkommande eller långvarigt fattiga. I var och en av de tre brottsgrupperna visar det sig att flickornas erfarenhet av ekonomiska problem under uppväxten är större än pojkarnas (Tabell A i bilaga).

Förutom de ovanstående traditionella riskfaktorerna avseende familjesituation, social klass och ekonomiska förutsättningar ger SBC också möjlighet att se på betydelsen av uppväxtförhållanden som antyder mer allvarliga sociala problem. För samma period som ovan rymmer socialregistret uppgifter om föräldrars alkoholmissbruk (fylleriförseelser och/eller alkoholmissbruk) samt psykiska problem (psykiska besvär och/eller psykvård). För fäderna finns därutöver registerinformation om kriminell belastning (minst en dom under perioden 1953-72). Som förväntat har de brottsbelastade väsentligt högre risk att ha växt upp i familjer med dessa erfarenheter. Exempelvis har var fjärde kvinna i den persistenta gruppen haft en förälder med psykiska problem och 15 procent av de persistenta männen föräldrar med alkoholmissbruk. Bland de utan brottsbelastning är det ungefär en av tio som har växt upp i en familj med någon av dessa problem, mot en tredjedel av de persistenta männen och varannan av de persistenta kvinnorna (Tabell A bilaga). Precis som när det gäller ekonomiska svårigheter är det tydligt att de brottsbelastade kvinnorna tenderar att ha upplevt mer problem i sin uppväxtmiljö än männen. Detta kan tolkas som att den mindre grupp kvinnor som begår brott utgör en än mer selekterad (resurssvag) grupp än motsvarande grupp män. Noterbart är vidare att jämfört med de ovan redovisade sociodemografiska riskfaktorerna skiljer sig förekomsten av mer allvarliga familjeproblem tydligare mellan de olika belastningsgrupperna. Sammantaget är det uppenbart att Stockholmsungdomarnas uppväxtförhållanden skiljer sig systematiskt åt – männen och speciellt kvinnorna i den persistenta gruppen har i väsentligt större omfattning upplevt resursbrister och mer allvarliga sociala problem under sin uppväxt.

De unga om framtiden

Vi har visat att det finns påtagliga skillnader i uppväxtvillkor enligt förväntat mönster. Om det är tydligt att de brottsbelastades uppväxt varit väsentligt svårare, hur är det relaterat till barnens syn på hur ett gott och eftersträvansvärt liv som vuxen ser ut? När kohortmedlemmarna var 13 år gamla tillfrågades de om *vad som var viktigast för att de skulle trivas och ha det bra när de blev vuxna* samt om *vilka framtidsutsikter de bedömde att de hade jämfört med de flesta andra i deras ålder*. En mycket stor majoritet av de unga, oavsett kön och deras senare brottsbelastning, uppgav att det som skulle göra att de fick ett bra liv

⁷² Uppgifter om föräldrars inkomster finns enbart för år 1963, men en jämförelse av inkomster detta år ger stöd för vår indikator på fattigdom under uppväxten: den klart högsta medelinkomsten har de som hör till kategorin ”icke fattiga” och den lägsta de ”långvarigt fattiga”.

som vuxna var ett bra arbete eller att de var lyckligt gifta, få i samtliga grupper angav övriga svar (som t.ex. att ”få göra som jag vill”, ”att ha saker som jag vill ha”, ”att uträtta något”) (Tabell A bilaga).

Ungdomarna delade alltså en gemensam syn om vad livet som vuxen förhoppningsvis skulle handla om samtidigt som de uppenbarligen hade klart skilda villkor. Vilken betydelse hade då denna konflikt? Förutom de objektiva resurserna de unga hade eller saknade ger vårt material oss möjlighet att studera de ungas subjektiva uppfattning av sina framtidsutsikter och hur denna i sin tur är kopplad till den framtida brottsbelastningen. För det första bör det konstateras att överlag så upplevde de flesta ungdomarna att deras framtidsutsikter var i paritet med sina jämnåriga kamraters. Vi kan dock också konstatera att omkring dubbelt så många av såväl de pojkar som flickor som sedermera kom att hamna i brottsregistret upplevde sina framtidsutsikter som sämre än de unga som inte blev brottsbelastade. Värt att notera är vidare dels att de persistent belastade kvinnornas självskattade framtidsutsikter är mer negativa jämfört med alla övriga kvinnors. Dels att skillnaden i uppfattningen om ens relativt livschanser mellan de pojkar som enbart registrerades för brott som tonåringar och de som inte alls är brottsbelastade är marginell.

Skola

Vad gäller skolgång har vi studerat tre aspekter. Dessa belyser individernas attityder respektive problembeteende i skolan när de gick i årskurs sex, samt deras skolprestation när de lämnade grundskolan vid 15 års ålder mätt genom slutbetyget i årskurs 9. När ungdomarna gick i årskurs 6 var det en väsentligt större andel av dem som sedermera registrerades för brott som upplevde att ”*de flesta ämnen i skolan tråkar ut dig*” eller som ofta hade ”*blivit utkörda ur klassrummet för något de gjort*”. Detta gäller såväl flickorna som pojkena. Som förväntat är det vanligare bland männen att ofta ha blivit utkörda ur klassrummet medan frågan om skoltrötthet bättre fångar upp kvinnornas skolproblem. Noterbart är vidare att skillnaden mellan de persistenta och de som enbart är belastade under tonåren är marginell bland kvinnorna. Bland männen är det inte heller någon större skillnad mellan dessa grupper. Detta gäller i synnerhet om man ser till de mer manifesta beteendeproblemen som leder till att en elev ofta blir utkörd ur klassrum.

Tre år senare kan vi se vilka betyg som Stockholmsungdomarna fick när de gick ut grundskolans årskurs 9. Medelbetygen (kan variera från 0-5) är klart lägre för såväl de brottsbelastade pojkena som flickorna. Lägst betyg fick de persistenta följt av dem som registrerades för brott enbart som tonåringar. Skillnaderna mellan könen i respektive belastningsgrupp är obetydliga. Skolprestationernas variation framträder tydligt när man ser till gruppernas relativt framgång respektive misslyckande jämfört med hela kohorten. Det var extremt ovanligt (1 procent) att individerna från den persistenta gruppen var bland de unga som fick de högsta betygen. Desto vanligare var istället att de hörde till de tio procent i materialet med de lägsta betygen. Det är tydligt att såväl de persistenta männen som kvinnornas skolprestationer i årskurs 9 är väsentligt sämre än alla övriga gruppars, inklusive de som registrerades för brott under tonåren.

Sammanfattningsvis kan vi se att kohortmedlemmarnas skolsituation skiljer sig åt såväl vad gäller problembeteende, attityder som prestationer. Ungdomarna står vid 15 års ålder olika välrustade inför valet att läsa vidare i gymnasiet och därefter att ta de första stegen till etablering som vuxna, med arbete, eget boende och familj.

Den gyllene medelåldern?

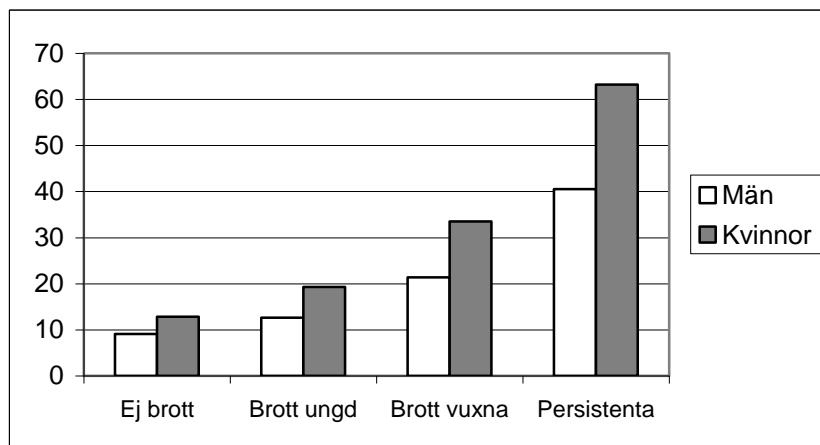
Vi har konstaterat att pojkar och flickor, oavsett senare brottslighet, hade liknande framtidströmmar – att bli gift och att ha ett bra arbete var vad man framförallt hoppades på av vuxenlivet. Hur gestaltar sig då livet i medelåldern? Har sämre förutsättningar och brottslighet gjort de brottsligt belastade till samhällets olycksbarn eller har de trots allt etablerat sig som vuxna, med arbete och familj? Och hur skiljer sig situationen åt för dem som tidigt upphörde med brott jämfört med dem som fortsatte?

Om vi börjar med att se till etablering på arbetsmarknaden (Tabell B i bilaga) kan vi konstatera att en klar majoritet – över 80 procent – av de kohortmedlemmar (som är i livet) hör till kärnarbetskraften då de är 48 år gamla, dvs. de har inkomster från arbete motsvarande vad som krävs för att klara sin försörjning (för operationalisering se Bäckman och Nilsson 2007). Av dem som dömts för brott som vuxna är det dock en ganska stor andel som saknar förankring på arbetsmarknaden, av de persistenta männen är det 60 procent som hör till arbetskraften medan motsvarande andel bland kvinnorna är ungefär en tredjedel. För dem som upphörde med brottsligheten redan i tonåren så liknar deras situation mer de utan brottsbelastning än övriga kategorier av brottsbelastade. För dem som tidigt upphörde med brott så gick det alltså - med arbete som kriterie - bra. Snarare än olycksbarn så blev de ”Svenssons”.

När det gäller familj är bilden likartad – bland de brottsbelastade grupperna en del en lägre andel som vid 48 års ålder är gifta eller sambo, och andelen är särskilt låg bland de persistenta. Bland de persistenta kvinnorna är det bara en av fem som är gifta eller sambo, jämfört med hälften av ungdomsbrottslingarna och 60 procent av de utan brottsbelastning.

I tabellen nedan har vi kombinerat registeruppgifter om ekonomiska problem och anknytning till arbetsmarknaden. De som saknar anknytning till arbetsmarknaden och/eller harft socialbidrag under året (2001) har kategoriseras som exkluderade. Skillnaderna mellan grupperna är påtagliga.

Figur 2. Andel exkluderade, utanför arbetsmarknaden och/eller socialbidrag 2001, efter brottslighet.

Till denna bild kan även adderas tydliga skillnader i dödlighet, av samtliga kohortmedlemmar är det ungefär 2 procent av kvinnorna och nära 4 procent av männen som avlidit. Bland de persistenta är denna andel 13 procent (Tabell B bilaga).

Avslutande diskussion

Vi har kunnat konstatera tydliga skillnader i uppväxtvillkor och skolförhållanden mellan olika grupper av unga kategoriserade efter brottslighet under tonår och som vuxna. Samtidigt har vi också kunnat se att de som barn hade likartad syn på vad ett bra liv som vuxen skulle innehålla. Livet som vuxen blev dock olika, sett till försörjningssituation och familj. I första hand är det de vi kategoriserat som persistenta som har en påtagligt sämre situation då de är i medelåldern. I synnerhet gäller det den mer selekterade gruppen av kvinnor som registrerats för brott både som unga och som vuxna, där majoriteten, utifrån de indikatorer vi använt oss av, kan beskrivas som socialt exkluderade. Även om det samma gäller en stor andel av männen i den persistenta gruppen så har ändå majoriteten i denna grupp en förankring på arbetsmarknaden då de passerat medelåldern. De som enbart begick brott under tonåren närmar sig över tid de ej brottsbelastade, och skillnaderna är här ganska små. Denna beskrivande studie lämnar dock många intressanta frågor obesvarade.

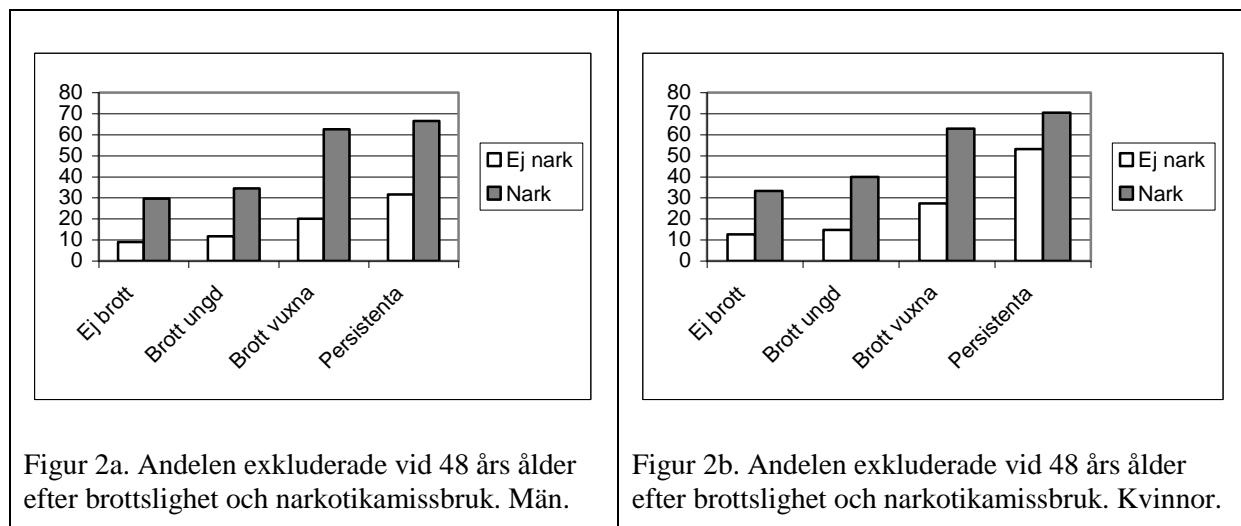
En naturlig fråga är hur likheter och skillnader i levnadsförhållanden i vuxen ålder mellan män och kvinnor med olika brottsfarenheter ska förstås. Vilken betydelse har uppväxtförhållanden respektive brottsbelastning för risken för social exkludering som vuxen?

De brottsligt belastade kommer från mer resurssvaga hem, där både ekonomiska och sociala problem är mer vanligt förekommande. Utifrån vad vi vet om intergenerationella samband bör vi därför förvänta ett sämre utfall för de ungdomar som registrerats för brott, i synnerhet för gruppen persistenta. Men i vad mån bidrar brottsligheten i sig till problem med etablering som vuxen? I tidigare studier där vi intresserat oss för riskfaktorer för social exkludering i ett livsförloppsperspektiv har vi kunnat konstatera att resursbrister under uppväxten - fattigdom och sociala problem i uppväxtfamiljen - har långsiktiga konsekvenser för exkluderingsrisker långt senare i livet. Dessa effekter förmedlas i stor utsträckning via mellanliggande faktorer, under tonår och de tidiga vuxenåren. Avvikande beteende – brottslighet och missbruk – samt

svaga skolprestationer och bristande utbildning är här de mest framträdande. Det är tydligt att olika riskfaktorer adderas till varandra och på så vis ackumuleras över livscykeln, de med tidiga risker är mer sårbara och har större risk att erfara ytterligare risker som förstärker exkluderingsrisken över tid (Bäckman & Nilsson 2009).

Hur sambanden mellan brottslighet och utfall i medelåldern ska förstås och i vilken utsträckning brottslighet är en riskfaktor för exkludering kommer vi att analysera i kommande studier, där vi i större utsträckning ska utnyttja dels den rikliga information som finns om brottslighet och sanktioner, dels datas sekventiella struktur, som gör det möjligt med mer förfinade analyser av livsförlopp och ackumulering av risker över tid. En fråga som vi särskilt kommer uppmärksamma är den om inomgruppsvariation, bland dem som registrerats för brott: vad skiljer dem som det gick bra respektive dåligt för? Här kommer vi bl.a. uppmärksamma frågan om missbruk och hur det är relaterat till brottslighet och senare utfall.

För att exemplifiera det senare har vi i figuren nedan kombinerat uppgifterna om brottslighet med information om narkotikamissbruk (från socialregistret, patientregistret samt stickmärkesundersökningen). Missbruk hänger tydligt samman med brottsbelastning (Tabell A i bilaga) samtidigt som det också är av stor betydelse för hur situationen ser ut senare i livet (se även Alm & Nilsson 2008). Framöver kommer vi mer i detalj studera olika riskfaktors betydelse och samband i multivariata analyser, härigenom hoppas vi bättre kunna förstå vad som utgör risker, men också vändpunkter under livscykeln.

De individer vi studerat i detta kapitel är födda i Stockholm på 1950-talet, vad kan vi idag lära av deras erfarenheter? Samhället förändras över tid och olika kohorter av unga möter delvis olika möjligheter. Ungas etablering som vuxna - med arbete, boende och familj – framstår som centralt för upphörande med brott. Vi vet också att det här skett förändringar över tid. Ungas etablering sker idag senare än vad som var fallet för den kohort vi här har studerat (Bäckman & Nilsson 2006). För att kunna studera långsiktiga konsekvenser och utfall är det dock nödvändigt att studera dem som var unga för länge sedan. Vi menar också (i enlighet med Laub and Sampson 2003; se även Savolainen 2009) att man utifrån enstaka kohorter kan få kunskaper om mer generella processer och orsakssamband, vilka kan antas vara mer generella än specifika, med avseende på historisk tid och plats.

Tabellbilaga

Tabell A. Resursproblem under barndomen. Efter kön och brottsbelastning. Procent.

Pojkar		<i>Ej brott</i>	<i>Brott vuxen</i>	<i>Brott ungdom</i>	<i>Brott ung & vuxen</i>	<i>Totalt</i>
Uppväxt						
Social klass (n=7291)						
Över- övre medelklass		19,9	14,6	11,5	7,5	17,0
Lägre medelklass		44,8	42,3	40,9	34,8	43,0
Kvalificerade arbetare		21,1	23,8	24,7	30,8	22,9
Okvalificerad arbetare		14,3	19,3	22,9	27,0	17,2
Familjtyp (n=7304)						
Splittrad familj 1963 (10 år)		7,8	13,0	11,8	16,7	9,8
Boende (n=6914)						
Trångbodda		15,5	21,9	21,3	28,0	18,2
Fattigdom (n=7305)						
Non-poor		84,0	69,5	76,1	55,0	78,3
Transient		8,9	13,6	11,2	18,1	10,7
Recurrent		4,4	10,1	6,3	14,1	6,3
Persistent		2,8	6,8	6,4	12,8	4,7
Sociala problem (n=7305)						
Alkoholmissbruk		4,0	7,2	9,2	18,7	6,5
Psykiska problem		4,8	7,3	10,2	14,8	6,8
Fader brott		3,6	6,3	7,5	10,3	5,1
Något av de tre ovan		9,8	15,1	20,8	32,9	14,2

Om framtiden (n=6362)

viktigast för att ha det bra som vuxen?

Ett bra arbete	40.7	40.7	44.1	44.7	41.5
Gift	42.1	43.6	40.5	37.3	41.6

(resten: övriga svarsalt.)

Skola

Medelbetyg årskurs 9

Högt betyg i åk 9 (>90%)	13,6	4,6	3,8	0,8	
Lågt betyg i åk 9 (<90%)	6,3	15,1	17,8	31,6	
Utkörd ur klassrummet flera gånger	15,5	23,7	26,2	26,4	
Narkotikamissbruk (1966-83)	0,6	4,1	4,3	29,5	4,6

Flickor

Social klass (n=6976)

Över- övre medelklass	17,5	17,6	13,9	9,1	17,3
Lägre medelklass	44,4	32,4	36,1	34,1	43,7
Kvalificerade arbetare	22,5	26,4	25,6	25,0	22,7
Okvalificerad arbetare	15,5	23,6	24,4	31,8	16,2

Familjtyp (n=6987)

Splittrad familj 1963 (10 år)	9,7	15,7	14,9	19,1	10,2
-------------------------------	-----	------	------	------	------

Boende (n=6602)

Trångbodda	17,5	24,1	25,9	23,5	18,0
------------	------	------	------	------	------

Fattigdom (n=6989)

Non-poor	81,6	64,1	67,1	42,7	80,2
----------	------	------	------	------	------

Transient	8.9	13.3	11.1	19.1	9,2
Recurrent	5.4	11.6	12.5	21.3	6,0
Persistent	4.1	11.0	9.3	16.9	4,6

Sociala problem (n=6989)

Alkoholmissbruk	5.4	13.9	14.9	24.7	6.2
Psykiska problem	5.6	11.1	12.7	25.8	6.2
Fader brott	5.2	8.8	11.0	23.6	5.7
Något av de tre ovan	12.8	23.6	27.6	53.9	14.1

Om framtiden (n=6185)

viktigast för att ha det bra som vuxen?

Ett bra arbete	23.1	22.0	33.1	32.5	23.4
Gift	58.7	58.1	52.2	50.6	58.4

(resten: övriga svarsalt.)

Skola

Högt betyg i åk 9	11,5	6,5	5,1	1,1	
Lågt betyg i åk 9	6,6	17,2	20,8	38,2	
Utkörd ur klassrummet flera gånger	4,6	5,6	9,1	11,2	
Narkotikamissbruk (1966-83)	0.8	19.4	19.9	60.7	2.6

Tabell B. Familjeförhållanden, arbetsmarknadsankytning, försörjning samt dödlighet vid 48 års ålder efter brottsbelastning. Procent.

	<i>Ej brott</i>	<i>Brott vuxen</i>	<i>Brott ungdom</i>	<i>Brott ung & vuxen</i>	<i>Totalt</i>
Familjeförhållanden (n=6869)					
Gift eller sambo	64,9	50,1	56,0	36,9	59,5
Ensamstående	35,2	49,9	43,9	62,8	40,5
Arbete (n=6856)					
I kärnarbetskraften	89,7	76,6	86,2	59,3	84,8
Instabil arbetskraft	1,6	2,9	2,1	3,2	1,9
Utanför arbetsmarknaden	4,6	11,0	6,2	19,0	6,9
Förtidspensionerade	4,2	9,5	5,5	18,5	6,3
Försörjning					
Socialbidrag (n=6869)	0,9	3,9	2,3	13,6	2,6
Dödlighet					
Döda vid 48 års ålder	2,1	4,9	3,3	12,9	3,7
Social exkludering (n=6856)	9,1	21,4	12,6	40,5	14,0
Kvinnor					
Familjeförhållanden (n=6655)					
Gift eller sambo	60,0	36,9	48,8	21,0	48,6
Ensamstående	40,0	63,1	51,2	79,0	51,4
Arbete (n=6646)					
Tillhör kärnarbetskraften	85,6	66,5	78,3	38,2	84,3

Instabil arbetskraft	2.2	2.5	3.0	3.9	2.3
Utanför arbetsmarknaden	5.8	11.8	6.0	19.7	6.2
Förtidspensionerade	6.4	19.2	12.7	38.2	7.3
Försörjning					
Socialbidrag (n=6855)	1,4	10,3	6,6	34,2	2,2
Dödligitet					
Döda	1,7	4,7	5,1	13,6	2,1
Social exkludering (n=6646)	12,8	33,5	19,3	63,2	14,1

* Socialbidrag eller utanför arbetsmarknaden

Referenser

- Alm, S & Nilsson, A (2008). Samhällets olycksbarn, kreatörer eller Svenssons? Modsens framtid i backspegeln. *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 15(1): 20-36.
- Bergman, L & Andershed, A-K (2009). Predictors and Outcomes of Persistent or Age-Limited Registered Criminal Behaviour: A 30-Year Longitudinal Study of a Swedish Urban Population. *Aggressive Behavior*, 35:164-178.
- Bernburg, J-G & Krohn, M (2003). Labeling, Life Chances, and Adult Crime: The Direct and Indirect Effects of Official Intervention in Adolescence on Crime in Early Adulthood. *Criminology*, 41(4):1287-1315.
- Bäckman, O & Nilsson, A (2007a). ”Ung och utanför – vad innebär det på lång sikt? Arbetsmarknadsanknytning för Stockholmare födda på 1950-, 1960- och 1970-talen.” I Olofsson, J & Thoursie, A (red.). *Ungas framtidsvägar. Möjligheter och utmaningar*. Agora:Stockholm.
- Bäckman, O & Nilsson, A (2007b). *Childhood Poverty and Labour Market Exclusion. Findings from a Swedish Birth Cohort*. Arbetsrapport, Institutet för Framtidsstudier, 2007:13.
- Bäckman, O & Nilsson, A (2009). Pathways to social exclusion. Manuskript, Institutet för Framtidsstudier.

Erikson, R & Goldthorpe JH (1992). *The Constant Flux: A Study of Class Mobility in Industrial Societies*. Oxford: Clarendon.

Farrington, David P. et al. (2006): *Criminal careers up to age 50 and life success up to age 48: new findings*

from the Cambridge Study in Delinquent Development. 2nd edition. Home Office Research Studies, London.

Hagan, J (1993). The Social Embeddedness of Crime and Unemployment. *Criminology*, 31:465-491.

Healey, A, Knapp, M & Farrington, D (2004). Adult labour market implications of antisocial behaviour in childhood and adolescence: findings from a UK longitudinal study. *Applied Economics*, 36:93-105.

Hobcraft, J (1998). *Intergenerational and Life-Course Transmission of Social Exclusion: Influences of Childhood Poverty, Family Disruption, and Contact with the Police*. CASE Paper 15. London: CASE.

Jansson, C-G (1995) *On Project Metropolitan and the Longitudinal Perspective*. Project Metropolitan, research report no 40. Stockholm: Sociologiska Institutionen, Stockholms Universitet.

Laub, J., Nagin, D. S. & Sampson, R. J. (1998). Trajectories of Change in Criminal Offending: Good Marriages and the Desistance Process. *American Sociological Review*, vol. 63, s. 225-238.

Laub, J & Sampson, R (2003). *Shared Beginnings, Divergent Lives. Delinquent Boys to Age 70*. Harvard University Press: Cambridge, Massachusetts.

Laub, J, Sampson, R & Sweeten, G (2006). Assessing Sampson and Laub's Life-Course Theory of Crime. In Cullen, F, Wright J,P & Blevins, K (eds). *Taking Stock. The Status of Criminological Theory*. Advances in Criminological Theory, vol 15. Transaction Publishers: New Jersey.

Merton, R. K. (1968). *Social Theory and Social Structure*. New York: The Free Press.

Nilsson, A. (2002). Fånge i marginalen. Uppväxtvilkor, levnadsförhållanden och återfall i brott bland fångar. Avhandlingsserie nr. 8. Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Nilsson, A (2007). "Begränsade möjligheter eller bristande kontroll? Uppväxtförhållanden och frihetsstraff". I Estrada, F & Flyghed, J (red). *Den svenska ungdomsbrottligheten*. Lund: Studentlitteratur.

Sampson, R. & Laub, J. (1993). *Crime in the Making. Pathways and Turning Points through Life*. Cambridge: Harvard University Press.

Sampson, R & Laub, J (ed.) (2005). Developmental Criminology and Its Discontents: Trajectories of Crime from Childhood to Old Age. *The Annals*, vol. 602. Sage: Thousand Oaks.

Savolainen, J (2009). Work, family and criminal desistance. *British Journal of Criminology*, 49:285-304.

SOFI (2007). *Project Metropolitan – Codebook IV*. Institutet för social forskning, Stockholms universitet.

Stenberg, S-Å & Vågerö, D (2006). Cohort Profile: The Stockholm birth cohort of 1953. *International Journal of Epidemiology*, vol 35, s. 546-548.

Stenberg, S-Å, Vågerö, D, Österman, R, Arvidsson, E, von Otter, C & Jansson, C-G (2006). Stockholm Birth Cohort Study 1953-2003: A new tool for life course studies. *Scandinavian Journal of Public Health*, vol 35, s. 104-110.

Tanner, J, Davies, S & O'Grady, B (1999). *Whatever Happened to Yesterdays Rebels? Longitudinal Effects of Youth Delinquency on Education and Employment*. NALL Working paper No. 5, Centre for the Study of Education and Work: Toronto.

Torstensson, M (1987) *Drug-Abusers in a Metropolitan Cohort*. Project Metropolitan research report No 25, Department of Sociology, University of Stockholm.

Weitekamp, E., Kerner, H-J., Stelly, W. & Thomas, J. (2000). "Desistance from Crime: Life History, Turning Points and Implications for Theory Construction in Criminology." I: Karstedt, S. & Bussman, K-D. (eds.). *Social Dynamics of Crime and Control*. Oxford: Hart Publishing.

Wikström, P-O (1987). Patterns of crime in a birth cohort. Age, sex and social class differences. Project Metropolitan research report No 24, Department of Sociology, University of Stockholm.

Trends in juvenile co-offending: Denmark, 1981-2005

Sorensen, David W.M.⁷³

This study examines co-offending patterns among all 15-17 year-olds (and their co-offenders of any age) convicted of crimes in Denmark between 1981 and 2005. The sample contains information on 472,140 charges filed against 116,747 youths convicted of 306,283 criminal offenses. Interestingly, the data indicate a 38% decline between 1985 and 2005 in the proportion of incidents in which two or more persons were convicted. This decline appears to stem from a change in the incidence of different forms of offending (which have widely differing prevalences of co-offending) during the years examined. Despite the overall decline in co-offending, the number of offenders per group offense remained stable at 2.4 throughout the 24-year period and there is no evidence for an increasing recruitment of juveniles by older, more seasoned offenders. Contrary to widely held assumptions, rates of co-offending appear significantly lower among immigrants than among ethnic Danes – and this difference holds for nearly all crime categories.

“Co-offending” refers to engagement in criminal offenses by groups of two or more offenders. Those engaging in co-offending are referred to as “co-offenders” and their offenses as “co-offenses” or “group offenses.” Co-offending should not be confused with crimes committed by gangs, which represent a (relatively rare) subset of co-offending in general. Co-offending is, in fact, the modal character of offending by juveniles, who “commit crimes, as they live their lives, in groups” (Zimring 1981: 867) and who are the focus of the current analysis.

While research on crimes committed by groups goes back almost as far as criminology itself, the term “co-offending” appears to have first been coined in by Albert Reiss, Jr. in 1986 (Patenaude 2003: 1) Despite a blossoming of research on co-offending since Reiss’s treatment of the subject (for example, Reiss 1988; Reiss and Farrington 1991; Sarnecki 2001; Carrington 2002; Warr 2002; McCord and Conway 2005), van Mastrigt and Farrington (2009) point out that there are only “a relatively small number of studies [that] have addressed this topic in detail, and there are very few large-scale studies and disaggregated estimates of co-offending available in the literature.”

The current report is an effort to fill that gap – at least as regards juvenile offending. It does so by examining co-offending patterns among Danish juveniles ages 15-17 during the period 1981-2005. The study is unique in terms of both the size of the data presented (472,140

⁷³ This report is an outgrowth of a larger body of research concerning juvenile crime patterns conducted at the Research Division of the Ministry of Justice in 2008-9.

charges) and its longitudinal nature – the 24 years of which allows examination of changes in co-offending patterns over time. Three primary issues are examined:

- The proportion of offenses committed with co-offenders;
- The mean number of offenders per group offense; and
- Age differences within co-offending groups (which gets at the issue of recruitment of youth by older, more seasoned offenders).

In one way or another, the results obtained in connection with all three questions are either surprising, counter-intuitive, or both, and seem likely to prompt additional research.

Data

The data used in this study concern all persons ages 15-17 (at time of offense) convicted of penal law charges in Denmark during the period 1981-2005, *plus their co-offenders of any age*. This population provides 472,140 observations, where each observation represents a criminal charge for a specific offense. The data come from Denmark's national statistical archive, Statistics Denmark, which enjoys a reputation for high-quality, large-scale registry data.⁷⁴

Table 1 provides some basic descriptive statistics based on these 472,140 charges. The overwhelming majority of offenders in this study are male, ethnic Danes, and this holds true whether looking at all offenses or only those offenses committed by groups. Offender age is relatively evenly distributed for 15-17 year olds when all offenses are considered, though the proportion of offenders ages 18+ increases significantly (from 10% to 26%) when group offenses are examined alone. Note, however, that this is substantively without significance since the increase in older offenders for group offenses is simply a methodological artifact.⁷⁵

Table 1. Descriptive statistics

Variable	All Offenses		Group Offenses	
	N	%	N	%
Boys	472,14	88%	282,871	93%
Ethnic Danes	472,14	88%	282,871	92%
Age 15	472,14	26%	282,871	21%
Age 16	472,14	30%	282,871	26%
Age 17	472,14	34%	282,871	28%

⁷⁴ There is no separate system of juvenile justice in Denmark. The age of criminal responsibility is 15 throughout the Nordic countries (Denmark, Sweden, Norway, Finland, and Iceland) and persons ages 15 and older are prosecuted, tried and convicted within the adult criminal justice system. Those under the age of 18 are, however, treated leniently when convicted and are, at least in theory, never confined with adult prisoners (Kyvsgaard 2004).

⁷⁵ Recall that the sample focuses on offenders ages 15-17 plus their co-offenders of any age. This means that the proportion of offenders ages 18+ for solo offenses (one offender) is, by definition, zero. Meanwhile, the proportion of offenders ages 18+ for group offenses is 26%. Since the column marked "All Offenses" is based on a combination of solo and group offenses, the proportion of offenders ages 18+ is lower than that for group offenses.

Age 18+	472,14	10%	282,871	26%
---------	--------	-----	---------	-----

The 472,140 raw observations provide the possibility for the examination of various units of analysis including:

- 472,140 charges
- Circa 250,000 incidents
- 306,283 offenses
- 117,014 offenses involving groups
- 116,747 offenders

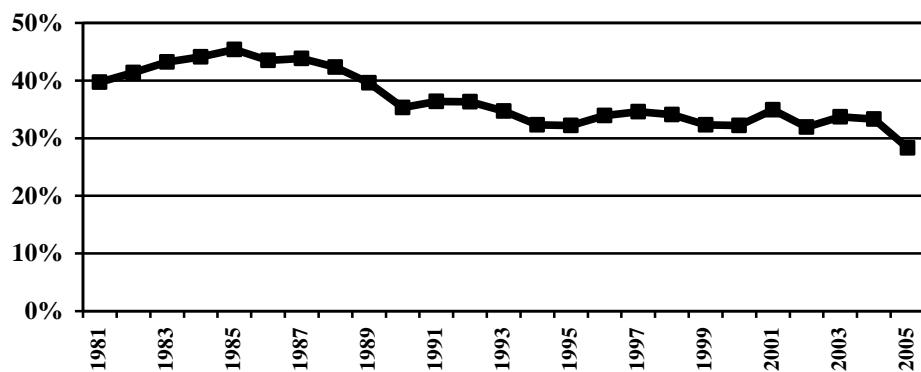
This current study focuses on two levels of analysis: offenses and offenses involving groups.⁷⁶

Issue 1: Proportion of offenses committed with co-offenders

Figure 1 shows the proportion of offenses committed with co-offenders during the 24-year period. It is striking in that it shows an increase from its starting point of 39.7% in 1981 to a peak of 45.4% in 1985, and then a drop to 28.3% in 2005. This amounts to a 37.7% drop in the proportion of offenses involving co-offenders between the peak proportion of co-offending in 1985 and its low in 2005. The drop in itself is interesting since it indicates that there is no intrinsic, or constant, or “true” level of co-offending. The level of co-offending changes over time and will thus be different depending on when it is measured. This may explain why studies conducted at different points in time produce different results on levels of co-offending.

Figure 1. Proportion of offenses committed with co-offenders, 1981-2005 (n=306,283)

⁷⁶ A single person can receive one or more charges in connection with any given criminal incident. To clarify these units of analysis, imagine a situation in which three persons commit a burglary together. After the burglary, two of the three steal the homeowner’s car and drive away, while the third leaves on foot and winds up assaulting a pursuing police officer. All three offenders are ultimately caught. Assuming that these events occur close together in time and space, this results in one incident, three offenders, three offenses (burglary, auto theft, assaulting an officer), two offenses involving groups (burglary and auto theft) and six charges (three burglary charges, two auto theft charges, and one charge of assaulting an officer). Charges are sometimes referred to in the literature as “offense participations” (van Mastrigt and Farrington 2009).

Yet the big question remains: *Why the drop?* Three possibilities come to mind. One is a large-scale sociological change in adolescent group behavior. A second possibility is a simple function of change in criminal justice practices, for example, in police success at identifying suspects or in prosecutorial charging practices. I must admit that I have not explored either of these possibilities closely. But this is because I am convinced that a third possibility is what truly accounts for the pattern: Namely, a change in the distribution of offense types over time. Note that different offenses involve different levels of co-offending. Table 2 indicates that this proportion ranges from a low of 6% for sexual offenses, 9% to 28% for crimes of violence, and 29% to 58% for property crimes. Thus, even if the overall number of crimes remains equal, a change in the distribution of offense types could in itself result in a change in overall co-offending patterns. Put more specifically, if the number of property offenses (which have high co-offending rates) decreases one should expect a drop in the overall proportion of crimes characterized by co-offending.⁷⁷

Table 2. Proportion of offenses committed with co-offenders

Type of Crime	Sample n	% with co-offenders
Sex offenses	1,888	6%
Violence		
- Violence against public authorities	2,143	9%
- Homocide and attempts	51	24%
- Simple assault	11,79	28%

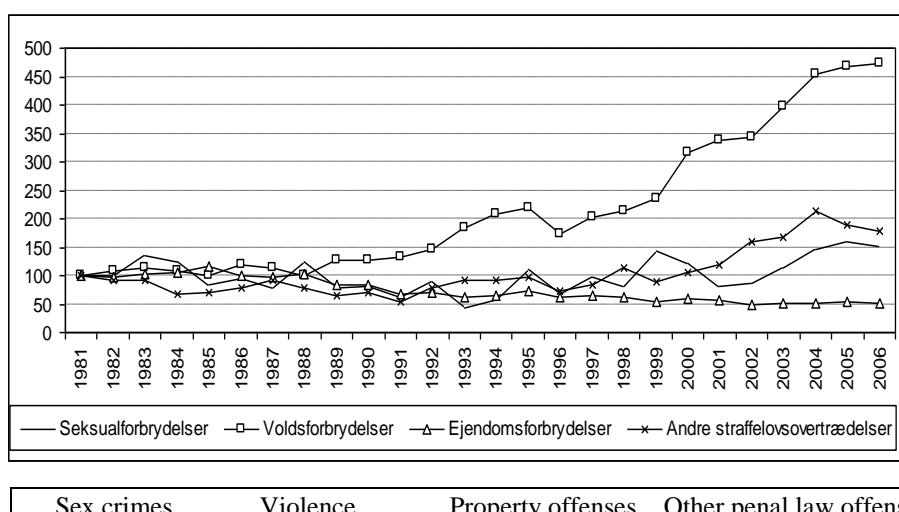
⁷⁷ My colleague, Dr. Britta Kyvsgaard, deserves recognition for first alerting me to this as a possible explanation.

- Aggravated assault	1,944	26%
- Other violent offenses	3,051	19%
Property Offenses		
- Arson	1,08	31%
- Burglary	72,225	58%
- Other theft	92,355	29%
- Joyriding (use theft)	56,705	46%
- Robbery	3,541	56%
- Other property offenses	54,241	30%
Drug crimes	231	26%
Other penal law offenses	5,038	21%
TOTAL	30,6283	39%

The evidence seems to support this hypothesis. Figure 2 shows indexed change in the incidence of offending by offense type for this very same group of 15-17 years olds over the same 24-year period. The table indicates that while (low volume, medium co-offending rate) violent crimes have increased by circa 400% over the period of study, (high volume, high co-offending rate) property crimes have fallen by 50%. This is strong evidence for the conclusion that changes in offense distributions are responsible for the decline in co-offending.

Nonetheless, a necessary next step will involve multivariate analysis of the time series taking account of changes in offense distribution.

Figure 2. (Indexed) change in juvenile offending, by offense type, 1981-2006

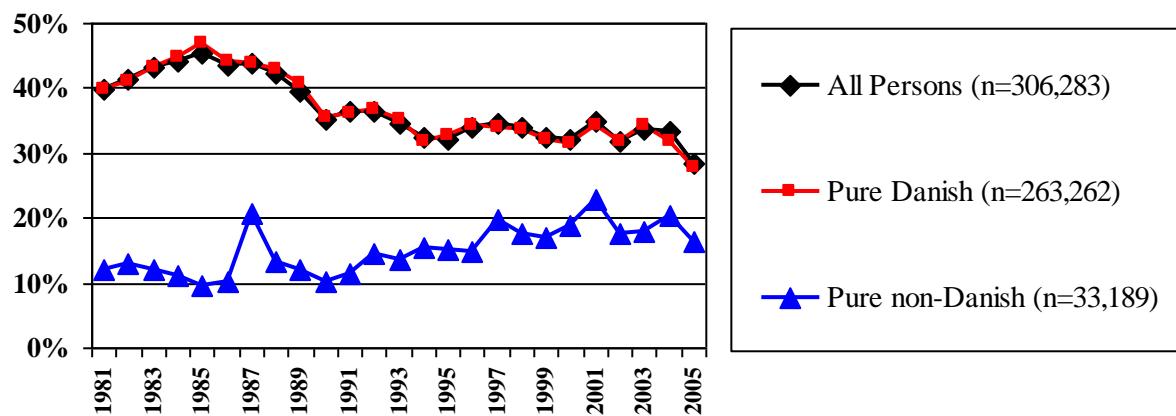

Source: Clausen, Djurhuus and Kyvsgaard (2009)

Figure 3 once again shows the proportion of offenses involving co-offenders, this time disaggregated by ethnicity. Given the fact that 88% of the sample is comprised of ethnic Danes (based on charges; see Table 1), it should not be surprising that the trend line for ethnic

Danes is nearly identical as that for all persons. However, the trend line for non-ethnic Danes⁷⁸ is surprising on two counts: its low level and its increase.⁷⁹

Figure 3. Proportion of offenses involving co-offenders, by group ethnicity

The low level of co-offending is among those of non-Danish ethnicity is a surprising result given the stereotypical media portrayal of immigrant crime in Denmark (and Europe overall) as “wolf pack” behavior. On the other hand, with further consideration one might reason that the typical prejudices concerning “wolf pack” immigrant offending concern crimes of violence as opposed to those against property. Figure 3 concerns all forms of offending which, as well known, is massively dominated by property crime. One might therefore reason that data specific to violence would be different. However, Table 3 – which shows the proportion of offenses involving co-offenders by both ethnicity and offense type - does not

⁷⁸ Persons of non-Danish ethnicity are defined using the standard definition from Statistics Denmark, i.e., either they or both parents are born in another country. This definition therefore includes both first and second generation immigrants.

⁷⁹ Noting that data are presented for “pure Danish” and “pure non-Danish” offenders, a reader asked me why I hadn’t included information on mixed offenders. The answer is simple: While both solo and group offenses can be committed by pure Danish and pure non-Danish offenders, respectively, solo offenses can not be committed by mixed offenders – since “mixed” implies two or more people by definition. A trend line showing the proportion of offenses involving co-offenders for mixed offenders would thus always be 100%.

bear this logic out. In fact, sex offenses are the only offense type in which non-Ethnic Danes exhibit a (statistically significant) higher proportion of co-offending than ethnic Danes.

As to the increase in the proportion of co-offending crimes among non-ethnic Danes (occurring during a period of decreased co-offending among ethnic Danes), an audience member at a recent presentation of these converging data in Scandinavia said he was sure of the explanation: “Successful integration!” I tend to think that the answer is more likely to once again hinge on a change in the distribution of offense types over time. This question is certainly in need of analysis within a multivariate framework and that is my clear next step with these data.

Table 3. Proportion of Offenses with Co-offenders, by Type of Crime and Ethnicity

Type of Crime	Sample N's		% with Co-offenders*	
	Pure	Pure	Pure Dane	Pure Non-
	Dane	Non-	Dane	
Sex offenses	1,658	221	4%	11%*
Violence against authorities	1,441	676	9%*	5%
Homocide and attempts	40	11	18%	45%
Simple assault	9,297	2,086	27%*	17%
Aggravated assault	1,481	393	23%	23%
Other violent offenses	2,188	801	19%*	12%
Arson	969	81	31%*	10%
Burglary	66,187	2,766	57%*	31%
Other theft	75,068	14,727	30%*	12%
Joyriding (use theft)	49,86	4,356	46%*	20%
Robbery	2,03	1,093	54%*	42%
Other property offenses	47,952	4,867	30%*	11%
Drug crimes	190	32	27%*	0%
Other penal law offenses	3,864	1,039	21%*	9%
TOTAL	262,23	33,149	39%*	16%

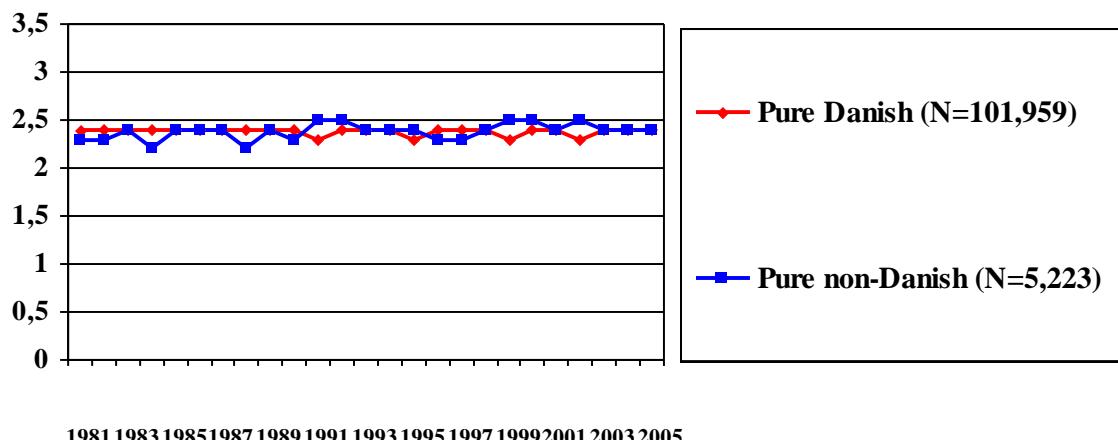
* Indicates the group with the highest co-offending rate where difference is significant at $p < 0.05$.

Issue 2: Mean number of offenders per group offense

The analysis now turns to an examination of the number of offenders per group offense.

Given the group context, the absolute minimum number of offenders per group is two. As in the previous section, these data are once again disaggregated by ethnicity and while no line is shown for “all persons,” the trend line for persons of Danish ethnicity is identical to that for all persons. Here the story is short, but once again surprising. The mean number of offenders per group offense is identical for all persons, ethnic Danes and non-ethnic Danes when averaged across the full 24-year period: 2.4. And as Figure 4 shows, there is very little variation in this number across the period of observation. While this clearly constitutes one more nail in the coffin of the “wolf pack” stereotype, a definitive analysis once again necessitates examination within a multivariate framework.

Figure 4. Mean Number of Offenders per Group Offense, by Ethnicity

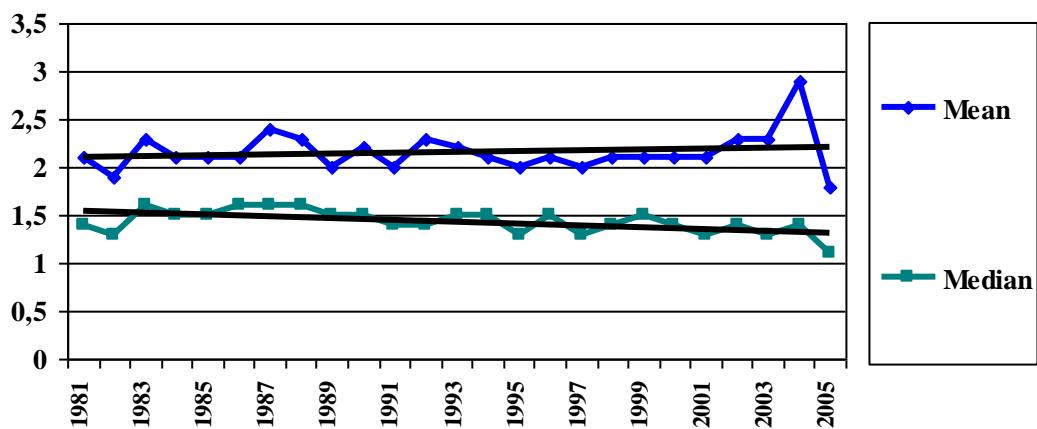

Issue 3: Age differences within co-offending groups (Recruiters)

The final research issue concerns age differences between members of co-offending groups – an issue that speaks directly to the question of recruitment. According to a paper not yet ready for citation, Albert Reiss, Jr. coined the term “recruiter” in 1988 to describe individuals characterized by “a high individual rate of offending with a large number of different accomplices” (Reiss 1988: 150). This issue speaks directly to a concern voiced by the Copenhagen Police Department, members of which have stated that they sense an increasing tendency for older offenders to solicit juveniles for co-offending, thus giving structure to these youth’s criminal activities and providing them with a criminal role model. If this assumption holds true, one would expect to see a gradual increase in the mean age difference between the youngest and oldest offenders in co-offending groups. Yet this is not the case. While Figure 5 suggests a very slight increase in the mean age difference over time, the

median age difference is completely stable, if not falling.⁸⁰ The data therefore fail to support the assumption of the Copenhagen Police regarding an increase in the recruitment of juveniles by adult offenders.

Figure 5. Age Difference in Years between Youngest and Oldest Co-offenders in Offense Groups, n=116,693*

* 321 offenses are excluded because one or more co-offenders in the group lack data for age or are under 15.

Conclusion

The analyses described herein produced several surprising, noteworthy results.

First, co-offending appears to have steadily decreased among the majority of (overwhelmingly ethnic-Danish) offenders during the 24-year observation period. This fact is presumably explained by the change in the distribution of offense types shown to have occurred during the period in question (these offense types being associated with higher and lower rates of co-offending, respectively).

Second, despite the overall decline in co-offending among all offenders, co-offending among non-ethnic Danes appears to have steadily increased. The explanation for this is less clear cut, but the author expects a forthcoming multivariate analysis to also identify changes in the incidences of various offense types as explanatory of this change as well. This said, as of the

⁸⁰ The slight increase in mean age difference is entirely attributable to a group of offense outliers: Three co-offenders ages 16, 16 and 47 charged with 83 separate forgery offenses.

last year of data examined in this study (2005), rates of co-offending remained significantly higher among ethnic Danes than they were among non-ethnic Danes.

Third, the mean number of offenders per *co-offending group* is identical across ethnicity and essentially stable at 2.4 offenders per group offense.

Fourth and finally, there has been no change in the mean age difference between members of co-offending groups over time. This finding constitutes evidence against a Copenhagen Police Department assumption that the recruitment of juveniles by older, more organized offenders is increasing.

References

- Carrington, Peter J. (2002). "Group crime in Canada." *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice* 44(3): 277-316.
- Clausen, Susanne, Djurhuus, Merete and Britta Kyvsgaard (2009). *Udredning til Brug for Kommissionen vedrørende Ungdomskriminalitet* (Report to the Commission on Juvenile Delinquency). Copenhagen: Justitsministeriets Forskningsenhed.
- Felson, Marcus (2003). "The process of co-offending." *Crime Prevention Studies*, vol. 16, pp. 149-167.
- Kyvsgaard, Britta (2004). "Youth justice in Denmark." In: M. Tonry and A. Doob (eds.) *Youth Crime and Youth Justice: Comparative and Cross-National Perspectives* (Crime and Justice Series, Volume 13). Chicago: The University of Chicago Press, pp. 349-90.
- McCord, Joan and Kevin P. Conway (2005). *Co-Offending and Patterns of Juvenile Crime*. Research in Brief. NCJ 210360. Washington, DC: National Institute of Justice.
- Patenaude, Lisette L (2003). *An Exploratory Study of Leadership in Co-offending*. Ph.d. dissertation. Vancouver: Simon Fraser University.
- Reiss Jr., Albert J. (1988). "Co-offending and criminal careers." In: M. Tonry and N. Morris (eds.), *Crime and Justice: A Review Of Research*, Vol 10: 117-170. Chicago: University Of Chicago Press.
- Reiss Jr., Albert J. and David P. Farrington (1991). "Advancing knowledge about co-offending: Results from a prospective longitudinal survey of London males." *Journal of Criminal Law and Criminology* 82(2): 360-395.

- Reiss, Jr., Albert (1986). "Co-offender influences on criminal careers." In: A. Blumstein, J. Cohen, J. Roth and C. Visher (eds.), *Criminal Careers and "Career Criminals,"* Vol. I. Washington, DC: National Academy Press.
- Sarnecki, Jerzy (2001). *Delinquent Networks: Youth Co-Offending in Stockholm.* Cambridge: Cambridge University Press.
- van Mastrigt, Sarah B. and David P. Farrington (2009). "Co-offending, age, gender and crime type: Implications for criminal justice policy." *British Journal of Criminology* 49:552-573
- Warr, Mark (2002). *Companions in Crime: The Social Aspects of Criminal Conduct.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Zimring, Franklin (1981). "Kids, groups and crime: Some implications of a well-known secret." *Journal of Criminal Law and Criminology* 72: 867-85.

Effektevaluering af den danske ungdomssanktion

Clausen, Susanne

Den danske ungdomssanktion

Ungdomssanktionen er en ny sanktionstype, som blev indført i Danmark pr. 1. juli 2001. Sanktionen blev indført efter anbefaling af en af Justitsministeriets nedsat ekspertgruppe om ungdomskriminalitet, som skulle komme med forslag til, hvordan man kunne styrke reaktionsmulighederne overfor kriminelle unge. Siden sanktionen blev indført er der foretaget flere kvalitative undersøgelser af ungdomssanktionen, men denne undersøgelse er den første af sin art, som undersøger ungdomssanktionens kriminalpræventive effekt.⁸¹

Ungdomssanktionen består i en ”struktureret, kontrolleret socialpædagogisk behandling af 2 års varighed” (jf. straffelovens § 74 a, stk. 1). Behandlingsforløbet er inddelt i tre faser af forskellig varighed. Den første fase består i et ophold på en sikret institution og vil typisk vare i to måneder. Den anden fase består i et ophold på en åben døgninstitution i op til 12 måneder. I den tredje fase foregår behandlingen ambulant, dvs. den unge bor hjemme og har tilsyn af de sociale myndigheder. Denne fase varer i den resterende del af den toårlige behandlingsperiode og perioden afhænger dermed af varigheden af de øvrige faser.

Målgruppen for ungdomssanktionen er afgrænset af fire kriterier.⁸² Disse er gerningsmandens alder på gerningstidspunktet, gerningsmandens sociale profil, et kriminalitetskrav og et strafkrav. I praksis betyder det, at målgruppen er 1) unge lovovertrædere, som var 15-17 år på gerningstidspunktet⁸³, 2) unge, som har et massivt socialpædagogisk behandlingsbehov, 3) unge, som har begået grovere personfarlig kriminalitet eller anden alvorlig kriminalitet, og 4) unge, hvor hvis de blev idømt en ubetinget fængselsstraf villestå til en straf på mellem 30 dage og ½ år.

Det er altså tanken, at ungdomssanktionen skal anvendes som et alternativ til en ubetinget frihedsstraf. Det betyder dog langt fra, at alle unge lovovertrædere mellem 15-17 år får en ungdomssanktion i stedet for fængselsstraf. Visse unge lovovertrædere, som falder uden for målgruppen, vil stadig få en ubetinget dom. Det gælder fx unge som har begået mindre alvorlig kriminalitet, unge som ikke har et socialpædagogisk behandlingsbehov eller unge som ikke er motiveret for at modtage en ungdomssanktion. I 2007 var der fx 110 unge lovovertrædere mellem 15-17 år, som fik en ungdomssanktion, mens der 288 unge, som fik ubetinget dom med en straflængde på 30 dage-1½ (ungdomssanktionens anvendelsesområde).

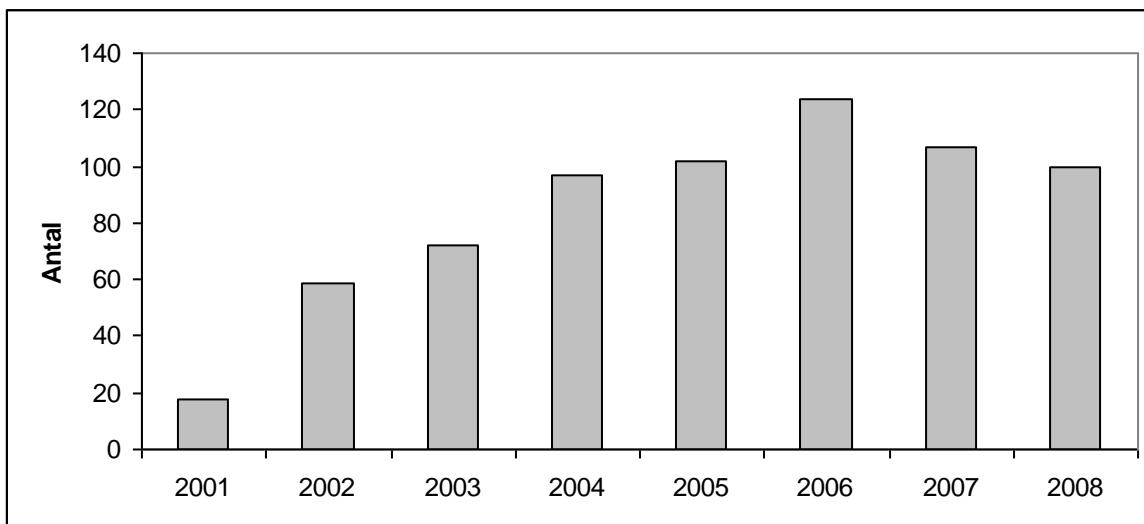
⁸¹ For rapporten se Clausen, Susanne & Kyvsgaard, Britta: *Ungdomssanktionen . En effektevaluering*. Justitsministeriets Forskningskontor, København 2009. Rapporten er publiceret på Justitsministeriets hjemmeside www.jm.dk.

⁸² L 210 af 28. marts 2001 (Forslag til Lov om ændring af straffeloven og lov om social service).

⁸³ Opgørelser fra Justitsministeriets Forskningskontor viser imidlertid, at der er større sandsynlighed for at få en ungdomssanktion, hvis gerningsmanden er 15 år, end hvis denne er 16 eller 17 år.

Siden sanktionen blev indført, er 680 unge blevet idømt en ungdomssanktion. Figur 1 viser udviklingen i antallet af domme til ungdomssanktion siden 2001, hvor sanktionen blev indført.

Figur 1. Antal domme til ungdomssanktion fordelt efter år for dommen.⁸⁴

Effektundersøgelsens design og metoder

Formålet med effektundersøgelsen er at belyse om ungdomssanktionen har en større kriminalpræventiv effekt end den sanktion, den er alternativ til, nemlig en kort ubetinget frihedsstraf. Til at undersøge dette er der benyttet et kvasi-eksperimentelt design, hvor der er anvendes en historisk kontrolgruppe, som består af unge lovovertrædere idømt en ubetinget dom (på 30 dage-1½ år) før lovændringen. Eksperimentalgruppen består af unge lovovertrædere idømt ungdomssanktion efter lovændringen i 2001.

Undersøgelsespunktionen består af 854 domme, hvoraf eksperimentalgruppen udgør 416 unge og kontrolgruppen udgør 438 unge.

Effekten af sanktionstypen undersøges ved hjælp af regressionsanalyser (cox regression og logistisk regression), hvor der kontrolleres for en række baggrundsfaktorer vedrørende den aktuelle dom, tidligere kriminalitet, de dømtes personlige forhold og familiens sociale og økonomiske forhold, herunder forhold vedrørende den unges opvækst.⁸⁵ Der undersøges med andre ord, om der er forskel på de ungdomssanktionsdømtes recidiv og de fængselsdømtes recidiv, når der kontrolleres for baggrundsfaktorerne.

⁸⁴ Tallet for 2008 er foreløbigt, idet der kan være domme fra 2008, som endnu ikke var registeret i Kriminalregisteret på opgørelsetidspunktet.

⁸⁵ Variabler som angår den aktuelle dom: sanktionstype, gerningstype, antal biforhold. Variabler som angår tidligere kriminalitet: tidligere antal domme, tidligere antal personfarlige forhold. Variabler som angår de dømtes personlige forhold: køn, etnisk oprindelse, debutalder, alder efter fase 1/løsladelse og efter sanktionsophør/løsladelse. Variabler som angår familiens sociale og økonomiske forhold, herunder forhold vedrørende den unges opvækst: familiens uddannelse, familietype, familiens socioøkonomiske status, anbringelse uden for hjemmet under barndom, antal flytninger i barndom, antal familieskift i barndom.

Recidiv er i undersøgelsen defineret som ny kriminalitet, som fører til en fældende afgørelse (bøde, tiltalefrafald, betinget eller ubetinget dom, foranstalningsdom eller forlængelse af ungdomssanktionen) inden for en toårig periode efter starten af observationsperioden. I undersøgelsen anvendes to forskellige observationsperioder. Den ene, recidiv efter fase 1/løsladelse, har en observationsperiode, der starter, når de ungdomssanktionsdømte afslutter opholdet i den sikrede institution, dvs. efter fase 1. For kontrolgruppen – de dømte, som har fået en ubetinget dom – er det tidspunktet, hvor de løslades eller prøveløslades, der er starttidspunktet. Analyserne med denne observationsperiode omfatter 841 sager. Den anden observationsperiode, recidiv efter sanktionsophør/løsladelse, starter for de ungdomssanktionsdømtes vedkommende ved tidspunktet for sanktionens afslutning eller ophævelse, mens det for de unge, som er idømt en ubetinget dom, igen starter ved løsladelsestidspunktet. Analyserne med denne observationsperiode omfatter 648 sager, idet der kun for 210 ud af de ungdomssanktionsdømte er en toårig observationsperiode for sanktionens afvikling/ophør.

Når der anvendes to forskellige startobservationstidspunkter for de ungdomssanktionsdømte, skyldes det, at flertallet (83 pct.) af dem under fase 2 opholder sig på en døgninstitution i op til 12 måneder. Det betyder, at de i et vist omfang er inkapaciterede i denne periode og i hvert fald under større kontrol end de unge, som de sammenlignes med, dvs. de unge, som er fået en ubetinget dom og er blevet løsladt efter afsoning af straffen. Efter den anden observationsperiode har begge grupper afsluttet deres sanktion og deres situation er umiddelbart mere sammenlignelige.

Ud over forskellige observationsperioder anvendes også forskellige kriterier for recidiv i undersøgelsen. Foruden et bredt recidivkriterium anvendes således et kriterium, som angår recidivet alvorlighed, og et kriterium, som angår recidivets omfang. Kriterierne er følgende:

Recidiv generelt: Recidiv til ny kriminalitet uanset kriminalitetens art eller type af fældende afgørelse.

Recidiv til frihedsstraf: Recidiv til ny kriminalitet – uanset art – der afgøres med en betinget eller ubetinget frihedsstraf, herunder forlængelse af ungdomssanktionen.

Recidivets omfang: Antallet af nye fældende afgørelser i observationsperioden.

Effektundersøgelsens resultater

Kombinationen af de to forskellige observationsperioder og de tre forskellige recidivkriterier betyder, at der i alt foretages seks forskellige analyser for at vurdere effekten af sanktionstypen. Resultaterne af analyserne er angivet i nedenstående oversigt. Stjernerne angiver dels om variablen inkluderes i modellen og dels styrken af sammenhængen. Oversigten viser, at samtlige af de variabler, der angår familiens sociale og økonomiske forhold og den unges opvækstvilkår, ikke har betydning for de unges recidiv. Det kan måske virker en smule overraskende og i modstrid med tidligere undersøgelser, men resultatet betyder ikke, at dårlige opvækstforhold ikke øger risikoen for, at unge havner i kriminalitet. Resultatet her betyder, at når de unge først har fået en dom, så er opvækstfaktorerne af *mindre* betydning for recidiv – dvs. for gentagen kriminalitet – sammenlignet med andre faktorer.

Hvilke faktorer er det så, som har betydning for recidiv? Oversigten viser, at de unges debutalder har stor betydning for recidiv. Variablen er med i samtlige modeller. Det vil sige, at unge, som har haft en tidlig debutalder (dvs. fået en dom allerede som 15-årig) har større recidivrisiko end unge, som har haft en lidt senere debutalder (dvs. fået dom som 16- eller 17-årig). En anden faktor, som har stor betydning, er antallet af biforhold i den aktuelle sag. Variablen er med i fem af de seks modeller. Analysen viser, at unge, som i den aktuelle sag er dømt for tre eller flere biforhold, har større recidivrisiko end unge, som unge, som er dømt for to eller færre biforhold. Tidligere kriminalitet har også stor betydning. I analysen er denne variabel med i fem ud af seks modeller (enten som tidligere antal domme eller tidligere antal personfarlige forhold).

	Recidiv efter fase 1/ løsladelse			Recidiv efter sanktionsophør/ løsladelse		
	Recidiv	Recidiv til frihedsstraf	Recidivomfang nye domme	Recidiv	Recidiv til frihedsstraf	Recidivomfang nye domme
Familiens uddannelse						
Familietype						
Familiens socioøkonomiske status						
Anbragt uden for hjemmet						
Antal flytninger i barndom						
Antal familieskift i barndom						
Køn	**			**		
Etnisk oprindelse				*		
Debutalder	***	**	**	***	***	**
Alder ved hhv. løsladelse/sanktionsophør	**					
Gerningstype	***	***		**	***	
Antal biforhold	***	***	**	***	***	
Tidligere antal domme		*				***
Tidl. antal personfarlige forhold			**	*	**	
Sanktionstype	**	***	***		*	

* p<0,05. ** p<0,01. *** p<0,001.

Sidst er så spørgsmålet, om sanktionstypen har betydning for recidiv? Hvis man udelukkende ser på den første afgrænsning (recidiv efter fase 1/løsladelse), synes svaret at være ja. Unge,

som har fået ungdomssanktion, har signifikant lavere recidiv end unge, som har fået en ubetinget dom. Variablen er med i samtlige tre modellen med denne afgrænsning. Det betyder, at der er en inkapaciterende effekt af ungdomssanktionen, altså at de unge, der opholder sig på en døgninstitution i ungdomssanktionens fase 2, begår mindre kriminalitet end de unge, som har fået en ubetinget dom og blevet løsladt efter endt afsoning.

I forhold til den anden afgrænsning (recidiv efter sanktionsophør/løsladelse) er effekten af ungdomssanktionen lidt mere tvivlsom. Variablen sanktionstype er blot med i én af de tre modeller med denne afgrænsning og kun svagt signifikant. Om man vil tillægge det nogen værdi, er jo et vurderingsspørgsmål, men analysen viser, at en ungdomssanktion mindsker risikoen for alvorlig recidivkriminalitet i højere grad end en ubetinget dom gør.

Diskussion og konklusion

Et forbehold, man kan have ved denne slags analyser, er jo, om de to grupper, som indgår i analysen er fuldstændige sammenlignelige. Det vil sige, om man er i stand til at kontrollere for alle de faktorer, som har betydning for udfaldet, recidiv. Det, som kan problematiseres i denne undersøgelse, er, om der er en selektionsmekaniske, der gør, at ungdomssanktionsdømte bliver udvalgt på en måde, og dermed adskiller sig fra dem, som tidligere fik en ubetinget dom.

De unge, som får ungdomssanktion bliver selekteret. Det er dog uvist, hvilken betydning det har for undersøgelsens resultater. Ét af kriterierne for at tilhøre målgruppen er, som tidligere nævnt, de unges sociale profil, dvs. at de har et massivt socialpædagogisk behandlingsbehov. Om de har et sådan vurderes af de sociale myndigheder, som kommer med en indstilling til domstolen vedrørende den unges egnethed til ungdomssanktion. I forbindelse med undersøgelsen er der foretaget interview med ansatte i kommunerne for at belyse, hvad der lægges vægt på, når de unges egnethed skal vurderes. Kommunerne peger på, at der to grupper af unge, som findes uegnede. Den ene gruppe er unge, som ikke har et socialpædagogisk behandlingsbehov. Det er oftest unge, som har gode sociale forhold. Den anden gruppe er unge, som ikke er motiveret for ungdomssanktion og usamarbejdsvillige – men som altså godt kan have et socialpædagogisk behandlingsbehov. I sidstnævnte sager vurderer kommunerne, at det ikke nyttet at indstille dem til ungdomssanktion, fordi de har dårlige erfaringer med denne gruppe, hvis de får en sådan sanktion.

Det er uklar, hvor mange unge, som frasorteres undersøgelsens eksperimentalgruppe (ungdomssanktionsdømte) på grund af, at de ikke har et socialpædagogisk behandlingsbehov eller ikke er motiveret for behandling. Undersøgelsens kontrolgruppe (unge idømt ubetinget dom) selekteres ikke og indeholder således alle tre grupper: dem som har et socialpædagogisk behandlingsbehov og også er motiveret, dem som ikke har et socialpædagogisk behandlingsbehov og dem som ikke er motiveret for behandling.

Med dette forbehold lyder undersøgelsens konklusion, at der synes at være en inkapaciterende effekt af ungdomssanktionen, men at det er mere usikkert om ungdomssanktionen også giver lavere recidiv end ubetinget dom, efter sanktionerne er ophørt.

Selvrapportert kriminalitet og problematferd blant unge i tre norske byer

Lid, Stian

Innledning

I 2006 ble det gjennomført en felles nordisk selvrapporteringsundersøkelse om kriminalitet og annen problematferd blant ungdomsskoleelever i alle de nordiske hovedstedene. Initiativet til undersøkelsen ble tatt av Nordisk samarbeidsråd for kriminologi (NSfK), som også har delfinansiert prosjektet. I regi av NSfK er det publisert en felles nordisk rapport fra undersøkelsen (Kivivuori 2007). Rapporten gir en unik sammenligning av nasjonale funn med de øvrige nordiske hovedsteder. Denne undersøkelsen er basert på, og er en del av, den internasjonale undersøkelsen "the Second International Self-Report Delinquency Study" (ISRD-2) som innbefatter de fleste europeiske land og USA. ISRD-2 spørreskjema og protokoll er benyttet i den felles nordiske undersøkelsen. Resultatene fra ISRD-2 er ventet publisert i løpet av 2009 og vil gi tilgang til storbyresultater fra en rekke land hvor samme spørreskjema og protokoll er fulgt.

I tillegg til Oslo ble undersøkelsen i Norge også gjennomført i Skien, en middels stor norsk by, og Narvik, en liten norsk by.⁸⁶ Den nasjonale rapporten "Selvrapportert kriminalitet og problematferd blant unge i Oslo, Skien og Narvik" er skrevet av Jon (2007).⁸⁷ Rapporten vektla å beskrive omfanget og hyppigheten av kriminalitet og annen problematferd i de utvalgte byene. Denne presentasjonen baserer seg på den allerede skrevne rapporten, og vil kort gjengi hva ungdommene i de tre byene rapporterte om bruk av alkohol og hasj, og hva de oppga å ha begått av tradisjonell ungdomskriminalitet som hærverk, vinningskriminalitet og vold i tillegg til mobbing, trusler og ydmykelser via mobiltelefon og internett. I presentasjonen er det forskjellene i resultatene mellom byene som vil bli vektlagt.

Utvalget

Utvalgsenheten i undersøkelsen var skoleklasser, og det ble trukket et tilfeldig utvalg av klasser på 8., 9., og 10. trinn. De aller fleste respondentene var i alderen 13-16 år. Utgangspunktet for prosjektet var å samle inn data for de nordiske hovedstedene, og utvalget i Oslo skulle være på om lag 2 000 elever. Utvalget i Skien og Narvik ble betraktelig mindre siden de kom i tillegg til det opprinnelige prosjektet.

I Oslo ble det innhentet svar fra 62 klasser fordelt på 32 skoler, og antallet elever som svarte var 1 256. I Skien ble det innhentet svar fra 13 klasser fordelt på 6 skoler, i alt svarte 299

⁸⁶ Sverige valgte også å implementere to andre byer i undersøkelsen.

⁸⁷ Nina Jon var ansvarlig for gjennomføringen av den norske delen av den felles nordiske undersøkelsen. Jeg var vitenskapelig assistent på prosjektet.

elever. I Narvik var det 10 klasser fra 3 skoler som deltok, og til sammen 167 elever som svarte. Svarprosenten er for Oslo, Skien og Narvik henholdsvis 88, 85 og 77 prosent.⁸⁸

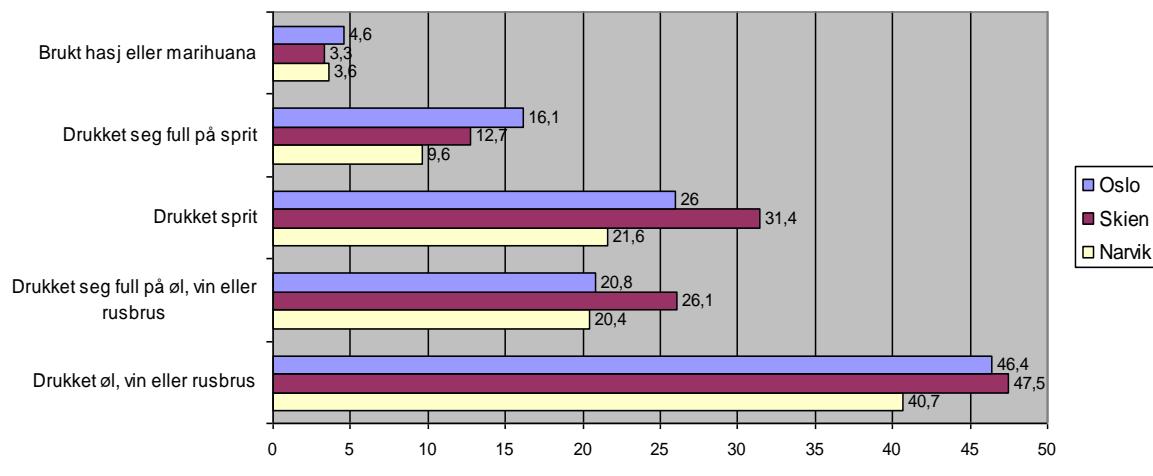
Rusmidler

Nesten halvparten av elevene i Skien og Oslo svarer at de minst én gang i løpet av livet har drukket øl, vin eller rusbrus, mens andelen i Narvik er noe lavere. I underkant av halvparten av ungdommene i de enkelte byene som svarer at de noen gang har drukket øl, vin eller rusbrus oppgir at de hadde drukket dette i løpet av de siste fire uker (om lag 22 prosent i Oslo og Skien, samt 18 prosent i Narvik). Færre av ungdommene har noen gang drukket sprit enn øl, vin og rusbrus, men andelen unge som har drukket sprit er noe høyere i Skien enn i Oslo og Narvik. Flere av elevene fra Skien svarer at de noen gang har drukket seg fulle og det gjelder for alle typene alkohol. Men av de som har drukket seg full har ungdommene i Oslo gjort dette i gjennomsnitt noen flere ganger enn ungdommene i Skien og Narvik. I alle byene er det få av ungdommene som bekrefter å noen gang ha brukt hasj eller marihuana, men noen flere svarer å ha gjort dette i Oslo, enn i Narvik og Skien (se figur 1).

⁸⁸ I Oslo var det 12 skoler som trakk seg fra å delta i undersøkelsen, noe de begrunnet med at de fikk flere henvendelser om å delta i ulike undersøkelser enn de hadde kapasitet til å være med i. I tillegg var det 6 hele klasser ved skoler som deltok, som trakk seg. Til sammen var det et fravall på 26 klasser fra det opprinnelige utvalget i Oslo, og de var relativt tilfeldig geografisk plassert i byen. I Narvik var det 1 skole hvor 3 klasser var trukket ut som ikke deltok. I Skien deltok alle skolene og klassene som var trukket ut. Ved beregningen av svarprosenten er alle elevene fra de klassene som ikke deltok tatt bort. Hvis vi beregner svarprosenten uten å ta bort elever fra klassene som trakk seg er den 64 prosent for Oslo, 85 prosent for Skien og 56 prosent for Narvik. Se Kivivuori (2007) for mer informasjon om beregning av svarprosent

Nesten samtidig med denne undersøkelsen ble undersøkelsen ”Ung i Oslo” gjennomført, som er en spørreundersøkelse blant 14-17 åringer om levekår og sosiale forskjeller. I ”Ung i Oslo”-undersøkelsen grupperte de Oslo i fire geografiske områder, og ungdommer fra Indre Øst rapporterte i noe større grad om problematferd og kriminalitet enn ungdommer fra de andre områdene (Øia 2007). Vi trakk i denne undersøkelsen et tilfeldig utvalg, og andelen respondenter fra området ”Ung i Oslo”-undersøkelsen betegner som Indre Øst, er noe lavere enn for de andre områdene i Oslo. Det kan ha medført at omfanget ungdommene fra Oslo samlet sett rapporterer av problematferd og kriminalitet i denne undersøkelsen er noe lavere, men antagelig ikke vesentlig lavere, enn hvis en større andel av respondentene i denne undersøkelsen hadde vært fra området Indre Øst. Det er likevel ikke grunn til å tro at den eventuelle forskjellen er så vesentlig at den endrer hovedresultatene fra denne undersøkelsen.

Figur 1: Andel unge som noen gang har brukt ulike former for rusmidler. Prosent

Det er ingen eller bare små forskjeller mellom jentene og guttene alkoholbruk i Oslo og Skien. Narvik skiller seg ut i denne sammenheng, ved at det er flere jenter enn gutter som oppgir å ha drukket alkohol.

Hærverk

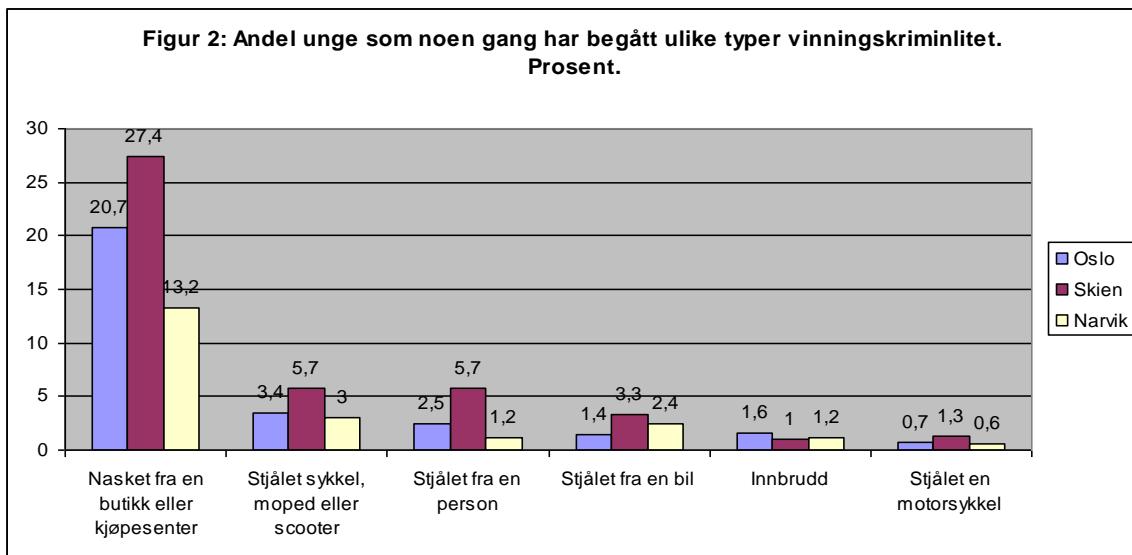
Spørsmålet om hærverk er i spørreskjemaet⁸⁹ formulert slik: ”Har du noen gang ødelagt noe med vilje, for eksempel et busskur, et vindu, en bil, et sete på en buss eller på et tog eller noe annet?” Forskjellene er små mellom byene, og om lag 12-13 prosent av ungdommene i de tre byene svarer å ha begått denne typen hærverk minst én gang i løpet av livet. I løpet av de siste 12 månedene har imidlertid 8,4 prosent av ungdommene i Skien, 6,5 prosent i Oslo og 5,4 prosent i Narvik begått hærverk, og i gjennomsnitt har de gjort det henholdsvis fire, fem og to ganger.

Vinningskriminalitet

I spørreskjemaet er det seks spørsmål som handler om begått vinningskriminalitet. Ett spørsmål dreier seg om nasking og de øvrige fem omhandler mer alvorlig vinningskriminalitet. Naskeri er en av kriminalitetstypene flest ungdommer oppgir at de har begått, mens ungdommene sjeldne rapporterer å ha gjort de mer alvorlige formene for vinningskriminalitet det er spurt om. I Skien svarer mer enn hver fjerde ungdom at de har stjålet i butikk eller på kjøpesenter minst én gang i løpet av livet, mens i Oslo oppgir hver femte og i Narvik mer enn hver åttende ungdom å ha gjort dette. Andelen unge som oppgir å ha nasket i løpet av de siste 12 månedene er langt lavere enn for hele livet, henholdsvis 7,4 prosent i Skien, 6,4 prosent i Oslo og 2,4 prosent i Narvik. Ungdommene i Oslo oppgir i snitt å ha nasket syv ganger siste år, mens i Skien er gjennomsnittet seks ganger og i Narvik tre ganger. For de mer alvorlige formene for vinningskriminalitet er det tyveri fra person (for eksempel lommebok, håndveske, bag eller noe lignende), og/eller tyveri av sykkel, moped

⁸⁹ Spørreskjemaet er i sin helhet gjengitt i den nordiske rapporten (Kivivuori 2007)

eller scooter som flest ungdommer samlet sett svarer å ha begått. I Skien er det 5,7 prosent av ungdommene som oppgir å ha begått slike tyverier, og det er noen flere enn i de to andre byene (se figur 2). I Skien og Narvik rapporterer i hovedsak de få ungdommene som har begått de mer alvorlige vinningslovbruddene i løpet av siste år å ha gjort det få ganger. I Oslo er bildet i større grad preget av at de få som oppgir å ha begått slike handlinger, har gjort det gjentatte ganger.

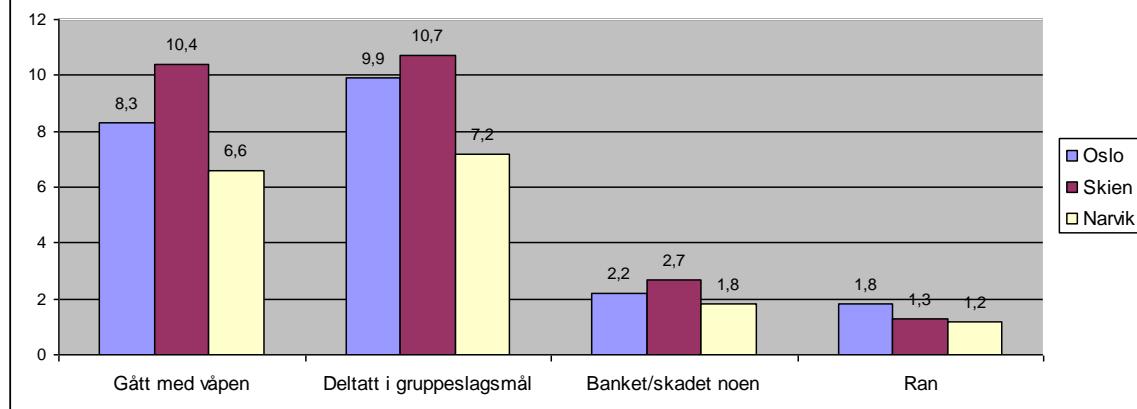

I spørreskjemaet ble ungdommene også bedt om å svare på om de selv hadde opplevd å bli frastjålet noe i løpet av de siste 12 månedene, og i tilfelle hvor mange ganger dette hadde skjedd. Spørsmålet var ”Har noe blitt stjålet fra deg (for eksempel en bok, penger, mobiltelefon, sportsutstyr, sykkel...)?” I alle byene hadde om lag hver femte elev slike erfaringer fra siste år og i gjennomsnitt hadde det hendt to ganger. En betydelig andel av de unge har altså blitt utsatt for denne formen for tyveri.

Vold

I spørreskjemaet er det fire spørsmål som knytter seg til ulike former for voldelig atferd: Om ungdommene noen gang har gått med våpen, har deltatt i gruppelagsmål i skolegården, på en fotballstadion, på gata eller annen offentlig plass, har truet noen med våpen eller med å banke dem opp for å få penger eller andre ting fra dem (ran), og om de med vilje har banket opp eller skadet noen med kjøpp eller kniv slik at vedkommende måtte oppsøke lege. Strengt tatt er det ikke sikkert at de som har gått med våpen har hatt intensjon om å bruke det til å utøve vold, og ved deltagelse i gruppelagsmål kan graden av personlig involvering samt intensiteten i volden som utøves variere i stor grad. I spørsmålene om du har ranet eller skadet noen med vilje kreves det imidlertid en direkte personlig aggressjon overfor en annen person.

Figur 3: Andel unge som noen gang har begått ulike former for voldsatferd. Prosent.

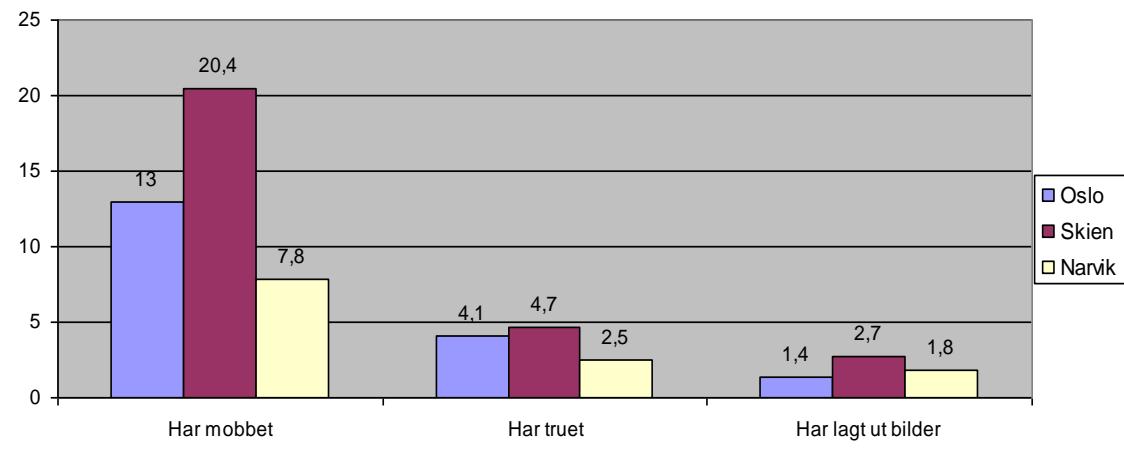

I alle byene er det svært få av elevene som oppgir å noen gang ha begått ran av andre personer eller skadet noen med vilje. En større andel av ungdommene svarer imidlertid at de minst én gang i løpet av livet har gått med våpen, som for eksempel kjøpp, kjetting eller kniv (ikke lommekniv), eller deltatt i gruppelagsmål. For de ulike formene for voldelig atferd unntatt ran er det noen flere av ungdommene i Skien som svarer å ha gjort dette enn i de to andre byene (se figur 3). Flere av ungdommene i Skien (7,4 prosent) bekrefter også å ha gått med våpen de siste 12 månedene enn i Oslo (5,4 prosent) og Narvik (4,8 prosent), men en noe større andel av elevene i Oslo (6,2 prosent) oppgir å ha deltatt i gruppelagsmål de siste 12 månedene enn i Skien (5,4 prosent) og Narvik (2,4 prosent). I snitt rapporterer elevene fra Skien å ha gjort disse to typene voldshandlinger noen flere ganger i løpet av siste år enn i de to andre byene.

Mobbing, trusler og ydmykelser på internett eller mobiltelefon

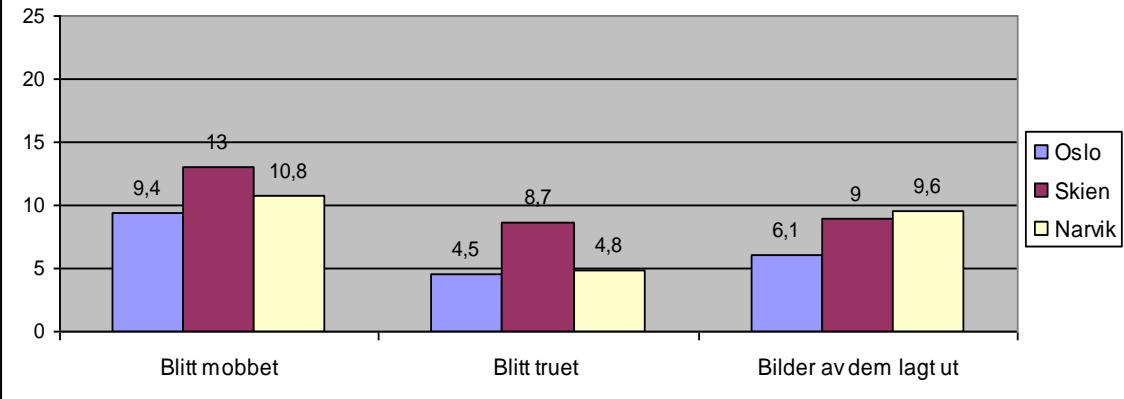
Samtidig med oversettelsen av dette spørreskjemaet gjorde jeg en studie av samarbeidet mellom skole og politi (Lid 2007). I intervjuene med politibetjenter og skolepersonell hevdet de at mange av konfliktene, mobbingen og trakasseringen mellom ungdom nå foregår på internett og mobiltelefoner. Spørreskjemaet fra ISRD-2 hadde ingen spørsmål om mobbing, trusler eller ydmykelser via internett eller mobiltelefon. Vi implementerte derfor tre spørsmål hvor ordlyden var: ”Har du noen gang mobbet noen (at du har plaget eller såret noen med vilje) på SMS, e-mail eller ved chatting på internett?”, ”Har du noen gang truet noen på SMS, e-mail eller ved chatting på internett?” og ”Har du noen gang lagt ut bilder av andre på internett eller sendt ut på mobiltelefon for å såre eller ydmyke dem?”. I tillegg ble elevene spurta om de hadde opplevd å ha blitt utsatt for noe av dette.

Figur 4: Andel unge som noen gang har mobbet, truet, samt lagt ut bilder av andre på internett eller sendt på mobil for å såre eller ydmyke dem. Prosent

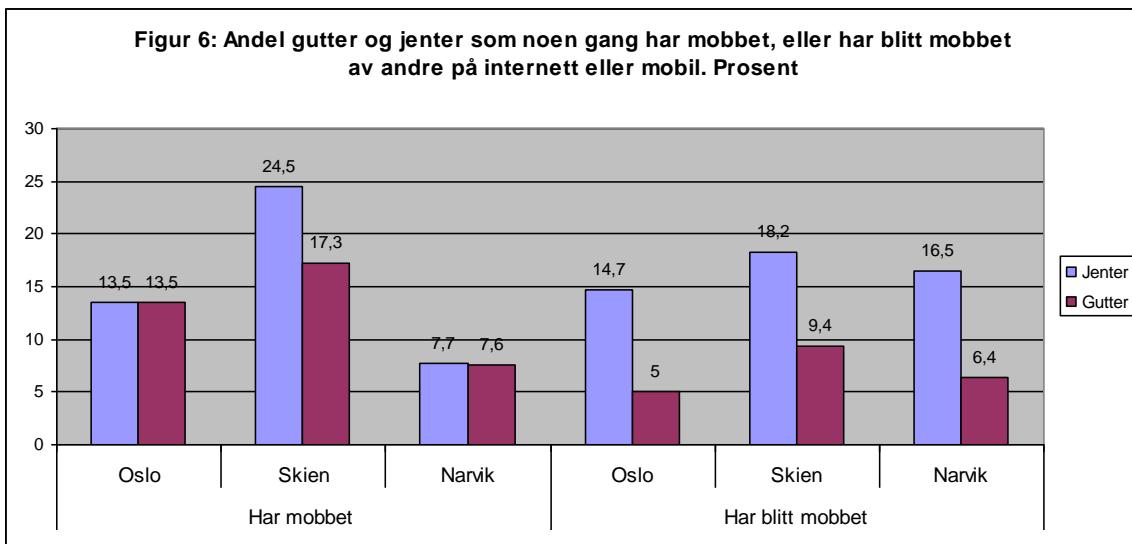
En av fem ungdommer i Skien oppgir å noen gang ha mobbet noen på SMS, e-mail eller ved chatting på internett, og det er en klart flere enn i Oslo og Narvik. Av de som noen gang har gjort dette er det om lag halvparten som svarer at de har gjort det i løpet av siste år, og i snitt oppgir ungdommene i Oslo å ha gjort det 6 ganger, i Narvik 4 ganger og i Skien 3 ganger. Langt færre oppgir å ha truet - eller lagt ut bilder av andre for å såre eller ydmyke dem - på mobiltelefon eller internett, og forskjellene er også mindre mellom byene for disse typene (se figur 4).

Figur 5: Andel unge som noen gang har blitt mobbet, truet av andre, samt at bilder av dem er lagt ut på internett eller sendt på mobil for å såre eller ydmyke dem. Prosent

Ungdommene ble også spurta om de selv hadde opplevd å være *ofre* for mobbing, trusler og det at andre har sendt eller lagt ut bilder av dem via mobiltelefon eller datamaskin (se figur 5). Det er klart færre unge i Oslo og Skien som bekrefter å ha blitt mobbet enn som oppgir å ha mobbet noen andre via SMS, e-mail eller chatting på internett. I Narvik er det imidlertid flere som oppgir å ha blitt mobbet enn som bekrefter å ha mobbet, og andelen elever i Narvik som oppgir å ha blitt mobbet er noe høyere enn i Oslo, men lavere enn i Skien. Ungdommene i Narvik oppgir også i snitt å ha blitt utsatt for dette noen flere ganger (5 ganger), enn i Oslo (4 ganger) og Skien (3 ganger).

Når det gjelder trusler fått via mobiltelefon eller datamaskin er andelen som oppgir å ha vært utsatt for dette høyere enn andelen som selv har truet andre i alle de tre byene. Slik er det også når vi ser på andelen unge som oppgir å ha lagt ut bilder av andre på internett eller sendt ut på mobiltelefon og som selv har opplevd å bli utsatt for dette. I Narvik og Skien oppgir under 10 prosent av elevene at de har opplevd at bilder av dem er lagt eller sendt ut, og at de opplevde det krenkende eller sårende. Andelen i Oslo er om lag 6 prosent. For alle byene er det langt flere enn de som oppgir å ha lagt ut bilder av andre (se figur 4). Denne forskjellen kan henge sammen med at en del av bildene ungdommene legger ut på internett eller sender ut på mobiltelefonen av andre ikke er med intensjon om å såre eller ydmyke dem, men at de som er på bildene likevel opplever det som sårende eller ydmykende.

Ser vi på kjønnsforskjellene når det gjelder mobbing, trusler og trakassering via internett eller mobiltelefon finner vi også noen interessante ulikheter. Det er like mange jenter som gutter som oppgir å ha mobbet noen via mobiltelefon eller data i Oslo og Narvik. I Skien er det flere jenter enn gutter som bekrefter å ha gjort dette. Men som figur 6 viser så rapporterer jentene, i alle tre byene, i langt større grad å ha opplevd å bli mobbet via internett eller mobiltelefon. Samlet sett for de tre byene oppgir gutter oftere å ha truet andre via mobiltelefon eller internett, mens jentene noe oftere bekrefter å ha lagt ut bilder av andre. Jentene oppgir likevel oftere enn guttene at andre både har truet og/eller har lagt ut bilder av dem. Forskjellene mellom jentene og guttene er imidlertid ikke så store som for mobbing. Denne typen mobbing, trusler eller ydmykelser rapporterer altså langt flere jenter enn gutter å ha vært utsatt for.

Oppsummering

De fleste ungdommene rapporterer å ikke ha begått noen av de typene problematferd eller kriminalitet som er presentert her. De som oppgir å ha gjort noen av disse formene rapporterer i hovedsak å ha begått de mindre alvorlige formene for problematferd eller kriminalitet. Noen få elever oppgir å ha begått de mer alvorlige kriminalitetsformene, og spesielt i Oslo har disse få gjort dette relativt mange ganger.

Som forventet rapporterer ungdommen i Narvik å ha begått mindre kriminalitet enn det som rapporteres fra de større byene Skien og Oslo. Men ungdommen i Oslo og Skien bekrefter

ikke et forventet bilde av at jo større by, jo mer kriminalitet. Andelen unge som oppgir å ha begått kriminalitet og problematferd er så å si for alle spørsmål på samme nivå eller noe høyere i Skien enn i Oslo. Det gjelder andelen unge som har begått hærverk, som har nasket, og så å si alle former for alvorligere vinningskriminalitet. Også når det gjelder vold er det i Skien en noe høyere andel av de unge som rapporterer å ha gått med våpen og som har deltatt i gruppесlagsmål. Andelen av de unge som oppgir å ha mobbet andre og selv opplevd å bli mobbet via SMS, e-mail eller ved chatting på Internett er også høyest i Skien. Jon (2007:24): oppsummerer funnene fra undersøkelsen i den nasjonale rapporten slik: ”*Denne undersøkelsen nyanserer således vår oppfatning om at de største kriminalitetsproblemene finnes i de største byene.*”

At ungdommene i Skien rapporterte å ha begått vel så mye kriminalitet som osloungdommene brøt med det forventede bildet, og medførte til en del debatt og reaksjoner i Skien. Ut fra debatten virker det som reaksjonene fra mange av politikerne, kommuneansatte og andre ungdomsarbeidere ikke kom på grunn av omfanget av problematferd de unge i Skien rapporterte om, men heller at omfanget lå på samme nivå eller noe høyere enn i Oslo. Det vesentligste er likevel at undersøkelsen bidro til å skape en ytterligere debatt i kommunen om oppvekstvilkårene og arbeidet overfor ungdom.

Referanseliste:

Jon, Nina (2007), *Selvrapportert kriminalitet og problematferd blant unge i Oslo, Skien og Narvik*. Institutt for kriminologi og rettssosiologi. Universitetet i Oslo

[Kivivuori, Janne \(2007\)](#), *Delinquent behaviour in nordic capital cities*, Scandinavian research council for criminology.

Lid, Stian, (2007), *Samarbeidet mellom skole og politi – et tveggje sverd*, Mastergradsavhandling i kriminologi ved institutt for kriminologi og rettssosiologi. Universitetet i Oslo

[Øia, Tormod \(2007\)](#), *Ung i Oslo. Levekår og sosiale forskjeller*. Rapport 6/07, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring

Nordiske erfaringer med targettiltak

- Målskiver for kontroll, uskadeliggjøring og repressiv retorikk -

Hammersvik, Eirik

Innledning og disposisjon

Jeg har fått penger av Nordisk Samarbeidsråd For Kriminologi til å studere **Gjerningspersonsrettede targettiltak som særlig rettes mot narkotikabrukere.**

Problemstillingen i NSFK-prosjektet er:

Hvordan oppleves det å slippe ut av fengselet å være et target for politiet – er det til hjelp eller til hinder for å etablere et liv uten lovbrudd? Og reiser targettiltakene dilemmaer og spørsmål knyttet til rettsikkerhet?

Jeg har tenkt å intervju ”targets”/målskiver (gjengangere) og politifolk i Norge, Sverige, Danmark og Finland. Hva slags erfaringer og refleksjoner har disse med kontrolltiltakets konsekvenser? På dette tidspunktet er bare noen av intervjuene gjort, og det er ennå for tidlig til å konkludere med noe. Min intensjon for denne seansen er å reise noen problemstiller, og forsøke å trekke opp noen rammer for case.

Først skal jeg fortell litt om hva topplistene er og hvordan de brukes i Norden. Deretter skal jeg si litt om hvem det er som står på topplistene. Tilslutt skal jeg forsøke å belyse hvordan tiltakene suksess kan henge sammen med en målforskyvning som stemmer overens med denpressive retorikken.

Topplistene og Norden

Gjerningspersonsrettet targettiltak har mange navn. I Sverige kalles de Topp-lister. I Norge blir det ofte referert til som ”gjengangerprosjekter”. Jeg vet ennå lite om de danske og finske forholdene. Det jeg vet er at Vesterbro området i København har delt byen inn i ulike soner for å unngå at stoffbrukere samler seg på bestemte steder (Frantzen 2006)⁹⁰. I politilitteraturen blir dette ofte referert til som ”targeting hot spots”. I København har politiet delt byen inn i nesten 20 forbudssoner. Utvalgte stoffbrukere har ikke lov til å oppholde seg i en sone for lenge. For å kontrollere hvor lenge brukerne oppholder seg på et sted, kjører politiet etter dem i en buss. Bussen er innredet som et kontor slik at politiet raskt kan finne ut om personen tilhører den gruppen som ikke har lov å stå for lenge på et sted. Står de for lenge blir de ilagt bøter som de ofte blir nødt til å sone. Evy Frantzen (2006) mener dette resulterer i at stoffbrukerne blir jaget fra en sone til en annen. Oslopolitiet har nylig fått igjen sine ”kontorbusser” for å kontrollere hasjsalg på Grünerløkka og langs Akerselva. Kan dette forstås som en fornorskning utgave av den danske versjonen? I så fall ser det ut til Oslo politiet i ferd med å utvide sin bruk av targettiltak.

⁹⁰ Evy Frantzen 2004 ”Narkojakt på gateplan – Om politikontroll av narkotika på Vesterbro.

I 1997 tok Bergenspolitiet i bruk listemetoden som det første politidistriket i Norge. Tiltaket ble lansert som et ”nytt våpen i kampen mot hverdagskriminalitet”. I følge politiet er hverdagskriminalitet lovbrudd som ikke når de store overskrifter i mediene, men som befolkningen opplever som irriterende og brysomme. Som regel begått av tunge stoffbrukere som trenger penger til stoff. Siden 1997 har mange politidistrikter tatt modellen i bruk. Men ikke bare for å redusere vinningslovbrudd. Den brukes også mot personer som begår lovbrudd som en del av livet i et fellesskap – det politiet kaller gjenger. Og den brukes mot barn som er registrert med mer enn tre lovbrudd. I Norge har bruken av ”gjengangerparagrafen” §61 økt siden den ble revidert i 2003, som åpner for dobbel maksimumstraff så lenge straffebudet ikke tilsier noe annet. Her kan vi reise spørsmålet om dette en slags snill versjon av tregangs-loven i USA og UK. Av hensyn til tid velger jeg å ikke utdype dette her.

I Sverige brukes også topplistene mot personer som har kjørt i russet tilstand, barn og unge som eksperimentere med rusmidler, tunge stoffbrukere som stjeler, andre folk som sjeler (mängdbrott) og mot dem som driver såkalt organisert kriminalitet.

Felles for listeprosjektene er målrettet innsatsen mot individer eller grupper politiet mener utgjør en risiko for nye lovbrudd. Hva slags tiltak som rettes mot disse ser derimot ut til å variere. Noen steder kombineres kontroll og innesperring med tilbud om sosiale hjelpetiltak og rusrehabilitering. Andre steder brukes kun kontroll og innesperring. Et eksempel på kombinasjonsmodell kan være SLT-prosjektet ”unge gjenganger”. Intensjonen er å få gjengangerbarna ut av livet med lovbrudd. Politiet har hovedansvaret for tiltaket, men jobber tett med barnevernet, utdanningsetaten, og frivillige organisasjoner. For stoffbrukere som stjeler ser historien ut til å være en helt annen.

Hva innebærer det å stå på listen?

Dem som står på topplisten til Oslopolitiet, Very Important Criminal (VIC) prosjektet, blir ikke tilbuddt mer hjelp enn andre fanger. Prosjektet fremstår som et innesperringstiltak. De VIC-definerte kan bli arrestert og varetekstfengslet for bagateller som nasking av mat, godteri, og magasiner. Der blir de sittende til saken kommer opp for en dommer. Dette skal gå raskt, men det finnes også fortellinger om at dette går tregt. De to forsvarerne jeg har snakket med, mener også at de som står på listen idømmes strengere straffer enn andre gjengangere. De tror det skyldes at dommerne vet at siktede står på topplisten. Den strenge praksisen har også ført til at noen av sakene mot targetene har endt i høyesterett. I Bergen dømte tingretten en gjenganger til 9 måneders fengsel for tyveri av 135 kroner. Høyesterett reduserte dette til 45 dager, med den begrunnelse at retten mente det måtte tas hensyn til at den dømte var tung stoffbruker. Politiadvokaten ved gjengangerprosjektet i Bergen uttrykte til media at han var skuffet over den milde dommen. Han mente det var viktig - og i tråd med riksadvokatens ønsker - å heve straffene for stoffbrukere som stjeler.

Det er og ting som tyder på at VICstempelet påvirker soningsforholdene. De to forsvarerne og den VICdefinert som jeg har snakket med forteller at det er nesten umulig å slippe ut på 2/3 tid, uansett hvor fint fangen har oppført seg. De fortelles også om vanskeligheter med få permisjoner. Før løslatelse får politiet beskjed om at personen slippes fri. På den måten er den løslatte en målskive for politiet samme dag han løslates.

Det kan altså hende at å stå på listen innebærer å bli hyppig utsatt for kontroll – det politiet har betegnet som fotfølging –, lav terskel for varetektsfengslet, og strengere dommer enn andre. Men dette var ikke den eneste intensjonen med prosjektet da det startet i 2004. Da understreket VIC ansatte at tiltaket skulle være noe mer. De ønsket at tiltaket skulle kunne tilby hjelpe – særlig for rusavhengige – slik det gjøres i Storbritannia og Sverige. Men i dag mottar de VICdefinerte de samme tilbudene som andre fanger. I følge VICansatte og kriminalomsorgen så ville det vært urettferdig for andre fanger om VICdefinerte fikk gå foran i hjelpekøen. Dermed står prosjektet igjen med intensjonen om å uskadeliggjøre dem politiet mener utgjør en risiko for gjentakelse. Hva vil så det si? Og hva skal til for å få denne spesialbehandlingen?

Hvem får en slik spesialbehandling?

Det finnes ingen spesifikke kriterier for å komme på eller av VIClisten. Med andre ord er det ikke mulig å klage eller kontrollere om en person hører til på listen eller ikke. Det hele avgjøres av påtalemyndigheten. Det innebærer at påtalemyndighetene sitter med makten til å bestemme hvem som skal behandles annerledes (strengere?) enn andre.

Jeg har snakket med en VICdefinert som mener han ikke er en ”veldig viktig kriminell”. Han er domfelt 9 ganger. Stort sett for veitrafikklovbrudd, et garasjeinnbrudd, besittelse av et par gram amfetamin, og for å ha motsatt seg arrest. Før han ble plassert på gjengangerlisten hadde han sin egen leilighet, fast jobb, samtidig som han studerte på universitetet. Etter at han ble satt på listen endret det seg. Politiet begynte å dukke opp på jobben for å arrestere han. Det gjorde det vanskelig å gå på jobb. Fra å være sett som en driftig og flink ansatt, ble han nå sett som en kriminell. Selv om han ble frifunnet for forholdet, og arbeidsgiver fortsatt ville ha han, klarte han ikke å forstrette i jobben. Etter hvert mistet han også leiligheten. Naboene hadde på en eller annen måte fått vite at han sto på VIClisten, og satte da i gang en lang prosess som endte med at han ble kastet ut. Uten hjem og jobb ble det så vanskeligere å studere, og etter en stund sluttet han. Livet han hadde bygd opp ble revet ned. I følge han innebærer det å være definert som en VICer og bli fratatt rettsikkerheten og mulighetene for å starte en lovlydig liv. Slik han ser det blir han heller dytter i feil retning.

Jeg tror og håper at hans fortelling skiller seg fra den typiske VIC definerte. I følge det politiet har sagt i mediene, og i samtaler jeg har hatt med dem, har de fleste på listen begått flere lovbrudd enn han jeg snakker med. Den VICdefinerte mener han ikke er så eksepsjonell. Han har truffet flere som mener livet har blitt ødelagte som følge av VICprosjektets kontrolltiltak.

Hvordan kan vi forstå gjengangerprosjektet utstrakte bruk av kontroll og innesperring? En måte er å se det i sammenheng med endringer i samfunnets forståelse av straff og innesperring.

Målforskyning: en av betingelse for uskadeliggjøringsargumentets oppblomstring?

Gjenganger prosjektets kriterier for suksess er nedgang i antall vinningslovbrudd. Siden prosjektene startet har politiet ved flere anledninger forklart at nedgangen i vinningslovbrudd skyldes gjengangerlistene. Men etter noen år med nedgang i vinningskriminaliteten, har den økt i Bergen og Trondheim. Og det tiltross for at stadig flere har blitt definert som

gjengangere. Da gjengangergruppen i Bergen startet i 1997 hadde de omrent 150 på listen. I dag er det over 250. For å kunne administrere den har politiet delt listen inn i A, B og C listen. Også i Oslo har listen vokste. Fra ca 20 i 2004 til over 100 i 2008. Kun 4 er tatt av VIClisten. Her er det verdt å spørre seg: hvor lang kan disse listene bli? Svaret vil henge sammen med hva slags suksesskriterier politiet bruker. Per i dag er det ingen som har evaluert gjengangertiltaket. Politiet står sådan fritt til å evaluere prosjektet slik det passer dem best. Det fikk vi et eksempel på da VICprosjektet ble truet med nedleggelse i 2005. VICansatte var raskt ute i mediene for å reklamere for tiltakets suksess. De hadde regnet ut hvor mange lovbrudd de mente samfunnet sparte på å holde gjengangerne innelåst. En slik utregning betinger en operasjonalisering av variabelen ”individets lovbruddshyppighet”. Statistikere har lenge påpekt at det ikke finnes gode nok predikasjonsverktøy til å kunne foreta en slik operasjonalisering⁹¹. Andre mener at systemer som OASys (Offender Assessmen System) har endret dette. Det kan være at Oslopolitiet har rett i at tiltaket sparer samfunnet for lovbrudd, men hvordan dette skal måles er veldig vanskelig. Dette leder oss til spørsmålet; om vi ikke vet om den utvidede bruken av straff og kontroll har noe for seg, er det da etisk forsvarlig å øke bruken av innesperring?

Også i Storbritannia sliter politiet med å måle hvorvidt topplistene reduserer antall begåtte lovbrudd. De statistiske resultatene fra evalueringen av hvorvidt PPO-strategien reduserer lovbrudd er svært forsiktige og til dels tvetydige i sine konklusjoner. Noen mener det hjelper litt og andre mener det kan hjelpe om tiltaket utvikles, men at det per i dag ikke fungerer særlig godt⁹². En av hovedutfordringene med å mål tiltaket suksess er å operasjonalisere enkeltpersoners lovbruddshyppighet. De evalueringene som konkluderer med at tiltakene reduserer lovbruddsmengden, forklarer det med prosjektets satsning på rehabilitering og hjelp – særlig for rusbrukere. Med andre ord knytter evalueringer listeprosjektene suksess til hjelpetiltakene.

Selv om gjengangerprosjektene i Norge ikke har nådd sin delintensjon om å tilby hjelp og rehabilitering, har norske myndigheter hyllet prosjektet som en suksess. En slik suksesserklæring kan kanskje forklare hvorfor politiet i senere tid har sluttet å understreke at de også ønsker å hjelpe listefolket. Målet har blitt redusert til å få ned antall lovbrudd ved kun å bruke kontroll og innesperring. Med andre ord står politiet igjen med uskadeliggjøring som sitt eneste mål. At politiet er opptatt av uskadeliggjøringsargumentet kommer tydelig frem om vi ser hva andre politidistrikter har valgt å kalte sine prosjekter. I Vestfolk heter det ”*bak lås og slå prosjektet*”. I Tromsø drives arbeidet med mottoet ”*hold dem i hus*”. Troen på uskadeliggjøring er interessant å se i sammenheng med Stortingsmelding 37 2007-2008 ”*straff som virker*”. Stortingsmeldingen er opptatt av å løfte frem de humane verdiene, men samtidig understreker den at det skal reageres strengt⁹³. Men hvordan er det tenkt at uskadeliggjøring skal virke på fangen? Kan det være at straffen kun er ment som samfunnsbeskyttelse mot de brysomme? Er uskadeliggjøringsargumentet i ferd med å utvide sitt gyldighetsområde; fra å gjelde ”de farlige” til også å gjelde de ”brysomme”? At det skal reageres mot tyveri og innbrudd er selvsagt. Men hvordan? Hvor sterke, eller totalitære, kontrolltiltak skal brukes mot de marginaliserte?

⁹¹ 1972 Marwin Wolfgang, Figlio og Sellin. *Delinquency in a birth cohort*. Chicago. The University of Chicago Press

⁹² 2005 Stephen Machin og Oliverier Marie *Reducing Crime by Targeting Prolific Offenders*. <http://wpeg.group.shef.ac.uk/refereeing2006/papers20006/Marie.pdf>

⁹³ Dette kan minne om Tonys Blairs kjente frasen ”Tough on crime, tough on the causes of crime”. Wacquant mener denne holdningen har bidratt til å holde live i Thatchers repressive individorienterte kriminalpolitikk.

Endringer i begrunnelsen for straff bør forstås i forhold til samfunnets utvikling. Vår tid kjennetegnes av en ekspansjon i bruksområde for den administrative eller økonomiske logikk. Den administrative kriminalpolitikkens kjennetegnes av målstyring og effektivitet. Dette åpner for å diskutere verdikonflikten mellom nytte og humanitet. Er vi i ferd med å forlate eller nedtone betydningen av de humane verdiene til fordel for nytte og effektivitet? Kan det være at diskusjonen om straff er i ferd med å få mer flytende eller pluralistisk – at mange ulike argumenter blir brukt samtidig selv om de virker motstridene? Og eller er det sånn at innesperringsargumentet endrer seg i takt med synet på gruppe som skal sperres inne? En måte å gjøre dette på er å gradere alvorlighet og farlighet. I et slikt effektivitetssystem er det tenkelig at de mest marginaliserte, dem som virker mest håpløse, også blir sett som på om uverdige eller umulige å tilby en human behandling med tilbud om hjelp og rehabilitering. Listefolket kan bli forstått som en gruppe som har valgt å ikke benytte seg av helse og rehabiliteringstilbuddet på en tilfredsstillende måte. En slikt syn kan i den ”administrative tidsalder” føre til en frykt hos hjelpe og behandlingsinstitusjoner for å ikke nå sine statistiske målsetninger om de tilbyr toppliste folket en form for hjelp. På den andre siden kan politiets strenge behandling av de kontrollutsatte lede til gode statistikker. Når tiltaket heller ikke lar seg målet, kan det være at politiet enklere kan fremstille sine egne tall uten sterke innvendinger.

Men hvordan kan det ha seg at samfunnet legitimerer så strenge straffer for stoffbrukere som stjeler? Et moment kan være at suksess blir knyttet til tall og statistsikker uten at blikket løftes utover dette. Et annen moment kan være å fremstille gruppen som farlige og som veldig viktige kriminelle. Ved å støtte fortellingene om hvor håpløse de ”veldig viktige kriminelle” er, kan de utpekes som samfunnets fiender. Dette er også et av kjennetegnene til ”null toleranse strategien”. Teoriens prinsipp kan sies å være at uorden fører til alvorlig kriminalitet. Den tidligere borgermesteren i New York Rudy Giuliani utpekte derfor hjemløse, rusbrukere, unge og fattige som årsaken til byens høye kriminalitetsrate. Å utpeke de mest marginaliserte som årsaken til kriminaliteten ved å generalisere negative karaktertrekk er et velkjent fenomen. Löic Wacquant (1999) er opptatt av hvordan en slik repressiv retorikk var grunnen til at nulltoleranse strategien spredde seg fra USA til Europa. Det samme gjør Jones og Newburn (2007). De mener det først og fremst var den repressive retorikken og tankegangen som spreddes seg, og ikke selve politipraksisen – det som ofte kalles ”*zero tolerance policing*”

Targetstrategien som del av den repressive retorikken?

Jeg lurer på om det ville vært fruktbart å forstå målforskyvningen og navnvalgene til targetstrategien i lys av den repressive retorikken som ofte brukes av media, politi og myndighetspersoner. Flere listeprosjekter har navn som matcher en slik retorikk: ”*Very Important Criminal prosjekter*”, ”*hold dem hus*”, ”*bak lås og slå*”, og ”*Alcatraz listen*” (i Sverige). Det kan og hende et slik perspektiv kan bidra til å forklare hvorfor disse tiltakene har blitt definert som en suksess av myndighetene til tross for at de ikke oppnådde sine intensjoner om å hjelpe targetene. Navn som dette kan sies å ha en funksjon som lager skiller mellom oss snille og de slemme. Samtidig som ordene er med å dytte VICerne ut av vår empati, fungerer ordene som reklame for politiet, eller ”*crime fighterne*”. I den repressive retorikken gjøres dem til helter som beskyter ”*oss*” mot ”*de onde*”. Eller vi kan snu det å si at ordene bidrar til å gjøre selverklærte lovlydige til bedre mennesker enn andre. Altså kan en slik retorikk fungere som myndighetenes institusjonaliserte moralbarometer. En identitetsmarkører som sier noe om ens posisjon i samfunnet. Sagt med Hollywood sjargongen: ”*are you with us or against us in the war against evil*”.

Politispråket er fullt av slike begreper og termer. Begrepet ”target strategi” – og til dels strategiens innhold – er hentet fra militæret. Militærspåket er ofte preget av å glatte over onde handlinger. For eksempel når utilsiktet massedrap på sivile kalles ”Collateral damage”. På den måten gjøres ”våre feil” mindre og vi kan fortsatt være de snille. Det er mange fellestrekks mellom politispråk og militærspåk. Begge opererer med et språk som skiller de gode fra de onde. Men mens militærspåket toner ned alvoret ser det ut som at politispråket blåser det opp. Vi kjenner alle eksempler som: ”krigen mot narkotika” ”krigen mot kriminalitet”, ”krigen mot organisert kriminalitet”, og minst ”krigen mot terror”. Ofte ispedd termer som ”zero toleranse” og ”three strikes and you’re out”. Termer og begreper som dette kan sies å ha en mobiliserende effekt. Slik kan vi forstå navnene på gjengangerprosjektene, og kanskje også hvordan de ble til en suksess da de la vekk intensjonen om å hjelpe de VICdefinerte.

Jeg er ennå ikke sikker på i hvilken grad dette perspektivet kan ramme inn caset mitt. Men for øyeblikket synes jeg det er et av flere interessant perspektiv å jobbe med. Jeg tror perspektivet kan være fruktbart for å forstå hvordan det har seg at myndighetene har definert prosjektet som en suksess og hvorfor de ønsker seg flere av dem.

Loyalties in the Police

Valland, Tatanya

Background

In this paper I will focus on the discussion of the “tensions between the organisational reality and socially patterned individual commitments, loyalties and careers” (Manning 2007: 51) and how this may have an impact on how the discuss trust in the police and within the police.

Loyalty is a basic prerequisite for any organisation, also within the police where loyalty is said to work upwards, downwards and sideways (Richards 1993). Because of the potential perils ingrained in police work it is understood as necessity in the lower echelons of the police organisation. The middle-management meet a compound pressure from both leaders and operational officers: This I believe has an impact on the understanding of mandates, experienced work conditions and expectations of co-workers. In an upcoming research project I will use methods such as observation and conduct qualitative semi-structured interviews with detective inspectors, superintendents and chief administrative officers I wish to explore empirically how loyalty is “done”. That is; how the rank and file are governed, control enforced and retained within this organization.

Why study loyalty?

Loyalties have been accused of putting pressure on “individual officers to conform, despite any feelings they might have that something ethically or morally dubious has occurred” (Westmarland 2000: 81). Commissions from Vollmer in 1931 to Fitzgerald in 1989 (see Newburn 1999) have made reference to what they described as misunderstood loyalty. This is visible through what is known as the “Code of silence”.

The Code of Silence

The “Code of silence” is referred to as relating to group-solidarity and understood as problematic in the police because, in Chan’s words “loyalty prevails over integrity” (Chan 1999). I will not go into details on the famous cases like the Norwegian Boomerang-case (Bratholm 1999), the Louima-case where a man was anally raped (Skolnick 2008: 42-3), or the Serpico case of New York (Punch 1985: 23-25). However, I would like to point out that attitudes that favour *corps de sprint* are not unique to the police. The mechanism of how workers unite has been commented on earlier by both Lysgaard (1964) in his book the worker collective and in Reuss-Ianni’s “Two cultures of policing” (1983). The workers solidarity also entails a resistance against informing on other colleagues in their wrongdoing (Rothwell & Baldwin 2007). As Reiss has noted the most powerful normative in an organisation is the

operating code. These are enforced by informal peer-sanction and are unwritten rules that state what should and must be done. He further comments

Yet what is lacking is a systematic understanding of how operating codes within organizations and peer sanctions subvert organizational goals and sanctions and how such operating codes may converge with, rather than diverge from, the normative codes of law, ethics and administration (Reiss, in Punch 1985: 184).

I think any fellow fan of the HBO series “The Wire” has seen this dramatised, say in reference to data-manipulation before the Comstat meeting.⁹⁴ Neglecting to comply with procedures does not necessarily result in a criminal act and sometimes the code can work with the organisational goals⁹⁵, but the code it self has been the foci – not what it represents or is a manifestation of – loyalty.

Organizational Deviance

If we one broaden our perspective and look to the question of organizational deviance, Punch (1985: 11-12) listed four general forms:

work avoidance and manipulation,
employee deviance against the organisation like leaking information or sabotage,
employee deviance for the organisation like bending rules or making informal deals, and
informal gratifications like extra service or gifts.

All of these general forms have been found to occur in the Scandinavian world of policing and various aspects have been commented by Granér (2004), Ekenvall (2008), Thomassen (1999) and Gundhus (2006). Even if these features are not unique to the police, few professions have the combination of the normatively-laden association to the rule of law, a high-level of the discretion and a low level of work visibility.

What is loyalty?

⁹⁴ See for example ”Straight and True”, episode 5 of season 3 where Colvin informed by intelligence orders officers in his district to bring in drug lieutenants and persuade them to move to a drug zone. Commander Colvin feels he will have more success with these dealers having failed to persuade the street dealers because of their position as middle management, a position he can sympathize with: “Middle management means that you got just enough responsibility to listen when people talk, but not so much you can't tell anybody to go fuck themselves.”

⁹⁵ Both the individual-oriented “Noble cause corruption” (Klockars 1980, Delattre 2006: 207-233) and the structurally-oriented “compliance drift” (Innes 2003: 261-265) would be fruitful to understand in this sense.

The everyday use of the term “loyalty” does not differentiate between loyalties in a relation, like those of colleagues, or those of moral principles (Fletcher 1993). Loyalties are often seen in a relational perspective as expressions of commitments (Kleinig 2007).

a practical disposition to persist in an intrinsically valued (though not necessarily valuable) associational attachment, where that involves a potentially costly commitment to secure or at least not to jeopardize the interests or well-being of the object of loyalty.

This definition seems to refer to an (implicit) duty to act in a certain manner, though does not state more than that loyalty might include an act of self-sacrifice or holding the object of loyalties best interest at hand – based on an agent's valued relation to the object of loyalty. The flexibility of the definition allows for more than one understanding of loyalty; different situational and contextual understandings and practices of loyalty can be explored.

1. Loyalties in organisations: Vertical and horizontal

Carsten Stroud (1987) has described horizontal and vertical loyalties as expressive of the different relations the police officers have to one another and to their work. The primary loyalties are, according to Stroud, the horizontal loyalties which are directed towards colleagues on the same level, i.e. the closest partner but also other colleagues in the first line of duty. This horizontal loyalty is highly visible in emergency situations and insures the necessary motivation to help any fellow officer in need.

Also organizations or social groups benefit from loyalty. Vertical loyalty is interconnected with hierarchy, organization and the administration of the police. Stroud proposes that vertical loyalty is most visible when a police department or precinct is criticized externally (Stroud 1987: 111). However, Stroud's assumptions need to be further systematically researched, in particular in reference to the wide range of different roles or expectations each worker meets, for example a union member, family member, supervisor or riding partner.

Hirschman, in his study on firms facing a legitimacy crisis, conducted a comparative analysis of how employee actions: the voice and exit option, and their interplay. The option of exiting, e.g. leaving the organization, is one way for an agent to deal with frustration. Another is to voice the dissatisfaction and by speaking out perhaps try to initiate changes. However, voice is “a messy concept: anything from violent protest to quiet murmurs it implies articulation of one's critical opinion rather than private ‘secret’” (Hirschman 1970:16). For an organizational study it would be fruitful to study the voice and loyalty options in connection to what Kleinig refers to as the loyal opposition, i.e. an opposition which accepts the mandate and raises constructive criticism. Hence, one might come closer to understanding the changes in levels of rationalities within an organization.

Two different models have been used as examples in the context of policing.

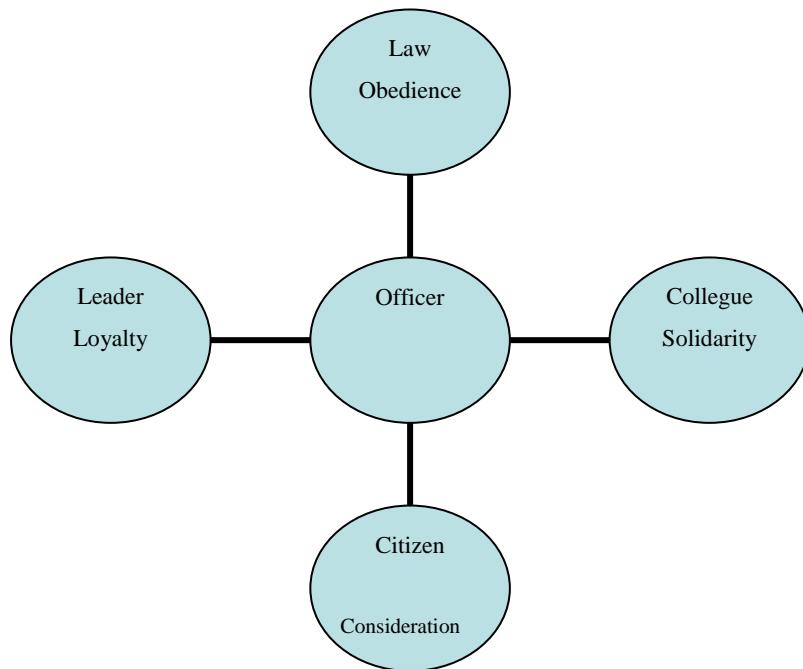

Figure 1

The figure, referred by Knutsson and Granér (2001: 132) is originally from Lundquist. Similar to Hirschman states that the expectations, and how individuals (then in Hirschman's case) rationalize, can change with time and situations. Ekenvall reworked Lundquist's model and placed the law above all other relations (Ekenvall 2000: 63).

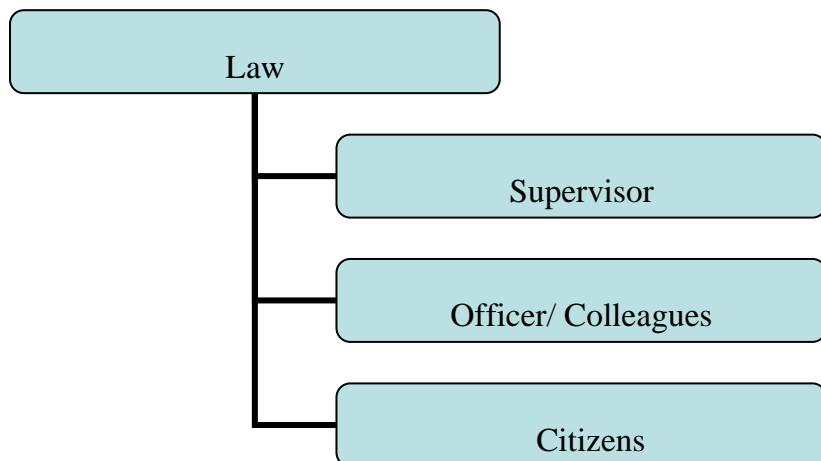

Figure 2.

One example related to person-loyalty is if a colleague acts in a manner which requires other co-workers to cover up unfortunate actions by lying: Smaller things might pass, but not behaviour that is considered “serious”, for example the difference between writing too much mileage on an reimbursement form and stealing from the evidence room. Therefore, a relevant question is: how do workers separate loyalty from just doing the job?

Loyalties in organisations: Roles and expectations

Bittner (1979) argues that police officers give and receive unquestioned loyalty. If this is the case, then questions such as the following arise: is loyalty prescribed an independent value or is the value dependent on either 1) the worthiness of the object of loyalty; 2) the value ascribed the relation to the object of loyalty; 3) reciprocity; or 4) self-preservation? If loyalty is perceived as context dependant, then how is it distributed within the police organization? Is it risk relative, relational or do loyalties take particular directions?

The relational aspect is important. In the world of policing there are several relations to be observed: filial, professional, that of community member, to the law and to superiors (Knutsson & Granér 2001: 132). Perhaps there are also loyalties between the different branches of, or professions within, the police, as the recent Norwegian police union debate suggests (Dagsavisen 2009).

The conflict of expectations mainly stem from two different types of conflicting expectations: 1) two different expectations on someone in the same role 2) an agent with two different roles with conflicting expectations at the same time. Finding out which loyalty should be given priority might not always be that easy.

Furthermore, when considering the directions of loyalties: Is loyalty expected downwards from leaders and middle-management as well so that the officers are on the receiving end? The officers I have had informal conversations with seem to prefer to ask what loyalties the leaders have. As one informant's opinion put it: "Some leaders are as fast at judging us as the press". This statement was obviously not meant as a compliment. However, I do think the expectations of directions of loyalty can have implications for how we think of accountability in the police institution.

Returning to why loyalties matter –conflicting interest in the police organisation

The vertical loyalty, especially the negative end of peer-pressure, has been criticised in regards to the manner in which it obstructs investigating police affairs and holding officers accountable (in terms of the code of silence). Might it be possible to view control and administration in terms of loyalty? This perspective creates a new framework for understanding the roles of the police officers: not only as the upholders of the rule of law, but as colleagues, union workers and ultimately – in cases like those connected to the many commissions – the accomplices. I have chosen to further examine the supervisors and the middle management, because this is the organisational level where the compound pressure is heavily present both from the resources outside and the leaders inside. This organisational level is also vital to any reforms success: middle-management is the one to translate policies into everyday action.

To maintain the legitimacy of any organisation we need to know that the people who work in the organisation do what they are supposed to do, that they are going to act in compliance with their mandate. The transparency is of importance for institutions, our trust in them and thereby their legitimacy.

Implications for inter-organisational trust

Jonathan Jackson (2009), who has done several studies on trust in policing, argues that "trust reduces the complexity of the world by 'bracketing out' many possible events and allowing us

to navigate a complex and uncertain world". Jackson's "Luhmanesque" understanding of trust strongly related to uncertainty and risk in that "trust frees us up to act as if it is certain that such events are not going to occur (Luhmann 1979), as if certain institutions, functions and/or processes in society will continue to perform". According to Jackson there is a need for trust in uncertain situations connected to actions, intentions and motives of others. Even though his arguments are related to the mechanisms of social institutions and the public, they could have implications for questions regarding trust *within* the police, the trust that is necessary for fulfilling the job. If we could turn this argument around and ask what the police (individual officers) trust or who they have confidence in, then loyalty could be expected downwards as well so that the officers are on the receiving end.

The recent turmoil regarding salary and working conditions of the Norwegian Police suggest that there has been a loss of confidence within the organisation, or at a minimum a redefinition of the police officer role. The Norwegian police union (PF) portrays a "police worker", that demands salary, leaves the work phone after working hours and demonstrates publicly (in uniform). There might be a relation between to how the individual officers choose to act and how they negotiate their role as workers in the organisation (if they actually do stand behind the mandate of the organisation). If trust does have an active nature (Luhmann 2000) this should imply that the directions of loyalty (as a practical disposition) and the predictability of actions should also have an impact internally in the police organisation. A relevant future research question will therefore be: What do changing relations or directions of loyalties mean internally within the police organisation?

To understand good practice within the police we also need to understand what mechanisms of loyalty entail, and how the standards are negotiated through action and reflective practice within the profession. For this reason I propose to study the *practices of loyalties* in the police organisation since, according to Westmarland (Westmarland 2004: 146), there are few empirical studies of the organizational aspects of how norms are communicated, enforced and understood. Therefore I see the need of exploring the professional ethics, internal communication and negotiation of boundaries of autonomy in the police organisation. By moving beyond legalistic interpretations of deviance and including other understandings of deviance, one will gain a broader understanding of the operational codes and professional norm within the Norwegian Police.

Literature

- Bittner, Egon (1979). *The Functions of the Police in Modern Society*. Oelgeschlager, Gunn & Hain.
- Bratholm, A.(1999). *Politi, påtalemyndighet, presse og rettssikkerhet: Politivoldssaken i Bergen–foran og bak kulissene*. Oslo: Tano Aschehoug
- Chan, J. (1999). "Police Culture", in D. Dixon (Ed) *A culture of corruption*. Hawkins Press, Sydney, pp. 98–137.
- Dagsavisen (2008). "Gir «illojale» kolleger gule kort", *Dagsavisen* 20.04.09 [online 21.04.09] <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article410690.ece>

Ekenvall, Börje (2008). *En oförvitlig polis? Studier i polisetik*. Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Ekenvall, Börje (2000). *Attityder kring polisintegritet*. Polishögskolan: Rapport 2001:1. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Fletcher, George P. (1993). *Loyalty. An Essay on the Morality of Relationships*. New York: Oxford University Press.

Granér, Rolf (2004). *Patrullerande polisers yrkeskultur*. Doktoravhandling. Lund: Universitetet i Lund.

Gundhus, Helene (2006). *For sikkerhets skyld. IKT, yrkeskulturer og kunnskapsarbeid i politiet. Avhandling for Dr. polit-graden*. Institutt for kriminologi og rettsosioologi. Universitetet i Oslo.

Hirschman, Albert O. 1970: *Exit, Voice, Loyalty. Responses to decline in firms*. Cambridge: Harvard University Press.

Innes, Martin (2003). *Investigating murder: Detective Work and the Response to Criminal Murder*. Oxford: Oxford University Press.

Jackson, Jonathan (2009). "Trust and confidence in policing: A British perspective", unpublished manuscript, 16 April 2009, Justice and Police Museum, Sydney.

Kleinig, John (2007). "Loyalty", *Stanford Encyclopedia of Philosophy*.
<http://plato.stanford.edu/entries/loyalty/> [online: 02.03.2007]

Klockars, Carl B. (1980). "The Dirty Harry Problem", *The Annals of Political and Social Science*, vol 452, no 1, p. 33.

Knutsson, Maria & Rolf Granér (2001). *Perspektiv på polisetik*. Lund: Studentlitteratur.

Luhmann, Niklas (2000) 'Familiarity, Confidence, Trust: Problems and Alternatives', in Gambetta, Diego (ed.) *Trust: Making and Breaking Cooperative Relations*, electronic edition, Department of Sociology, University of Oxford, chapter 6, pp. 94-107, <<http://www.sociology.ox.ac.uk/papers/luhmann94-107.pdf>>.

Luhmann, Niklas (1979). *Trust and Power*. Chichester. John Wiley.

Lysgaard, S. (2001). *Arbeiderkollektivet*. Oslo: Universitetsforlaget.

Manning, Peter K. (2007). "Chapter 2: A Dialectic of Organisational and Occupational Culture." O'Neill, Meagan, Monique Marks and Anne-Marie Sing (ed): *Police occupational culture. New Debates and directions*. Amsterdam: Elsevier.

Newburn, Tim (1999) "Understanding and Preventing Police Corruption: lessons from literature", *Police Research Series. Paper 110* [online 01.02.09]
www.homeoffice.gov.uk/rds/prgpdfs/fprs110.pdf

Punch, Maurice (1985). *Conduct Unbecoming: The Social Construction of Police Deviance and Control*. London & New York: Tavistock.

Reuss-Ianni, Elisabeth (1993). *Two cultures of policing. Street cops and management cops.* London: Transaction.

Richards, Neil A. (1993). "Question of Loyalty", *Criminal Justice Ethics*, vol 12, pp 48-56.

Rothwell, Gary R. & J. Norman Baldwin (2007). "Whistle-Blowing and the Code of Silence in Police Agencies: Policy and Structural Predictors". *Crime Delinquency* 2007; 53; 605.

Skolnick, Jerome (2008). "Enduring issues of police culture and demographics", *Policing and Society*, 18:1, 35-45.

Stroud, Carsten (1987). *Close Pursuit: A Week in the life of an NYPD homicide cop.* New York: Bantam.

Thomassen, Gunnar (1999). *SEFO - det særskilte etterforskningsorgan: en empirisk belysning.* PHS forskning 1999: 2. Oslo: Politihøgskolen.

Westmarland, Louis (2004). "Policing Integrity: Britain's Thin Blue Line" in Klockars, Ivkovic & Haberfeld: *The Countours of Police Integrity*. Sage.

Westmarland, L (2000). "Telling the truth the whole truth and nothing but the truth? Ethics and the enforcement of law", *Journal of ethical science and services* (2), 193-202.

Mediation of intimate relationship violence in Finland

Analysis of the agreements from three mediation offices

Uotila, Erika and Järvinen, Saija

Abstract

The Finnish Law on Mediation in Criminal and Certain Civil Cases (1015/2005) has paid attention to the sensitive issues concerning the mediation of intimate relationship violence stating that their referrals can only come from the police and the prosecutors. The extent to which prosecutors and police officers refer these cases to mediation differs throughout the provinces and the municipalities in Finland. The reason for the varying numbers may reflect the views and prejudices of the officials. Additionally the evaluation of the suitability of the cases may be found problematic. This article is part of a larger research project. Here we will examine the contents of the agreements made in 138 intimate relationship violence mediation sessions in three mediation offices in Finland.⁹⁶

Introduction

Victim-offender mediation (VOM) has a long history in Finland. The first experimental projects which were founded on the principles of restorative justice were started already in the beginning of 1980's. One special feature of victim-offender mediation in Finland has been its success at the grassroots level. Before the Act on Mediation in Criminal and Certain Civil Cases (1015/2005) came into force in 2006, the mediation services were provided by cities, municipalities and non-governmental organisations. The VOM practices varied and guidance and supervision by state authorities was minimal. Already in 1980's few intimate relationship violence cases were taken to mediation, but since then there has been a heated debate whether they should be mediated at all (see for example Niemi-Kiesiläinen, 2004).

Research topic and research goals

There exists a wide range of literature on the nature of intimate relationship violence in Finland (see for example Piispa et al., 2006; Niemi-Kiesiläinen, 2004), on the effects of various interventions concerning intimate relationship violence (Dixon, 2008; Peterson, 2008; Visher et al., 2008), and on the mediation of intimate relationship violence specifically (Flinck & Iivari, 2004; Pelikan, 2002; Takala & Mielityinen, 2001; Mielityinen, 1999; Rowe, 1985). In our research we aim to evaluate the purpose and impact of mediation to the victim, to the offender and to the officials as well as to the concept of crime and punishment. Our focus is relatively pragmatic as we aim to examine the

⁹⁶ Full report with recommendations for future conduct will be available from NSfk or directly from the authors.

practices and processes related to mediation. However we will to some extent discuss the ideals behind restorative justice methods and their applicability to the actual process.

The specific objective of this particular paper is to examine and analyze the agreements made in these mediation sessions. Special attention is given to the question how and if offenders committed themselves to avoiding the use of violence in the future, what kind of programmes if any did they participate in and if any follow-up-periods were defined in the agreements.

We will begin by presenting the method for data collection and its limitations followed by the description of the data. The legal framework concerning mediation of intimate relationship violence is thereafter attended followed by a short examination of mediation statistics and case referrals by the prosecutors and police officers. Finally we will examine the agreements made in these mediation meetings.

Method and data

In order to better understand the reasons for the differences in the number of referred and handled intimate relationship violence cases in mediation between the provinces we contacted the Office of the Prosecutor General. With the help of state prosecutor Leena Metsäpelto we were able to get in contact with all 14 local prosecution offices (excluding Aland) and by sending questionnaires find out about their views, training and practices concerning the referral of intimate relationship violence cases to mediation as well as the implications of mediation to the sanctioning practices.

In order to receive qualitative data on the experiences of those attending mediation of intimate relationship violence we contacted three mediation offices and inquired the possibility to attend and observe intimate relationship violence mediation meetings. However as this was understood to be highly sensitive subject and the possibilities to be allowed to attend one of these meetings were small we inquired the possibility to examine the agreements made in these sessions. We also sent a short questionnaire to the mediators who mediate intimate relationship violence.

The study aims to draw attention to the question how the offender committed oneself to the avoidance of violence and how and if the realisation of this was assured. Special attention was given to the situation of the victim and his/her rights if the contract did not hold. Due to time and access restrictions we could only examine the agreements made but could not do a follow up on the possible aftermath of the meeting nor study the rates of recidivism.

Altogether 25 agreements were received from mediated intimate relationship violence cases in Mikkeli, 3 in Lohja and 110 in Helsinki.⁹⁷ Information received from these was analysed and entered in to SPSS computer program. A questionnaire was sent to the mediators who mediate cases of intimate relationship violence in these three mediation offices. A questionnaire was sent and answers were received from all the fourteen prosecution offices in Finland (excluding Aland). Special attention was wished to be given to the whole process related to the mediation of intimate relationship violence.

⁹⁷ From Mikkeli we received a random sample of 25 agreements chosen by the mediation staff. From Lohja we received all three mediated intimate relationship cases in 2008. From Helsinki we received a random sample of 110 out of the 419 mediated cases in 2008.

Legislation

The first experiments of victim-offender mediation in Finland started in 1983 when citizens got an opportunity to take criminal offences and disputes to mediation. However, at that time systematic legislation and governmental organisation of mediation procedure throughout the country was not implemented. The Act on Mediation in Criminal and Certain Civil Cases (1015/2005) came into force on 1st January 2006. It aimed to ensure the possibility to attend mediation for everyone despite their place of residence. The purpose of the Act on Mediation in Criminal and Certain Civil Cases was to extend mediation of criminal cases to cover the whole of Finland. As from 1st June 2006 mediation services have been available throughout the country, which means that all Finnish citizens have equal opportunities to resort to mediation and to obtain good quality mediation services regardless of their place of residence. The legislation also aims to safeguard sufficient government funding for mediation services, to organize their national management, supervision and monitoring. The purpose of the Act is also to create conditions for the long-term evaluation and development of mediation practices. Additionally the Act aims to make the procedures followed in mediation more similar and to give proper attention to the legal protection of the parties in the mediation process. (Kinnunen et al. 2009)

There has been far-reaching discussion (see for example Henttonen & Pehkonen, 2007; Legal Affairs Committee, 2005; Niemi-Kiesiläinen, 2004; Järvinen, 1992) as to whether domestic violence cases should be mediated at all. Consequently several restrictions have been proposed when it comes to the mediation of domestic violence. These include cases where violence is recurring or if the parties have already took part to mediation of intimate relationship violence. Neither are such cases eligible for mediation if the offender's attitude to the offence or the relationship between the offender and the victim otherwise indicates that the offender regards use of violence as an acceptable way of dealing with problems in a relationship.

In §13 of the Act on Mediation in Criminal and Certain Civil Cases it is stated that only the police or prosecuting authority has the right to propose mediation if the crime involves violence that has been directed at the suspect's spouse, child, parent or other comparable near relation. Crimes involving underage victims must not be referred to mediation if the victim needs special protection because of the nature of the crime or because of his/her age. Underage persons must give their agreement to mediation in person. In addition, an underage person's participation in mediation requires that his/her custodian or trustee agrees to it.

Mediation statistics

The amount of cases taken to mediation varies between the provinces and thus the need to standardize the procedures and to create equal opportunities throughout the country involving also the mediation of intimate relationship violence is important. In 2008 altogether 11 129 cases were referred to mediation out of which 41 % were handled in the southern province, 31 % in western Finland, 15 % in eastern Finland, 9 % in Oulu, 4 % in Lapland and 1 % in Aland. Out of all cases referred to mediation 39 % included violence (including intimate relationship violence). The number of intimate relationship violence cases handled in mediation varies between the provinces. On average 8 % of all cases handled in mediation in Finland included intimate relationship violence offences. However the percentages vary from 11 % in the Southern province to 6 % in the east. (THL, 2009)

Police officers' and prosecutors' choice

The differences in the number of mediated cases and types of mediated cases can be traced back to the chosen policy of the mediation office. Since most mediators have a history in social work and often with young people, these types of cases are mediated frequently. Additionally mediation was formerly seen as an especially appropriate method for handling juvenile crime (Mielityinen, 1999).

An even more decisive factor determining the cases that are mediated is the decisions made by the officials who refer cases to mediation. In 1990 three out of four cases handled in mediation were referred by an official party. In 1997 around 85 % of cases came either from the police officers or prosecutors (Mielityinen, 1999). In 2008 police referred 74 % of cases and 22 % were referred by the prosecutors (THL, 2009). Especially in smaller areas the preference of even one official in referring certain type of cases to mediation can make a huge difference in the statistics. The role of the officials in referring cases to mediation has increased and the role of the parties themselves has diminished each year.

Results

By examining the agreements made in the mediation session concerning intimate relationship violence it was wished to shed light to the following questions: how the offender committed oneself or was committed to none-violent behaviour in the future, how was this actualised i.e. what type of interventions or treatment programs if any did they participate in, how and if was the follow up organised, and how was legal protection of both parties assured. The information was then triangulated by conducting a questionnaire both to the mediators of intimate relationship violence and to the prosecutors.

One important result came surprisingly not from the research data but from the lack of it. One goal of the research was to observe intimate relationship violence mediation sessions and interview the parties. However despite several attempts to three mediation offices participation was seen as either impossible or highly unlikely to be actualized. Mediation of intimate relationship violence was seen as highly sensitive and private matter. Similar finding was also received by Mielityinen already in 1999. She concluded that the matter of intimate relationship violence was seen as something that should be handled within the family and about which the parties did not wish to discuss in public.

Out of the 138 analysed agreements 130 included normal assaults out of which 18 also included defamation, malicious damage or petty theft. Only one case also included a grievous bodily harm. Seven cases were mediations of mild assaults and one case was about an attempted rape.

In 112 cases the violent party was male (82 %). In seven cases the violent party was female. Eleven cases involved violence from the female and the male party of the relationship and in eight cases the gender of the violent party was not clarified in the agreement. The victim was female in 105 cases analysed (75 %), male in 13 cases and both male and female in twelve cases. In eight cases the gender of the victim was unknown.

Practically almost all mediated and analysed cases were between a man and a woman who were in an intimate relationship (111). Two cases were between male partners. Seven cases were between siblings and eleven between a parent and a child. Only one case was between a couple who had already separated and only two violent incidences had happened during a break up. One case was between other relatives and in three cases the relationship was not specified in the agreement.

Half of the couples reported having discussed and often settled the issue by themselves prior to mediation. In 81 % of the agreements an apology was documented but in only 57 % was it documented as being accepted. This may only reflect the way of documenting and writing a mediation agreement. However, it is worth keeping in mind that the contract is what the prosecutors see when making a decision concerning the future of the case. Remorse was separately mentioned in 63 % of the agreements.

In every third agreement the violent party was documented as committed to a therapy program. Therapy programs included taking part to AA –meetings or being in contact with various non-violent behaviour enhancing organisations in Finland. Nearly 11 % of violent parties (who did not commit themselves to therapy) promised to make changes in their lives such as reducing the use of alcohol or discussing things through rather than using violence. Consequently, over half of the intimate relationship mediations analysed did not include concrete amendments or plans for the future.

Third of the agreements included a follow-up period, typically that of couple of months. A quarter of the agreements were made conditional. Typically this meant that the mediation office got in contact with the parties after few months to check if violent behaviour had reoccurred and if the monetary compensation had been paid. If violent behaviour had continued or the agreement had not otherwise held the agreement could be dismissed. However in only two agreements conditions for compensation were documented if the contract was breached and complaint had to be done. In these agreements the offender agreed to pay the possible expenses to the victim and the overdue payments according to the interest law 4§ section 1.

Discussion

The purpose of mediation depends on the viewpoint. On one hand a dialogue is wished to be had between the parties and an agreement is wished to be made during which the violent party realises the wrongness of the act, apologises from the victim and repairs the damages caused. On the other hand the purpose of mediation can be seen, similar to criminal justice interventions, as a method to end violent or disruptive behaviour i.e. prevent recidivism. With our data no stand can be taken on the matter of recidivism. Mieltyinen (1999) has studied the rates of recidivism after mediation but did not include cases of intimate relationship violence. This lack of research on the rates of recidivism after mediation of intimate relationship violence is a weakness which should be further researched.

From crime prevention perspective the question of recidivism is of extreme importance. Thus the question how the violent party commits him/herself to none-violent behaviour in the future is vital. Also how this is actualised and followed up while securing the safety of the victim is crucial. Our data left us to ponder how the offender's commitment to none-violent behaviour in the future could be ensured as this also reflects to the victim especially in cases of intimate relationship violence. Thus the follow-up should be enhanced and the victim should be made aware of his or her rights if the contract is breached. This should also be written in all of the agreements. In the full report views of the prosecutors, police officers and mediators are discussed in more detail. Also the whole process and the implications of it to the parties are further analysed with a more detailed examination of the agreements. The final report also includes further recommendations for future conduct.

References

- Dixon, J. (2008). Mandatory domestic violence arrests and prosecution policies: Recidivism and social governance. *Criminology & Public Policy* vol. 7 (4) pp. 663-670
- Flinck, A. & Iivari, J. (2004). *Lähisuhdeväkivalta sovittelussa. Tutkimus- ja kehittämishankkeen realistinen arviointi.* Stakesin sosiaalipalvelujen evaluaatioryhmä Finsoc 5/2004. Helsinki: Stakes
- Henttonen, R. & Pehkonen, P. (2008). *Lähisuhdeväkivallan sovittelusta tulisi luopua.* HS 29.3.2008
- Järvinen, S. (1992). *Rikosten sovittelu Suomessa. Sovittelukäytännöt ja vaihtoehtoisuuden arviointi.* Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 116. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Kinnunen, A., Iivari, J., Honkatukia, P., Flinck, A. & Seppälä, J. (2009). A comparative study of national legislation Finland. In: Miers D. & Artsen Ivo (Eds.). *Regulating Restorative Justice. A Comparative analysis of legislative provision in European countries.* Forthcoming
- Legal Affairs Committee (2005). *Hallituksen esitys laaksi rikosasioiden sovittelusta.* Lakivaliokunnan mietintö. LaVM 13/2005
- Mieltyinen, I. (1999). *Rikos ja sovittelu. Valikoituminen, merkitys ja uusintarikollisuus.* Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 167. Helsinki
- Niemi-Kiesiläinen, J. (2004). *Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta.* WSOY
- Pelikan, C. (2002). Victim-Offender-Mediation in Domestic Violence cases – A Comparison of the Effects of Criminal Law Intervention: the Penal Process and Mediation. Doing Qualitative Research. *Forum: Qualitative Social Research* vol. 3, No. 1
- Perheväkivallan kohtaaminen sovittelussa –projekti 2001-2004. *Perhe- ja lähisuhdeväkivallan sovittelun toimintamalli.*
- Peterson, R. (2008). Reducing intimate relationship violence: Moving beyond criminal justice interventions. *Criminology & Public Policy* vol. 7 (4) pp. 537-545
- Piispa, M., Heiskanen, M., Kääriäinen, J. & Siren, R. (2006). *Naisiin kohdistunut väkivalta 2005.* Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225. Helsinki: Hakapaino Oy
- Rowe, K. (1985). Limits of the neighborhood justice center: Why domestic violence cases should not be mediated. *Emory Law Journal* 34 (3-4) pp. 855-910
- Takala, J-P. & Mieltyinen, I. (2001). Rikosten sovittelu ja parisuhdeväkivalta: Sovinnon aika? In Pohjonen (ed.): *Sovittelu ja muut vaihtoehtiset konfliktiratkaisumenetelmät.* WSLT
- THL (2009). *Rikos- ja riita-asioiden sovittelu 2008.* Tilastoraportti 6/2009
- Visher, C., Harrell, A., Newmark, L. & Yahner, J. (2008). Reducing intimate partner violence: An evaluation of a comprehensive justice system-community collaboration. *Criminology and Public Policy* vol. 7 (4) pp. 495-524

Development of Monitoring Hate Crimes in Finland

Peutere, Laura

Studies on the number and characteristics of racist crimes reported to the police in Finland have been conducted since 1997 (see e.g. Joronen 2008). The purpose of a new research project is to develop the system of compiling statistics on racist crime into a more extensive system of monitoring hate crime. The aim of the project is to create a research instrument that will make it possible to search offences from the Police data system based not only on the victim's ethnical or national background but also on the victim's religious background, disability or sexual orientation. In this presentation I will describe the development of the monitoring system and its innate problems.

Background

Experts in many quarters have attempted to define the concept of hate crime – in legislation, in non-governmental organizations, and in different disciplines. It is commonly agreed that hate crimes are special cases because they cause more harm to the victim than corresponding 'ordinary crimes' and are a threat to the coherence in the society. However, there are various opinions on which population groups can be targets of hate crime.

Legislation concerning hate crimes has been developed in European countries over the past couple of decades. Many countries have specified the motives of hate crimes as grounds for more severe punishment when passing sentence. The purpose of the laws is to show what is not acceptable in the society and that hate crimes are taken seriously. There are differences between countries as to how broadly hate crimes are defined in their legislation. In some countries the victim's national and religious background, gender, age, sexual orientation and disability, for example, are specified separately as motivations for a hate crime in legislation. In other countries the definition is narrower, including only some of the characteristics mentioned above.

The Finnish Penal Code was amended in 2003 to allow for increased punishments in racially motivated crimes. Grounds for increasing punishment include circumstances where "*the offence has been directed at a person belonging to a national, racial, ethnic or other population group due to his/her membership in such a group*". The Government Bill indicates that crimes against members of certain religious groups and sexual minorities may be considered comparable to racist crimes. The concept of hate crime itself is not defined in the Finnish penal code.

So far, the Finnish police have a code only for racist crime, not for hate crimes more broadly. Since 1997, the police have been required to enter a 'racism code' in the report of an offence if the case has racist characteristics: if the victim has been targeted because of his/her skin colour, race or ethnic origin that differs from that of the offender.

Method

Since hate crime is not defined by the law or the police, the selection of suspected hate crimes from the Police data system must be conducted by using search terms. In previous reports on racist crimes the selection of the cases has been partly based on a search for different abusive terms. The search terms have been insulting words commonly used during racist offences (e.g. *negro*, *gipsy*). For the present study, we have extended the list of search terms to find also other than racist hate crimes⁹⁸. For example, words “*Muslim*” and “*Christian*” are used to find crimes based on religion, whereas words “*blind*” and “*wheelchair*” are used to find offences against people with disabilities and “*gay*” and “*lesbian*” to find offences against sexual minorities. Hate crimes based on the victim’s age or gender are excluded from the statistics because of practical reasons – it would be too difficult to search for cases based on the victim’s gender or age only by using different search terms.

Altogether over 200 different search terms were used and about 6000 police reports were selected from the Police data system. The purpose is to read all of these cases through and decide which of the cases could be classified as hate crimes and therefore selected for the final analysis. Generally, a case is classified as a hate crime if it includes insults against a population group (ethnic and national groups, religious groups, people with disabilities or sexual minorities) or if any one of the parties involved thought the offender’s motivation was based on prejudice. The following is an example of a suspected hate crime against a member of a sexual minority:

A man was targeted because of his **sexual orientation**. The offender shouted out during the assault “let’s beat the **gayness** out of you!”

Evaluation of the method

The method described has a lot of weaknesses. Firstly, it tells only about the incidents that have been reported to the police. Secondly, many of the police reports do not include any information on the motive for the crime or descriptions of the possible insulting words used during the offence – and therefore some cases are not found by using the search terms. In many cases the motive for the crime is very difficult to identify from the police report and the coding system of the cases is open to various interpretations.

Fortunately, this study and the method used also have some positive aspects. The results of the study and the detailed analysis of the police reports may help in defining the phenomenon in Finland, introducing it to the police and raising their awareness of this type of crime. The purpose is to conduct this research every year and get annual information on the trends of hate crimes. Finally, general knowledge of the compilation of these statistics could lower the victims’ threshold to report a hate crime to the police.

⁹⁸ A similar method is used in Sweden and the reports of Brå on hate crimes have been very beneficial for us especially in developing the method and inventing the search terms. (see Klingspor et al. 2008).

References

- Joronen, Mikko, (2008), Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2007. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 72. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere. [Racist crime reported to the police in 2007. Reports of the Police College of Finland 72.] Available at: [http://www.poliisiammattikorkeakoulu.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/raportteja72_joronen/\\$file/raportteja72_joronen.pdf](http://www.poliisiammattikorkeakoulu.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/raportteja72_joronen/$file/raportteja72_joronen.pdf)
- Klingspor Klara & Molarin, Anna & Sporre, Tove, (2008), Hatbrott 2007: En Sammanställning av anmälningar med främlingsfientliga, islamofobiska, antisemitiska och homofobiska motiv. Rapport 2008:15. Brotsförebygganderådet (Brå). Edita Norstedts, Västerås. Available at: http://www.bra.se/extra/measurepoint/?module_instance=4&name=Hatbrott_2007_webb.pdf&url=/dynamaster/file_archive/080716/6141d937f1ed069853de33f15d209d28/Hatbrott%5f2007%5fwebb.pdf